

Tanja Čelebič

Predšolska raven izobraževanja v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU

Delovni zvezek št. 4/2012, let. XXI

Kratka vsebina: Dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo je pomembno področje blaginje prebivalstva. Delovni zvezek prikazuje izbrane vidike predšolske vzgoje v Sloveniji in v primerjavi z EU-27. V Sloveniji se vključenost otrok v predšolsko vzgojo povečuje, a ne dosega ciljev EU. Ob tem se povečujejo tudi kapacitete vrtcev in izdatki za predšolsko vzgojo. Ob povečanju števila rojstev v zadnjih letih se pojavlja v vrtcih problem zagotavljanje dovolj velikega števila vpisnih mest. Povečevanje potreb po mestih v vrtcih pričakujemo tudi v prihodnje. Število zasebnih vrtcev in otrok, vključenih vanje se povečujeta, a večina vrtcev prejema tudi javna sredstva. Visok pa je delež zasebnih izdatkov za predšolsko vzgojo. Slovenija v primerjavi s povprečjem EU-27 dosega ugodno razmerje med številom vpisanih in številom učnega osebja, kar je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno merilo kakovosti.

Ključne besede: predšolska vzgoja, vrtci, dostopnost predšolske vzgoje, financiranje predšolske vzgoje, kakovost predšolske vzgoje, kapacitete predšolske vzgoje.

Zbirka Delovni zvezki je namenjena objavljanju izsledkov tekočega raziskovalnega dela, analizi podatkovnih serij in predstavitev metodologij s posameznih področij dela urada. S tem želimo spodbuditi izmenjavo zamisli o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, pri čemer je pomembno, da se analize objavijo čim hitreje, tudi če izsledki še niso dokončni.

Mnenja, ugotovitve in sklepi so v celoti avtorjevi in ne izražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Objava in povzemanje publikacije sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira.

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Tel: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorna urednica: mag. Barbara Ferk (barbara.ferk@gov.si)

Delovni zvezek: Predšolska raven izobraževanja v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU

Avtorica: mag. Tanja Čelebič (tanja.celebic@gov.si)

DZ ni lektoriran.

DZ je recenziran.

Ljubljana, maj 2012

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.2(497.4)(0.034.2)

ČELEBIČ, Tanja, 1976-

Predšolska raven izobraževanja v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU [Elektronski vir] / Tanja Čelebič. - El. knjiga. - Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2012. - (Zbirka Delovni zvezki UMAR ; letn. 21, št. 4)

Način dostopa (URL):

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2012/dz04-12.pdf

ISBN 978-961-6839-13-6

261761536

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 POMEN VKLJUČENOSTI OTROK V PREDŠOLSKO VZGOJO IN VARSTVO	6
3 ORGANIZIRANOST IN OBLIKE PREDŠOLSKE VZGOJE IN VARSTVA	10
3.1 Organiziranost predšolske vzgoje	10
3.2 Oblike predšolske vzgoje in varstva	12
4 VPISNA MESTA V USTANOVAH ZA PREDŠOLSKO VZGOJO	16
4.1 Ureditve v državah EU-27 glede obveznega obiska predšolske vzgoje	16
4.2 Zagotavljanje vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo	17
4.2.1 Zagotavljanje vpisnih mest v vrtcih v Sloveniji	17
4.2.2 Zagotavljanje vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo v državah EU-27	19
4.3 Prostorska dostopnost ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo	23
5 VKLJUČENOST OTROK V PREDŠOLSKO VZGOJO	26
5.1 Vključenost otrok v predšolsko vzgojo	26
5.2 Doseganje cilja EU 2020	31
5.3 Vključenost otrok iz ciljnih skupin prebivalstva v predšolsko vzgojo v Sloveniji	33
5.4 Letni, tedenski in dnevni koledar ustanov za predšolsko vzgojo	36
6 JAVNA IN ZASEBNA PREDŠOLSKA VZGOJA IN VARSTVO	39
6.1 Javna in zasebna predšolska vzgoja v Sloveniji	40
6.2 Javna in zasebna predšolska vzgoja v EU-27	44
7 KAPACITETE PREDŠOLSKE VZGOJE	48
8 KAKOVOST PREDŠOLSKE VZGOJE	53
8.1 Povprečno število otrok na oddelek v vrtcih	56
8.2 Razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev	60
8.3 Izobrazbena struktura vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev v Sloveniji	61
8.4 Prostor in oprema ter dejavnosti vrtca v Sloveniji	63
9 FINANCIRANJE PREDŠOLSKE VZGOJE	66
9.1 Financiranje predšolske vzgoje v Sloveniji	67
9.2 Financiranje predšolske vzgoje v državah EU-27	73
10 IZDATKI ZA PREDŠOLSKO RAVEN IZOBRAŽEVANJA	79

10.1 Javni izdatki za predšolsko raven izobraževanja	80
10.2 Javni in zasebni izdatki za predšolsko raven izobraževanja	82
10.3 Izdatki za izobraževalne ustanove za predšolsko raven izobraževanja po namenu porabe.....	84
10.4 Izdatki za izobraževalne ustanove za predšolsko raven izobraževanja na udeleženca	85

11 IZZIVI.....	88
-----------------------	-----------

PRILOGA	103
----------------------	------------

Tabela P. 1: Sistemi predšolske vzgoje in varstva glede na starost otroka, EU-27, 2009/2010 ¹	103
Tabela P. 2: Oblike predšolskega varstva in vzgoje, 2009/2001, EU-27	105
Tabela P. 3: Trajanje in razporeditev obveznega šolanja med ravni izobraževanja, EU-27, 2009/2010.....	108
Tabela P. 4: Starost za vpis v osnovnošolsko izobraževanje in trajanje predšolske vzgoje v starosti od štirih let do vpisa v osnovnošolsko izobraževanje.....	110
Tabela P. 5: Letni koledarji ustanov za predšolsko vzgojo, EU-27	111
Tabela P. 6: Tedenski in dnevni urniki ustanov za predšolsko vzgojo, EU-27.....	113
Tabela P. 7: Ureditve znižanega plačila predšolske vzgoje glede na različne kriterije v državah EU-27	115

PRILOGI K DELOVNEMU ZVEZKU:

SLIKE S PODATKI V EXCELOVI DATOTEKI

TABELE V EXCELOVI DATOTEKI

Kazalo okvirjev, slik in tabel

Okvir 1: Belgija (flamski del) – primer ureditve predšolskega varstva – agencija Child and Family (Kind en gezin).....	11
Okvir 2: Primeri zagotavljanja vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo – Finska, Švedska, Estonija in Latvija.....	22
Okvir 3: Reforme na področju zagotavljanja prostih vpisnih mest v ustanovah za predšolsko raven izobraževanja	23
Okvir 4: Metodologija izračunavanja kazalnika vključenosti otrok med četrtim letom starosti in starostjo, ko se začne obvezna osnovna šola, v izobraževanje v zgodnjem otroštvu za Slovenijo	31
Okvir 5: Zasebna predšolska vzgoja – Belgija (nemški del), Estonija, Francija in Švedska	45
Okvir 6: Ureditve brezplačne predšolske vzgoje v državah EU-27	74
Okvir 7: Primer plačila staršev za vrtec v Avstriji, 2009.....	76
Okvir 8: Primeri financiranja predšolske vzgoje in varstva – Finska, Madžarska, Bolgarija, Estonija, Nemčija in Švedska, 2009.....	76

Slika 1: Razlika v učnih dosežkih 15-letnikov, glede na to, ali so obiskovali predšolsko vzgojo ali ne, države članice OECD, 2009	7
Slika 2: Stopnja delovne aktivnosti žensk, starih 30–34 let, EU-27, 2010	9
Slika 3: Število otrok, vpisanih v vrtece, po pravno-organizacijskem statusu, Slovenija, 2006/2007–2011/2012	14
Slika 4: Število odklonjenih otrok v posamezne vrtece v preteklem šolskem letu, Slovenija, 2000/2001–2010/2011.....	18
Slika 5: Vključenost otrok, v vrtece v obdobju 2000/2001–2011/2012 in projekcije za obdobje 2012/2013–2019/2020, po starostnih skupinah, Slovenija.....	27
Slika 6: Število živorojenih in celotna stopnja rodnosti, Slovenija, 2000–2010.....	28
Slika 7: Število otrok, vključenih v vrtece, po starosti, 2000/2001–2011/2012 in projekcije števila otrok, vključenih v vrtece, 2012/2013–2019/2020	28
Slika 8: Vključenost otrok, starih 3–5 let, v predšolsko vzgojo, EU-27, 2000 in 2009.....	29
Slika 9: Vključenost otrok, starih 5 let, v Isced 0 in Isced 1 raven izobraževanja, EU-27, 2009	29
Slika 10: Vključenost otrok, mlajših od treh let, v formalno otroško varstvo, po trajanju varstva, EU-27, 2005 in 2009.....	30
Slika 11: Število otrok, starih 4–6 let in vključenost otrok, starih 4–6 let, v vrtece in osnovno šolo, Slovenija, 2000/2001–2011/2012 in projekcije 2012/2013–2019/2020	32
Slika 12: Vključenost otrok med starostjo 4 leta in starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo v izobraževanje ¹ , EU-27, 2009	32
Slika 13: Število otrok v vrtcih, ki so oproščeni plačila (prejemnikov denarne socialne pomoči), Slovenija, 2001–2011	33

Slika 14: Število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v programe predšolske vzgoje in izobraževanja v vrtcih, 2006/2007–2011/2012.....	34
Slika 15: Delež otrok tujih državljanov, vključenih v vrtec, po starosti, Slovenija, 2006/2007–2011/2012	36
Slika 16: Število otrok, vključenih v vrtece, po trajanju izvedbe programa, Slovenija, 2000/2001 –2011/2012.....	37
Slika 17: Število vrtecev, glede na vrsto ustanovitelja, Slovenija, 2000/2001–2011/2012.....	42
Slika 18: Število otrok v zasebnih vrtcih, po viru financiranja, Slovenija, 2007/2008–2011/2012.....	43
Slika 19: Delež otrok, starejših od treh let, vključenih v zasebne ustanove, v skupnem številu otrok, vključenih v predšolsko raven izobraževanja, EU-27, 2000 in 2009	47
Slika 20: Število oddelkov v vrtcih, po starostnih obdobjih, Slovenija, 2000/2001–2011/2012.....	48
Slika 21: Število vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, Slovenija, 2000/2001–2011/2012.....	50
Slika 22: Rast števila učnega osebja v predšolski vzgoji za otroke, stare 3 leta in več, 2009, EU-27	50
Slika 23: Starostna struktura učnega osebja na predšolski ravni izobraževanja, Isced 0, EU-27, 2009	52
Slika 24: Povprečno število otrok na vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, Slovenija, 2000/2001–2011/2012	60
Slika 25: Razmerje med številom otrok, starih tri leta in več, vključenih v predšolsko vzgojo in številom učnega osebja, EU-27, 2009	61
Slika 26: Število obogatitvenih in dodatnih dejavnosti za otroke, ki so vključeni v vrtec ter število vzgojnih dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec in število otrok, vključenih v te dejavnosti, 2010/2011	64
Slika 27: Povprečna cena programa v vrtcih in povprečno plačilo staršev za vrtec, Slovenija, 2002–2011	70
Slika 28: Najnižje in najvišje cene programov v vrtcih, Slovenija, 2004–2011	71
Slika 29: Delež celotnih javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja (Isced 0) v primerjavi z BDP, EU-27, 2001–2008.....	80
Slika 30: Delež javnih izdatkov za izobraževanje v primerjavi z BDP, centralna in lokalna država, Slovenija, 2001, 2008 in 2009	81
Slika 31: Javni in zasebni izdatki za predšolsko raven izobraževanja, izraženi v primerjavi z BDP, Slovenija, 2000–2009	83
Slika 32: Delež javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP, OECD, 2008.....	83
Slika 33: Rast izdatkov na predšolski ravni izobraževanja, glede na namen porabe, 2009 in povprečna letna rast v obdobju 2005–2009, realno, Slovenija	84
Slika 34: Izdatki na udeleženca na predšolski ravni izobraževanja, Slovenija in države OECD, 2004 in 2008.....	86
Slika 35: Javni izdatki na udeleženca za predšolsko raven izobraževanja, glede na vrsto ustanove, države OECD, 2008	86
Tabela 1: Vrtci po pravno-organizacijskem statusu, Slovenija, 2006/2007–2011/2012.....	14
Tabela 2: Zagotavljanje mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo in kriteriji za sprejem otroka v primeru omejitve števila vpisnih mest, EU-27, 2009/2010	21
Tabela 3: Vrtci, glede na to, ali so del javne mreže ali ne, Slovenija, 2007/2008–2011/2012	43
Tabela 4: Osebe v vrtcih, Slovenija, 2007/2008–2011/2012	49
Tabela 5: Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev glede na starost, 1. in 2. starostno obdobje, Slovenija, 2006/2007–2011/2012	51
Tabela 6: Normativi glede števila otrok v oddelkih v vrtcih, določeni v Odredbi oz. Pravilniku o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, Slovenija, od leta 1996 dalje.....	57
Tabela 7: Povprečno število otrok v oddelku v vrtcih, Slovenija, 2000/2001–2011/2012	58
Tabela 8: Izobrazba vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, Slovenija, 2007/2008–2011/2012	63
Tabela 9: Lestvica plačila za vrtec, 1996–2012 ¹	72
Tabela 10: Struktura plačil staršev predšolskih otrok, vključenih v vrtece, po posameznih plačilnih razredih, Slovenija, 2001 ¹ –2011	73

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

EACEA	The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency / Izvršna agencija za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulture
EFA	Education for all
EUROSTAT	The Statistical Office of the European Union / Evropski statistični urad
EU-SILC	The European Union Statistics on Income and Living Conditions / Anketa o življenjskih pogojih
ISCED	the International Standard Classification of Education / Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development / Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
PISA	Program mednarodne primerjave dosežkov učencev / Programme for international student assessment
RS	Republika Slovenija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations/ Organizacija Združenih Narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
UOE	UNESCO, OECD, EUROSTAT
SRS	Strategija razvoja Slovenije
ZOFVI	Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja

Povzetek

Dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo je pomembno področje blaginje prebivalstva. Po raziskavi PISA dosegajo 15-letniki, ki so obiskovali predšolsko vzgojo, boljše dosežke na lestvici bralne pismenosti kot tisti, ki je niso. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na socialno kohezijo, pozitivno pa lahko vpliva tudi na zaposlenost žensk, usklajevanje delovnega in družinskega življenja in rodnosti. Investicije v predšolsko vzgojo imajo praviloma visoke ekonomske donose. Vendar pa ni pomemben le obseg predšolske vzgoje, ampak tudi njena kakovost. Predšolsko vzgojo omenjajo tudi razni domači¹ in mednarodni strateški in drugi dokumenti². Glavni namen delovnega zvezka je prikazati izbrane vidike predšolske vzgoje v Sloveniji v primerjavi z EU-27 in opozoriti na glavne izzive na tem področju. V delovnem zvezku so prikazani podatki od leta 2000 dalje ali od leta, za katero obstaja najstarejši podatek.

Predšolska vzgoja in varstvo sta v večini držav EU-27 razdeljeni na dva sistema (na predšolsko vzgojo in predšolsko varstvo). Slovenija ima podobno kot nekatere severnoevropske države enovit sistem predšolske vzgoje in varstva. Izkušnje držav, ki so uvedle enovit sistem predšolske vzgoje in varstva, kažejo, da ima ta pozitivne učinke na razvoj predšolskega varstva za najmlajše otroke. V Sloveniji se lahko organizirana predšolska vzgoja in varstvo izvaja v vrtcu ali v vzgojnovarstveni družini oz. na domu; v letu 2011/2012 so bili v skoraj vsi otroci (99,9 %) vključeni v oddelke v vrtcih.

Države EU-27 se razlikujejo v tem, ali je obisk predšolske vzgoje obvezen ali ne. V Sloveniji smo imeli obvezno pripravo otrok na osemletno osnovno šolo. Z uvedbo devetletke, ki je osnovnošolsko izobraževanje pomaknila eno leto navzdol, pa se je ta priprava opustila. V nekaterih državah EU-27 je obisk predšolske vzgoje obvezen, praviloma v starosti eno leto pred vključitvijo v osnovno šolo (Avstrija, Ciper, Grčija, Madžarska, Latvija), ponekod dve leti pred vključitvijo v osnovno šolo (Poljska in Luksemburg). Tako je del predšolske vzgoje tudi del obveznega šolanja. Pri tem v Avstriji, na Cipru, v Grčiji, na Madžarskem in v Luksemburgu tako kot v Sloveniji otroci začnejo obiskovati osnovno šolo pri šestih letih, v Latviji in na Poljskem pa pri sedmih letih. Izziv za v prihodnje je razmislek o tem, ali tudi v Sloveniji uvesti obvezen obisk določenega števila ur predšolske vzgoje.

Pomemben vidik dostopnosti predšolske vzgoje je razpoložljivost vpisnih mest glede na potrebe. V Sloveniji z zakonom ni določeno, da mora vrtec zagotoviti mesto vsakemu otroku, katerega starši to želijo. Prednost pri sprejemu v vrtec imajo socialno ogroženi otroci in otroci s posebnimi potrebami. Število odklonjenih otrok v vrtce se je v obdobju 2000/2001–2010/2011 močno povečalo. Zgled na tem področju so nekatere severnoevropske države (na primer Finska in Švedska), kjer mora lokalna skupnost zagotoviti mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo za vsakega otroka, ki mesto potrebuje. Sicer pa so v več državah EU (Avstrija, Madžarska, Nizozemska in Estonija) prisotne reforme na področju predšolske vzgoje in varstva z namenom zagotavljanja večjega števila vpisnih mest. Glede na to, da se v zadnjih letih število rojenih otrok povečuje, tudi v prihodnjih letih pričakujemo povečevanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih.

Vključenost otrok, starih 1–2 leti in 3–5 let, v vrtce se povečujeta. Povečuje se tudi število vseh otrok, vključenih v vrtce in sicer zaradi povečevanja števila rojenih otrok, povečevanja deleža otrok v predšolski starosti, vključenih v vrtce kot posledica uresničevanja nacionalnih in EU ciljev na področju predšolske vzgoje

¹ Strategija razvoja Slovenije (2005), Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (2011).

² »Dakarsko ogrodje za delovanje«, »Barcelonski cilj« in program EU »Education and training 2020«.

in uvedbe brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnjega otroka v letu 2008. To pa vpliva tudi na potrebe po zagotavljanju vpisnih mestih v vrtcih in s tem povezanih investicij v vrtce, na potrebe po zaposlovanju pedagoškega in nepedagoškega kadra v vrtcih ter posledično na višino izdatkov za predšolsko vzgojo. Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih in uresničevanju nacionalnih ter evropskih ciljev na področju predšolske vzgoje pričakujemo povečanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih tudi v prihodnje. Vključenost otrok v starosti 3–5 let v predšolsko vzgojo presega povprečje EU-27. Vključenost petletnikov v Isced 0 (predšolska raven izobraževanja) in Isced 1 (primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja) skupaj je med nižjimi v EU-27. Slovenija je po vključenosti otrok med četrtil letom starosti in uradno starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo v letu 2010/2011 zaostajala za ciljem EU 2020, vključenost pa je bila v letu 2009 tudi nižja kot na ravni povprečja EU-27. V letu 2011/2012 je Slovenija cilj EU 2020 dosegla. Število otrok iz socialno ogroženih družin, vključenih v vrtce, se povečuje. Vključenost otrok, ki so tuji državljani v vrtce, je nizka. Velika večina otrok obiskuje dnevni program. Delež otrok, vključenih v dnevni program je bil v letu 2011/2012 s 97,7 % najvišji v obdobju 2000/2001–2011/2012. Za uresničitev ciljev EU na področju predšolske vzgoje bi bilo treba v prihodnje vključenost otrok v vrtce še povečevati.

Število zasebnih vrtcev se povečuje, a je še vedno nizko. V letu 2011/2012 je bilo 42 zasebnih vrtcev, kar je največ v obdobju 2000/2001–2011/2012, med njimi pa jih le nekaj ne dobiva javnih sredstev. Ob tem je nizek tudi delež otrok, vključenih v zasebne vrtce. V letu 2011/2012 je znašal 3,1 %, v primerjavi z letom 2000/2001 pa se je povečal za 2,0 o. t. Delež otrok, vključenih v zasebno predšolsko vzgojo je med najnižjimi med državami EU-27.

V obdobju 2000/2001–2011/2012 se je število vrtcev in oddelkov v vrtcih močno povečalo. V letu 2011/2012 je bilo 922 vrtcev, kar je za 108 več kot leta 2000/2001. Od leta 2004/2005 se povečuje tudi število oddelkov v vrtcih. V letu 2011/2012 jih je bilo 4.749, kar je za dobro tretjino več kot leta 2000/2001. Ob tem se je v obdobju 2007/2008–2011/2012 močno povečalo tudi število osebja v vrtcih. V letu 2011/2012 je bilo v vrtcih skupaj zaposlenih 14.173 oseb, od tega je bilo 72,0 % vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev. Število vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev se povečuje od leta 2004/2005 dalje, relativna rast tega števila pa je bila najmočnejša v letih 2009/2010 in 2010/2011. Rast števila učnega osebja je bila v letu 2009 približno na ravni povprečja EU-27, v obdobju 2005–2009 pa je bila močnejša. Starostna struktura vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev je v primerjavi z drugimi državami EU-27 ugodna. Delež učnega osebja, mlajšega od 35 let, je med višjimi med državami EU-27, delež osebja v starosti 55 let in več pa med najnižjimi. V obdobju 2006/2007–2011/2012 se je v starostni strukturi vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev najbolj poveča delež mlajših kadrov (25–34 let). Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih pričakujemo v Sloveniji tudi v prihodnjih letih nadaljevanje povečevanja potreb po kapacitetah v vrtcih in zaposlovanju dodatnega kadra.

Pozitivni vpliv vključenosti otrok v predšolsko vzgojo je večji, če je ta kakovostna. Povprečno število otrok na oddelek v vrtcih se v zadnjih treh letih ohranja na približno enaki ravni. V oddelek prvega starostnega obdobja je bilo vključenih v povprečju 12,5 otrok, v oddelek drugega starostnega obdobja pa 20,4 ter v kombinirane oddelke 17,1. Razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno merilo kakovosti predšolske vzgoje. To razmerje se v zadnjih letih ohranja na približno enaki ravni in je med najugodnejšimi med državami EU-27. V izobrazbeni strukturi vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev se povečujeta deleža vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe, povečuje pa se tudi delež vzgojiteljev s terciarno izobrazbo.

Povprečna cena programa v vrtcih je v letu 2011 znašala za prvo starostno obdobje 456,80 EUR in za drugo starostno obdobje 340,30 EUR. Višja povprečna cena v prvem starostnem obdobju je povezana z manjšim

številom otrok na oddelek in posledično višjimi stroški predšolske vzgoje na otroka. Povprečno plačilo staršev za vrtec pa je znašalo za prvo starostno obdobje 146,40 EUR in za drugo starostno obdobje 109,07 EUR, starši pa so v povprečju plačali 32 % cene programa za vrtce. V obdobju 2002–2010 se je delež plačil staršev za vrtec povečal. Med cenami programov vrtcev so med vrtci velike razlike. V nekaterih državah EU-27 je predšolska vzgoja brezplačna ali pa starši plačajo le določene dejavnosti oz. poravnajo le določene vrste stroškov; v nekaterih državah je brezplačen določen obseg ur predšolske vzgoje ali eno oz. dve leti predšolske vzgoje pred vstopom v osnovno šolo. Pogosta oblika spodbude za povečevanje dostopnosti predšolske vzgoje je plačilo glede na dohodek družine, velikost družine in druge kriterije. Izvzetje od plačila stroškov predšolske vzgoje in varstva je praviloma namenjeno socialno ogroženim družinam. Redka oblika pomoči pa je prispevek delodajalca.

V letu 2009 je delež izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP znašal 0,71 %. Od tega je na delež javnih izdatkov odpadlo 0,56 % BDP in na delež zasebnih izdatkov 0,15 % BDP. Delež izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je v letu 2008 z 0,63 % BDP presegal povprečje OECD (0,44 % BDP) in povprečje enaindvajsetih evropskih držav, ki so hkrati države članice OECD (0,52 % BDP). Delež celotnih javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je bil v letu 2008 nižji od povprečja EU-27. Delež je v letu 2009 skoraj dosegel raven iz let 2001 in 2002, ko je bil v obdobju 2000–2009 najvišji. Delež zasebnih izdatkov v skupnih izdatkih za predšolsko raven izobraževanja je v letu 2009 znašal 20,7 % in je bil v letu 2008 višji od povprečja EU-21 (12,2 %) in povprečja OECD (18,5 %). V strukturi odhodkov izobraževalnih ustanov na predšolski ravni izobraževanja največji delež odpade na plače in druge izdatke (2009: 67,1 %), sledijo drugi tekoči odhodki (21,8 %) in investicijski odhodki z 11,1 %. V strukturi izdatkov se je v obdobju 2005–2009 precej povečal delež investicij. Izdatki na udeleženca na predšolski ravni izobraževanja so na mednarodni ravni približno merilo kakovosti izobraževanja. V letu 2008 so znašali 8.029 USD PPS in so bili med najvišjimi med državami članicami OECD.

Summary

Accessible and high quality pre-school education is an important welfare priority. According to PISA survey results, 15-year olds who attended pre-school education also achieved better results on the reading scale than those who didn't. The participation in pre-school education also has a positive effect on social cohesion. Besides that, it may have a positive effect on women's employability, harmonization of work and family life and the fertility rate. Investments in early childhood education also have a high economic rate of return. However, not only participation in pre-school education, but also its quality is important. Pre-school education is also a priority in national and international documents.³ The main purpose of the working paper is to represent selected views on pre-school education and main issues in Slovenia and in comparison with the EU. The working paper presents data from the year 2000 or from the year for which the most recent data are available.

In the majority of EU countries pre-school education and care is split into two areas (pre-school education and pre-school care). Slovenia has an integrated model of pre-school education and care, similar to some Northern European countries. The integrated model has a positive effect on preschool care provision for the youngest children. In Slovenia preschool education and care may be organized in kindergarten, childcare family or at home. In the school year 2011/2012 almost all children attended pre-school education in kindergarten.

EU countries differ in whether pre-school education is obligatory or not. When Slovenia had 8-year primary education, pre-school preparation was obligatory. With the introduction of 9-year primary school, pre-school preparation was abolished. In some EU countries participation in pre-school education is obligatory one year before children start primary school (Austria, Cyprus, Greece, Hungary, Latvia) or two years before they start primary school (Poland, Luxemburg). Pre-school education is thus part of compulsory education. In Austria, Cyprus, Greece, Hungary and Luxemburg, as in Slovenia, children begin to attend primary school at the age of six, in Latvia and Poland, at the age of seven. Introduction of a certain degree of obligatory pre-school education is also a challenge to be considered in Slovenia.

Availability of vacant places in kindergarten is important for pre-school education accessibility. In Slovenia it is not determined by law that vacant places in kindergartens must be available for all children in need. Children with special needs and socially disadvantaged children have advantage over other children. In the 2000/2001–2011/2012 period the number of rejected children increased strongly. Examples of good practice are Finland and Sweden, where places in pre-school education institutions must be guaranteed by the local authority for each child in need. In some EU countries (Austria, Hungary, the Netherlands and Estonia) reforms aimed at increasing the availability of places in pre-school education institutions are in place. In Slovenia, due to an increasing number of births, increased needs for vacant places in kindergartens are to be expected in the years to come.

The participation of children aged 1–2 years and 3–5 years in pre-school education has been increasing. The number of children enrolled in pre-school education has also been rising. The main reasons for these positive trends are a growing number of births, increasing participation in pre-school education as a consequence of realized national and EU goals and the introduction of free-of-charge kindergarten for the second and every

³ Slovenia's Development Strategy, Dacar Framework for action, Barcelona target, EU programme Education and training 2020.

further child attending kindergarten in year 2008. All these factors have an influence on the needs for vacant places for children, investments in kindergartens, the number of teaching and other staff and expenditure. As a result of a growing number of births in the last few years and fulfilment of EU goals, a further increase in the needs for vacant places is also to be expected in the next few years. In 2009 the participation of children aged 3-5 years was higher than the EU average. But the participation of children aged 5 in pre-school education and Isced 1 is one of the lowest among EU countries. The participation rate in education of children aged between four years and the year when they enter compulsory education in the school year 2010/2011 was below the EU 2020 target and in 2009 below the EU average. In the year 2011/2012 Slovenia achieved the EU 2020 target. The number of children from socially disadvantaged families enrolled in pre-school education has been increasing. The participation of children of foreign citizens in pre-school education is low. The majority of children enrolled in kindergartens attend all-day programme. The share of children attending all-day programme totalled 97.7% in the school year 2011/2012 and reached the highest level in the period 2000/2001–2011/2012.

The number of private kindergartens has been increasing but is still low. The number of private kindergartens totalled 42 in 2011/2012. It was the highest in the 2000/2001–2011/2012 period. But only a few of them don't receive public funds. The share of children enrolled in private kindergartens is also low. In the year 2011/2012 it totalled 3.1 %, which is 2,0 p.p. more than in the year 2000/2001. The share of children enrolled in private pre-school education is one of the lowest in the EU.

The number of kindergartens and class units increased strongly in the period 2000/2001–2011/2012. In 2011/2012 the number of kindergartens totalled 922, which is 108 more than in 2000/2001. Since the year 2004/2005 the number of class units has been increasing, too. Their number totalled 4,749 in the year 2011/2012 and in the 2000/2001-2011/2012 period it increased by a third. Consequently, the number of persons employed in kindergartens increased strongly. It totalled 14,173 in 2011/2012. The share of educators and assistant educators in the total number of persons employed in kindergartens totalled 72.0%. The number of educators and assistant educators has been increasing from the school year 2004/2005; the relative growth was the highest in the years 2009/2010 and 2010/2011. In the year 2009 the relative growth of teaching staff (educators and assistant educators) was comparable with the EU average, while in the period 2005-2009 the growth in Slovenia was stronger than the average level in the EU. The age structure of educators and assistant educator is favourable compared to the EU average. The share of teaching staff younger than 35 years is one of the highest among EU countries, while the share of employed persons aged 55 and more is one of the lowest. In the period 2006/2007–2011/2012 the share of young age group (25–34 years) increased the most compared to other age groups. With regard to the growing number of children born in the last few years, the needs for vacant places in kindergartens and for teaching staff are also expected to grow in the coming years.

The participation in pre-school education has a greater positive effect if the education is of high quality. The average number of children per class unit has been maintained at almost the same level for the last three years. It totalled 12.5 for children aged 1-2 years, 20.4 for children aged 3-5 years, and 17.1 for combined class units. The ratio between the number of children and the number of teaching staff is a frequently used internationally comparable indicator of the quality of pre-school education. In recent years the ratio has been kept at the same level and is one of the lowest among the EU countries. In the education structure of teaching staff, the share of teaching staff without appropriate education increased in the last few years. In the education structure of educators, the share of educators with a tertiary education increased, too.

In the year 2011 the average price for programmes in kindergarten totalled 456.80 EUR for the age group 1-2 years and 340.30 EUR for the age group 3-5(6) years. The highest price for the first period is a consequence of a lower number of children in class units. An average parent's payment for kindergarten totalled 146.40 EUR for the first age group and 109.07 EUR for the second age group. On average, parents paid 32% of the price. In the 2002–2010 period the share of parents' payments increased. Also, there are huge differences among kindergartens. In some EU countries pre-school education is free of charge, or parents pay only for selected activities or selected types of costs. In some EU countries a selected number of hours in pre-school education or participation in pre-school education one or two years before the beginning of primary school is free of charge. A frequently used form of support is payment regarding the family income, family size and other criteria. Exemption from pre-school education payment is usually used for socially disadvantaged families. Employer's contributions are a rare form of support for participation in pre-school education.

In 2009 expenditure on pre-school education as a share of GDP accounted for 0.71%. Within that, 0.56% was allocated for public expenditure and 0.15% for private expenditure. The share of expenditure on pre-school education in GDP totalled 0.63% in 2008. It was higher than the OECD average (0.44%) and the average of 21 European countries that are also OECD members (0.52%). In 2008 the share of public expenditure for pre-school education in GDP was lower than the EU average. In 2009 it almost reached the levels recorded in 2001 and 2002 when it was the highest in the 2000–2009 period. The share of private expenditure in total expenditure for pre-school education totalled 20.7% and was higher than the EU-21 average (12.2%) and the OECD average (18.5%). In the structure of expenditure on the pre-school level of education, expenditure on compensation of employees accounted for the largest share (2009: 67.1%), followed by other current expenditure (21.8%) and capital expenditure (11.1%). Expenditures on pre-school education per student are an approximate measure of the quality of education. In 2008 they totalled 8,029 USD PPS and were among the highest among OECD countries.

1 UVOD

Programi predšolske vzgoje in varstva so pomembno področje programov, namenjenih otrokom v zgodnjem otroštvu. Unesco definira zgodnje otroštvo kot obdobje od rojstva do osmega leta starosti, torej kot obdobje v starosti pred vstopom v osnovno šolo oz. na prehodu vanjo⁴. Unesco omenja, da otrokom v tem obdobju različni programi (na področju zdravja, prehranjevanja, varnosti in učenja) omogočajo celosten razvoj. Sem uvrščamo tudi programe predšolske vzgoje in varstva, ki omogočajo pripravo za učenje in izobraževanje v šoli (Early childhood care and education, 2011). V delovnem zvezku smo se osredotočili na eno področje programov v otrokovem zgodnjem obdobju, to je na področje predšolske vzgoje in varstva.

Dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo je pomembno področje blaginje prebivalstva. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo spodbuja kognitivni razvoj otroka in posredno vpliva na učne dosežke v šoli. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo povečuje možnosti za kakovostno bivanje otrok in njihovo socialno vključenost (Cleveland in Krashinsky, 2002, str. 9). Vključenost otrok v predšolsko vzgojo je tudi ukrep za blaženje negativnih posledic revščine in zmanjševanje socialne ter ekonomske neenakosti. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo lahko pozitivno vpliva tudi na zaposlovanje žensk. Vendar pa z vidika pozitivnih učinkov predšolske vzgoje ni pomemben le njen obseg, ampak tudi njena kakovost.

Na ravni predšolske vzgoje in varstva obstajajo različni vidiki dostopnosti. Rebello Britto in drugi (2011) dostopnost predšolske vzgoje in varstva opredeli kot dostopnost ter izvajanje programov predšolske vzgoje in varstva za vse otroke. Mreža Evropske komisije na področju predšolske vzgoje in varstva otrok (European Commission childcare network) je za merjenje dostopnosti in uporabnosti predšolske vzgoje in varstva opredelila naslednje elemente: kako enostavno je za otroka dobiti mesto v določeni obliki predšolske vzgoje in varstva, kakšni so sprejemni postopki, kdo nadzira prijave za vpis, ali imajo starši težave z dostopnostjo storitve in prevozom od doma do ustanove za predšolsko vzgojo, kakšen je obratovalni čas ustanov in kolikšno je največje možno dnevno, tedensko, mesečno in letno število ur, ko je lahko otrok vključen v ustanovo (Quality in childcare services: Report on an EC Childcare Network Technical Seminar, 1990, str. 20). K tem elementom dostopnosti lahko dodamo še nekatere druge: starost, pri kateri lahko starši otroka vpišejo v predšolsko vzgojo in varstvo, višina javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja, delež zasebnih izdatkov ter razporeditev staršev otrok v plačne razrede glede na višino njihovega dohodka.

Poleg dostopnosti predšolske vzgoje in varstva je pomembna tudi njena kakovost. Po Rebello Britto in drugi (2011) sta dostopnost in kakovost dimenziji enakosti na področju predšolske vzgoje in varstva. Enakost definirajo kot zagotavljanje največje možnosti za to, da so kakovostni programi predšolske vzgoje in varstva na voljo vsem otrokom. V preteklosti je bilo veliko pozornosti namenjene dostopnosti, bistveno manj pa kakovosti predšolske vzgoje in varstva. Vendar pa je tudi kakovost zelo pomembna, saj so ob višji kakovosti predšolske vzgoje tudi njeni pozitivni učinki večji. Ne preseneča, da predšolska vzgoja in varstvo v veliko državah prihaja v ospredje zanimanja izobraževalne politike (Revised project plan: encouraging quality in early childhood education and care (2009, str. 3). Na ravni Slovenije in politik EU so bili v preteklih letih sprejeti različni cilji na področju predšolske vzgoje in varstva.

V Strategiji razvoja Slovenije je predšolska vzgoja omenjena z vidika zmanjševanja družbene izključenosti in kot dejavnik, ki staršem omogoča lažje usklajevanje delovnih ter družinskih

⁴ Izobraževalni sistemi držav se med seboj razlikujejo. V državah EU-27 so osemletniki že vključeni v osnovno šolo.

obveznosti. Strategija razvoja Slovenije (SRS) iz leta 2005 v okviru četrte razvojne prioritete navaja: moderna socialna država in večja zaposlenost predvideva na področju zmanjševanja družbene izključenosti in socialne ogroženosti med drugim tudi enakost dostopnosti storitev izobraževanja. V okviru pete razvojne prioritete pa: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja predvideva na področju trajnega obnavljanja prebivalstva ustvarjanje pogojev za lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev, vključno s fleksibilnejšimi oblikami otroškega varstva.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju iz leta 2011 predvideva na področju predšolske vzgoje in varstva vrsto ukrepov. V letu 1995 je bila sprejeta Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS, na osnovi katere je bila v letu 1996 sprejeta zakonodaja na področju izobraževanja, med drugim tudi za področje predšolske vzgoje. V delovnem zvezku prikazujemo razvoj zakonodaje na področju predšolske vzgoje od leta 1996 dalje. V letu 2011 je bila sprejeta nova Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS, ki med cilji na področju predšolske vzgoje v vrtcih predvideva večji delež otrok, vključenih v vrtce, predvsem otrok, starih 4 in 5 let ter večjo vključenost otrok iz socialno in kulturno manj spodbudnega okolja. Poslovni čas vrtca za izvajanje dnevnega programa je do 12 ur dnevno, vrtec pa mora ob vpisu za vsakega otroka pridobiti pisno mnenje staršev o tem, od katere do katere ure najbolj potrebujejo vrtec. Ohranijo se dnevni, poldnevni in krajši program. Vrtec mora ponuditi dodatne ure slovenščine kot tujega jezika in materinščine za otroke, katerih materni jezik ni slovenščina. Otrokom v zadnjem letu pred vstopom v šolo se nameni dodatne ure za poučevanje tujega jezika. Kvadratura notranje igralne površine na otroka naj bo 4 m² oz. najmanj 3 m². Bela knjiga predvideva tudi znižanje normativov. V oddelek prvega starostnega obdobja naj bo vključenih največ 12 otrok, v oddelek drugega pa največ 20 otrok. V oddelku prvega starostnega obdobja je treba zagotoviti 9 ur dnevno razmerje 6:1 med številom otrok in odraslih v oddelku, v oddelku drugega starostnega obdobja pa 6 ur. Zahtevana stopnja izobrazbe ostane za vzgojitelje in svetovalne delavce nespremenjena. Spremembe so predvidene tudi pri plačilih staršev za vrtec. Spremenila naj bi se lestvica, Bela knjiga pa predvideva tudi odpravo brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnjega otroka. Starši naj bi plačali 50 % cene programa, pri čemer se upošteva razvrstitev v plačilni razred. Za zagotavljanje dodatnih dejavnosti in izboljšanja kakovosti predšolske vzgoje v vrtcih bo treba povečati vlaganja. Bela knjiga predvideva tudi povečanje javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja (več o predvidenih ukrepih na področju predšolske vzgoje gl. v publikaciji Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS, 2011).

Unesco je leta 2000 pozval k razvoju dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva, predvsem za najbolj ranljive in depriviligirane skupine otrok. Unesco je leta 2000 na Svetovnem izobraževalnem forumu (The world education forum) v Dakarju sprejel »Dakarsko ogrodje za delovanje« (»The Dakar framework for action«), v okviru katerega so bili sprejeti cilji »Izobraževanje za vse« (EFA – Education for all) cilji. Za področje izobraževanja je bilo sprejetih 6 ciljev, med katerimi se eden nanaša na predšolsko vzgojo in varstvo. Cilj predvideva, da naj bi povečali in izboljšali predšolsko vzgojo in varstvo, predvsem za najbolj ranljive in depriviligirane skupine otrok. Vsi otroci morajo biti vzgajani v varnem in ljubečem okolju, ki jim omogoča, da so zdravi, varni in sposobni učenja. Programi predšolske vzgoje in varstva naj bodo obsežni, osredotočajo naj se na vse otrokove potrebe in naj vključujejo skrb za zdravje, prehrano, higieno in kognitivni ter psiho-socialni razvoj (Dakar framework for action, 2000).

Leta 2010 je bilo v Moskvi na Unescovi svetovni konferenci o predšolski vzgoji in varstvu⁵, sprejeto Moskovsko ogrodje za delovanje in sodelovanje⁶. Sprejet je bil širok in holističen koncept predšolske vzgoje in varstva, ki zajema varstvo, izobraževanje, zdravstvo, prehranjevanje in zaščito otrok, starih od 0 do 8 let. Predšolska vzgoja in varstvo je pravica otroka in podlaga za vseživljenjsko učenje. Moskovsko ogrodje med drugim poziva države k večji zavezanosti predšolski vzgoji in varstvu. Poziva k razvoju strategij, zakonodaje in politik, ki bodo omogočale zagotavljanje pravice otrok do predšolske vzgoje in varstva, večanju dostopnosti, razvoju evalvacij, raziskovanja in monitoringa predšolske vzgoje in varstva. Kakovostna predšolska vzgoja in varstvo mora biti dostopna depriviligiranim skupinam otrok, razvija naj se kakovost, kadrom naj se zagotavlja izobraževanje, v politične debate in razvoj programov predšolske vzgoje in varstva naj se vključita civilna družba in lokalne skupnosti, sredstva iz proračuna za predšolsko vzgojo in varstvo pa naj se povečajo (Moscow framework for action and cooperation, 2010).

Leta 2002 je bil na ravni EU na področju predšolske vzgoje in varstva sprejet »Barcelonski cilj«. Evropski svet je leta 2002 na zasedanju v Barceloni predlagal prenovljeno strategijo zaposlovanja in v okviru tega ukrepe na področju zaposlovanja. Med drugim je z namenom olajšati ženskam zaposlovanje predlagal povečanje kapacitet za predšolsko vzgojo in varstvo, kar bi omogočilo povečanje vključenosti otrok vanjo. Sprejet je bil cilj, po katerem naj bi do leta 2010 vključenost otrok v starosti od treh let in do vstopa v šolo, v predšolsko vzgojo dosegla 90 %, vključenost otrok, mlajših od treh let pa 33 % (Presidency conclusions Barcelona European Council 15 and 16 March 2002, 2002). Od leta 2010 dalje novi cilji za predšolsko varstvo niso bili določeni.

Leta 2009 je bil na ravni EU v okviru programa »Education and training 2020« sprejet cilj za področje predšolske vzgoje. V letu 2009 je Evropski svet potrdil Prenovljeni strateški okvir na področju izobraževanja in usposabljanja (An updated strategic framework for European cooperation in education and training – »ET 2020«), ki ga je leta 2008 sprejela Evropska komisija. Glavni cilj evropskega sodelovanja do leta 2020 je podpora sistemom izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi zagotovili osebni, socialni in poklicni razvoj posameznika, trajnostno gospodarsko blaginjo in zaposljivost. Pri tem bi moralo biti na področju izobraževanja glavno načelo vseživljenjskega učenja, kamor spada tudi izobraževanje v zgodnjem otroštvu. Prenovljeni strateški okvir v okviru cilja 3 »Spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva« omenja odpravljanje izobrazbene prikrajšanosti s kakovostnim izobraževanjem že v zgodnjem otroštvu. Udeležba v izobraževanju v zgodnjem otroštvu je osnova za uspešnost v izobraževanju na višjih ravneh. V okviru prenovljenega delovnega programa je bil sprejet tudi evropski cilj, po katerem naj bi bilo do leta 2020 vsaj 95 % otrok med četrtem letom starosti in starostjo, ko se začne obvezna osnovna šola, udeleženih v izobraževanju v zgodnjem otroštvu. To je nov cilj, ki ga v prejšnjem, leta 2002 potrjenem strateškem okvirju⁷ »Education and training 2010«, ni bilo (Detailed work programme on the follow-up of the objectives of Education and training systems in Europe, 2002, str. 3). Strateški okvir na področju izobraževanja in usposabljanja vidi predšolsko vzgojo kot dejavnik izboljševanja učnih dosežkov na višjih ravneh izobraževanja, zanemarija pa druge vidike predšolske vzgoje (lažje usklajevanje delovnega in družinskega življenja staršev otrok v predšolski starosti). Cilj se osredotoča le na predšolsko vzgojo od četrtega leta starosti dalje, zanemarija pa predšolsko vzgojo pred to starostjo.

⁵ World conference on early childhood care and education, 27.–29. 9. 2010.

⁶ Moscow framework for action and cooperation.

⁷ Evropski svet je v letu 2002 potrdil delovni program, s katerim je bil v okviru Lizbonske strategije prvič vzpostavljen trden okvir za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja.

Evropski svet je leta 2010 opozoril na pomen predšolske vzgoje in njene kakovosti. Evropski svet je v letu 2010 v dokumentu o socialni razsežnosti izobraževanja in usposabljanja (Sklepi Sveta z dne 11. maja 2010 o socialni razsežnosti izobraževanja in usposabljanja) prepoznal pomen predšolske vzgoje za vse otroke, predvsem pa za prikrajšane. Pri tem je poudaril tudi pomen kakovosti predšolske vzgoje in za to usposobljenega osebja ter ustreznega razmerja med številom otrok in številom osebja. Države članice je pozval k zagotovitvi širšega dostopa do kakovostne predšolske vzgoje in varstva.

Evropski svet je kakovostno predšolsko vzgojo opredelil kot eno od politik za zmanjševanje osipa. Evropski svet je leta 2011 sprejel Priporočila o politikah za zmanjševanje osipa⁸ (Priporočila Sveta z dne 28. junija 2011 o politikah za zmanjševanje osipa, 2011), kjer navaja, da je zmanjšanje šolskega osipa bistveno za doseganje več ključnih ciljev strategije EU 2020. Predlaga tudi okvir za celovite politike za zmanjšanje osipa, eno od področij politik pa je zagotavljanje kakovostne predšolske vzgoje in varstva. Ta naj bo kakovostna, cenovno dostopna, vključuje naj ustrezno usposobljeno osebje in naj bo na voljo otrokom iz prikrajšanih družin.

V delovnem zvezku bomo obravnavali predvsem predšolsko vzgojo. V delovnem zvezku bomo na ravni Slovenije obravnavali predšolsko vzgojo in varstvo, namenjeno otrokom, starim od enega leta do vstopa v šolo na osnovi podatkov SURS. Na mednarodni ravni so podatki dosegljivi predvsem za predšolsko vzgojo oz. predšolsko raven izobraževanja, ki zajema otroke, stare 3 leta in več. Zato se bomo osredotočili predvsem nanjo, v kolikor nam bodo dosegljivi podatki to dopuščali, pa tudi na predšolsko varstvo, ki je praviloma namenjeno otrokom, mlajšim od treh let. Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja Isced 1997 (Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije ISCED 1997, 2001), ki se uporablja v statistične namene, predšolsko raven izobraževanja opredeljuje kot Isced 0 raven izobraževanja. Ta raven je definirana kot začetna stopnja organiziranega poučevanja. Namenjena je predvsem uvajanju zelo majhnih otrok v šolsko okolje in s tem ustvarjanju prehoda iz domačega v šolsko okolje. Kriterij, na osnovi katerega spada nek program v predšolsko raven izobraževanja (Isced 0) ali ne, je ali gre za izobraževalni program. Isced 0 raven izobraževanja zajema programe, ki se izvajajo v izobraževalnih ustanovah ali centrih⁹, so namenjeni zadovoljevanju izobraževalnih in razvojnih potreb otrok, so namenjeni predvsem otrokom, starim vsaj tri leta in imajo ustrezno pedagoško usposobljene kadre za izvajanje izobraževalnega programa za otroke (UOE data collection on education systems, 2010, str. 96). Prikazali bomo statistične podatke Eurostat-a in OECD-ja.

Glavni namen delovnega zvezka je prikazati izbrane vidike predšolske vzgoje in varstva¹⁰ v Sloveniji v primerjavi z EU-27 in opozoriti na glavne izzive na tem področju. Najprej bomo prikazali pomen predšolske vzgoje in varstva. Nato bomo obravnavali organiziranost predšolske vzgoje in varstva, vpisna mesta, vključenost otrok v predšolsko vzgojo in varstvo, kar ponavadi povezujemo z njeno dostopnostjo. Prikazali bomo tudi razmerje med javnim in zasebnim na področje predšolske vzgoje. V nadaljevanju bomo prikazali tudi nekatere druge vidike (razmerje med številom vpisanih in številom vzgojiteljev, povprečno število otrok v oddelku, izobrazbena struktura vzgojiteljev ipd.), ki predstavljajo kazalnike kakovosti predšolske vzgoje. Nato bomo obravnavali kapacitete predšolske vzgoje (vrtci, oddelki, kadri), kar vpliva na višino

⁸ Izraz osip se uporablja v povezavi s tistimi, ki izobraževanje ali usposabljanje prekinejo že, ko dosežejo osnovnošolsko izobrazbo ali še te ne, in ki se ne izobražujejo ali usposablajo več.

⁹ Dejavnosti, ki se odvijajo v domačem okolju, ne spadajo v okvir Isced 0.

¹⁰ V Sloveniji je v Zakonu o vrtcih uporabljen izraz predšolska vzgoja, ki zajema otroke, stare 1 leto do vstopa v osnovno šolo, zato v nadaljevanju uporabljamo ta izraz.

izdatkov zanjo. V naslednjem poglavju obravnavamo financiranje predšolske vzgoje in varstva, v predzadnjem poglavju prikazujemo izdatke za predšolsko vzgojo. Delovni zvezek zaključujemo z izzivi. Izbrane vidike predšolske vzgoje in varstva bomo prikazali za Slovenijo in v primerjavi z drugimi državami EU-27, kjer dosegljivi podatki to omogočajo. Analiza temelji na prikazu: (i) domačih statističnih podatkih in kazalnikih SURS-a (Statistični vprašalnik o predšolski vzgoji v vrtcih) in mednarodno dosegljivih statističnih podatkih in kazalnikih EUROSTAT-a in OECD-ja, izračunanih na podlagi različnih statističnih raziskovanj (vprašalnik UOE¹¹, EU-SILC¹²), (ii) kvalitativnih opisov izobraževalnih sistemov v državah EU-27 na podlagi podatkovne zbirke Eurybase¹³, dopolnjenih s podatki iz nacionalnih poročil v OECD-jevi zbirki opisov Benefits and wages: Country specific files; Tax-benefit policies: Detailed descriptions and reforms since 2001, (iii) publikacije Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti¹⁴ (IV) nacionalnih predpisov na področju predšolske vzgoje in varstva ter drugih dosegljivih podatkov. V delovnem zvezku smo kot vir kvalitativnih podatkov uporabljali predvsem podatke iz Eurybase in od OECD-ja, podatke publikacije Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti pa smo uporabili, ko v omenjenih zbirkah nismo našli ustreznih podatkov ali pa so bili ti preskromni. Pri tem velja opozoriti, da je v nekaterih državah EU-27 medtem prišlo do sprememb v politikah predšolske vzgoje in varstva, zaradi česar se nekateri podatki v zbirki Eurybase in OECD-jevi zbirki že nekoliko razlikujejo od podatkov, objavljenih v publikaciji Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti. V delovnem zvezku so prikazani podatki od leta 2000 dalje ali od leta, za katero obstaja najstarejši podatek. Zadnje prikazano je leto, za katerega so bili v času priprave delovnega zvezka na voljo zadnji dosegljivi podatki (leto 2009 oz. 2010). Prikazani so podatki, ki so bili na voljo do marca 2012.

Med posameznimi zbirkami opisov sistemov predšolske vzgoje in varstva so nekatere terminološke razlike. V kvalitativnih opisih držav na podlagi podatkovne zbirke Eurybase so prikazani opisi izobraževalnih sistemov držav (od predšolske ravni izobraževanja do terciarne ravni izobraževanja). V opisih so praviloma prikazane predvsem značilnosti predšolske vzgoje, ki jo uvrščamo pod Isced 0 raven izobraževanja. Opisi značilnosti predšolskega varstva, ki je v večini držav EU-27 v upravljavskem in organizacijskem smislu ločeno od predšolske vzgoje, pa so ponavadi skromnejši, čeprav v več državah nacionalna politika v zadnjih letih namenja večjo pozornost tudi temu področju, ki ima pomembno funkcijo z vidika usklajevanja delovnega in družinskega življenja ter zaposlovanja žensk. S tega vidika so koristni podatki o predšolski vzgoji in varstvu v nacionalnih poročilih v OECD-jevi zbirki opisov Benefits and wages, ki vsebujejo opise predšolskega varstva (childcare). Pri tem pa opisi sistemov posameznih držav ne zajemajo le predšolskega varstva v smislu kot je prikazano v opisih izobraževalnih sistemov v zbirki Eurybase (torej varstvo za najmlajše otroke, stare praviloma 1–2 leti, ki ga ne moremo uvrstiti v Isced 0 raven izobraževanja), ampak tudi predšolsko vzgojo. Tudi predšolska vzgoja, ki jo sicer uvrščamo v sistem izobraževanja, pa prispeva k lažjemu usklajevanju delovnega in družinskega življenja in ima tako tudi varstveno funkcijo. V publikaciji Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti so na voljo podatki o predšolski vzgoji in varstvu.

¹¹ Unesco, OECD, Eurostat.

¹² The European Union Statistics on Income and Living Conditions (Anketa o življenjskih pogojih).

¹³ Eurybase je podatkovna zbirka zelo podrobnih informacij o izobraževalnih sistemih držav, članic EU-27, in drugih držav, članic omrežja Eurydice (Islandija, Lihtenštajn, Norveška in Turčija). Eurydice je evropsko informacijsko omrežje za izmenjavo podatkov o izobraževanju. Mreža je zgrajena iz enot v 31 evropskih državah in centralne enote v Bruslju, ki od leta 2008 deluje v okviru Izvršne agencije za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulture (*The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)*).

¹⁴ Plevnik in drugi, 2009. Prevod dela: Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe.

2 POMEN VKLJUČENOSTI OTROK V PREDŠOLSKO VZGOJO IN VARSTVO

Vključenosti otrok v predšolsko vzgojo in varstvo ima različne pozitivne učinke, ki jih navajamo v nadaljevanju.

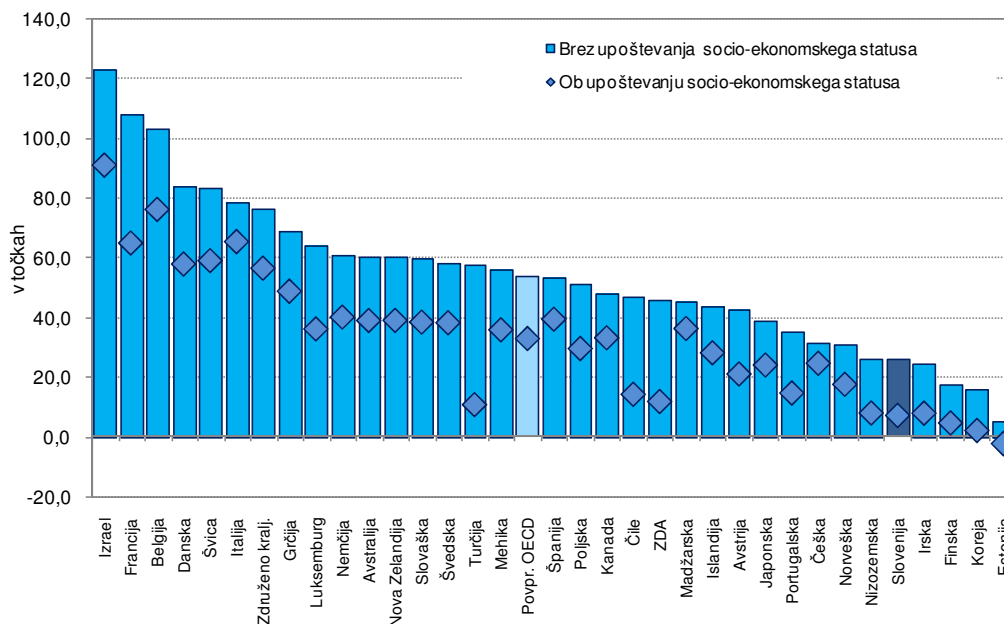
Vključenost v predšolsko vzgojo spodbuja razne vidike posameznikovega razvoja. Nevrološke raziskave so pokazale, da se možgani in osebnost intenzivno razvijajo v prvih letih življenja ter da na posameznikov razvoj vplivajo kvaliteta in obseg izkušenj ter interakcij (di Mattia in Viatte, 2010, str. 4). Podobno navaja tudi de Lara (2010), ki ugotavlja tudi, da starši, vzgojitelji in drugi zaposleni v ustanovah za predšolsko vzgojo ter druge osebe močno vplivajo na njihov razvoj. Kapaciteta možganov se povečuje, ko so otroci aktivno vključeni v učni proces. Na razvoj otrokovih možganov v najzgodnejšem obdobju močno vplivajo zunanji vplivi, ki so lahko pozitivni ali negativni (de Lara, 2010). Za oblikovanje posameznikovih sposobnosti so najpomembnejša zgodnja leta življenja, kar implicira potrebo po ukrepih politike za spodbujanje posameznikovega razvoja v tem obdobju in zmanjšanje morebitnih otrokovih primanjkljajev (Heckman in Masterov, 2007, str. 21). Pomembna naloga predšolske vzgoje in varstva je ustvarjanje in omogočanje spodbudnih učnih izkušenj z različnimi programi. Pri programih predšolske vzgoje je lahko poudarek na področjih (domač in tuji jeziki, matematične veščine, motorične veščine, splošno znanje, kognitivni razvoj ipd.) ali na splošnih potrebah (samozavest, neodvisnost, avtonomija, komunikacija, kreativnost, zdravje). Trenutni trend programov predšolske vzgoje in varstva po svetu je, da ponujajo kombiniran pristop, kar pomeni da vključujejo področja in potrebe (de Lara, 2010). V mednarodnih analizah se kot kazalnik napredka na področju predšolske vzgoje in varstva najpogosteje uporablja vključenost, redkeje pa kakovost. Vendar pa povečevanje dostopa ne spremlja nujno tudi večja kakovost programov. Z vidika otrokovega razvoja in v okviru tega tudi zmanjšanja primanjkljajev ni pomembna le vključenost v predšolsko vzgojo, ampak tudi njena kakovost (Rebello Britto in drugi, 2011).

Po raziskavi PISA dosegajo 15-letniki, ki so obiskovali predšolsko vzgojo, boljše dosežke na lestvici bralne pismenosti kot tisti, ki je niso obiskovali. Vključenost otrok v kakovostno predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na učne dosežke otroka v osnovni šoli. Raziskava The Cost, quality and outcomes study, ki se je pričela v letu 1993, je pokazala, da so imeli otroci, ki so bili vključeni v kakovostno predšolsko vzgojo, bolj razvite jezikovne spretnosti in matematične veščine (Vandell in Wofe, 2000). Študija, ki so jo opravili Vandell in drugi (2010) je pokazala, da se pozitivni učinki kakovostne predšolske vzgoje kažejo pri otrocih, v osnovni šoli in tudi pri mladih, starih 15 let. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na otrokove dosežke v obdobju šolanja (Barnett, 2010). To potrjujejo tudi izsledki raziskave PISA¹⁵ za leto 2009, ki kažejo, da se v dosežkih 15-letnikov kažejo razlike glede na to, ali so obiskovali predšolsko vzgojo ali ne in tudi glede na to, koliko časa so jo obiskovali. Dosežki 15-letnikov, ki so obiskovali predšolsko vzgojo več kot eno leto, so pri vseh državah članicah OECD boljši kot pri tistih, ki je niso obiskovali. To velja tudi za Slovenijo (gl. Sliko 1), čeprav je razlika v dosežkih med najmanjšimi med državami članicami OECD. Kaže se tudi povezanost med dolžino obiskovanja predšolske vzgoje (v letih) in dosežki 15-letnikov. Tako so v vseh državah, razen na Irskem, dosežki 15-letnikov, ki so obiskovali predšolsko vzgojo več kot eno leto, boljši kot pri tistih, ki so jo

¹⁵ PISA (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev - Programme for international student assessment) je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Izvaja se vsaka tri leta v okviru OECD. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci, učenke, dijakinje in dijaki, ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo. Namen raziskave PISA je zajeti podatke o kompetentnostih učencev, ki jih potrebujejo za svoje življenje, poklicno in zasebno, in ki so pomembne za posameznika in za celotno družbo. Raziskava ni posebej usmerjena k merjenju rezultatov šolskih kurikulumov. Podatki za Slovenijo so dosegljivi za leti 2006 in 2009 (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev – PISA (Programme for international student assessment, 2009).

obiskovali največ eno leto. Dosežki 15-letnikov, ki so obiskovali predšolsko vzgojo največ eno leto, pa so večinoma boljši od dosežkov tistih, ki je niso obiskovali (gl. Slika 1 v excelovi prilogi slik).

Slika 1: Razlika v učnih dosežkih 15-letnikov, glede na to, ali so obiskovali predšolsko vzgojo ali ne, države članice OECD, 2009

Vir: PISA 2009 (2010), Tables, Annex B1, Volume II. Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes.

Opomba: PISA (Programme for International Student Assessment Programme for International Student Assessment) je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, ki se izvaja pod okriljem OECD. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci in dijaki ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo. Raziskava poteka v triletnih ciklih, prvi cikel je bil izveden leta 2000. Namen raziskave je zajeti podatke o kompetentnostih učencev, ki jih potrebujejo za svoje življenje, poklicno in zasebno, in ki so pomembne tako za posameznika kot za celotno družbo. Prikazana je razlika v dosežkih na lestvici bralne pismenosti med 15-letniki, ki so obiskovali predšolsko vzgojo več kot eno leto in tistimi, ki je niso obiskovali.

Vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na socialno kohezijo. Za zagotavljanje optimalnega otrokovega razvoja je pomembna integracija ukrepov na različnih področjih (zdravje, izobraževanje, socialna zaščita ipd.) (Rebello Britto in drugi, 2011). Vključenost otrok v predšolsko vzgojo je dejavnik zmanjševanja neenakosti na področju izobraževanja in povečanja socialne kohezije. Kot smo že omenili, vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na oblikovanje veščin, posamezniki z bolj razvitimi veščinami pa so uspešnejši pri šolanju. Pri socialno depriviligiranih otrocih pa so ravno veščine ponavadi slabše razvite kot pri drugih otrocih (Miyamoto, 2010). Vključenost v predšolsko vzgojo ima pozitivne učinke na uspešnost posameznika na višjih ravneh izobraževanja in znižuje verjetnost, da bo posameznik ponavljal razred ter znižuje verjetnost vedenjskih problemov, delikventnosti, kriminala in zlorabe alkohola ter povečuje verjetnost, da bo uspešno dokončal šolanje. Na ta način se posredno zmanjšajo tudi socialni problemi (Barnett, 2010) in poveča socialna vključenost posameznika. Vključenost v predšolsko vzgojo in varstvo tako prispeva k zmanjševanju vpliva socialnih, ekonomskih in jezikovnih primanjkljajev na razvoj otroka (Bella in Loizzillon, 2010). Dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo povečuje njene stroške, vendar pa so visoki tudi družbeni stroški nevlaganja v razvoj depriviligiranih otrok (Miyamoto, 2010). Od obiskovanja predšolske vzgoje imajo koristi vsi otroci, med njimi pa še posebej otroci, ki izhajajo iz depriviligiranih okolij. Napredek otrok iz socialno depriviligiranih družin je večji, če so v skupini tudi otroci iz družin, ki niso socialno depriviligirane. Tudi vključenost otrok iz depriviligiranih družin v predšolsko vzgojo je večja, če je ta namenjena vsem otrokom. Stroški izvajanja predšolske vzgoje so v tem primeru večji, a so

večje tudi koristi (Barnett, 2010). Ob tem pa mora biti predšolska vzgoja kakovostna (Barnett, 2010). Raziskava, izvedena v Sloveniji, je pokazala, da ima vključenost v vrtec¹⁶ ugoden učinek na pripravljenost za šolo otrok, katerih starši imajo nizko izobrazbo¹⁷. Vključenost v vrtec predvsem spodbuja razvoj pripravljenosti za šolo otrok staršev z nizko izobrazbo oz. nadomesti nekatere primanjkljaje v razvoju in učenju, ki so verjetno tudi posledica manj spodbudnega družinskega okolja (Gaber in Marjanovič Umek, 2009, str. 85).

Dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo lahko pomembno prispeva k stopnji zaposlenosti žensk ter k usklajevanju delovnega in družinskega življenja. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo je pomembna oblika podpore zaposlenim staršem, predvsem materam (EFA global monitoring report, 2007, str. 4). Večina programov predšolske vzgoje ima dva namena, večanje možnosti za zaposlovanje žensk in spodbujanje otrokovega razvoja (Benefits and costs of quality preschool education: evidence-based policy to improve returns, 2010, str. 3). Večja stopnja zaposlenosti žensk povečuje potrebe po kapacitetah predšolske vzgoje in varstva (Rebello Britto in drugi, 2011), dostopna predšolska vzgoja in varstvo pa povečuje možnosti žensk za zaposlitev (Brooks-Gunn in drugi, 1994). To se je pokazalo tudi po uvedbi možnosti vključitve v vrtec za vse otroke, stare pet let v Quebecu v Kanadi leta 1997. Uvedli so tudi možnost vključitve vseh štiriletnikov ob plačilu staršev 5 dolarjev na dan. Po uvedbi univerzalne predšolske vzgoje je vključenost otrok vanjo močno povečala, ob tem pa se je močno povečala tudi stopnja zaposlenosti žensk (Cleveland in Krashinsky, 2002, str. 17–18). Dostopna predšolska vzgoja in varstvo omogočata višjo stopnjo zaposlenosti žensk, po drugi strani pa so v družbi, kjer je stopnja zaposlenosti žensk višja, ženske, ki so zaposlene, pa so zaposlene za polni delovni čas, potrebe po mestih v ustanovah za predšolsko vzgojo in varstvo praviloma večje. V Sloveniji je stopnja zaposlenosti žensk visoka, visok pa je tudi delež žensk, zaposlenih za polni delovni čas. V letu 2010 so bile stopnje delovne aktivnosti žensk¹⁸, starih 25–29 let, 30–34 let, 35–39 let in 40–44 let najvišje med državami EU-27 (gl. Slika 2). Nižja je le stopnja delovne aktivnosti žensk, starih 20–24 let, kjer pa je visok delež populacije vključen v terciarno izobraževanje. Visok je tudi delež žensk, starih 25–49 let¹⁹, zaposlenih za polni delovni čas (91,3 %), ki močno presega povprečje EU-27: 70,4 %) (gl. Slika 2 excelovi prilogi slik). Ob visoki stopnji delovne aktivnosti žensk v Sloveniji dostopna predšolska vzgoja in varstvo pomembno prispeva k usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti.

Dostopna predšolska vzgoja in varstvo lahko prispeva k večji rodnosti. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo lahko prispeva k višji rodnosti. Na odločitve za otroke vplivajo tudi stroški vzgoje otrok. Otroški in družinski dodatki, davčne olajšave, družinam prijazno delovno okolje, starševski dopust in dostopna predšolska vzgoja in varstvo predstavljajo spodbude pri odločanju o rojstvih otrok (Starting strong II, 2006, str. 31).

Dostopna predšolska vzgoja in programi, namenjeni otrokom tujcem, prispevajo k njihovemu vključevanju v družbo. Možnost vključitve otrok tujcev v predšolsko vzgojo prispeva k njihovemu vključevanju v družbo (Starting strong II, 2006, str. 32). Pri tem ima lahko ustanova za predšolsko vzgojo in

¹⁶ Ko kontroliramo otrokovo govorno kompetentnost in intelektualne sposobnosti.

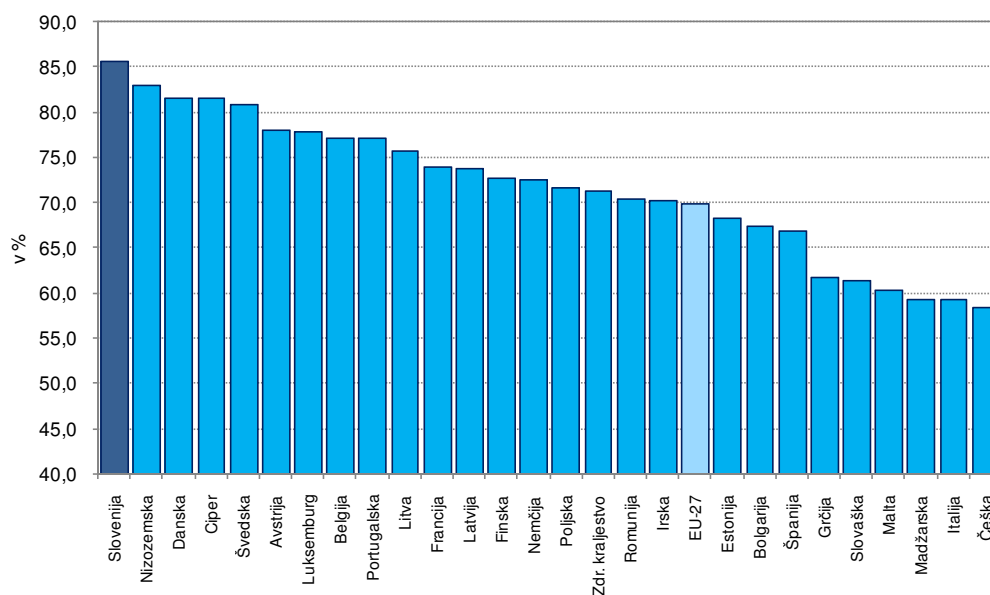
¹⁷ Nizko izobraženi imajo v povprečju tudi nižje dohodke in so pogosteje izpostavljeni stopnji tveganja revščine kot bolje izobraženi, njihovi otroci pa v povprečju v šoli dosegajo slabše učne dosežke kot otroci srednješolsko izobraženih.

¹⁸ Po Anketi o delovni sili. Stopnja delovne aktivnosti je odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu. Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do petka) pred anketiranjem opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali družinsko blaginjo. Delovno sposobno prebivalstvo so vse osebe, stare 15 let in več.

¹⁹ Podatki so na voljo le za to starostno skupino.

varstvo poseben program učenja uradnega jezika države, ki je namenjen ciljni skupini imigrantskih otrok. S tem olajša njihov prehod v šolo in prispeva k doseganju boljših učnih dosežkov.

Slika 2: Stopnja delovne aktivnosti žensk, starih 30–34 let, EU-27, 2010

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Labour market, Anketa o delovni sili.

Opomba: Stopnja delovne aktivnosti je odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu. Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do petka) pred anketiranjem opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedenoarno), dobiček ali družinsko blaginjo. Delovno sposobno prebivalstvo so vse osebe, stare 15 let in več.

Investicije v predšolsko vzgojo imajo praviloma visoke ekonomske donose (EFA global monitoring report, 2007, str. 4). Razvoj človeškega kapitala je dinamičen proces, ki poteka vse življenje. Osnovno načelo pri tem je, da učenje v nekem življenjskem obdobju vpliva na učenje v naslednjem življenjskem obdobju. Investicije v izobraževanje v zgodnjem otroštvu tako pozitivno vplivajo na uspešnost izobraževanja v naslednjem življenjskem obdobju. Učenje in spodbujanje razvoja veščin v zgodnjem otroštvu pozitivno vpliva tudi na učenje v kasnejšem obdobju (Starting strong II, 2006, str. 37). Donos na naložbe v izobraževanje, glede na raven izobraževanja je najvišji na ravni predšolske ravni izobraževanja. Če vlagamo v izobraževanje v zgodnjem obdobju, bodo donosi na naložbe v izobraževanje v kasnejšem obdobju višji. Naložbe v predšolsko raven izobraževanja povečujejo učinkovitost izobraževanja na višjih ravneh. Donos na naložbe v izobraževanje se s starostjo zmanjšuje. To pa ne pomeni, da naložbe v kasnejšem obdobju niso pomembne z vidika posameznikovega razvoja. Nasprotno, naložbe v izobraževanje v zgodnjem in kasnejšem življenjskem obdobju so komplementarne. Če ni naložb v kasnejšem posameznikovem obdobju, se učinki naložb iz zgodnjega obdobja sčasoma porazgubijo (Heckman in Masterov, 2007, str. 24). Vključenost otrok v predšolsko vzgojo ima praviloma visoke ekonomske donose (Benefits and costs of quality preschool education: evidence-based policy to improve returns, 2010, str. 3).

3 ORGANIZIRANOST IN OBLIKE PREDŠOLSKE VZGOJE IN VARSTVA

Predšolska vzgoja in varstvo je lahko organizirana kot en sistem ali pa jo sestavljata dva ločena sistema (en sistem zajema predšolsko varstvo, drug sistem pa predšolska vzgojo). Organizirana predšolska vzgoja se praviloma začne pri treh, štirih letih starosti, mlajšim otrokom pa je namenjeno varstvo med časom, ko starši delajo (Caring and learning together, 2010, str. 7–10). V poglavju najprej obravnavamo organiziranost predšolske vzgoje in varstva v Sloveniji ter v drugih državah EU-27. Nato prikazujemo oblike predšolske vzgoje in varstva, ki so zelo raznolike.

3.1 Organiziranost predšolske vzgoje

Država ima lahko enovit sistem organiziranega predšolske vzgoje in varstva, dva ločena sistema ali kombiniran sistem. Predšolska vzgoja in varstvo sta v večini držav EU-27 razdeljeni na dva sistema (na predšolsko vzgojo in predšolsko varstvo). Predšolska vzgoja in varstvo sta ločeni v upravljalnem smislu in tako spadata pod pristojnost različnih ministrstev (predšolsko varstvo otrok pod ministrstvo za socialo, predšolska vzgoja pod ministrstvo za izobraževanje), na primer Belgija – flamski del (gl. Okvir 1). Razlikujeta se tudi v vrsti storitev, ki ju nudita, kvalifikacijskih in drugih zahtevah glede zaposlenih, kriterijih glede dostopnosti, v financiranju, zakonski ureditvi in kurikulumu. Podobna je opredelitev Eurydice, ki razlikuje med »enovitimi okolji« oz. enovitim modelom in »ločenimi okolji«. V okviru enovitega modela ustanova sprejema otroke od rojstva oz. od enega do petega ali šestega leta oz. enotno za vse otroke v predšolski starosti. Ustanova ima enotno upravo za otroke vseh starostnih skupin, strokovni delavci, ki so pristojni za vzgojo, imajo enako raven kvalifikacije in enake plače, vir financiranja je isti. V ločenem okolju so storitve predšolske vzgoje in varstva prilagojene starosti otroka (ponavadi otrokom do tretjega leta in otrokom, starim 3–6 let). Za vsako vrsto vzgoje in varstva je pristojno drugo ministrstvo (Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti, 2009²⁰). Države praviloma čutijo večjo odgovornost za organizirano vzgojo otrok, starejših od treh let, posledično pa vanjo vlagajo več denarja kot v varstvo mlajših otrok. To lahko vodi do problemov, povezanih z dostopnostjo predšolskega varstva ter pomanjkanja kontinuitete predšolske vzgoje in varstva za otroke, starše in zaposlene. Izkušnje držav, ki so uvedle enovit sistem predšolske vzgoje in varstva, kažejo, da ima ta pozitivne učinke na razvoj predšolskega varstva za najmlajše otroke. Ti učinki se kažejo v razvoju kurikuluma, bolj izobraženem osebju za delo z najmlajšimi otroki in povečanju dostopnosti predšolske vzgoje in varstva (Caring and learning together, 2010, str. 7–10). Slovenija ima enovit sistem predšolske vzgoje in varstva, podobno kot Švedska, Norveška, Finska in Latvija. Država ima lahko tudi mešan sistem, to je kombinacijo enovitega sistema in ločenih okolij. V EU imajo tak sistem Litva, Danska, Španija, Ciper in Grčija (Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti, 2009).

V večini držav EU-27 Isced 0 raven izobraževanja zajema predšolsko vzgojo od tretjega leta starosti do vstopa v šolo. Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja Isced 1997, ki se uporablja v statistične namene (gl. Uvod), pod Isced 0 raven izobraževanja, uvršča izobraževanje od tretjega leta starosti. Vendar pa je v državah EU-27 predšolska vzgoja in varstvo otrok po podatkih opisov izobraževalnih sistemov držav iz zbirke podatkov Eurybase²¹ organizirana zelo različno. Tako lahko pod Isced 0 raven izobraževanja spada

²⁰ Plevnik in drugi, 2009. Prevod dela: Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe. Za več podatkov o sistemih predšolske vzgoje in varstva gl. to publikacijo.

²¹ Podatki so pridobljeni na osnovi diagramov izobraževalnih sistemov posameznih držav (Organisation of the education system).

celotno predšolsko varstvo in vzgoja (od praviloma prvega leta starosti do vstopa v šolo), vendar je tak sistem redek. Lahko pa ima država dva ločena sistema, v katerem pod Isced 0 spada predšolska vzgoja, ki je praviloma namenjena otrokom od tretjega leta starosti, ne pa tudi predšolsko varstvo, ki je praviloma namenjeno najmlajšim otrokom (starim do drugega ali tretjega leta starosti). Ta ločitev se povezuje z dvema sistemoma predšolske vzgoje in varstva, ki sta prisotna v državah EU-27 (enovit sistem oz. enovito okolje in ločeno okolje). Starost, ob kateri starši lahko vpišejo otroka v predšolsko vzgojo, je različna, večinoma je to 3 leta. V državah, kjer je starost za vpis 2 ali 3 leta, praviloma obstajajo za otroke do te starosti različno organizirane oblike otroškega varstva (jasli, otroški centri, registrirani vzgojitelji, občinski centri za varstvo otrok, dnevne ustanove za varstvo otroka), ki ne spadajo v predšolsko raven izobraževanja (Isced 0).

Okvir 1: Belgija (flamski del) – primer ureditve predšolskega varstva – agencija Child and Family (Kind en gezin)

V Belgiji (flamski del) je predšolska vzgoja in varstvo ločena na predšolsko vzgojo in varstvo otrok. Varstvo otrok zajema varstvo do tretjega leta in zunajšolsko varstvo za otroke, stare 2,5–12 let. Drugo področje je predšolska vzgoja, ki je namenjena otrokom, starim 2,5–6 let. Za otroško varstvo je pristojna agencija Kind en gezin (Child and Family), za predšolsko vzgojo pa ministrstvo za izobraževanje. Glavna naloga agencije je ustvarjanje čim več možnosti za organizirano varstvo otrok, ne glede na to, kje je otrok rojen in kako ga vzgajajo. Ustanove za varstvo otrok, ki želijo pridobiti subvencijo od agencije, morajo izpolnjevati določene pogoje glede kakovosti varstva otrok, udeležbe staršev, osebja in varnosti ter imeti sistem zagotavljanja kakovosti. Imeti morajo vizijo, poslanstvo, določene vrednote in načine, kako in s kakšnimi sredstvi bodo vse to dosegli. Izvajati morajo evalvacije svoje dejavnosti, ankete o zadovoljstvu staršev in sprejemati ukrepe za izboljšave. Vsakdo, ki stalno skrbi za otroka, mlajšega od 12 let, za plačilo ali brezplačno, mora dejavnost prijaviti na to agencijo. Starši, sorodniki do četrtega kolena in varstvo, organizirano na domu otroka so izvzeti iz te obveze (Organisation of the education system in the Flemish Community of Belgium 2009/2010, 2011).

V nekaterih državah je predšolska raven izobraževanja združena skupaj z osnovnošolsko ravni in skupaj sestavljata enotno raven izobraževanja. V Belgiji (flamski, francoski in nemški del), predšolska raven izobraževanja, ki zajema otroke v starosti 2,5–6 let in osnovnošolska raven (6–12 let), v sistemskem in organizacijskem smislu sestavlja celoto (elementarno raven izobraževanja). Ta raven izobraževanja je razdeljena na tri cikle (na predšolski cikel in dva osnovnošolska cikla). Namen enotne strukture je olajšati prehode med posameznimi ravni izobraževanja. V Belgiji (flamski del) mora vsaka nova šola izvajati predšolsko vzgojo in osnovnošolsko izobraževanje. Tudi v Luksemburgu je predšolska raven izobraževanja združena z osnovnošolsko ravni, skupaj sestavljajo elementarno raven izobraževanja. Elementarna raven izobraževanja je razdeljena na štiri cikle. Prvi cikel traja od 3–5 let in spada v okvir predšolske ravni izobraževanja (Isced 0), drugi cikli pa spadajo pod osnovnošolsko raven izobraževanja (Isced 1, 2). V Tabeli 11 v Prilogi ob koncu prikazujemo na osnovi opisov izobraževalnih sistemov držav bazi Eurybase starost, pri kateri je predšolska vzgoja in varstvo umeščeno v sistem vzgoje in izobraževanja države in s tem sestavni del ravni izobraževanja Isced 0.

Starost otroka je najpogostejši pogoj za vpis v predšolsko vzgojo v državah EU-27. Praviloma so za vpis otroka v predšolsko vzgojo določeni pogoji. V Sloveniji so po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 vrtci namenjeni otrokom, starejšim od enega leta. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 javni vrtec sprejme otroka v starosti, ko je dopolnil eno leto oz. ko je dopolnil najmanj 11 mesecev. Tudi v vseh drugih državah EU-27 sta predšolska vzgoja in varstvo namenjeni otrokom v določeni starosti. V nekaterih državah pa lahko starši vpišejo v predšolsko vzgojo tudi otroka izven uradno določene starosti za vpis (Slovaška, Švedska). Na Švedskem lahko starši otroka, starega manj kot eno leto, ki potrebujejo prostor v ustanovi za predšolsko vzgojo, vpišejo v vrtec pred starostjo za vpis v to ustanovo, vendar je to zelo neobičajno. Poleg starosti so za vpis v vrtec lahko določeni tudi nekateri drugi pogoji. V Sloveniji morajo starši

ob sprejemu otroka v vrtec priložiti potrdilo pediatra o zdravstvenem stanju otroka. V drugih državah EU-27 so pogoji za vpis v vrtec bivanje v vrtčevskem okolju (Grčija, Madžarska), opravljena predpisana cepljenja in zobozdravstveni pregled (Grčija) oz. zdravstvena potrdila (Litva).

3.2 Oblike predšolske vzgoje in varstva

Predšolska vzgoja in varstvo je lahko organizirana v izobraževalnih ustanovah ali pa se izvaja na domu. Oblike predšolskega varstva in vzgoje so zelo raznolike. Tako se predšolska vzgoja in varstvo lahko izvaja v ustanovah (jasli, centri za otroško varstvo, vrtci, osnovne šole). Ustanove so lahko namenjene za predšolsko varstvo in vzgojo ali pa so ločene za predšolsko vzgojo in predšolsko varstvo. Predšolska vzgoja in varstvo se lahko izvaja tudi na domu varuha ali otroka.

OECD razvršča oblike predšolske vzgoje in varstva v tri večje skupine:

- Predšolsko varstvo v ustanovah: vključuje vse vrste predšolskega varstva, ki se izvajajo v za to namenjenih akreditiranih ustanovah izven doma (jasli, dnevni centri, ipd.). Na splošno se zagotavlja otrokom, mlajšim od štirih let v obdobju pred pričetkom predšolske vzgoje. Oblika varstva je lahko celodnevna ali za krajši čas.
- Družinsko varstvo: izvaja se na domu varuha ali na otrokovem domu, kjer so otroci v varstvu pri ustrezno izobraženih in usposobljenih (registriranih) varuhih. Starši uporabljajo to vrsto varstva zato, ker v ustanovah za predšolsko varstvo in vzgojo ni dovolj vpisnih mest ali ker želijo imeti otroka v varstvu v domačem okolju.
- Programi predšolske vzgoje²²: zajemajo institucionalne programe predšolske vzgoje ali šolske programe, ki so namenjeni pripravi otroka na osnovno šolo. Ti programi imajo vsaj 50 % izobraževalne sestavine, izvaja pa jih usposobljeno osebje. Ti programi so praviloma namenjeni otrokom, stari tri leta ali več, razen v državah, ki imajo enovit sistem predšolske vzgoje in varstva in ki zajemajo otroke od starosti 0 oz. od prvega leta starosti do vstopa v osnovno šolo (Starting strong III, 2012, str. 51; PF 4.1: Typology of childcare and early education services, OECD Family database).

Organizirana predšolska vzgoja in varstvo se lahko izvaja v vrtcu ali v vzgojnovarstveni družini oz. na domu. V Sloveniji se po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 predšolska vzgoja organizira v vrtcih, lahko pa tudi v vzgojnovarstveni družini oz. na domu. Vrtec lahko organizira vzgojo in varstvo otrok tudi v vzgojnovarstveni družini²³. Ta oblika vzgoje in varstva se izvaja na domu in jo lahko opravlja vzgojitelj ali pomočnik vzgojitelja, ki je zaposlen v vrtcu, ali zasebni vzgojitelj. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 pa ne govori več o obliki predšolske vzgoje, ampak o programu predšolske vzgoje. Program predšolske vzgoje lahko vrtec ali zasebni vzgojitelj organizira tudi v vzgojno-varstveni družini. Za otroke, ki zaradi bolezni ne morejo biti vključeni v vrtec, je lahko predšolsko vzgojo organizirana na domu. Predšolsko vzgojo na domu lahko po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 organizira vrtec²⁴, lahko pa tudi pravna oseba, ki ni vrtec, če je registrirana za opravljanje tovrstne dejavnosti in ima zagotovljene delavce, ki izpolnjujejo določene pogoje.

²² Pre-school early educational programmes.

²³ Po 18. členu tega zakona.

²⁴ Po 19. členu zakona.

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih iz leta 2008 je bil uveden varuh predšolskih otrok na domu. Varuh je fizična oseba, ki lahko opravlja dejavnost varstva predšolskih otrok na domu. Institut varuha predšolskih otrok je bil uveden z namenom zmanjšanja ponudbe otroškega varstva na sivem trgu. Vendar varuhi ne izvajajo javno veljavnega programa, financiranje je v celoti prepuščeno staršem, izobrazbeni pogoji za opravljanje dejavnosti so v primerjavi s tistimi, ki veljajo za vrtce, nižji (gl. poglavje 8), zagotavljanje kakovosti ni urejeno. Leta 2011 je bilo 127 varuhov predšolskih otrok na domu²⁵.

Predšolska vzgoja se izvaja praktično samo v oddelkih v vrtcih. V letu 2011/2012 je bilo 4.739 oddelkov v vrtcih in 10 skupin v vzgojno-varstvenih družinah. V obdobju 2000/2001–2011/2012 se je število oddelkov v vrtcih povečalo za dobro tretjino, število skupin v vzgojno-varstvenih družinah pa se je zmanjšalo (gl. Tabela 1 v excelovi prilogi tabel).

Delež otrok, vključenih v vzgojno-varstvene družine, je zanemarljivo nizek. Število otrok v oddelkih v vrtcih in v skupinah v vzgojno-varstvenih družinah se je v obdobju 2000/2001–2011/2012 povečalo za 28,3 % in v letu 2011/2012 znašalo 81.221. Od tega so bili skoraj vsi otroci (99,9 %) vključeni v oddelke v vrtcih (gl. Tabela 2 v excelovi prilogi tabel). V skupine v vzgojno-varstvene družine je bilo v letu 2011/2012 vključenih 59 otrok, od tega so bili vsi v prvem starostnem obdobju.

Vrtec se lahko ustanovi kot vzgojno-izobraževalni zavod ali gospodarska družba ali se organizira kot organizacijska enota zavoda, družbe ali druge pravne osebe. Po Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju ZOFVI) iz leta 1996 javne vrtce ustanavlja lokalna skupnost²⁶. Pri tem so možne različne vrste pravno organizacijskega statusa vrtcev. Vrtec se lahko ustanovi kot vzgojno-izobraževalni zavod ali gospodarska družba ali se organizira kot organizacijska enota zavoda, družbe ali druge pravne osebe, če z zakonom ni drugače določeno. Javni vrtec se lahko ustanovi kot javni vzgojno-izobraževalni zavod ali organizira kot organizacijska enota javnega vzgojno-izobraževalnega ali drugega zavoda oz. druge pravne osebe javnega prava²⁷. V javnem vrtcu se lahko organizirajo enote vrtcev za izvajanje izobraževalnega programa na različnih lokacijah, za izvajanje vzgojnega, prilagojenega izobraževalnega programa oz. posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami, za izvajanje programa za predšolske otroke oz. prilagojenega programa za predšolske otroke s posebnimi potrebami v okviru šole ali na različnih lokacijah in v nekaterih drugih primerih²⁸. V letu 1999 je bila sprejeta Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih vrtcev, po kateri so javni vrtci organizirani kot samostojni vrtec (vrtec s statusom javnega zavoda)²⁹, kot organizacijska enota vrtca (vrtec, ki je del javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda ali drugega zavoda)³⁰ in kot enota vrtca (je del samostojnega vrtca ali šole oz. organizacijske enote vrtca, ki se organizira za izvajanje vzgojnega dela na eni ali več lokacijah)³¹.

²⁵ Podatkov o tem, koliko otrok je bilo v varstvu pri varuhih, ni na voljo.

²⁶ Po 41. členu zakona.

²⁷ Po 7. členu zakona.

²⁸ Te primere določa akt o ustanovitvi vrtca. Po 45. členu zakona.

²⁹ Vrtec kot javni zavod se lahko ustanovi, če vrtec deluje z vsaj desetimi oddelki otrok oz. ima zagotovljeno vključitev vsaj desetih oddelkov otrok.

³⁰ Vrtec kot organizacijska enota se lahko organizira, če vrtec deluje z najmanj osmimi oddelki otrok.

³¹ Po 2. členu Odredbe. Enota vrtca se lahko organizira, če vrtec deluje kot del javnega vrtca oz. organizacijske enote vrtca na drugi lokaciji oz. kot del šole na isti ali drugi lokaciji kot šola.

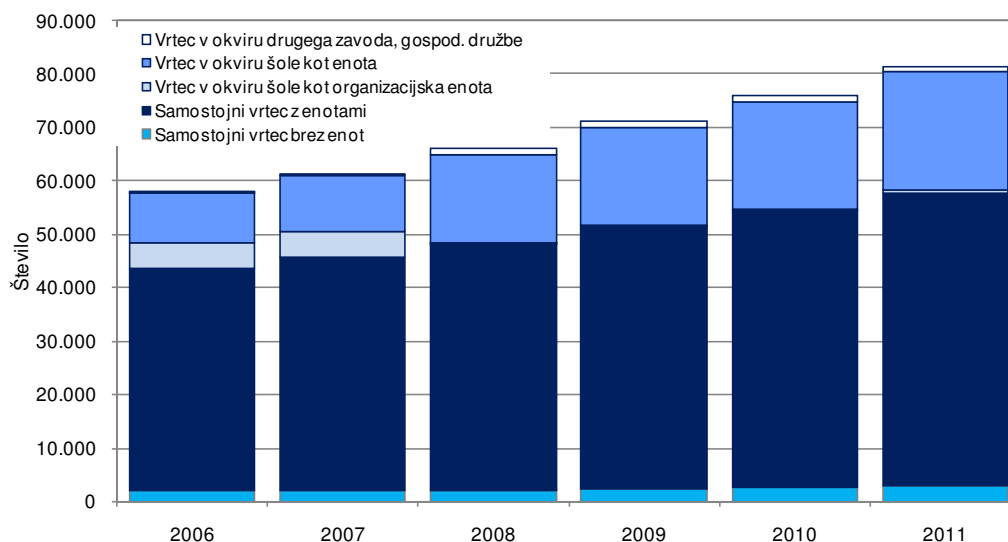
Največji delež otrok je vključenih v samostojne vrtce z enotami, njihov delež pa se zmanjšuje. V letu 2011/2012 je bilo 922 vrtcev, od tega jih je bilo največ (573) samostojnih vrtcev z enotami. V obdobju 2006/2007–2011/2012 se je povečalo število vrtcev po vseh vrstah izvajalcev razen vrtcev v okviru šole kot organizacijske enote, ki se je zmanjšalo (gl. Tabela 1). Nizko je tudi število vrtcev v okviru drugega zavoda ali gospodarske družbe. Struktura vrtcev po vrstah pravno-organizacijskega statusa se odraža tudi v strukturi vpisanih. V letu 2011/2012 je največji delež otrok odpadel na samostojne vrtce z enotami (67,3 %), sledijo vrtci v okviru šole kot enota (27,1 %), medtem ko so deleži otrok, vključenih samostojne vrtce brez enot, v vrtce v okviru drugega zavoda ali gospodarske družbe in vrtce v okviru šole kot organizacijska enota nizki (gl. Sliko 3 in Tabela 3 v excelovi prilogi tabel). V obdobju 2006/2007–2011/2012 se je povečal delež otrok, vključenih v vrtce v okviru šole kot enote, najbolj pa zmanjšal pa delež otrok, vključenih v vrtce v okviru šole kot organizacijske enote.

Tabela 1: Vrtci po pravno-organizacijskem statusu, Slovenija, 2006/2007–2011/2012

	Število	Razlika v številu		Struktura vrtcev, po izvajalcu, v %		
	2011	2011/2010	2011/2006	2006	2010	2011
Skupaj	922	31	129	100,0	100,0	100,0
Samostojni vrtec brez enot	30	2	11	2,4	3,1	3,3
Samostojni vrtec z enotami	573	16	71	63,3	62,5	62,1
Vrtec v okviru šole kot organizacijska enota	9	8	-71	10,1	0,1	1,0
Vrtec v okviru šole kot enota	297	6	110	23,6	32,7	32,2
Vrtec v okviru drugega zavoda, gospodarske družbe	13	-1	8	0,6	1,6	1,4

Vira: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje, lastni preračuni.

Slika 3: Število otrok, vpisanih v vrtce, po pravno-organizacijskem statusu, Slovenija, 2006/2007–2011/2012

Vira: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Predšolska vzgoja in varstvo sta v državah EU-27 organizirani v ustanovah (jasli, vrtci, dnevni centri, osnovne šole) ali pa jo izvajajo varuhi, praviloma na domu. V državah EU-27 obstajajo različne oblike predšolske vzgoje in varstva (jasli za varstvo otrok, vrtci, predšolski razredi, centri za otroško varstvo, samozaposleni (zasebni) varuhi, vzgojno-varstvene družine, lokalne skupnostne storitve otroškega varstva, mini jasli, neodvisni centri za otroško varstvo in občinski dnevni centri). V večini držav EU-27 se predšolska

vzgoja izvaja v ustanovah, namenjenih le za predšolsko vzgojo (vrtci). V nekaterih državah so ustanove lahko kombinirane, na primer jasli-vrtec, vrtec-šola (Litva). Lahko pa je, kot smo že omenili, predšolska raven izobraževanja združena z osnovnošolsko ravni in se predšolska vzgoja izvaja v osnovnih šolah (Belgija, Irska, Luksemburg). Poleg tega obstajajo tudi različni programi predšolske vzgoje, ki so namenjeni otrokom eno ali dve leti pred vstopom v šolo, z namenom priprave otrok na šolo. Ti programi se izvajajo v ustanovah za predšolsko vzgojo ali v šolah (gl. Tabela 12 v prilogi na koncu).

4 VPISNA MESTA V USTANOVAH ZA PREDŠOLSKO VZGOJO

Starost, pri kateri lahko starši vpišejo otroka v predšolsko vzgojo, se med državami EU-27 razlikuje, države EU-27 pa se razlikujejo tudi v tem, ali je predšolska vzgoja obvezna ali ne. V poglavju najprej obravnavamo ureditev predšolske vzgoje v državah EU-27 glede obveznosti obiska, nato pa zagotavljanje vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo in kriterije za sprejem v te ustanove, če je število vpisnih mest manjše od potreb.

4.1 Ureditve v državah EU-27 glede obveznega obiska predšolske vzgoje

Države EU-27 se razlikujejo v tem, ali je obisk predšolske vzgoje obvezen ali ne in če je obvezen, koliko let je obvezen. V nekaterih državah EU-27 (Avstrija, Ciper, Grčija, Madžarska, Latvija, Poljska in Luksemburg) je obisk predšolske vzgoje obvezen, praviloma v starosti eno leto pred vključitvijo v osnovno šolo. Tako je del predšolske vzgoje tudi del obveznega šolanja. Pri tem v Avstriji, na Cipru, v Grčiji, na Madžarskem in v Luksemburgu tako kot v Sloveniji otroci začnejo obiskovati osnovno šolo pri šestih letih (gl. Tabela 14 v prilogi na koncu), v Latviji in na Poljskem pa pri sedmih letih. Kot smo že omenili, ima vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivne učinke na pripravo otroka na šolo (gl. prvo poglavje), kar je verjetno razlog za obvezen obisk predšolske vzgoje v nekaterih državah EU-27. V vseh omenjenih državah, razen v Latviji in Luksemburgu, je obisk predšolske vzgoje obvezen za otroke v starosti eno leto pred vstopom v šolo. V Latviji je obvezen dve leti, z namenom priprave na osnovno šolo, zagotavljanja zgodnjega odkrivanja težav pri učenju in učenja latvijskega jezika pri otrocih, ki ga ne govorijo. Obisk predšolske vzgoje je obvezen dve leti tudi v Luksemburgu. V nekaterih državah (Danska, Poljska) so v zadnjih letih sprejeli reforme, s katerimi so uvedli obvezen obisk predšolske vzgoje. Na Danskem se je od 1.8.2009 obvezno izobraževanje podaljšalo z 9 let na 10 let. Otroci pričnejo obiskovati osnovno šolo eno leto prej, tako da je izobraževanje v zadnjem letu pred vstopom v šolo, ki je bilo prej del predšolske ravni izobraževanja in neobvezno, postalo del osnovnošolskega obveznega izobraževanja. Na Poljskem morajo od leta 2009 vsi otroci, stari 6 let, v danem koledarskem letu, obvezno obiskovati enoletni pripravljalni razred. Po podatkih OECD³² je obisk predšolske vzgoje od septembra 2010 obvezen tudi v Avstriji in sicer za otroke, stare 5 let.

V nekaterih državah lahko otroci v starosti eno leto pred vpisom v osnovno šolo obiskujejo pripravo na šolo. V Litvi obisk predšolske vzgoje ni obvezen, vsak otrok pa se lahko vključi v pripravljalno predšolsko vzgojo v šolskem letu, ko dopolni 6 let. Na zahtevo staršev se lahko vključi tudi prej, če tako priporočajo svetovalni delavci po oceni otrokove zrelosti. Pripravljalno predšolsko izobraževanje se ne izvaja za otroke, mlajše od 5 let in starejše od 7 let. Na Švedskem morajo občine vsem otrokom, starim 6 let, omogočiti 525 ur udeležbe v predšolskem razredu, ki traja eno leto pred vstopom v osnovno šolo. Obisk ni obvezen. Pripravljalne razrede za vse otroke uvajajo tudi nekatere zvezne dežele v Nemčiji (gl. naslednji odstavek). V Sloveniji smo imeli obvezno pripravo otrok na osemletno osnovno šolo. Z uvedbo devetletke, ki je osnovnošolsko izobraževanje pomaknila eno leto navzdol, pa se je ta priprava opustila³³.

V nekaterih državah imajo predšolske oz. pripravljalne razrede, namenjene otrokom, ki v uradno določeni starosti za vpis osnovno šolo še niso dosegli ustrezne zrelosti. Take razrede imajo v Avstriji,

³² Austria 2009, Benefits and Wages: Country specific files.

³³ Po Zakonu o osnovni šoli se je septembra v šolskem letu 1999/2000 začelo postopno uvajanje programa devetletne osnovne šole, v šolskem letu 2003/2004 pa obvezno izvajanje programa s prvim ter s sedmim razredom.

Nemčiji, na Češkem in Slovaškem. V Avstriji lahko otroci v starosti za vpis v osnovno šolo (6 let), ki pa še niso zreli za obiskovanje osnovne šole, obiskujejo predšolski razred, ki spada v organizacijskem smislu v okvir osnovne šole. V Nemčiji lahko otroci v starosti za vpis v osnovno šolo (6 let), ki pa še niso zreli za obiskovanje osnovne šole, obiskujejo vrtec-šolo³⁴. Vrtci-šole so v organizacijskem smislu povezane z osnovnimi šolami. Cilj vrtca-šole je priprava otroka na šolo skozi igro in udeležbo v različnih dejavnostih. V nekaterih zveznih deželah lahko otroci, ki niso bili sprejeti v prvi razred osnovne šole, obiskujejo prehodni razred (predrazred)³⁵. Prehodni razredi ponekod sprejemajo tudi 5 let stare otroke, ki še niso dosegli starosti za vpis v osnovno šolo, vendar njihovi starši želijo, da se vključijo v dejavnosti, ki jih pripravljajo na šolo. Na Češkem je priporočljivo, da se otrok, katerega vstop v osnovno šolo je za eno leto prestavljen, vključi v pripravljalni razred v osnovni šoli ali še eno leto obiskuje vrtec. Pripravljalni razred je namenjen otrokom, starim 6 let. Na Slovaškem otroci, ki niso bili sprejeti v prvi razred osnovne šole, ostanejo še eno leto v vrtcu. Otroci, ki niso dosegli ustrezne zrelosti za vpis v osnovno šolo in prihajajo iz socialno depriviligiranih družin, se lahko vključijo v pripravljalni razred (razred 0) v osnovni šoli.

4.2 Zagotavljanje vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo

Pomemben vidik dostopnosti predšolske vzgoje je razpoložljivost vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo glede na potrebe staršev. Pri zagotavljanju vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo razlikujemo dva modela. Po prvem imajo starši zakonsko zagotovljeno pravico do mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo za svojega otroka, kar pomeni, da mora vsak otrok, katerega starši to želijo, dobiti mesto. Po drugem modelu pa država (oz. lokalna skupnost) zagotavlja določeno število vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo, v primeru, da je povpraševanje po vpisnih mestih večje od števila vpisnih mest, pa so otroci vanje sprejeti po vnaprej določenih kriterijih. To obenem pomeni, da določen delež otrok do organizirane predšolske vzgoje in varstva nima dostopa.

4.2.1 Zagotavljanje vpisnih mest v vrtcih v Sloveniji

Z zakonom ni določeno, da mora vrtec zagotoviti mesto vsakemu otroku, katerega starši to želijo. Po ZOFVI iz leta 1996 mora biti javna mreža vrtcev organizirana tako, da omogoča staršem in otrokom dostopnost in izbiro programa za predšolske otroke³⁶. Zakon o vrtcih iz leta 1996 je občinam naložil obvezo glede zagotavljanja prostih mest v vrtcih. Lokalna skupnost je, kadar v kraju bivanja ni vrtca, ki izvaja javno službo, oz. vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek, dolžna najkasneje v 30 dneh začeti postopek za zagotovitev dodatnih prostih mest v javnem vrtcu ali razpisati koncesijo³⁷. Zakon pa ne določa, da mora vrtec zagotoviti mesto za vsakega otroka, katerega starši to želijo oz. mesto v vrtcu potrebujejo, niti, v kolikšnem času morajo zagotoviti mesto. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 javni vrtec vpisuje in sprejema otroke na podlagi prijav vse leto. Če je v vrtec vpisanih več otrok kot je prostih mest, o sprejemu odloča komisija za sprejem otrok³⁸. S sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) v letu 2008 se je člen dopolnil in sicer javni vrtec vpisuje in sprejema predšolske otroke v svoje programe na podlagi prijav in prostih mest vse leto. Uvedena je bila tudi čakalna lista za otroke, ki niso sprejeti v vrtec in sicer jih komisija

³⁴ Schulkindergarten.

³⁵ Vorklasse.

³⁶ Po 11. členu zakona.

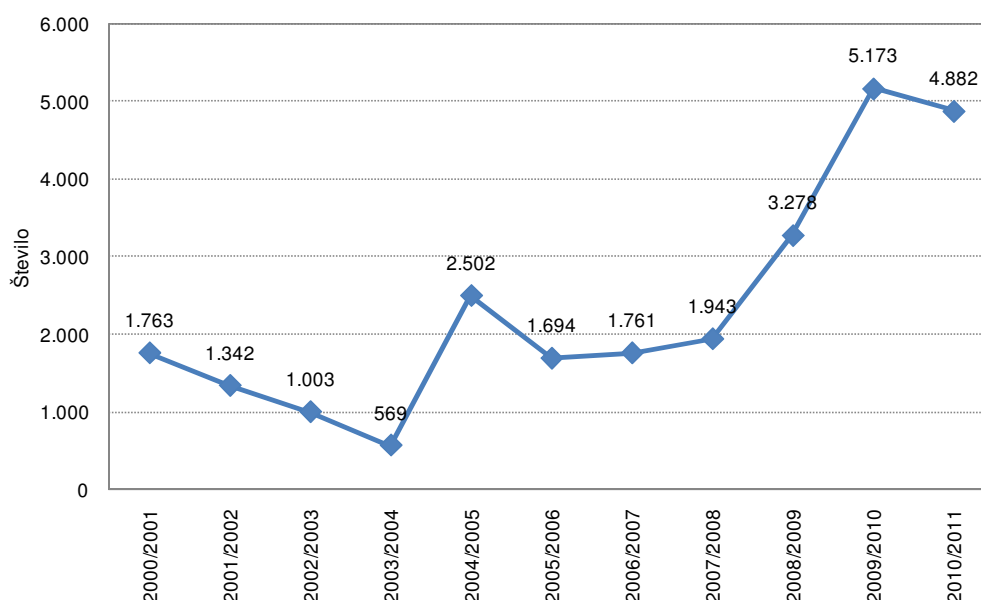
³⁷ Po 10. členu zakona.

³⁸ Po 20. členu tega zakona.

uvrsti na čakalno listo po prednostnem vrstnem redu. Uvedena je bila tudi možnost vzpostavitve centralnega vpisa otrok, ki ga uvede ministrstvo za šolstvo in šport. Nazadnje je bil člen, ki govori o vpisu in sprejemu otrok v javne vrtce, spremenjen leta 2010 s sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-E). Uvedena je bila možnost enotnega vpisa v vrtce na območju občine³⁹. Člen daje občini, ki je ustanoviteljica več vrtcev, možnost, da za vpis v vse vrtce na njenem območju uvede enoten vpis v vrtce in vzpostavi centralno evidenco vpisanih otrok za vse njene vrtce. Občina lahko staršem omeji pravico do vpisa le v določeno število vrtcev. S tem se poveča preglednost nad prostimi mesti v vrtci.

Prednost pri sprejemu v vrtec imajo socialno ogroženi otroci in otroci s posebnimi potrebami. Kot smo že omenili, imajo lahko posamezne ciljne skupine otrok prednost pri sprejemu v vrtec. Po 20. členu Zakona o vrtcih iz leta 1996 imajo prednost pri sprejemu v vrtec socialno ogroženi otroci in otroci s posebnimi potrebami. Čeprav je v zakonu o vrtcih določeno, da imajo pri vpisu v vrtec, če je število vpisnih mest manjše od števila prijav prednost socialno ogroženi otroci in otroci s posebnimi potrebami, pa pravilniki v mnogo občinah nakazujejo rpevlado kriterija okoliša oz. stalnega bivališča in na nespoštovanje zakonsko določenega kriterija socialne ogroženosti in priporočil Bele knjige o vzgoji in izobraževanju iz leta 2011 v zvezi s tujci.

Slika 4: Število odklonjenih otrok v posamezne vrtce v preteklem šolskem letu, Slovenija, 2000/2001–2010/2011

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SURS (interni podatki).

Opombi: Prikazano je število otrok, ki niso dobili mesta v vrtcih, v katere so jih starši vpisali. Za šolsko leto 2011/2012 ni več na voljo podatka o številu odklonjenih otrok.

Število odklonjenih otrok v vrtece se je v obdobju 2000/2001–2010/2011 močno povečalo. Kljub obvezam glede načrtovanja vpisnih mest v vrtcih, ki jih občinam nalaga zakon o vrtcih, podatki za Slovenijo kažejo, da se je v obdobju 2000/2001–2010/2011 število odklonjenih otrok v vrtece⁴⁰ močno povečalo (gl. Slika 4). K temu je prispevalo povečevanje velikosti generacij za vpis v vrtce in od leta 2008/2009 dalje tudi uvedba

³⁹ 20.f člen.

⁴⁰ Starši so lahko oddali vlogo za vpis otroka hkrati v več vrtcev. Otrok je bil lahko v vrtcu A odklonjen in je zaveden v statistiki med odklonjenimi otroci, v vrtcu B pa je bil taisti otrok lahko sprejet. Zato je število odklonjenih otrok precejeno.

brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnjega otroka, če sta v vrtec istočasno vključena dva otroka, ki je povečala povpraševanje po vrtcih. V letu 2010/2011 se je število odklonjenih otrok zmanjšalo, kar pa je verjetno povezano tudi s spremembo zakona o vrtcih iz leta 2010, ki daje občinam možnost, da za vpis v vse vrtce na njenem območju uvede enoten vpis⁴¹. Ob pričakovanem močnem pritisku na vrtce tudi v prihodnje in prenehanju veljavnosti prehodne določbe o odstopanju od normativa glede igralne površine na otroka (manjša notranja igralna površina) po Pravilniku o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca iz leta 2010⁴² ter zmanjševanjem števila otrok v oddelku, kar predvideva Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju iz leta 2011, lahko pričakujemo v prihodnje zaostrovanje problemov v zvezi z zagotavljanjem dovolj velikega števila mest v vrtcih.

Premajhno število vpisnih mest v vrtcih, naraščajoče potrebe po vrtcih in omejevanje zaposlovanja v javnem sektorju povečujejo verjetnost sive ekonomije. Starši, ki za svoje otroke ne dobijo mesta v vrtcu, pa iz različnih razlogov nimajo drugih možnosti za varstvo otrok, so prisiljeni poiskati druge oblike varstva, med drugim tudi v okviru sive ekonomije. V letu 2008 je bil z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) z namenom zmanjšanja obsega sive ekonomije na področju varstva otrok uveden varuh predšolskih otrok na domu⁴³, vendar pa je financiranje varstva otrok pri varuhu v celoti prepuščeno zasebnim virom (staršem oz. skrbnikom otroka). Poleg tega niti z obstoječim številom varuhov predšolskih otrok na domu ne bi mogli zajeti vseh otrok, ki mesta v vrtcu niso dobili. V letu 2011 (na dne 5.7.2011) je bilo v register varuhov predšolskih otrok na domu pri Ministrstvu za šolstvo in šport vpisanih 125 oseb, od tega so bile 4 osebe že izbrisane, torej je bilo skupaj 121 oseb. Ob predpostavki, da ima vsaka od teh oseb v varstvu 6 otrok, kolikor jih po zakonu o vrtcih lahko največ sprejme, to pomeni da imajo varuhi otrok lahko na domu v varstvu največ 726 otrok. Opozarjamo, da je izračun narejen pod predpostavko, da se geografska porazdelitev števila odklonjenih otrok in dostopnih varuhov na domu ujemata. Predvidevamo, da nekateri starši uporabljajo tudi razne oblike varstva v okviru sive ekonomije⁴⁴.

Pomanjkanje vpisnih mest v vrtcih lahko negativno vpliva na ohranjanje in podaljševanje delovne aktivnosti starejših. Ob pomanjkanju vpisnih mest v praksi prihaja tudi do primerov, da stari starši odidejo v pokoj zaradi varstva otrok, ki ne dobijo mesta v vrtcu, čeprav bi želeli še delati. Pomanjkanje mest v vrtcih lahko negativno vpliva na ohranjanje delovne aktivnosti starejših. Ob pokojninskih reformah in predvidenem podaljševanju delovne dobe bodo možnosti za varstvo otrok s strani starih staršev manjše, kar bo še povečalo pritisk na vrtce oz. zaostri probleme v zvezi z zagotavljanjem ustreznega varstva za otroke.

4.2.2 Zagotavljanje vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo v državah EU-27

V večini držav EU-27 otroci nimajo zagotovljenega mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo, ampak so, če je število prostih vpisnih mest manjše od povpraševanja, vanje sprejeti glede na različne kriterije. Praviloma je obisk predšolske vzgoje, vsaj do določene starosti otroka, prostovoljen. Z vidika dostopnosti predšolske vzgoje je relevantno, ali država (oz. občina) zagotavlja vpisno mesto vsakemu otroku, katerega

⁴¹ Pred tem je prihajalo tudi do podvajanja podatkov o številu odklonjenih otrok, saj so starši lahko vpisali otroka v več vrtcev.

⁴² Po 19- em členu pravilnika.

⁴³ Varuh predšolskih otrok lahko varuje skupino predšolskih otrok, ki ne sme presegati šest otrok. Varuh predšolskih otrok lahko varuje otroke v stanovanju ene ali večstanovanjske stavbe, ki je zgrajena v skladu z minimalnimi tehničnimi pogoji za graditev stanovanjskih stavb in stanovanj in je zanj v skladu s predpisi o graditvi objektov izdano uporabno dovoljenje ali v prostorih, ki izpolnjujejo pogoje, predpisane za vrtce.

⁴⁴ Podatkov o obsegu sive ekonomije oz. dela na črno na področju predšolskega varstva in vzgoje ni na voljo.

starši to želijo. V nekaterih državah mora država zagotoviti mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo za vsakega otroka, ki izpolnjuje formalne pogoje in katerega starši to želijo (Estonija, Finska, Švedska, Luksemburg) (gl. Tabela 2 in Okvir 2). V večini držav EU-27, ki poročajo o kriterijih za vpis, pa ni tako, ampak so otroci, podobno kot v Sloveniji, v primeru ko število prijav za ustanovo za predšolsko vzgojo presega število vpisnih mest, vanje sprejeti glede na vnaprej določene kriterije. Ti so lahko starost otroka, pri čemer imajo prednost starejši otroci (Ciper, Grčija⁴⁵, Poljska⁴⁶, Portugalska, Romunija, Madžarska). Na Madžarskem morajo otroci obiskovati vrtec od prvega dne šolskega leta, ko dopolnijo starost 5 let, vrtci pa so dolžni najprej zagotoviti prostor za te otroke. Kriterij za sprejem je lahko tudi vrtčevski okoliš (Estonija, Bolgarija, Litva, Latvija) oz. bližina doma (Romunija). V Bolgariji imajo prednost pri vpisu v vrtec otroci s stalnim bivališčem na tistem območju, kjer je vrtec. V Latviji lahko starši sami izberejo vrtec, v Rigi pa imajo prednost otroci, ki živijo v glavnem mestu. Pri sprejemu otrok iz drugih območij imajo prednost otroci, ki so jih starši prej prijavi. Nekateri države dajejo prednost pri vpisu otrokom iz socialno in ekonomsko depriviligiranih družin (Litva, Madžarska⁴⁷, Anglija, Wales, Severna Irska, Slovenija). V nekaterih državah imajo prednost pri vpisu otroci s socio-zdravstvenimi problemi in otroci, ki zaostajajo v razvoju (Nizozemska), otroci iz enostarševskih družin (Litva, Poljska), otroci iz družin s tremi ali več otroki (Litva), otroci, katerih eden od staršev je redni študent (Litva), otroci, katerih oče mora služiti vojsko (Litva), otroci, ki imajo starša invalida (Litva), otroci, ki imajo sorojenca, ki že obiskuje isti vrtec (Romunija), otroci s posebnimi potrebami (Litva, Anglija, Wales, Severna Irska, Slovenija). Kriterijev za sprejem otroka v predšolsko vzgojo je lahko tudi več, pri čemer je določen tudi vrstni red kriterijev. Tako je na Portugalskem, kjer imajo prednost pri vpisu: 1. otroci, ki so bili v prejšnjem letu vpisani v vrtec, 2. otroci v starosti eno leto pred vstopom v šolo, 3. otroci s posebnimi potrebami, 4. otroci, katerih starši so mlajši od določene starosti in študirajo, 5. otroci, ki imajo sestre in brate, ki so že vključeni v vrtec, 6. otroci, katerih starši so rezidenti na istem območju kot je vrtec, 7. otroci staršev, ki delajo na istem območju kot je vrtec (gl. Tabela 2).

V več državah EU-27 so prisotne reforme na področju predšolske vzgoje in varstva, katerih cilj je zagotavljati večjo ponudbo mest v ustanovah za predšolsko vzgojo. Cilj reform je zagotoviti dovolj veliko ponudbo mest glede na potrebe in pomagati staršem pri usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti (gl. Okvir 3).

⁴⁵ Če število prijav presega število vpisnih mest, so prednostno sprejeti 5-letniki.

⁴⁶ Vrtci so dolžni sprejeti kateregakoli otroka, starejšega od treh let, ki je večkratno depriviligiran, otroke, ki so glede na zakonodajo upravičeni do dnevne nege in je bil postopek sprožen s strani Urada za skrbništvo ter če otrok potrebuje posebno izobraževanje in je vrtec pridobil mnenje ekspertov in rehabilitacijskega komiteja.

⁴⁷ Na Madžarskem so vrtci tudi dolžni sprejeti katerega koli otroka, starejšega od treh let, ki je večkratno depriviligiran, otroke, ki so glede na zakonodajo upravičeni do dnevnega varstva in je bil postopek sprožen s strani Urada za skrbništvo ter če otrok potrebuje posebno izobraževanje in je vrtec pridobil mnenje ekspertov in rehabilitacijskega komiteja.

Tabela 2: Zagotavljanje mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo in kriteriji za sprejem otroka v primeru omejitve števila vpisnih mest, EU-27, 2009/2010

	Zakonsko zagotovljeno mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo in varstvo	Kriteriji za sprejem otroka v ustanovo za predšolsko vzgojo in varstvo v primeru, ko število prijav za vpis v presega število prostih vpisnih mest										
		Starost otroka	Otrok je prejšnje leto obiskoval predšolsko vzgojo	Pripadnost vrtčevskemu okolju oz. bližina doma ali bližina službe	Socio-ekonomske okoliščine družine	Socio-zdravstvene okoliščine, otrok zamuja v razvoju	Velikost in struktura družine (število otrok v družini, enostarševska družina)	Starš je redno vpisan v izobraževanje	Oče služi vojsko	Brat ali sestra že obiskuje ustanovo za predšolsko vzgojo in varstvo	Otrok s posebnimi potrebami	Starš je invalid
Bolgarija				X								
Ciper		X			X						X	
Estonija	X			X								
Finska	X											
Grčija		X										
Latvija				X ¹								
Litva				X	X		X	X	X		X	X
Madžarska		X			X							
Nizozemska						X						
Poljska		X			X		X					
Portugalska		X	X	X				X		X	X	
Romunija		X		X						X		
Slovenija					X						X	
Španija ²												
Švedska	X											
Anglija, Walles, Sev. Irska					X						X	
Škotska												

Viri: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opombe: Prikazani zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Prikazani so podatki za države, za katere so bili ti na voljo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010. ¹Velja samo za Rigo. ²V Španiji so v ustanovo za predšolsko vzgojo, če ni dovolj vpisnih mest, prednostno sprejeti otroci po kriterijih, ki jih določi država.

Okvir 2: Primeri zagotavljanja vpisnih mest v ustanovah za predšolsko vzgojo – Finska, Švedska, Estonija in Latvija

Finska: na Finskem so od avgusta 2001 lokalne oblasti dolžne zagotoviti mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo za vsakega otroka, ki je do nje upravičen. Predšolska vzgoja mora biti organizirana tako, da je dostop varen in čim krajši. Starši lahko vpišejo otroka v vrtec tudi izven njihove lokalne skupnosti. Prednost pri dodelitvi mesta imajo otroci, ki živijo na območju, kjer je vrtec. Če občina ne zagotovi otroku mesta, se lahko starši pritožijo na državni urad. Otroci v predšolski starosti imajo zakonsko pravico do varstva, ki ga organizirajo občine (Organisation of the education system in Finland 2009/2010, 2011).

Švedska: predšolska vzgoja je namenjena otrokom, starim od enega leta do starosti ko začnejo obiskovati predšolski razred ali obvezno osnovno šolo. Občine so dolžne zagotoviti predšolsko vzgojo za otroke v starosti od enega leta do vstopa v predšolski razred ali obvezno šolo, katerih starši so zaposleni ali študirajo ali za otroke, ki potrebujejo varstvo. Občine morajo ne glede na kraj bivanja otroka vsem otrokom zagotoviti enak dostop do izobraževalnega sistema. Otroke, mlajše od enega leta, ki potrebujejo mesto v ustanovi za predšolsko vzgojo, lahko starši vpišejo pred to starostjo, vendar je to zelo neobičajno. Vsi otroci, katerih starši so zaposleni, študirajo, so brezposelni ali na starševskem dopustu z mlajšim otrokom, morajo imeti zagotovljeno mesto v vrtcu. Otroci staršev, ki so brezposelni ali na starševskem dopustu z mlajšim otrokom, imajo pravico do predšolskega varstva v obsegu najmanj 3 ure dnevno oz. 15 ur na teden. Otroci, stari 3–5 let imajo univerzalen dostop do predšolske vzgoje, ki je brezplačna. Tudi otroci s posebnimi potrebami imajo pravico do mesta v ustanovi za predšolsko vzgojo. Ustanove za predšolsko vzgojo so v vseh občinah. Občina mora zagotoviti otroku prostor v vrtcu čim bližje domu. Nekatere občine zagotavljajo tudi brezplačen prevoz v vrtec, čeprav tega po zakonu niso dolžne. Vsi otroci, stari 6 let (v starosti eno leto pred vstopom v šolo), imajo možnost obiskovanja predšolskega razreda, udeležba pa je prostovoljna. Obisk predšolskega razreda traja eno leto. Starši sami izberejo predšolski razred za svojega otroka. Obisk predšolskega razreda in univerzalne predšolske vzgoje od treh let dalje je brezplačen v obsegu 525 šolskih ur na leto. Na Švedskem imajo otroci, ki ne obiskujejo nobene druge oblike predšolske vzgoje, možnost obiskovati odprto predšolo. Starši lahko pridejo z otroki v odprto predšolo, kadar želijo. Otroci imajo možnost sodelovati v učnih dejavnostih pod vodstvom učitelja. Število imigrantskih otrok in otrok beguncev v odprtih predšolah se povečuje. Veliko občin nudi otrokom, katerih materni jezik ni švedščina, pomoč pri učenju maternega jezika, s ciljem razviti aktivni bilingvizem in podpreti razvoj dvojne kulturne identitete otroka.

Obstajajo tudi neodvisne ustanove, ki prejemajo subvencijo. Neodvisni predšolski razred, ki ga vodi podjetje, zveza, fundacija ali zasebnik, lahko prejme subvencijo po dogovoru z občino. Če ustanova zaračunava šolnino ali ima negativen vpliv na šolski sistem v občini, lahko občina zavrne subvencijo (Organisation of the education system in Sweden 2009/2010, 2011).

Estonija: v Estoniji Zakon o ustanovah za predšolsko vzgojo in varstvo določa, da morajo lokalne skupnosti zagotoviti za vsakega otroka v starosti 1,5–7 let, prostor v vrtcu, če starši to zahtevajo (Organisation of the education system in Estonia 2009/2010, 2011). Zaradi povečanja rodnosti v zadnjih letih se je povečalo število prijav za vrtce. Z namenom podpreti lokalne skupnosti pri zagotavljanju vpisnih mest, zagotavljanju kakovosti in poenotenja plač učnega osebja, je bil sprejet nacionalni program »Vrtec ima prosto mesto za vsakega otroka«. V letu 2008 je država zagotovila denarno pomoč občinam pri izgradnji novih vrtcev, obnovi starih in dvigu plač ravnateljev (Organisation of the education system in Estonia 2009/2010, 2011).

Latvija: v Latviji mora lokalna skupnost zagotoviti vsem otrokom, ki bivajo v lokalni skupnosti, možnost obiska vrtca, če starši tako želijo. V praksi so problemi z zagotavljanjem dovolj velikega števila prostih vpisnih mest glede na potrebe, posebej v Rigi, kjer vrtec obiskujejo tudi otroci, ki živijo izven Rige. Leta 2004 je lokalna oblast določila, da imajo prednost pri vpisu v vrtec v Rigi otroci, ki bivajo v Rigi. Otroci iz drugih krajev se lahko vpišejo v vrtec le, če ostanejo potem, ko so v vrtec vpisani otroci iz Rige, prosta mesta. Občine so dolžne zagotoviti obisk najbližje ustanove za predšolsko vzgojo za vse 5- in 6-letnike, ki niso vključeni v vrtec (Organisation of the education system in Latvia 2009/2010, 2011).

Okvir 3: Reforme na področju zagotavljanja prostih vpisnih mest v ustanovah za predšolsko raven izobraževanja

Avstrija: cilj reform je zagotoviti dovolj veliko in fleksibilno ponudbo mest v vrtcih, z namenom pomagati staršem pri usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti. Število mest v vrtcih se je v zadnjih letih povečalo (The education system in Austria 2008/2009, 2011).

Estonija: od leta 2008 so iz državnega proračuna zagotovljena denarna sredstva, namenjena lokalnim skupnostim za odpiranje mest v vrtcih in modernizacijo vrtcev. Zakon o ustanovah za predšolsko varstvo določa, da mora lokalna skupnost zagotoviti vsakemu otroku v starosti 1,5–7 let mesto v vrtcu, če starši to zahtevajo. Predšolsko vzgoja, ki jo zagotavljajo občine, omogoča otrokom iz socio-ekonomsko depriviligiranih družin udeležbo v predšolski vzgoji, ustvarja predpogoje za oblikovanje otrokovih socialnih veščin, zgodnje odkrivanje otrokovih posebnih potreb in podporo njegovemu razvoju ter zagotavlja enakost možnosti za vse otroke za lažji prehod v šolo. V vrtcih je posebna pozornost namenjena otrokom iz neestonskega jezikovnega in kulturnega okolja (Organisation of the education system in Estonia 2009/2010, 2011).

Madžarska: na področju predšolske vzgoje in varstva je bila sprejeta strategija »Let it be better for children National Strategy (2007–2010)«, ki določa naloge za izboljšanje dnevnega varstva otrok. Glavni cilji so izboljšanje dostopnosti storitve (povečanje kapacitet, izboljšanje dostopa za otroke iz socialno depriviligiranih družin), strokovne inovacije ter izboljšanje pogojev za financiranje in delovanje (Organisation of the education system in Hungary 2008/2009, 2010).

Nizozemska: prioriteta države je izboljšanje dostopnosti varstva za otroke in izboljšanje njegove kakovosti. Namen je staršem olajšati usklajevanje dela in družinskega življenja in spodbujati otrokov razvoj (Organisation of the education system in Netherlands 2008/2009, 2010).

4.3 Prostorska dostopnost ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo

Pomemben vidik dostopnosti predšolskega vzgoje in varstva je krajevni vidik. Zagotavljanje možnosti za obisk predšolske vzgoje in varstva v bližini doma otroka ali kraja dela staršev prispeva k usklajevanju družinskega in poklicnega življenja ter tako povečuje verjetnost, da bo otrok obiskoval predšolsko vzgojo in varstvo. Država (oz. lokalna skupnost) lahko prostorsko dostopnost predšolske vzgoje in varstva povečuje z ustanavljanjem ustanov in zagotavljanjem vpisnih mest v bližini kraja bivanja ali kraja dela staršev, na redkeje poseljenih območjih, kjer je mreža ustanov za varstvo in vzgojo otrok redkejša, pa tudi z organiziranim prevozom otrok v te ustanove. V nadaljevanju se osredotočamo na predšolsko vzgojo in varstvo v Sloveniji in na predšolsko vzgojo v drugih državah EU-27.

Zakon o vrtcih občinam nalaga obvezo za zagotavljanje dodatnih prostih mest v vrtcih. Zakon o vrtcih iz leta 1996 in Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih vrtcev iz leta 1999 nalagata občinam določene obveznosti v zvezi z zagotavljanjem prostora v vrtcih. Kot smo že omenili, je po 10. členu Zakona o vrtcih lokalna skupnost, kadar v kraju bivanja ni vrtca, ki izvaja javno službo oz. vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek, dolžna najkasneje v 30 dneh začeti postopek za zagotovitev dodatnih prostih mest v javnem vrtcu ali razpisati koncesijo. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih iz leta 2010 se je ta člen dopolnil, s čemer naj bi povečevali možnosti za zagotavljanje prostorov za vrtce. Tako je bila uvedena možnost zagotavljanja prostorov vrtca tudi v določenih vrstah stavb, ki niso grajene za namene vrtcev⁴⁸. Občinam je tudi naložil obvezo v zvezi s prostorskim načrtovanjem vrtcev. Občina je dolžna pri načrtovanju

⁴⁸ 10.a člen.

dejavnosti v prostoru načrtovati tudi ustrezne površine za dejavnost predšolske vzgoje in v občinskem prostorskem načrtu opredeliti površine, namenjene dejavnosti predšolske vzgoje.

Javna mreža mora biti organizirana tako, da omogoča staršem in otrokom dostopnost ter izbiro programa za predšolske otroke. Določene obveznosti občinam nalaga tudi v letu 1999 sprejeta Uredba o merilih za oblikovanje javne mreže vrtcev. Po uredbi občina zagotavlja javno mrežo vrtcev, ki izvajajo programe za predšolske otroke. Ta mora biti organizirana tako, da omogoča staršem in otrokom dostopnost in izbiro programa za predšolske otroke v skladu z interesi in potrebami otrok in staršev. To vključuje pravico do izbire dnevnega ali poldnevnega programa oz. v odročnih in demografsko ogroženih krajih tudi pravico do izbire krajšega programa. Starši imajo pravico izbrati programe v vrtcih, ki izvajajo javno službo, ne glede na občino njihovega stalnega bivališča. Starši imajo pravico, da za otroka glede na potrebe in interese izberejo vrtec, ki izvaja javno službo in program, v katerega vpišejo otroka. Določene obveznosti občinam nalaga tudi Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih vrtcev iz leta 1999, ki določa, da mora občina za zagotavljanje zadostnega števila prostih mest v vrtcu spremljati demografska gibanja na svojem območju ter pripraviti oceno teh gibanj za obdobje naslednjih petih let.

Lokalne skupnosti v državah EU-27 morajo praviloma upoštevati potrebe prebivalstva, ki bivajo v lokalni skupnosti, po vpisnih mestih v ustanovi za predšolsko vzgojo. Prostorska razporeditev ustanov za predšolsko vzgojo in vpisnih mest se lahko prilagaja kraju bivanja staršev ali kraj njihovega dela. Za zagotavljanje dostopnosti predšolske vzgoje so praviloma zadolžene lokalne skupnosti, o čemer poroča več držav EU-27 (Avstrija, Danska, Finska, Nemčija⁴⁹, Italija⁵⁰, Madžarska, Estonija, Latvija, Švedska, Anglija, Wales in Severna Irska). Najpogosteje je kriterij za izvajanje predšolske vzgoje bližina doma, le v Angliji, Walesu in na Severnem Irskem tudi bližina kraja dela otrokovih staršev. V Avstriji in Luksemburgu so ustanove za predšolsko vzgojo v vseh občinah. V Belgiji (nemški del) vsaka občina organizira predšolsko vzgojo tudi v vseh večjih vaseh. V nekaterih državah je kot kriterij za ustanovitev vrtca določeno število otrok, ki bivajo v mestu ali na vasi. Tako na Cipru vrtci delujejo v mestih in vaseh, kjer biva več kot 15 otrok ustrezne starosti. Na Malti so osnovne šole, ki večinoma vključujejo tudi vrtec⁵¹, praktično v vsakem mestu in v vsaki vasi. V Romuniji se prostorska razporeditev vrtcev prilagaja potrebam prebivalstva. Na urbanih območjih ima vsak okoliš vsaj en vrtec v bližini doma otrok. Tudi v vsaki vasi je vsaj en vrtec. Na Slovaškem mora občina, ki financira vrtece, pri odločanju o ustanovitvi ali zaprtju vrtca upoštevati potrebe po mestih v vrtcih, število zavrnjenih prijav in demografski razvoj. V Angliji, Walesu in na Severnem Irskem so vpisna mesta v bližini kraja bivanja otrok in kadar je to primerno, kraju dela staršev. Od aprila 2008 so lokalne skupnosti v Angliji dodatno zadolžene, da zagotovijo dovolj mest za otroke in s tem omogočijo staršem, da delajo. V Belgiji (francoski del) se geografska dostopnost ustanov za predšolsko vzgojo povezuje z možnostjo izbire ustanove v skladu s filozofskim prepričanjem staršev. Če taka ustanova ne obstaja, mora država odpreti ali subvencionirati ustanovo, ki ustreza filozofskemu prepričanju staršev ali zagotoviti prevoz do take ustanove. Praviloma je mreža ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo gostejša v urbanih središčih in redkejša na ruralnih območjih (Poljska, Belgija–francoski del in Litva). V nekaterih državah so v zadnjih letih sprejeli

⁴⁹ Lokalne skupnosti so dolžne zagotoviti mesta v centrih za dnevno varstvo za otroke, stare od treh let do vstopa v šolo. V prihodnje bodo glede na potrebe organizirani tudi dnevni centri za otroke, mlajše od treh let. Od leta 2013 bo imel vsak otrok, mlajši od treh let zakonsko zagotovljeno pravico do mesta v dnevnem centru, če bo to potrebno za njegov razvoj ali ker so starši zaposleni ali se izobražujejo.

⁵⁰ Poleg lokalnih skupnosti so za organizacijo predšolske vzgoje in varstva odgovorne tudi država, regije, province in lokalne skupnosti.

⁵¹ Če ni prostora za vrtec v šoli, je lahko organiziran ločen vrtec.

ukrepe za spodbujanje razvoja mreže ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo na ruralnih območjih. V Belgiji (francoski del), kjer se je v preteklosti mreža ustanov hitreje razvijala v urbanih središčih in na območjih, kjer je naraščala zaposlenost žensk, je bil v letu 2008 sprejet sporazum med francosko skupnostjo in valonsko regijo, katerega namen je spodbuditi razvoj mreže ustanov za varstvo otrok na ruralnih območjih. V Angliji, Walesu in na Severnem Irskem se pričakuje, da bodo občine pozorne pri zagotavljanju mest za predšolsko vzgojo na podeželskih in depriviligiranih območjih. V Nemčiji se trenutno mreža jasli hitro razvija.

Nekatere države krajevno dostopnost predšolske vzgoje povečujejo z organiziranim prevozom ali s subvencioniranjem prevoza otrok. Na redkeje poseljenih območjih je mreža ustanov za predšolsko vzgojo praviloma redkejša, zato je problem slaba krajevna dostopnost teh ustanov. Države oz. lokalne skupnosti na redkeje poseljenih območjih povečujejo krajevno dostopnost vrtcev tudi z organiziranim prevozom otrok (Avstrija, Finska, Grčija, Ciper, Poljska, Portugalska, Škotska) ali s sofinanciranjem stroškov prevoza (Belgija–flamski del). V Avstriji so, če so vrtci na težko dostopnih območjih, organizirani šolski avtobusi. Na Finskem so občine od leta 2004 dolžne zagotoviti brezplačen prevoz do ustanov za predšolsko vzgojo, če je razdalja med domom in izobraževalno ustanovo večja od petih km v ali če je dostop kakorkoli otežen ali nevaren. Če v Grčiji otrok živi na območju, kjer nima neposrednega dostopa do predšolske vzgoje, ima pravico do brezplačnega prevoza do najbližje ustanove za predšolsko vzgojo. Na Cipru so za zadovoljevanje potreb po predšolski vzgoji v lokalnih skupnostih, ki ne dosegajo kriterija, po katerem v mestu ali na vasi biva več kot 15 otrok ustrezne starosti, ustanovljeni regionalni vrtci. Prevoz od doma do regionalnega vrtca je brezplačen. Na odročnih območjih, kjer ni možno ustanoviti regionalnega vrtca, se ustanovi navaden vrtec z manj kot desetimi otroki. Na Poljskem morajo po zakonu o izobraževanju, ustanove za predšolsko vzgojo ponuditi brezplačen prevoz, če je oddaljenost predšolske vzgoje za otroke, stare 6 let od doma več kot 3 km. V Belgiji–flamski del za predšolsko vzgojo⁵² država, če v okolici 4 km od doma ni šole, pokrije del stroškov prevoza.

⁵² V Belgiji–flamski del predšolska vzgoja spada pod osnovno šolo. Predšolsko varstvo je od nje organizacijsko ločeno.

5 VKLJUČENOST OTROK V PREDŠOLSKO VZGOJO

V poglavju prikazujemo gibanje vključenosti otrok v predšolsko vzgojo v Sloveniji in v primerjavi z drugimi državami EU-27 in v okviru tega tudi doseganje ciljev EU na področju predšolske vzgoje. V nadaljevanju prikazujemo tudi vključenost otrok s posebnimi potrebami in otrok tujcev v predšolsko vzgojo in varstvo v Sloveniji. Poglavje zaključujemo s prikazom vključenosti otrok v vrtce glede na trajanje programa predšolske vzgoje (dnevni, poldnevni in krajši program) in letnih ter tedenskih urnikov vrtcev.

5.1 Vključenost otrok v predšolsko vzgojo

Vključenost otrok v vrtce v starostni skupini 1–2 in 3–5 let se povečuje. V letu 2011/2012⁵³ se je vključenost otrok v starosti 1–2 leti povečala za 2,1 o. t. in znašala 55,7 %. Vključenost otrok, starih 3–5 let, pa se je povečala za 4,6 o. t. in znašala 92,0 %. V obdobju 2000/2001–2011/2012 se je vključenost otrok v vrtce povečala v obeh starostnih skupinah, bolj v mlajši starostni skupini (za 26,6 o. t.; 3–5 let: za 24,2 o. t.) (gl. Slika 5). Po letu 2000/2001 se je zmanjšala le vključenost otrok, starih 6 let, kar pa je povezano z uvajanjem devetletne osnovne šole.

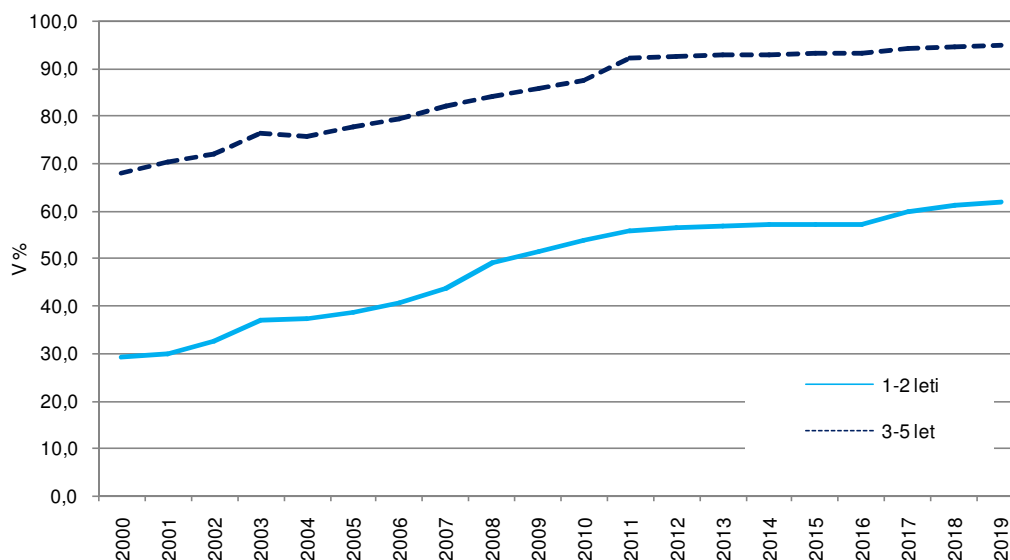
Barcelonski cilj do leta 2010 ni bil v celoti izpolnjen. Barcelonski cilj, sprejet leta 2002 določa, da naj bi do leta 2010 vključenost otrok, mlajših od treh let, v organizirane oblike predšolske vzgoje, dosegla 33 %, vključenost otrok v starosti od treh let do vstopa v šolo pa 90 %. Slovenija je cilj za mlajšo starostno skupino otrok dosegla in preseгла že v letu 2002/2003, ni pa do leta 2010/2011 dosegla cilja za višjo starostno skupino. Ta cilj je bil dosežen v letu 2011/2012.

Projekcije vključenosti otrok v vrtce do leta 2020 so narejene na predpostavki, da se bo vključenost v prihodnjih letih ob uresničevanju nacionalnih in EU ciljev povečevala. Slika 6 prikazuje vključenost otrok v vrtce v obdobju 2000/2001–2011/2012 in projekcije vključenosti v obdobju 2012/2013–2019/2020, Slika 8 pa gibanje števila otrok, vključenih v vrtce. Projekcije niso napoved, saj se lahko predpostavke, na katerih so projekcije narejene, spremenijo (Passel in Cohn, 2008, str. 3). Tako se lahko spremeni rodnost, cilji izobraževalne politike, obseg investicij v vrtce, hitrost odpiranja novih vpisnih mest in s tem sredstev, ki jih namerava država vložiti v izobraževanje ipd.. Pri izračunu projekcij vključenosti otrok v vrtce za Slovenijo so upoštevane Eurostatove projekcije prebivalstva EUROPOP 2010. Projekcija vključenosti otrok v vrtce je narejena na predpostavkah:

- vključenost otrok v vrtce v drugi starostni skupini bo tudi v prihodnje višja od barcelonskega cilja;
- v prihodnjih letih se bo povečevala vključenost otrok, starih 4 leta in več v vrtce, kar predvideva Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS iz leta 2011;
- predvidevamo tudi, da se bo tudi v prihodnje povečevala tudi vključenost otrok, starih 1–2 leti, v vrtce;
- upoštevano je tudi doseganje cilja EU 2020, ki predvideva 95-odstotno vključenost otrok, starih med 4 leta in starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo (gl. nadaljevanje poglavja) do leta 2020.

⁵³ Deleži otrok, vključenih v vrtce, po starosti so izračunani na osnovi podatka o številu prebivalstva na dan 1. 1., razen za leto 2011/2012 so izračunani na osnovi podatka o številu prebivalstva na dan 1. 7., ker v času priprave delovnega zvezka še ni bilo na voljo podatkov o številu prebivalstva na dan 1. 1. 2012.

Slika 5: Vključenost otrok, v vrtce v obdobju 2000/2001–2011/2012 in projekcije za obdobje 2012/2013–2019/2020, po starostnih skupinah, Slovenija

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo; Statistične informacije – SURS (2002, 2003); lastni preračuni.

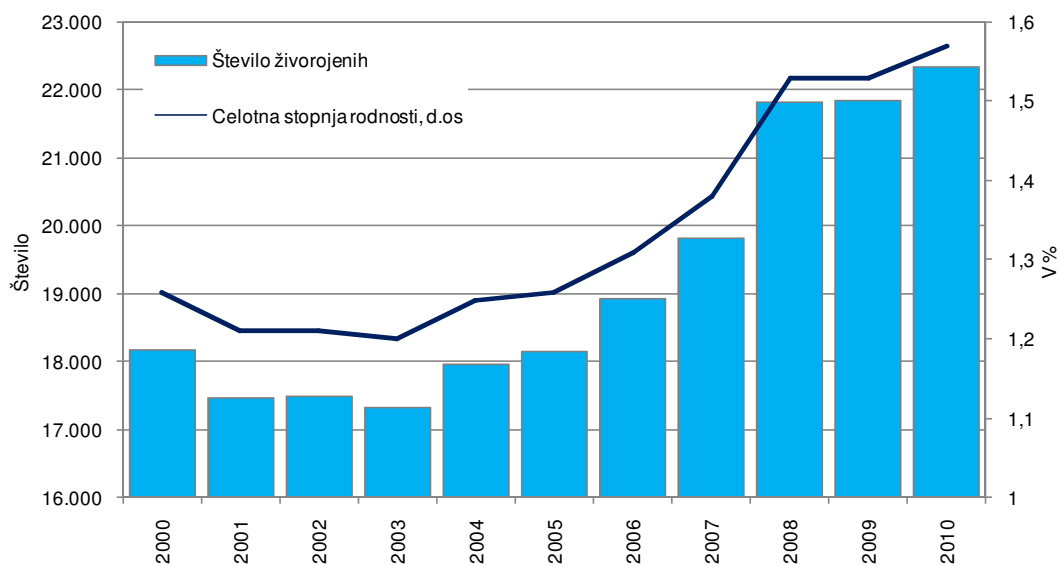
Opomba: Projekcije vključenosti otrok v vrtce so narejene na osnovi Projektij prebivalstva EUROPOP 2010.

Število otrok, vključenih v vrtce, se povečuje od leta 2005/2006 dalje. V letu 2011/2012 se je skupno število otrok, vključenih v vrtce, povečalo za 6,9 % in znašalo 81.221. Število otrok, starih 1–2- leti, vključenih v vrtce, se je povečalo za 4,6 % in znašalo 24.829 (gl. Sliko 7). Število otrok, starih 3–5 let, vključenih v vrtce, pa se je povečalo za 8,3 % in znašalo 55.317. Zmanjšalo pa se je število vključenih otrok, starih 6 let in več, v letu 2011/2012 je znašalo 1.075. V obdobju 2000/2001–2011/2012 se je povečalo število otrok v vrtcih v starosti 1–2 leti in 3–5 let, bolj se je v relativnem smislu povečalo število otrok v mlajši starostni skupini. Število otrok, vključenih v vrtce, se povečuje od leta 2005/2006 zaradi povečevanja števila rojenih otrok, povečevanja deleža otrok v predšolski starosti, vključenih v vrtce kot posledica uresničevanja nacionalnih in EU ciljev na področju predšolske vzgoje in uvedbe brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnega otroka v letu 2008. To pa vpliva tudi na potrebe po zagotavljanju vpisnih mestih v vrtcih in s tem povezanih investicij v vrtce, na potrebe po zaposlovanju pedagoškega in nepedagoškega kadra v vrtcih ter posledično na višino izdatkov za predšolsko vzgojo (gl. poglavje 10 o izdatkih za predšolsko raven izobraževanja). Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih (gl. Sliki 6 in 7) in uresničevanju nacionalnih ter evropskih ciljev na področju predšolske vzgoje pričakujemo povečanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih tudi v prihodnje.

Vključenost otrok, starih 3–5 let, v predšolsko vzgojo presega povprečje EU-27. Leta 2009⁵⁴ je ta že tretje leto zapored presegala povprečje EU-27 (Slovenija: 84,1 %; EU-27: 80,3 %) (gl. Sliko 8), v primerjavi s predhodnima dvema letoma pa se je razlika še povečala. Vključenost se je v zadnjem letu povečala bolj od povprečja EU-27 (Slovenija: za 1,8 o. t.; EU-27: za 0,5 o. t.), prav tako v primerjavi z letom 2000, ko je Slovenija za tem povprečjem še precej zaostajala. K višji vključenosti otrok, starih 3–5 let, v predšolsko vzgojo v Sloveniji prispeva precej višja vključenost otrok, starih 5 let, medtem ko sta bili v letu 2009 vključenost otrok, starih 3 in 4 leta na ravni povprečja EU-27 (gl. tudi Tabelo 4 v excelovi prilogi tabel).

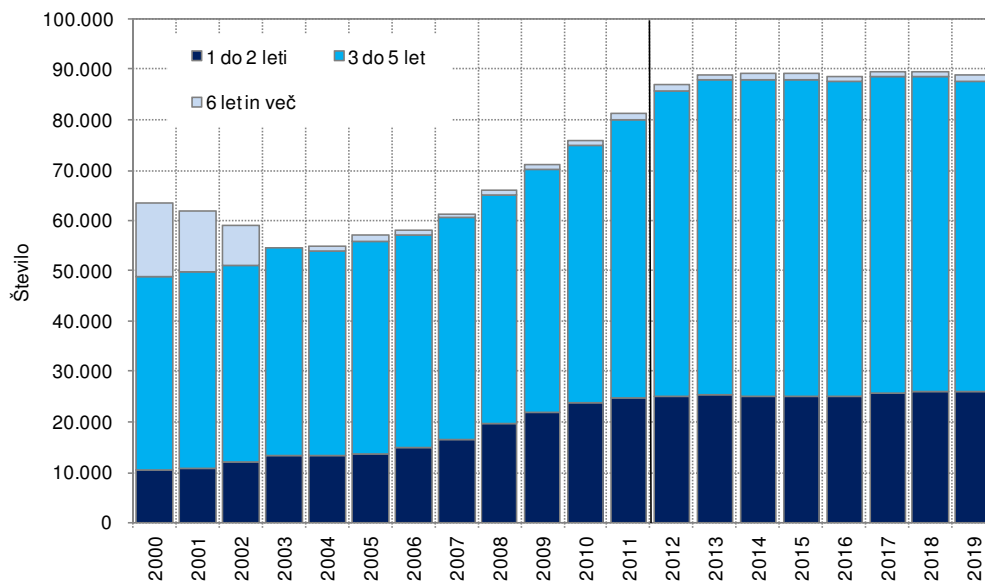
⁵⁴ Šolsko leto 2008/2009.

Slika 6: Število živorojenih in celotna stopnja rodnosti, Slovenija, 2000–2010

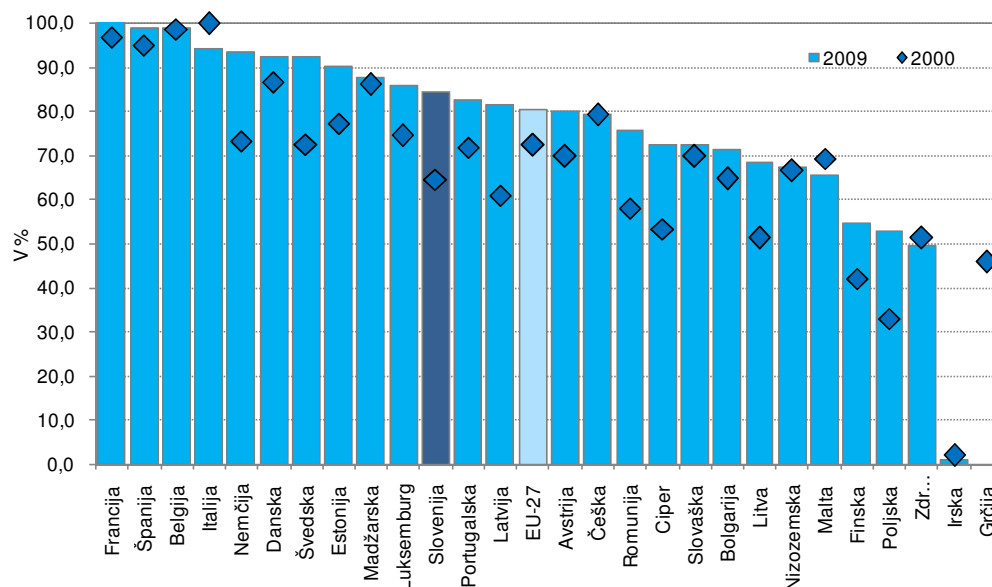
Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. Opombi: Živorojeni otrok je otrok, ki je takoj po rojstvu pokazal znake življenja (dihanje, srčni utrip, trzanje mišic), čeprav le za krajši čas. Trajanje nosečnosti ni pomembno. Celotna stopnja rodnosti je povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi (15–49 let) v koledarskem letu. Izračunamo jo tako, da seštejemo vse vrednosti starostno specifičnih stopenj splošne rodnosti v koledarskem letu.

Slika 7: Število otrok, vključenih v vrtnice, po starosti, 2000/2001–2011/2012 in projekcije števila otrok, vključenih v vrtnice, 2012/2013–2019/2020

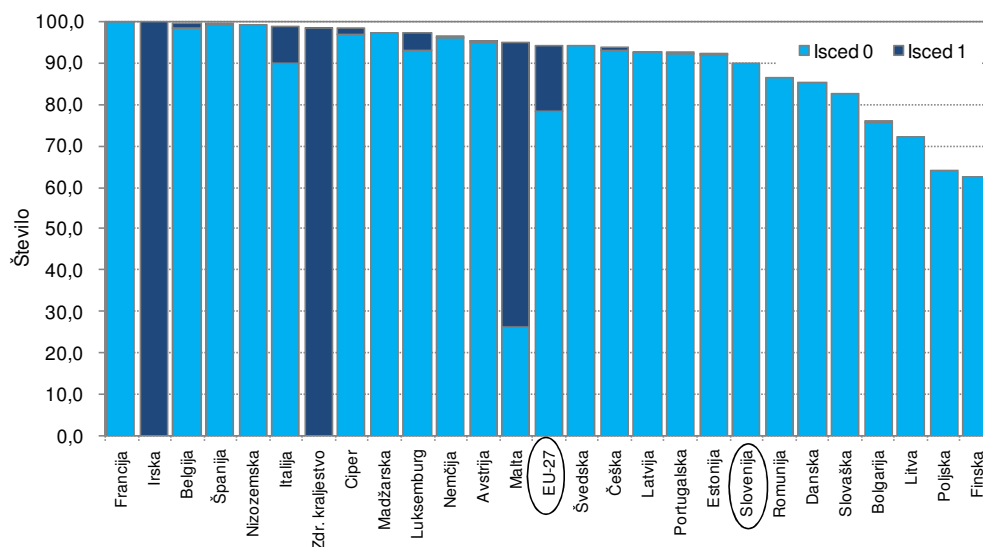
Vira: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo; Statistične informacije – SURS (2002, 2003); lastni preračuni. Opomba: Od leta 2012 naprej projekcija vključenosti otrok v vrtnice, ki je narejena na predpostavki, da bo Slovenija Barcelonski cilj vključenost otrok v vrtnice, starih 3–5 let, dosegla in preseгла, ob tem pa je upoštevano tudi doseganje cilja EU 2020. Predvidevamo, da se bo povežala tudi vključenost otrok v vrtnice, starih 1–2 leti. Pri izračunu projekcij so upošteevane Eurostatove projekcije EUROPOP 2010.

Slika 8: Vključenost otrok, starih 3–5 let, v predšolsko vzgojo, EU-27, 2000 in 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training; Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – population, lastni preračuni.

Slika 9: Vključenost otrok, starih 5 let, v Isced 0 in Isced 1 raven izobraževanja, EU-27, 2009

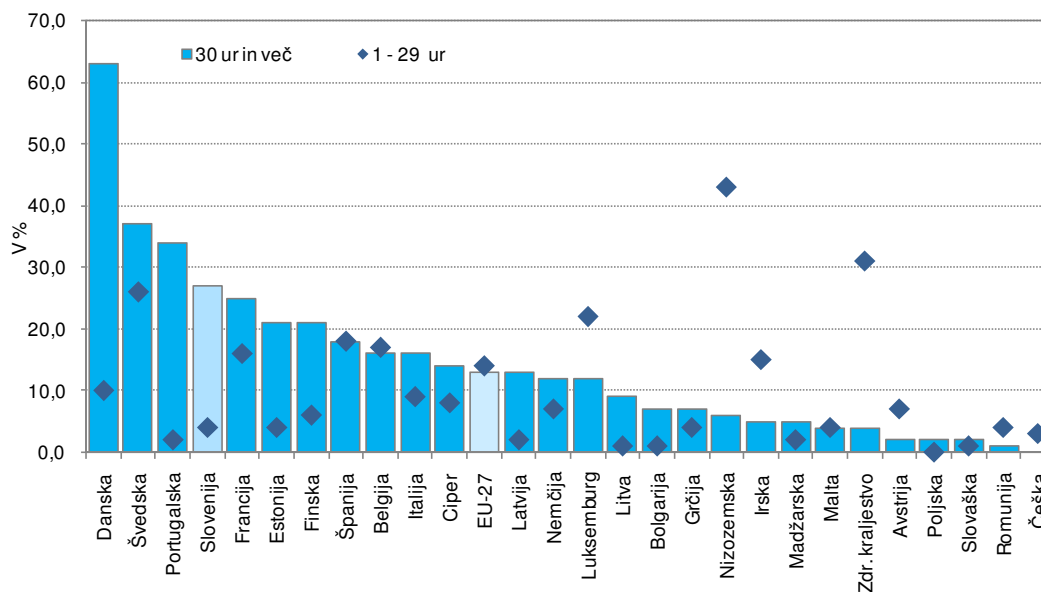
Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training; Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Population, lastni preračuni.

Vključenost otrok, starih 5 let, v Isced 0 (predšolska raven izobraževanja) in Isced 1 (primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja)⁵⁵ skupaj je med nižjimi v EU-27. V Sloveniji je bila v letu 2009 vključenost otrok, starih 5 let, v predšolsko raven izobraževanja (predšolsko vzgojo) višja od povprečja EU-27, vendar pa je to tudi posledica razlik v izobraževalnih sistemih držav. Kot smo že omenili, v nekaterih državah EU-27 otroci začnejo obiskovati osnovno šolo že pri petih letih (Malta in Združeno

⁵⁵ Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije ISCED 1997, 2001.

kraljestvo (Anglija, Wales). Na Irskem pa so otroci, stari 4 in 5 let, vključeni v pripravljalne razrede v osnovnih šolah. To so programi predšolske vzgoje, ki so integrirani v osnovno šolo in spadajo v okvir Isced 1 (gl. Tabela 13 v prilogi na koncu DZ). Če primerjamo vključenost otrok, starih 5 let v Isced 0 in Isced 1 raven izobraževanja skupaj, ugotovimo, da je Slovenija v letu 2009 zaostajala za povprečjem EU-27 (gl. Slika 9). Enako velja za vključenost otrok, starih 3–5 let v Isced 0 in Isced 1 ravni izobraževanja (gl. tudi Tabela 5 v excelovi prilogi tabel).

Slika 10: Vključenost otrok, mlajših od treh let, v formalno otroško varstvo, po trajanju varstva, EU-27, 2005 in 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Income and living conditions, EU-SILC (Anketa o življenjskih pogojih).

Vključenost otrok, mlajših od treh let, v formalno otroško varstvo je višja od povprečja EU-27. O vključenosti otrok, mlajših od treh let, v formalno otroško varstvo⁵⁶, so na mednarodni ravni na voljo podatki Ankete EU-SILC (Anketa o življenjskih pogojih). Po teh podatkih je v letu 2009 vključenost otrok v formalno otroško varstvo⁵⁷ v tej starostni skupini v Sloveniji znašala 31 %, kar je več kot na ravni povprečja EU-27 (27 %) (gl. Slika 10). Ob tem velja opozoriti na koriščenje starševskega dopusta v prvem letu starosti otroka v Sloveniji, zaradi česar je vključenost otrok, mlajših od treh let v formalno otroško varstvo precej nižja od v začetku poglavja prikazanih podatkih o vključenosti otrok, starih 1–2 leti v vrtce. V obdobju 2005–2009 se je v Sloveniji, podobno kot v približno polovici držav EU-27⁵⁸ vključenost otrok v formalno otroško varstvo povečala (gl. Slika 4 excelovi prilogi slik). Slovenija pa močno odstopa od povprečja EU-27 po vključenosti v formalno predšolsko varstvo glede na trajanje te vključenosti. Vključenost otrok v formalno varstvo, ki traja 30 ur in več na teden, je precej višja kot na ravni povprečja EU-27, vključenost v varstvo 1–29 ur pa je precej nižja. To je posledica visoke vključenosti otrok v dnevni program v vrtcih. Visoka vključenost otrok v dnevni program je povezana z višjim deležem žensk, zaposlenih za polni delovni čas. Višja od povprečja EU-27 je bila leta 2009 tudi vključenost otrok v druge oblike varstva (varstvo pri varuhu otrok na otrokovem ali varuhovem domu, pri

⁵⁶ Vključenost v predšolsko vzgojo ali otroško varstvo v dnevni centrih ali vrtcih. Podatkov o vključenosti otrok, starih 1–2 leti, v formalno otroško varstvo ni na voljo.

⁵⁷ Pri otrocih, vključenih v organizirane oblike predšolskega varstva so zajeti otroci, ki so vključeni 1–29 ur in 30 ur in več.

⁵⁸ Za povprečje EU-27 za leto 2005 ni na voljo podatkov o vključenosti otrok v formalno otroško varstvo. Podatki za države EU-27 so na voljo od leta 2005 dalje.

starih starših, sorodnikov, prijateljih in drugih članih gospodinjstva razen staršev oz. skrbnikov), kar lahko kaže na to, da imajo starši kljub temu, da je visok delež otrok vključenih v dnevne programe v vrtcih, težave z usklajevanjem delovnega in družinskega življenja. Razlog je verjetno tudi v dolgih delovnih urah in premajhni prilagojenosti obratovalnega časa vrtcev tem potrebam.

5.2 Doseganje cilja EU 2020

Slovenija je po vključenosti otrok med četrtem letom starosti in uradno starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo v izobraževanje⁵⁹ v letu 2010/2011 zaostajala za ciljem EU 2020. V letu 2010/2011 je vključenost otrok, starih 4-6 let, v izobraževanje v zgodnjem otroštvu⁶⁰ (gl. Okvir 4 za metodologijo izračuna kazalnika), znašala 92,9 % in je bila nižja od cilja EU 2020 (95 %). Pri tem je vključenost otrok, starih 4-6 let, v vrtce znašala 62,6 %, v osnovno šolo pa 30,4 %. Visoka vključenost otrok, starih 4-6 let, v osnovno šolo, je posledica visoke vključenosti otrok, starih 6 let, v osnovno šolo, ki se je ob uvajanju devetletke v prvih nekaj letih po letu 2000/2001 močno povečala. V Sloveniji se je po Zakonu o osnovni šoli iz leta 1996 septembra v šolskem letu 1999/2000 začelo postopno uvajanje programa devetletne osnovne šole, ki je začetek šolanja premaknila eno leto navzdol (s 7-ih na 6 let starosti). V šolskem letu 2003/2004 je bilo uvedeno obvezno izvajanje programa s prvim ter s sedmim razredom. Posledično se je zato vključenost otrok, starih 6 let, v vrtce zmanjševala, v letu 2000/2001 je znašala 73,9 %, v letu 2002/2003 42,0 %, v letu 2004/2005 4,3 % in v letu 2010/2011 6,3 %. Povečevala pa se je vključenost otrok v osnovno šolo, ki se od leta 2003/2004 dalje giblje približno na ravni okoli 95 % (gl. Sliko 5 v excelovi prilogi slik). Vključenost otrok, starih 4-6 let, v izobraževanje (vrtce in osnovno šolo) se je v obdobju 2000/2001–2010/2011 povečala za 11,7 o. t. V letu 2011/2012 se je vključenost otrok, starih 4-6 let, v vrtce povečala (za 2,7 o. t.) in je znašala 65,3 %. Ob predpostavki, da je ostala vključenost otrok v osnovne šole na ravni predhodnega leta⁶¹, je Slovenija v letu 2011/2012 dosegla cilj EU 2020.

Slika 11 prikazuje vključenost otrok, starih 4-6 let, v vrtce in osnovno šolo ter število otrok, vključenih v vrtce in osnovno šolo v obdobju 2000/2001–2011/2012 in projekcije za obdobje 2012/2013–2019/2020, pod predpostavko, da bo Slovenija do leta 2020 dosegla 95-odstotno vključenost.

Okvir 4: Metodologija izračunavanja kazalnika vključenosti otrok med četrtem letom starosti in starostjo, ko se začne obvezna osnovna šola, v izobraževanje v zgodnjem otroštvu za Slovenijo

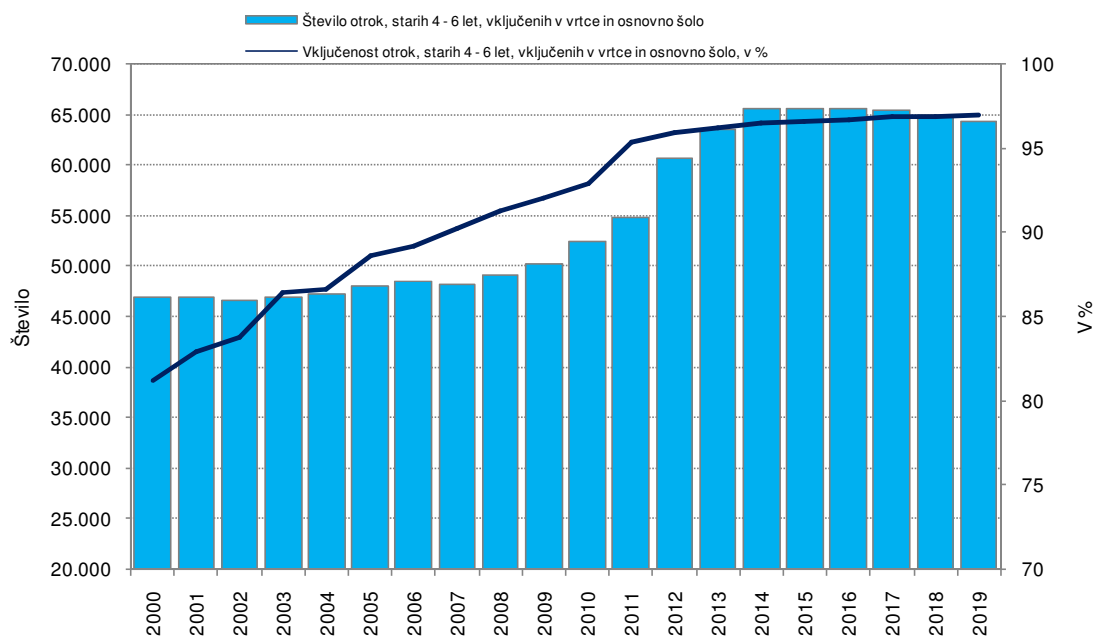
V letu 2009 je Evropski svet potrdil prenovljeni strateški okvir na področju izobraževanja in usposabljanja (An updated strategic framework for European cooperation in education and training »ET 2020«). V okviru prenovljenega delovnega programa je bil sprejet tudi evropski cilj, po katerem naj bi bilo do leta 2020 vsaj 95 % otrok med četrtem letom starosti in starostjo, ko se začne obvezna osnovna šola, udeleženih v izobraževanju v zgodnjem otroštvu. Pri izračunu kazalnika so za Slovenijo zajeti otroci, stari 4–6 let, vključeni v vrtce (Isced 0) in osnovno šolo (Isced 1) (gl. Tabela 14 v prilogi na koncu).

⁵⁹ Gl. Okvir 4 za metodologijo izračuna kazalnika.

⁶⁰ Uradni prevod kazalnika (Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju).

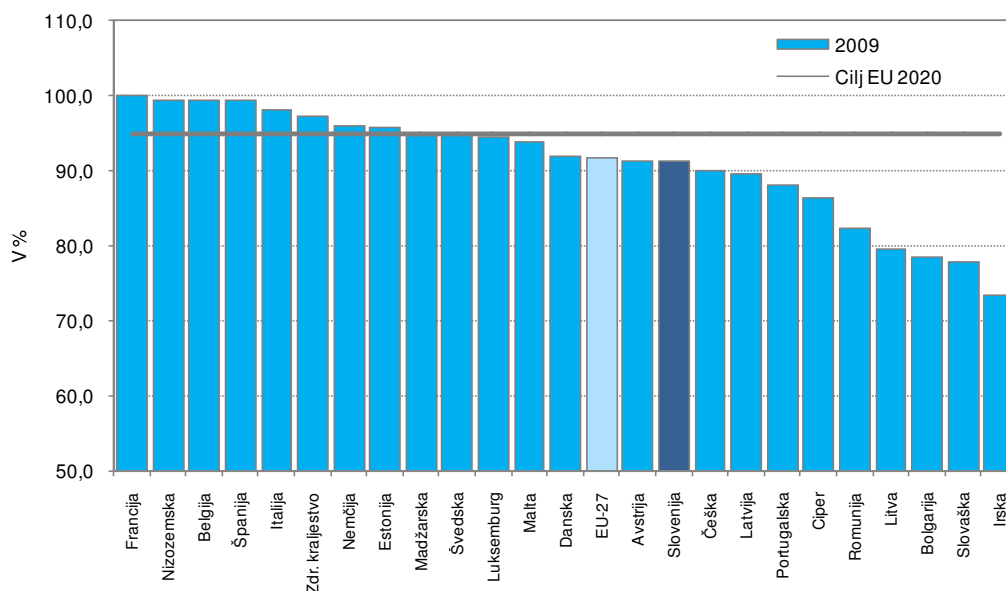
⁶¹ V času priprave delovnega zvezka so bili za leto 2011/2012 na voljo podatki o vključenosti otrok v vrtce, ne pa tudi v osnovno šolo.

Slika 11: Število otrok, starih 4–6 let in vključenost otrok, starih 4–6 let, v vrtnice in osnovno šolo, Slovenija, 2000/2001–2011/2012 in projekcije 2012/2013–2019/2020

Vir: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; Statistične informacije – SURS (2002, 2003); lastni preračuni. Opomba: Pri izračunu projekcij so upoštevane Eurostatove projekcije EUROPOP 2010.

Slika 12: Vključenost otrok med starostjo 4 leta in starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo v izobraževanje¹, EU-27, 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training. Opomba: Gl. Okvir 4 za metodologijo izračuna kazalnika.

Vključenost otrok med četrtem letom in starostjo za vpis v obvezno osnovno šolo v izobraževanje je bila v letu 2009 nižja kot na ravni povprečja EU-27. Nižja je bila za 0,4 o. t. (gl. Slika 12), zaostanek pa se

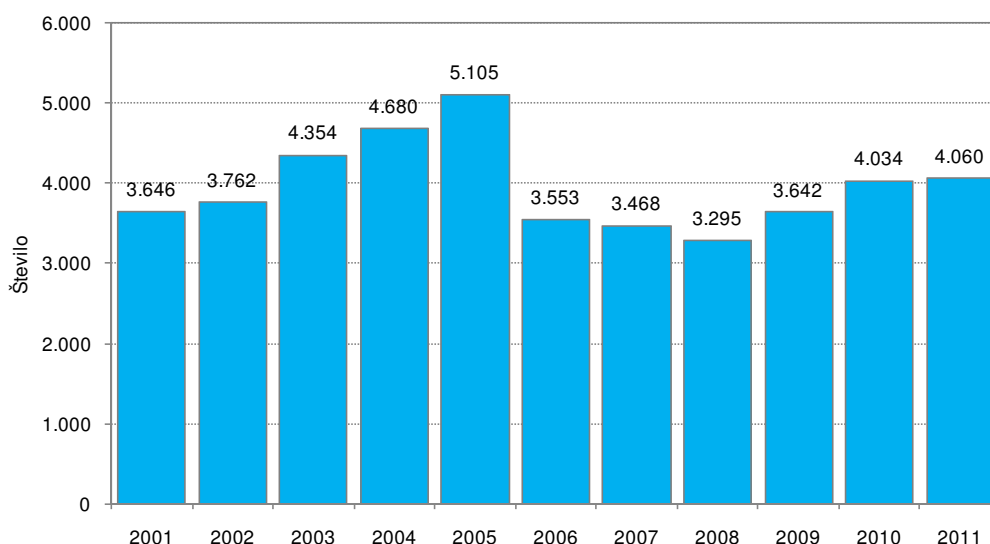
je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal. V obdobju 2000–2009 se je podobno kot pri nas vključenost v večini držav EU-27 in na ravni povprečja EU-27 povečala, vendar pa se je v Sloveniji povečala za nekoliko manj kot na ravni povprečja EU-27 (Slovenija: za 6,1 o. t.; EU-27: za 6,5 o. t.).

5.3 Vključenost otrok iz ciljnih skupin prebivalstva v predšolsko vzgojo v Sloveniji

V tem podpoglavju prikazujemo gibanje vključenosti otrok iz socialno ogroženih družin, otrok s posebnimi potrebami in otrok tujcev v predšolsko vzgojo.

Število otrok iz socialno ogroženih družin, vključenih v vrtce, se povečuje. Kot smo že omenili v poglavju 4.1., imajo otroci iz socialno ogroženih družin (otroci, katerih starši prejema denarno socialno pomoč) prednost pri sprejemu v vrtce. Od leta 2009 dalje se število otrok iz socialno ogroženih družin, vključenih v vrtce, povečuje, kar je posledica gospodarske krize in povečanja brezposelnosti ter tudi povečanja vključenosti otrok v vrtce na sploh. Število otrok iz socialno ogroženih družin se je v obdobju 2001–2011 povečalo za 11,4 % (gl. Slika 13).

Slika 13: Število otrok v vrtcih, ki so oproščeni plačila (prejemnikov denarne socialne pomoči), Slovenija, 2001–2011

Vir: Interni podatki MŠŠ.

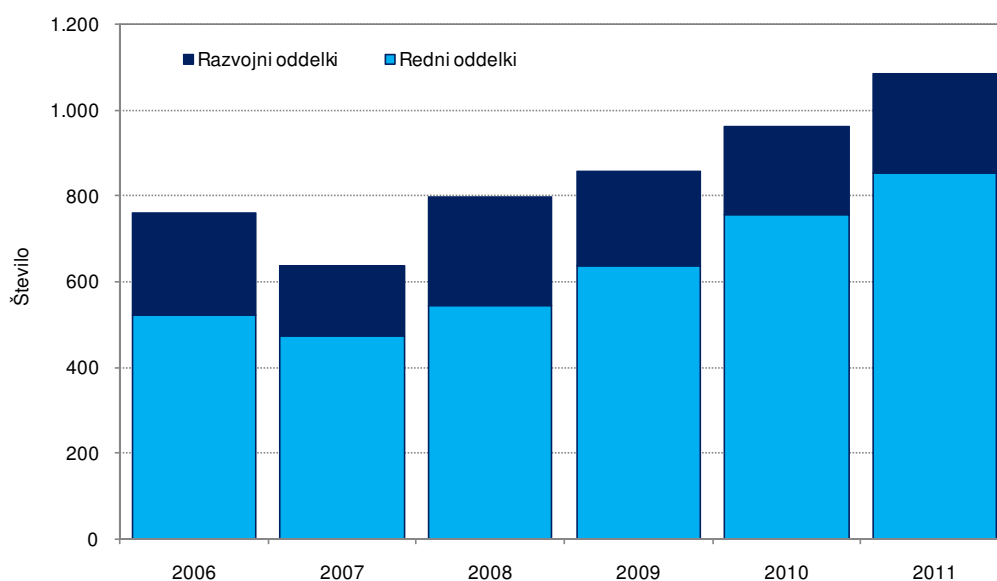
Vzgoja in izobraževanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami se izvaja po programih za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter po prilagojenih programih za predšolske otroke (razvojni oddelki). Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami se izvaja v skladu z Zakonom o vrtcih, Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) in Kurikulumom za vrtce. Predšolska vzgoja otrok s posebnimi potrebami izhaja iz pravice do vzgoje in izobraževanja, ki je usmerjeno k polnemu razvoju otrokove osebnosti in utrjevanju spoštovanja otrokovih pravic in temeljnih svoboščin (Kurikulum za vrtce, 1999). Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996⁶² so otroci s posebnimi potrebami otroci z motnjami v duševnem

⁶² Po 8. členu zakona.

razvoju, slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, otroci z govornimi motnjami, gibalno ovirani otroci ter otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov za predšolske otroke z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe. Po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami⁶³ iz leta 2000 vzgoja in izobraževanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami poteka po programih⁶⁴ za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter po prilagojenih programih za predšolske otroke (v razvojnih oddelkih). Otroci s posebnimi potrebami se usmerjajo v te programe glede na vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir in motenj. Predšolski otroci s posebnimi potrebami se praviloma usmerjajo v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kar pomeni, da so integrirani med vrstnike, ki nimajo posebnih potreb. Otrokom, ki so usmerjeni v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za predšolske otroke, pa se prilagodi izvedba programov in zagotovi dodatna strokovna pomoč⁶⁵. V prilagojeni program za predšolske otroke pa so usmerjeni le tisti otroci s posebnimi potrebami, ki zaradi najtežjih oblik primanjkljajev, ovir oz. motenj, kljub prilagojenemu izvajanju predšolskega programa ne bi zmogli oz. bi lažje razvili svoja močna področja in sposobnosti v prilagojenem programu (Kurikulum za vrtce, 1999).

Število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v vrtce, se povečuje. V letu 2011/2012 je bilo v vrtce vključenih 1.083 otrok s posebnimi potrebami (gl. Slika 14), od tega jih je bilo v redne oddelke vključenih 78,8 %, v razvojne oddelke pa 21,2 %. V obdobju 2006/2007–2011/2012 se je število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v vrtce, povečalo za 42,7 %.

Slika 14: Število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v programe predšolske vzgoje in izobraževanja v vrtcih, 2006/2007–2011/2012

Vir: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12, Prva objava – SURS (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. Razvojni oddelki so oddelki s prilagojenim programom.

⁶³ Po 5. členu zakona.

⁶⁴ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-A) iz leta 2006 namesto množine (programi) uporabil ednino (program).

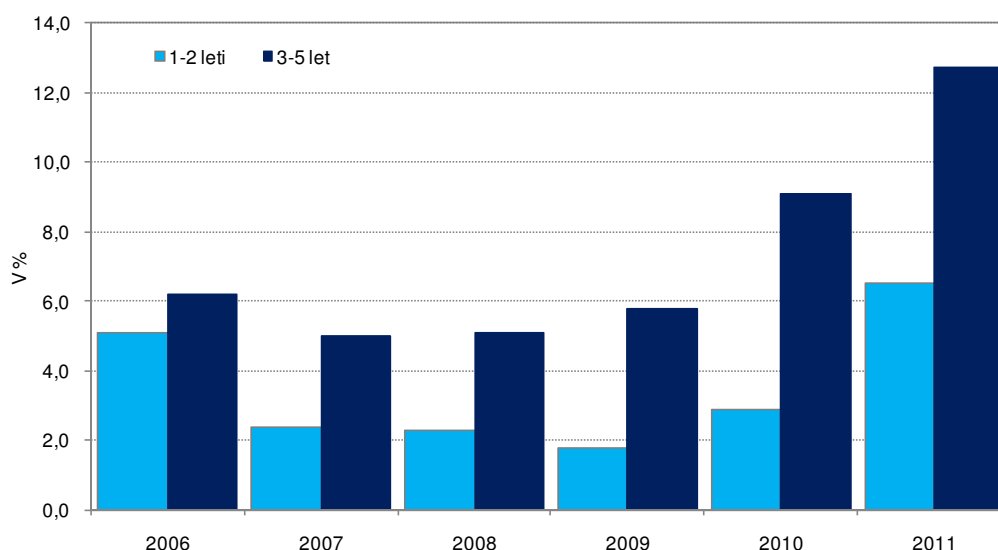
⁶⁵ Po 7. členu.

V zakonu o vrtcih so starši otrok v predšolski starosti, ki so tujci, prvič omenjeni leta 2008; ukrepe za vključevanje otrok tujcev v predšolsko vzgojo pa določa Strategija vključevanja otrok migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v RS in Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 v 10. členu prvič omenja starše tujce. V zvezi z interesom staršev za vpis v vrtec se upošteva tudi interes staršev tujcev, ki nimajo stalnega prebivališča v RS, če je vsaj eden od staršev zavezanec za dohodnino. Kot občina stalnega prebivališča se šteje občina, kjer ima tujec, zavezanec za dohodnino, prijavljeno začasno prebivališče. V Kurikulumu za vrtce iz leta 1999 je omenjeno, da mora biti posebna pozornost namenjena otrokom, katerih slovenščina ni materni jezik. Praksa pri vključevanju otrok migrantov⁶⁶ v vzgojo in izobraževanje je pokazala, da imajo ti otroci pri tem težave. V letu 2007 je bila sprejeta Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007), ki je predvidela ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja, s katerimi bi omogočili lažje vključevanje otrok migrantov v vzgojno in izobraževanje v Sloveniji (oblikovanje ustreznih normativnih aktov, oblikovanje in prilagajanje kurikuluma za uspešnejše vključevanje otrok migrantov v vzgojo in izobraževanje, priprava strategij za delo s starši migranti, ureditev statusa in obsega slovenščine kot drugega jezika, izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev ipd.). Vendar pa v zakonu o vrtcih ni prišlo do sprememb, ki bi dale zakonsko podlago za razvoj dejavnosti, ki bi otrokom tujcev omogočili in olajšali integracijo (na primer pouk učenja slovenskega jezika). V letu 2009 je Zavod RS za šolstvo na osnovi Strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji iz leta 2007 izdal Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah. Smernice vključujejo tudi ukrepe na področju vrtcev, pri čemer so navedene obvezujoče in priporočene smernice. V letu 2011 je Zavod RS za šolstvo izdal Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, ki opredeljujejo ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja za integracijo priseljencev ter predstavljajo konkretizacijo Strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. V smernicah iz leta 2011 ni več delitve na obvezujoče in priporočene smernice. Na področju vrtcev smernice priporočajo naj starši vpišejo otroka v vrtec vsaj dve leti pred vstopom v osnovno šolo in naj se vključi v organizirano obliko učenja slovenščine v okolju. V vrtcu naj se vzgojno-izobraževalno delo prilagodi individualnim značilnostim in potrebam otroka, za otroka tujca pa naj se pripravi tudi individualni program dela in se mu delo tudi sicer prilagodi. Za otroka tujca je predvideno tudi učenje slovenščine, predvsem v prvem letu vključitve v vrtec. Skrb za učenje slovenščine pa je naloga in dolžnost vseh strokovnih delavcev. Pri tem se skrbi tudi za kakovost tega učenja. Določene ukrepe na področju vključevanja otrok tujcev v vzgojo in izobraževanje na področju vrtcev predvideva tudi v letu 2011 sprejeta Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS (gl. Uvod).

Vključenost otrok, ki so tuji državljani, v vrtce je nizka. Vključenost otrok tujcev v vrtce prispeva k njihovemu vključevanju v družbo. Vključenost otrok tujih državljanov, starih 1–2 leti, je v letu 2011/2012 znašala 6,5 %, vključenost otrok, starih 3–5 let, pa 12,7 % (gl. Slika 15). V letu 2011/2012 se je povečali vključenost otrok v obeh starostnih skupinah v vrtce, približno enako močno pa se je povečala vključenost v obeh starostnih skupinah. Vendar pa je vključenost otrok državljanov tujcev še vedno nizka (gl. tudi Slika 6 v excelovi prilogi slik).

⁶⁶ Migranti v RS so nekdanji priseljenci, ki imajo slovensko državljanstvo (osebe, ki so rojene v Sloveniji in živijo tu od rojstva ter predstavljajo drugo in tretjo generacijo priseljencev ter osebe, ki niso rojene v Sloveniji in so pridobile državljanstvo), osebe ki nimajo slovenskega državljanstva, prisilni migranti (prosilci za azil in begunci), državljani držav članic EU in otroci slovenskih izseljencev in zdomcevi, ki so se vrnili v domovino.

Slika 15: Delež otrok tujih državljanov, vključenih v vrtec, po starosti, Slovenija, 2006/2007–2011/2012

Vir: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo; lastni preračuni.

5.4 Letni, tedenski in dnevni koledar ustanov za predšolsko vzgojo

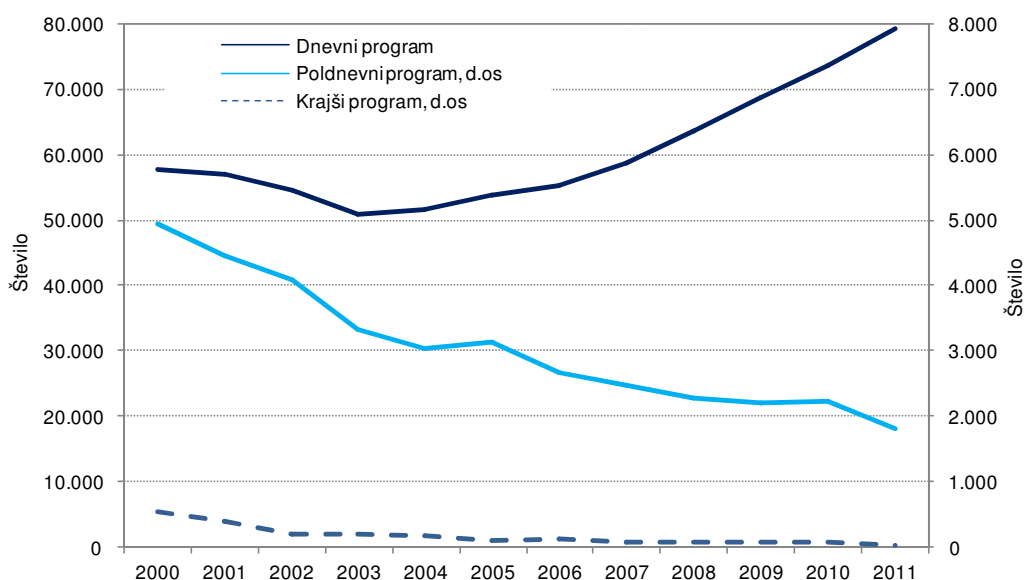
Trajanje odprtja ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo vpliva na možnosti staršev za usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti, delovno aktivnost žensk in zaposlitev žensk za zaposlitev za polni delovni čas. Dostopna predšolska vzgoja in varstvo povečuje verjetnost, da se bodo ženske zaposlile in vpliva na število delovnih ur, višino zaslužka, zaposlitveni status in položaj v podjetju oz. organizaciji, v kateri je ženska zaposlena (Cleveland in Krashinsky, 2002, str. 17–18). Z vidika možnosti za zaposlovanje žensk in možnosti za zaposlovanje žensk za polni delovni čas je poleg možnosti za vključitev otroka v (subvencionirano) predšolsko vzgojo pomembno tudi, koliko časa (ur na dan) je ta na voljo. Če ima otrok možnost celodnevne obiska predšolske vzgoje in varstva, je verjetnost za zaposlitev žensk za polni delovni čas večja, kot na primer v primeru, ko je obisk možen le del dneva, za preostanek dneva pa morajo starši poiskati nesubvencionirano obliko varstva, ki je praviloma precej dražja (Baker in drugi, 2005). Trajanje odprtja ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo vpliva tudi na potrebo po vključevanju otroka v različne oblike predšolske vzgoje in varstva. Če je na primer neka ustanova odprta le pol dneva, starši pa potrebujejo varstvo za cel dan, morajo za del časa poiskati drugo obliko varstva. Trajanje odprtja ustanov za predšolsko vzgojo vpliva tudi na višino javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko vzgojo. Ti so višji, če je otrok vključen v celodnevno predšolsko vzgojo in varstvo.

V Sloveniji lahko starši otroka vključijo v dnevni, poldnevni ali krajši program. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 lahko vrtec izvaja dnevne programe (6–9 ur dnevno), ki se lahko izvajajo dopoldne, popoldne, celodnevno ali izmenično, poldnevne programe (4–6 ur), ki se lahko izvajajo dopoldne ali popoldne ali izmenično in krajše programe (240–600 ur letno), ki so namenjeni otrokom iz odročnih in demografsko ogroženih krajev. Dnevni in poldnevni programi so namenjeni otrokom, starim od 1 leto do vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo in prehrano otrok. Krajši programi so namenjeni otrokom, starim od treh let do

vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo in lahko tudi prehrano otrok⁶⁷. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 trajanje krajših programov ni več 240–600 ur letno, ampak 240–720 ur letno. Krajši programi niso več namenjeni le otrokom od tretjega leta starosti do vstopa v šolo, ampak otrokom od prvega leta starosti do vstopa v šolo.

Skoraj vsi oddelki v vrtcih izvajajo dnevni program, delež otrok, vključenih v dnevni program pa je bil v letu 2011/2012 najvišji v obdobju 2000/2001–2011/2012. Dnevni program je v letu 2011/2012 izvajalo 99,5 % oddelkov v vrtcih, poldnevni program 0,5 % oddelkov in krajši program z zanemarljivo nizkim deležem. Delež oddelkov, ki izvajajo dnevni program v skupnem številu oddelkov, je bil visok že leta 2000/2001, v obdobju 2000/2001–2011/2012 pa se je še povečal (gl. Sliko 16). Število oddelkov, ki izvajajo dnevni program, se stalno povečuje od leta 2005/2006 (gl. Sliko 7 v excelovi prilogi slik in Tabela 6 v excelovi prilogi tabel). Ob visokem deležu oddelkov, ki izvajajo dnevni program, je visok tudi delež otrok, vključenih v te programe. V letu 2011/2012 je znašal 97,7 %, delež vključenih v poldnevne programe je znašal 2,2 %, v krajše pa 0,1 %. Delež otrok, vključenih v dnevne programe se od leta 2001/2002 stalno povečuje, v obdobju 2000/2001–2011/2012 se je povečal za 6,5 o. t.

Slika 16: Število otrok, vključenih v vrtce, po trajanju izvedbe programa, Slovenija, 2000/2001 –2011/2012

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Države se v letnem koledarju predšolske vzgoje in varstva med seboj razlikujejo. Večina držav ima določen letni koledar, izjema sta Avstrija in Nizozemska, kjer ni predpisov o letnem koledarju. Šolsko leto lahko traja celo leto (Ciper, Bolgarija, Češka, Estonija, Madžarska, Litva), v nekaterih državah traja celo leto z izjemo počitnic (Belgija–flamski del, Belgija–francoski del, Belgija–nemški del, Francija, Italija, Luksemburg, Latvija, Malta, Romunija, Slovaška, Španija, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales, Severna Irska, Škotska), lahko pa je število dni krajše tudi krajše (Irska). V redkih državah je določen najmanjši obseg predšolske vzgoje v urah (Finska) oz. najmanjše število dni predšolske vzgoje (Belgija–flamski del) (gl. Tabela 15 v prilogi na koncu DZ).

⁶⁷ Po 14. členu zakona.

Med državami EU-27 so velike razlike tudi v trajanju odprtja ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo na dan. Te so lahko odprte cel dan (Avstrija, Belgija–francoski del, Belgija–flamski del, Belgija–nemški del, Ciper, Češka, Danska, Grčija, Italija, Latvija, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Poljska, Portugalska, Slovaška, Španija, Švedska), krajši čas (Francija), pol dneva (Avstrija, Ciper, Češka, Grčija, Italija, Nemčija, Slovaška), različno, odvisno od vrtca (Litva, Finska). Lahko pa je določeno najmanjše število ur predšolske vzgoje na teden (Združeno kraljestvo-Anglija, Wales in Severna Irska) (gl. Tabela 16 v prilogi na koncu).

6 JAVNA IN ZASEBNA PREDŠOLSKA VZGOJA IN VARSTVO

Meja med javnimi in zasebnimi vrtci ni jasna. Kaj so javne in kaj zasebne izobraževalne ustanove, ni lahko jasno razločiti. Javna šola se financira iz javnih sredstev, v njej delajo ravnatelj, učitelji in drugi kadri, ki so zaposleni v javnem sektorju in ki sledijo nacionalnemu kurikulumu ter so pod nadzorom javnih oblasti. Zasebna šola je tista, ki se financira s šolnino, upravlja jo zasebna ustanova ali združenje izven javnega sektorja, ki sledi svojemu kurikulumu in ni pod nadzorom javnih oblasti. Vendar pa v praksi obstajajo različne vrste šol, ki jih težko definiramo kot javne ali zasebne (Fredriksson, 2007, str. 1). Meja med javnimi in zasebnimi ustanovami tako ni jasna. Podobno tudi Kitaev (1999, str. 41, 57) ugotavlja, da javnega in zasebnega izobraževanja ni enostavno opredeliti. Zasebno izobraževanje ima različne oblike in v različnih državah različne specifične značilnosti. V širšem smislu je zasebno izobraževanje tisto izobraževanje, ki poteka izven javnega izobraževalnega sistema. Obstajajo tudi zasebne šole, ki prejemajo javna sredstva in so pod državnim nadzorom (Kitaev, 1999, str. 41). Zasebne izobraževalne ustanove lahko ustanavljajo cerkev, podjetja, dobrodelne ustanove ipd. (Belfield, Levin, 2002, str. 19). Za javne oblasti je z vidika razlikovanja med javnim in zasebnim izobraževanjem relevantna stopnja nadzora nad kurikulumom, pedagoškim osebjem, kakovostjo izobraževanja in njegovimi standardi, učnimi dosežki ipd. (Kitaev, 1999, str. 57). Z izrazoma javna in zasebna šola so povezane razsežnosti (Fredriksson, 2007, str. 2):

- Kdo upravlja šolo: javna šola je šola, ki jo upravlja javni sektor, zasebna šola je šola, ki jo upravlja zasebno podjetje, ustanova, združna organizacija ali cerkev.
- Kdo financira šolo: javno šolo financira javni sektor, zasebne šole pa se financirajo z zasebnimi sredstvi (šolnine, prispevki ipd.).
- Kdo nadzoruje šolo: javno šolo nadzira javni sektor (upoštevanje nacionalnega učnega načrta, inšpekcije, preverjanje znanja na državni ravni), zasebna šola pa je pod nadzorom zasebnih skupin (z lastnim učnim načrtom, brez državnih inšpekcij, ne sodeluje v nacionalnih preverjanjih znanja). Nadzor nad šolo prek učnega načrta in inšpekcij je praviloma povezan z viri financiranja. Če javni sektor financira zasebne izvajalce izobraževanja, potem morajo ti sprejeti nacionalni učni načrt in morajo pod enakim inšpekcijskim nadzorom kot javne šole.

Zasebno izobraževanje dopolnjuje ponudbo javnega šolstva in omogoča večjo možnost izbire. Razlog za obstoj zasebnega izobraževanja je možnost izbire izobraževanja (Kitaev, 1999, str. 101). Gre za možnost staršev, da izberejo med različnimi izobraževalnimi ustanovami, ki izvajajo različne izobraževalne programe, imajo različne kurikule in pedagoške pristope, temeljijo na različnih filozofskih prepričanjih in pedagoških načelih. Na področju predšolske vzgoje zasebne ustanove nastajajo tudi iz različnih nazorskih razlogov, posebnih izobraževalnih in vzgojnih metod, posebnih vzgojno-izobraževalnih načelih (na primer Steiner, Waldorfska pedagogika, Montessori pedagogika). Kot navaja Šimenc (2007), se zasebne izobraževalne ustanove ne naslavljajo na učenca kot učenca oz. državljana kot državljana, ampak navadno predstavljajo neko specifično opredelitev (pripadnik določene veroizpovedi, zagovornik posebnih vzgojnih načel, pripadnik elitne družbene skupine). Šimenc (2007) tudi navaja, da je neka oblika in stopnja državnega financiranja zasebnega šolstva nujna in zaželena. Razlog je v tem, da zaradi visokih šolnin nesubvencionirane zasebne šole postanejo elitne šole, ker vanje lahko otroke vpisujejo le najbogatejši. In če je zasebnim šolam prepovedana izbira učencev na podlagi premoženjskega stanja staršev, potem mora država nositi del finančnega bremena. Poleg tega financiranje zasebnih šol državi zagotovi vpliv na zasebno šolstvo. Zagovorniki zasebnega šolstva kot razlog za ustanavljanje zasebnih šol navajajo višjo kakovost izobraževanja kot v javnih šolah. Veliko študij dokazuje, da zasebne šole dosegajo boljše rezultate kot javne, vendar se ob hkratnem upoštevanju socio-ekonomskih značilnosti učencev, te razlike zmanjšajo in v nekaterih primerih celo

izginejo (Fredriksson, 2007, str. 9). To dokazujejo tudi izsledki raziskave PISA 2009, ki kažejo, da učenci, ki obiskujejo zasebne šole, dosegajo boljše rezultate kot tisti, ki obiskujejo javne šole, vendar pa so učenci s podobnimi socio-ekonomskimi značilnostmi, ki obiskujejo javne šole, enako uspešni kot tisti, ki obiskujejo zasebne šole (Private schools: Who benefits?, 2011, str. 1).

Unesco, Eurostat in OECD razlikujejo med javnimi in zasebnimi izobraževalnimi ustanovami glede na to, kdo jih upravlja in nadzira. Njihove definicije javnih in zasebnih ustanov so si podobne:

- Unesco: zasebne izobraževalne ustanove so ustanove, ki niso pod nadzorom javne oblasti in ki jih ne upravlja javna oblast, ampak zasebne ustanove ali združenja (cerkev, sindikati, podjetja), ne glede na to, ali prejemajo javna sredstva ali ne. Če prejmejo manj kot 50 % sredstev iz javnih virov, so od države neodvisne. Javne izobraževalne ustanove so pod nadzorom javne oblasti, te jih tudi upravljajo, ne glede na vir sredstev (javni, zasebni) (Glossary, 2011; EFA Global Monitoring Report, 2008).
- Eurostat: podobno kot Unesco definira javne in zasebne ustanove tudi Eurostat. Javna izobraževalna ustanova je tista ustanova, ki jo neposredno nadzira in upravlja javna izobraževalna oblast ali agencija ali ki jo nadzira in upravlja vladna agencija neposredno ali prek upravnega telesa (svet), v katerega so člani večinoma določeni s strani javne oblasti. Zasebna izobraževalna ustanova je ustanova, ki ni pod nadzorom javnih oblasti in ki je ne upravljajo javne oblasti, ampak zasebne ustanove ali združenja (cerkev, sindikati, podjetja ali druge ustanove oz. združenja). Zasebne izobraževalne ustanove so lahko od države odvisne ali od države neodvisne. Od države odvisna ustanova je tista zasebna ustanova, ki prejme več kot 50 % temeljnih sredstev za izvajanje programov iz javnih virov. Od države neodvisna ustanova je tista zasebna ustanova, ki prejme manj kot 50 % temeljnih sredstev za izvajanje programov iz javnih virov. Temeljna sredstva za izvajanje programov so sredstva, namenjena za osnovno izobraževalno dejavnost ustanov in ne vključujejo sredstev za raziskovalne projekte, plačil za storitve, kupljenih pri zasebnih organizacijah ali plačil oz. subvencij za pomožne dejavnosti (nastanitev, prehrana).
- OECD: tako kot Eurostat javne in zasebne izobraževalne ustanove definira tudi OECD. Podobno definira tudi zasebne od države odvisne in od države neodvisne ustanove. Od države odvisna ustanova je tista zasebna ustanova, ki prejme več kot 50 % sredstev za temeljno financiranje iz javnih virov ali tista, katerih učno osebje je plačano iz javnih virov. Neodvisna zasebna izobraževalna ustanova pa je tista zasebna ustanova, ki prejme manj kot 50 % sredstev iz javnih virov in katere učno osebje ni plačano iz javnih virov. Izraz od države (ne)odvisen se nanaša na stopnjo odvisnosti zasebne ustanove od financiranja iz javnih virov in ne na stopnjo upravljanja in reguliranja s strani države.

6.1 Javna in zasebna predšolska vzgoja v Sloveniji

Predšolsko vzgojo in varstvo lahko poleg javnih vrtcev izvajajo tudi zasebni vrtci in zasebni vzgojitelji ter varuhi predšolskih otrok na domu. Zasebno predšolsko vzgojo urejata Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) in Zakon o vrtcih. Po ZOFVI⁶⁸ iz leta 1996 se lahko vrtec ustanovi kot vzgojno-izobraževalni zavod ali gospodarska družba ali se organizira kot organizacijska enota zavoda, družbe ali druge pravne osebe, če s tem zakonom ni drugače določeno. Predšolsko vzgojo lahko

⁶⁸ Po 7. členu zakona.

opravljajo poleg zasebnih vrtcev tudi zasebni vzgojitelji⁶⁹. Podlago za ustanovitev zasebnega vrtca daje tudi zakon o vrtcih. Zasebne vrtce lahko⁷⁰ ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe. Zakon omogoča staršem izbiro programa predšolske vzgoje. Tako imajo starši po Zakonu o vrtcih iz leta 1996⁷¹ pravico izbrati programe predšolske vzgoje za svoje otroke v javnem in zasebnem vrtcu. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 je bil uveden varuh predšolskih otrok.⁷²

Zasebni vrtci so, če izvajajo javno veljavni program, del javne mreže, izpolnjevati pa morajo določene pogoje, ki veljajo za javne vrtce. ZOFVI iz leta 1996 je opredelil javno mrežo na področju vzgoje in izobraževanja. Javna mreža⁷³ se organizira za opravljanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja, sestavljajo jo javni vrtci in šole, zasebni vrtci in šole ter zasebniki, ki imajo koncesijo. Pri tem so za zasebne vrtce, ki izvajajo javno veljavne izobraževalne programe, določeni pogoji (glede strokovnih delavcev, prostora in opreme v javnem vrtcu)⁷⁴. Za opravljanje javne službe v vzgoji in izobraževanju se dodeli koncesija zasebnemu vrtcu oz. šoli, če to omogoča program, pa tudi zasebniku, ki izpolnjuje pogoje, določene za izvajanje javno veljavnih programov⁷⁵. Koncesija se lahko dodeli tudi drugim zavodom, gospodarskim družbam in drugim pravnim ali fizičnim osebam. Koncesijo za predšolsko vzgojo dodeli lokalna skupnost⁷⁶. Tudi zasebni vrtci, ki izvajajo programe po posebnih pedagoških načelih, morajo izpolnjevati določene pogoje, vendar manj pogojev kot zasebni vrtci s koncesijo. Izpolnjevati morajo predpisane pogoje za prostor v javnem vrtcu⁷⁷, ne pa tudi glede strokovnih delavcev in opreme, s čimer se tem vrtcem omogoča izvajanje programa po posebnih pedagoških načelih.

Zakonodaja določa tudi pogoje za izvajanje predšolske vzgoje za zasebnike. Po ZOFVI iz leta 1996 kot zasebnik lahko opravlja vzgojo predšolskih otrok kdor izpolnjuje pogoje za vzgojitelja, pomočnika vzgojitelja ali svetovalnega delavca v javnem vrtcu, aktivno govori slovenski jezik, ni v delovnem razmerju, ima stalno bivališče v Republiki Sloveniji, mu ni s pravnomočno odločbo prepovedano opravljanje dejavnosti in je vpisan v razvid, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za predšolsko vzgojo. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-G) iz leta 2008 je delno odpravil pogoj, da posameznik ni v delovnem razmerju, saj je določil, da zasebnik ne sme biti v delovnem razmerju za polni delovni čas. Zasebnik, ki izvaja predšolsko vzgojo v vzgojno-varstveni družini, mora izpolnjevati tudi določene normative in tehnične pogoje, kar določa Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca iz leta 2000 in Pravilniki o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca iz let 2005, 2008 in 2010.

Določene pogoje glede izobrazbe in prostorov za izvajanje predšolske vzgoje mora izpolnjevati tudi varuh predšolskih otrok. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-G) iz leta 2008 mora imeti varuh končan najmanj program srednjega strokovnega ali splošnega izobraževanja z dodatno poklicno kvalifikacijo, oz. izpolnjevati pogoje za

⁶⁹ PO 37. členu zakona.

⁷⁰ Po 40. členu zakona.

⁷¹ Po 9. členu zakona.

⁷² Po 24 a členu zakona. Varuh je fizična oseba, ki lahko opravlja dejavnost varstva predšolskih otrok, ki ne vključuje izvajanja javno veljavnega programa, če se vpiše v register pri ministrstvu, pristojnem za predšolsko vzgojo.

⁷³ Po 11. členu zakona.

⁷⁴ Po 33. členu zakona.

⁷⁵ Po 73. členu zakona.

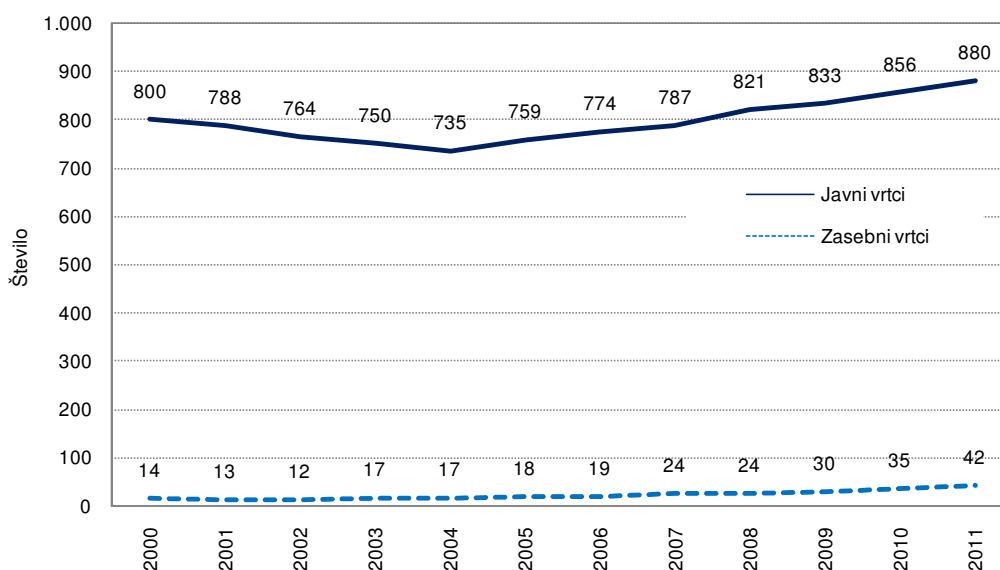
⁷⁶ Po 74. členu zakona.

⁷⁷ Po 33. členu zakona.

strokovnega delavca na področju vzgoje in izobraževanja. Pogoj je tudi, da ni bil pravnomočno obsojen zaradi kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost oz. zaradi naklepne kaznivega dejanja. Varuh predšolskih otrok lahko varuje skupino predšolskih otrok, ki ne sme presegati šest otrok. Otroke lahko varuje v stanovanju ene ali večstanovanjske stavbe, ki je zgrajena v skladu z minimalnimi tehničnimi pogoji za graditev stanovanjskih stavb in stanovanj in je zanj v skladu s predpisi o graditvi objektov izdano uporabno dovoljenje ali v prostorih, ki izpolnjujejo pogoje, predpisane za vrtce.

Število zasebnih vrtcev se povečuje, a je še vedno nizko, med zasebnimi vrtci pa jih velika večina prejema javna sredstva. V letu 2011/2012 je bilo 42 zasebnih vrtcev, kar je največ v obdobju 2000/2001–2011/2012 (gl. Sliko 17, Sliko 8 v excelovi prilogi slik, Tabeli 7 in 8 v excelovi prilogi tabel). Število zasebnih vrtcev je močno zaostajalo za številom javnih vrtcev, ki jih je bilo v letu 2011/2012 880. Poleg tega znotraj skupine zasebnih vrtcev večina vrtcev pridobiva javna sredstva. Slaba polovica zasebnih vrtcev je leta 2011/2012 prejela sredstva na podlagi pogodbe (50 % ali več iz javnih sredstev), 38,1 % je pridobivala sredstva na podlagi koncesije. Število vrtcev, pri katerih delež javnih sredstev znaša manj kot 50 % oz. ne prejema javnih sredstev, je zelo nizko, v letu 2011/2012 je bilo takih vrtcev 6 oz. 14,3 % vseh zasebnih vrtcev. V obdobju 2007/2008⁷⁸–2011/2012 se je najbolj povečalo število zasebnih vrtcev, ki dobivajo sredstva na podlagi pogodbe o financiranju, število zasebnih vrtcev, ki ne pridobivajo javnih sredstev oz. delež javnih sredstev znaša manj kot 50 %, pa se je povečalo le za 3. Vrtcem, ki prejema subvencijo po pogodbi, ni treba izpolnjevati standardov, ki jih predvideva javni vrtec oz. vrtec s koncesijo.

Slika 17: Število vrtcev, glede na vrsto ustanovitelja, Slovenija, 2000/2001–2011/2012

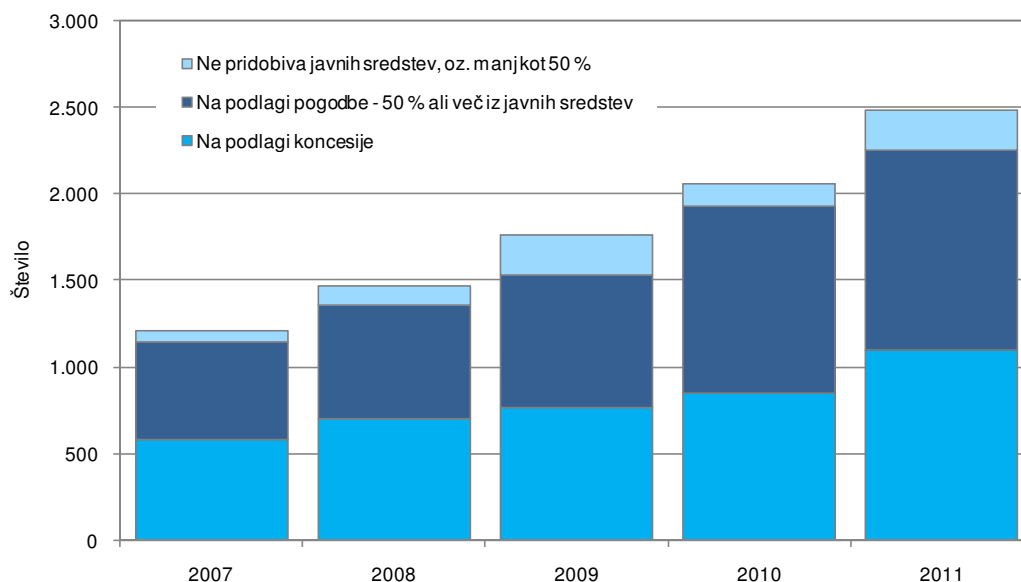
Viri: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12, Prva objava - SURS (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Delež otrok, vključenih v zasebne vrtce, je nizek. Struktura vrtcev glede na vir financiranja se odraža tudi v strukturi vpisanih otrok v vrtce. Tako je delež otrok, vpisanih v zasebne vrtce v skupnem številu otrok, vpisanih v vrtce, nizek. V letu 2011/2012 je znašal 3,1 %, v primerjavi z letom 2000/2001 pa se je povečal za 2,0 o. t. (gl. Tabelo 8 v excelovi prilogi tabel). Dobra polovica otrok, vključenih v zasebne vrtce, je vključena v vrtce, ki

⁷⁸ Podatki so na voljo od leta 2007/2008 dalje.

pridobivajo sredstva na podlagi pogodbe (50 % ali več iz javnih sredstev) (gl. Sliko 18 in Tabelo 7 v excelovi prilogi tabel). Število otrok, vključenih v zasebne vrtce se je v obdobju 2000/2001–2011/2012 povečalo za 3,7-krat in v letu 2011/2012 znašalo 2.479.

Slika 18: Število otrok v zasebnih vrtcih, po viru financiranja, Slovenija, 2007/2008–2011/2012

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Delež vrtcev, ki so del javne mreže in delež otrok, vključenih vanje, je visok. Kot smo že omenili, javno mrežo vrtcev sestavljajo javni vrtci in zasebni vrtci s koncesijo. Delež vrtcev, ki so del javne mreže, je v skupnem številu vrtcev visok, čeprav se počasi zmanjšuje. Visok je tudi delež otrok, vključenih v te vrtce (gl. Tabelo 3 in Tabelo 9 v excelovi prilogi tabel).

Tabela 3: Vrtci, glede na to, ali so del javne mreže ali ne, Slovenija, 2007/2008–2011/2012

	Število	Razlika v številu		Sprememba števila, v %		Struktura vrtcev, glede na to, ali so del javne mreže ali ne, v %		
		2011	2010–2011	2007–2011	2010–2011	2007–2011	2007	2010
Vrtci								
Skupaj	922	31	111	3,5	13,7	100,0	100,0	100,0
Vrtci, ki so del javne mreže (javni vrtci in vrtci s koncesijo)	896	27	100	3,1	12,6	98,2	97,5	97,2
Vrtci, ki niso del javne mreže	26	4	11	18,2	73,3	1,8	2,5	2,8
Otroci, vključeni v vrtce								
Skupaj	81.221	5.249	19.862	6,9	32,4	100,0	100,0	100,0
Vrtci, ki so del javne mreže (javni vrtci in vrtci s koncesijo)	79.843	5.077	19.118	6,8	31,5	99,0	98,4	98,3
Vrtci, ki niso del javne mreže	1.378	172	744	14,3	117,4	1,0	1,6	1,7

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

6.2 Javna in zasebna predšolska vzgoja v EU-27

V vseh državah EU-27 obstajajo zasebni izvajalci predšolske vzgoje. Države se med seboj razlikujejo v virih financiranja zasebnih izvajalcev (javni, zasebni viri), ustanoviteljstvu vrtca, nadzoru države nad izvajalci predšolske vzgoje in pogojih, ki jih morajo ti izpolnjevati.

Zasebne ustanove za predšolsko vzgojo lahko ustanovijo fizične ali pravne osebe, cerkev, združenje staršev, fundacije, združenja, dobrodelne, prostovoljne in neprofitne ustanove. V Avstriji zasebne vrtce lahko ustanovijo cerkev, podjetja, zasebniki ipd.. V Bolgariji zasebne vrtce lahko ustanovijo fizične ali pravne osebe. V Belgiji (francoski del) zasebne ustanove praviloma ustanavlja katoliška cerkev. Na Danskem so eno tretjino ustanov za varstvo otrok ustanovili zasebniki, vodijo pa jih zveze, starši ali podjetja. V Estoniji zasebni vrtec lahko ustanovijo podjetja in neprofitne zveze. Na Češkem obstajajo poleg javnih tudi zasebni in cerkveni vrtni. V Nemčiji zakon o blagostanju otrok in mladine daje prioriteto ne-javnim ustanovam (cerkvam, združenjem za blaginjo, združenjem staršev ipd.) z namenom zagotoviti raznoliko ponudbo vrtcev. Lokalne skupnosti naj ustanovljajo vrtce le, če v zasebnih ustanovah ni dovolj vpisnih mest. Večina vrtcev v zahodni Nemčiji je zasebnih. Na Madžarskem lahko zasebne vrtce ustanovijo cerkve, fundacije, zasebniki ipd.. Na Portugalskem zasebni sektor vključuje ustanove, katerih namen je pridobivanje dobička in ustanove, katerih namen ni pridobivanje dobička. Te ustanove ustanovljajo različne organizacije (dobrodelne in neprofitne ustanove ipd.). V Romuniji lahko po zakonu o izobraževanju pravne in fizične osebe ustanovijo zasebni vrtec ob soglasju šolskega inšpektorja. Na Švedskem neodvisne ustanove vodijo podjetja, združenja, fundacije ali zasebniki. Na Škotskem ima prostovoljni sektor pomembno vlogo pri zagotavljanju predšolske vzgoje. Ponekod obstajajo tudi vrtni, ki niso javni, a niso niti zasebni. Tak primer so na Cipru skupnostni vrtni, ki delujejo na območjih, kjer je ponudba javnih vrtcev premajhna. Skupnostne vrtce lahko ustanovijo zveze staršev, dobrodelne organizacije ali lokalne skupnosti, ali v kombinaciji vseh treh. Registrirane morajo biti na ministrstvu za izobraževanje in kulturo.

Tudi zasebni izvajalci predšolske vzgoje morajo v večini držav EU-27 izpolnjevati določene pogoje, ki jih določa država in so pod javnim nadzorom. Več držav EU-27 (Avstrija⁷⁹, Belgija–francoski del, Belgija–flamski del, Belgija–nemški del, Ciper, Francija, Estonija) poroča, da tudi za zasebne izobraževalne ustanove velja ista zakonodaja kot za javne ustanove. V Belgiji (flamski del) morajo zasebni izvajalci, ki imajo certifikat agencije Child and family, izpolnjevati določene pogoje (glede ravnanja z otroci in starši, zdravja in varnosti in prostora), ki jih določi agencija. V praksi ima večina zasebnih izvajalcev certifikat. Tudi zasebne ustanove v Belgiji (nemški del) morajo izpolnjevati določene pogoje, ki jih določi država (gl. Okvir 5). Na Cipru mora vse zasebne vrtce odobriti ministrstvo za izobraževanje in kulturo, njihovi kurikulumi pa morajo biti v skladu z državnim kurikulumom. Tudi skupnostni vrtni morajo biti registrirani na ministrstvu za izobraževanje in kulturo. V Franciji zasebna ustanova sklene pogodbo z državo, zagotoviti pa mora predšolsko vzgojo v skladu z zakonodajo, ki velja za javne ustanove in programe. V Nemčiji so zasebni vrtni pod javnim nadzorom. V Italiji morajo zasebne ustanove, ki so akreditirane s strani države in izdajajo javno veljaven certifikat,⁸⁰ izpolnjevati določene pogoje (glede izobraževalnega programa, prostora, opreme, povišstva), ki jih določa zakonodaja, zagotavljati morajo dostopnost vsem otrokom, izvajati morajo integracijo otrok s posebnimi potrebami, zaposlovati ustrezno izobraženo učno osebje in imeti pogodbe o delu v skladu z delovno zakonodajo. Na Madžarskem velja za zasebne vrtce ista zakonodaja kot za javne vrtce. V Latviji za zasebne vrtce veljajo enaka pravila glede registracije in akreditacije vrtca ter program kot za javne vrtce. Na Malti se od zasebne

⁷⁹ V Avstriji morajo javni in zasebni vrtni delovati na osnovi zakonodaje, ki jo sprejmejo zvezne dežele.

⁸⁰ Ustanove, ki jih vodijo organizacije ali zasebniki, a so akreditirane s strani države in zato izdajajo javno veljavno listino.

ustanove, ki pridobi pri ministrstvu za izobraževanje licenco in si s tem zagotovi subvencije od države, pričakuje, da bo izvajala minimalni državni kurikulum. Za nadzor nad zasebnimi šolami je zadolženo ministrstvo za izobraževanje, ki tudi nadzira izvajanje nacionalnega kurikula. V Litvi za zasebne ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo velja ista zakonodaja kot za javne. V Romuniji morajo zasebni vrtci ustrezati splošnim standardom, ki jih določa zakon o izobraževanju (število otrok v skupini, učitelji in vodstvo morajo biti zaposleni za polni delovni čas in imenovani v skladu s statutom o učiteljskem osebju, materialni pogoji morajo ustrezati nacionalnim standardom). Kurikulum zasebnih vrtcev mora biti vsaj v 80 % enak kot nacionalnemu kurikulumu in v skladu z nacionalnimi standardi. Kurikulum potrdi Ministrstvo za izobraževanje, raziskovanje in inovacije. Na Švedskem inšpektorat nadzira kakovost izobraževanja in preverja ali ustanova deluje v skladu s pravili. V Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irska) morajo zasebni izvajalci, ki dobivajo javna sredstva, izpolnjevati določene pogoje, ki jih predpiše država (minimalno trajanje in število srečanj, nadzor inšpekcije, pomoč otrokom s posebnimi potrebami).

Okvir 5: Zasebna predšolska vzgoja – Belgija (nemški del), Estonija, Francija in Švedska

Belgija (nemški del): zasebne predšolske vzgoje, ki bi bila organizirana, pod nadzorom in financirana izključno iz zasebnih virov, ni. Zasebno izobraževanje obstaja le v obliki katoliških šol, ki so zasebne z vidika ustanoviteljstva, ne pa financiranja. Za zasebne ustanove velja ista zakonodaja kot za javne ustanove, saj so pod državnim nadzorom. Zanje veljajo enaki standardi in normativi glede opreme, sanitarij, plač in izobrazbenih zahtev pedagoškega in drugega osebja ter šolskega koledarja. Plače osebja 100-odstotno subvencionira država. Zasebne ustanove poleg teh sredstev dobijo tudi sredstva za pokritje tekočih stroškov (Organisation of the education system in the German speaking Community of Belgium 2009/2010, 2011).

Estonija: v Estoniji mora biti kurikulum zasebne ustanove v skladu z nacionalnim kurikulumom. Zasebna ustanova mora imeti poseben budžet za predšolsko dejavnost, ki je ločen od drugih dejavnosti. Zasebni vrtci obstajajo, višino prispevkov staršev določijo njihovi upravniki. Zasebni vrtci lahko prejemajo denar od države in iz lokalnega proračuna. Po zakonu o zasebnih šolah so plače pedagoškega osebja lahko financirani iz proračuna lokalnih skupnosti. Na splošno lokalne skupnosti financirajo iz svojega proračuna zasebno varstvo in sicer na glavo otroka. V letu 2008 je država podprla modernizacijo zasebnih vrtcev (Organisation of the education system in Estonia 2009/2010, 2011).

Francija: zasebna izobraževalna ustanova sklene pogodbo z državo. Zagotoviti mora izobraževanje v skladu z zakonodajo, ki velja za javne ustanove in programe. Postopek zaposlovanja osebja je enak kot na javnih ustanovah (Organisation of the education system in the France 2009/2010, 2011).

Švedska: na Švedskem poleg ustanov za predšolsko vzgojo, ki jih ustanovijo občine, obstajajo tudi neodvisne (zasebne) ustanove in predšolski razredi, ki dobijo javna sredstva. Delež neodvisnih ustanov in vpisanih otrok vanje, narašča. Lokalna skupnost se odloči, ali bo odobrila prošnjo za financiranje neodvisne izobraževalne ustanove. Tudi neodvisni predšolski razredi, ki jih lahko vodijo podjetja, združenja, fundacije ali zasebniki, lahko prejmejo javna sredstva. Subvencijo dodeli občina, v kateri je predšolski razred. Če neodvisna ustanova zaračunava šolnino ali ima negativen vpliv na izobraževalni sistem v občini, lahko oblast zavrne prošnjo za subvencijo. Inšpektorat nadzira kakovost izobraževanja in preverja ali ustanova deluje v skladu s pravili (Organisation of the education system in Sweden 2009/2010, 2011).

V več državah zasebne ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo prejemajo javna sredstva. O tem poročajo Belgija – nemški, francoski in flamski del, Danska, Finska, Ciper, Malta, Luksemburg, Švedska, Romunija in Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska). Tudi če je vrtec zaseben, to še ne pomeni nujno, da se financira (le) iz zasebnih virov. Nasprotno, tudi zasebni vrtci, lahko praviloma pod vnaprej določenimi pogoji, pridobivajo javna sredstva. V Belgiji (nemški del) zasebne predšolske vzgoje, financirane

izključno iz zasebnih virov ni⁸¹. V Belgiji (francoski del) Urad za rojstva in otroštvo subvencionira poleg javnih tudi zasebne ustanove za varstvo otrok. Na Danskem so glede denarja občinske in zasebne ustanove v enakem položaju. Na Švedskem lahko neodvisne ustanove prejmejo javna sredstva. V Estoniji lahko zasebni vrtci⁸² prejmejo denar od države in iz lokalnega proračuna. Na Malti lahko vsakdo zaprosi ministrstvo za izobraževanje za pridobitev licence za ustanovitev šole. Ministrstvo subvencionira licenco, če zanjo zaprosi katoliška cerkev ali katerakoli prostovoljna neprofitna ustanova. V Litvi je nedržavnih ustanov za predšolsko vzgojo zelo malo, zasebne ustanove pa lahko pridobivajo sredstva občin. V Luksemburgu lahko zasebni vrtci prejmejo javna sredstva, višina javnih sredstev, ki jih prejmejo zasebni vrtci, se določa na glavo vpisanega. Na Finskem lokalna skupnost lahko organizira predšolsko vzgojo sama ali v sodelovanju z drugimi izvajalci predšolske vzgoje. Lokalna skupnost lahko financira predšolsko vzgojo, ki jo izvajajo javni ali zasebni izvajalci. V Romuniji so akreditirane zasebne ustanove za predšolsko vzgojo del nacionalnega izobraževalnega sistema in prejmejo sredstva od države. Pogoji za dodelitev sredstev so, da je vrtec organiziran in da deluje na nepridobitni osnovi, da je organiziran po nediskriminatornih, neksenofobnih in nedemokratskih načelih ter da spoštuje nacionalne standarde.

V nekaterih državah EU-27 zasebne izobraževalne ustanove prejmejo javna sredstva le za določene namene. Na Cipru zasebni vrtci ne prejmejo sredstev od države⁸³, razen za otroke, starejše od štirih let in osmih mesecev. Zasebni vrtci ne prejmejo sredstev od države. Financirajo se s plačili staršev, višino katerih določi lastnik oz. ustanovitelj vrtca. Od leta 2004, ko je postala predšolska vzgoja za otroke, stare štiri leta in osem mesecev obvezna, zasebni vrtci prejmejo za te otroke denar od države in so podvrženi državni inšpekciji. V Latviji zasebni vrtci⁸⁴ ne prejmejo subvencije države, razen za izvajanje obvezne predšolske vzgoje. Če želijo izvajati obvezno predšolsko vzgojo za otroke stare 5 in 6 let, sklenejo sporazum z lokalno skupnostjo. Vrtec dobi sredstva po glavi otroka.

V redkih državah zasebne ustanove ne prejmejo javnih sredstev. Tako je v Bolgariji, kjer zasebni vrtci niso financirani iz državnega ali občinskih proračunov, morajo pa vseeno izpolnjevati določene pogoje, ki jih določi država. Izobraževalni programi v zasebnih vrtcih morajo biti pripravljene v skladu z državnimi standardi in normativi za predšolsko vzgojo. Njihova vsebina mora ustrezati vsebini izobraževalnih programov v javnih vrtcih. V Italiji lahko zasebniki⁸⁵ ustanovijo izobraževalne ustanove, vendar ne smejo finančno bremeniti države. Vendar pa država namenja staršem otrok, vključenih v te ustanove davčne olajšave.

Delež otrok, vključenih v zasebno predšolsko vzgojo,⁸⁶ je v Sloveniji med najnižjimi med državami EU-27. V Sloveniji je bil v letu 2009 delež otrok, starih tri leta in več, vključenih v zasebne oblike predšolske vzgoje, v skupnem številu otrok, vključenih v predšolsko vzgojo z 2,1 % med najnižjimi med državami EU-27 in precej nižji od povprečja EU-27 (27,7 %) (gl. Sliko 19, Sliko 9 v excelovi prilogi slik in Tabelo 10 v excelovi prilogi tabel). V letu 2009 je bila rast deleža enaka kot na ravni povprečja EU-27, v obdobju 2000–2009 pa se je delež povečal manj kot na ravni povprečja EU-27.

⁸¹ Zasebno izobraževanje obstaja le v obliki katoliških šol, ki so zasebne z vidika ustanoviteljstva, ne pa financiranja.

⁸² Višino prispevkov staršev določa njihov upravnik.

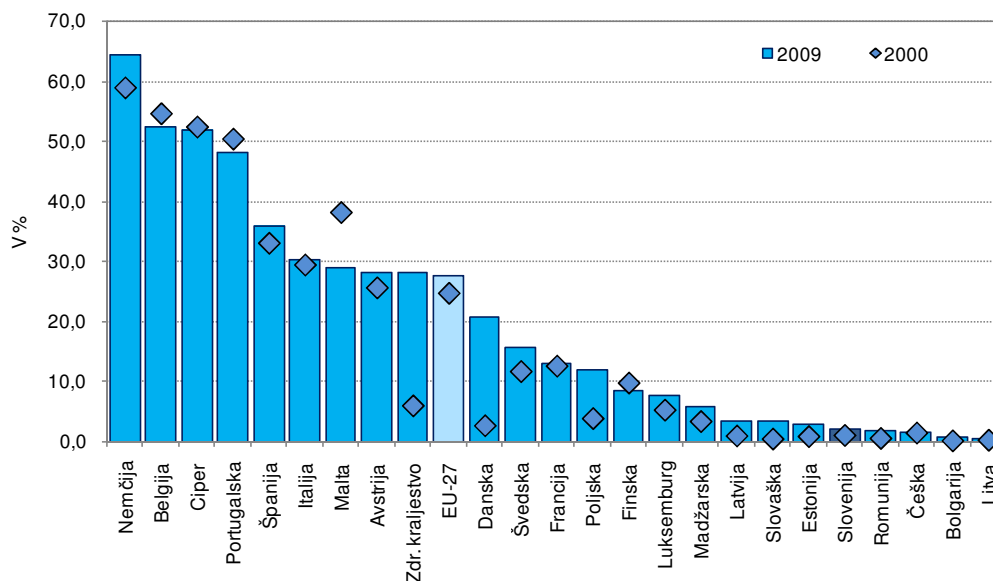
⁸³ Višino plačila staršev za vrtec določi lastnik vrtca.

⁸⁴ Višino plačila staršev za vrtec določi vrtec.

⁸⁵ Ustanove, ki niso akreditirane s strani države in ne izdajajo javno veljavnega certifikata.

⁸⁶ Zasebna izobraževalna ustanova je ustanova, ki ni pod nadzorom javnih oblasti in ki je ne upravljajo javne oblasti, ampak zasebne ustanove ali združenja (cerkev, sindikati, podjetja ali druge ustanove oz. združenja).

Slika 19: Delež otrok, starejših od treh let, vključenih v zasebne ustanove, v skupnem številu otrok, vključenih v predšolsko raven izobraževanja, EU-27, 2000 in 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training, lastni preračuni.

Delež otrok starejših od treh let, vključenih v od države odvisne zasebne ustanove za predšolsko vzgojo v skupnem številu otrok, vključenih v zasebne ustanove, je med višjimi med državami EU-27.

Otroci so lahko vključeni v od države odvisne zasebne ustanove ali od države neodvisne zasebne ustanove⁸⁷. V strukturi otrok, vključenih v zasebne ustanove je v Sloveniji v letu 2009 88,7 % vključenih odpadla na zasebne od države odvisne ustanove in 11,3 % jih je bilo vključenih v od države neodvisne ustanove. Delež vključenih na države odvisne ustanove pa je med višjimi med državami EU-27⁸⁸.

⁸⁷ Kot smo že omenili, se zasebne izobraževalne ustanove po Eurostatovi metodologiji delijo na države odvisne ali od države neodvisne. Od države odvisna ustanova je tista zasebna ustanova, ki prejme več kot 50 % temeljnih sredstev za izvajanje programov iz javnih virov. Od države neodvisna ustanova je tista zasebna ustanova, ki prejme manj kot 50 % temeljnih sredstev za izvajanje programov⁸⁷ iz javnih virov.

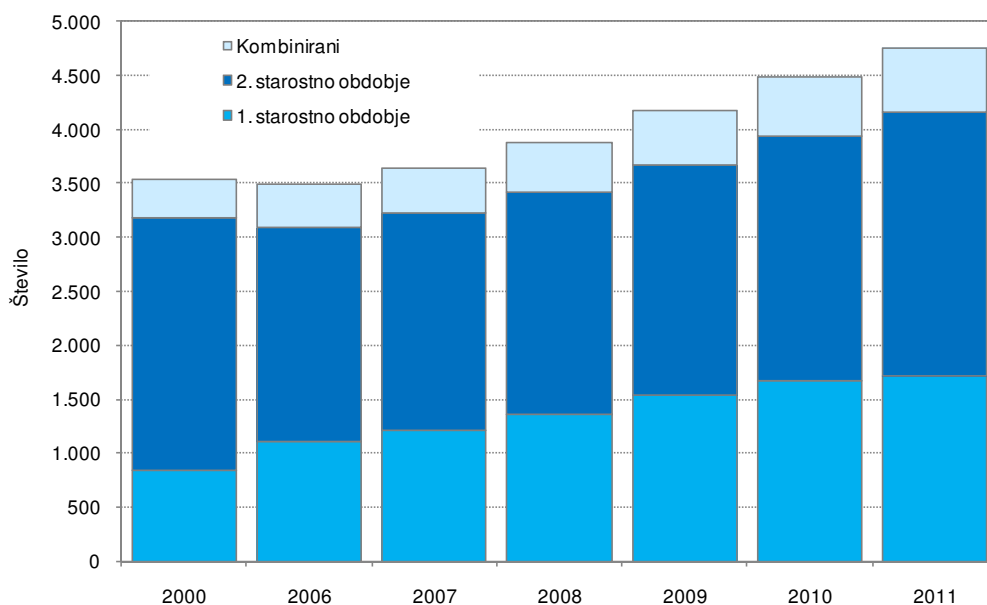
⁸⁸ Podatka za povprečje EU-27 ni na voljo.

7 KAPACITETE PREDŠOLSKE VZGOJE

Število vrtcev, oddelkov v vrtcih in število zaposlenih v vrtcih so kazalniki kapacitet predšolske vzgoje. Na njihovo število vplivajo potrebe po vrtcih in vpisnih mestih ter standardi in normativi glede števila otrok v oddelku ter sočasne prisotnosti vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja v oddelku. Število vrtcev, oddelkov v vrtcih in število zaposlenih v vrtcih vpliva na višino izdatkov za predšolsko vzgojo (gl. poglavje 10 o izdatkih za predšolsko raven izobraževanja).

Število vrtcev in oddelkov v vrtcih se je zaradi povečanih potreb po vrtcih v obdobju 2000/2001–2011/2012 močno povečalo. V letu 2011/2012 je bilo 922 vrtcev, kar je za 31 več kot v predhodnem letu in največ v obdobju 2000/2001–2011/2012 (gl. Sliko 10 v excelovi prilogi slik). Od leta 2004/2005 se povečuje tudi število oddelkov⁸⁹ v vrtcih. V letu 2011/2012 jih je bilo 4.749, kar je za dobro tretjino več kot leta 2000/2001. Pri tem se je v obdobju 2000/2001–2011/2012 močno povečalo število oddelkov v vrtcih v prvem starostnem obdobju (za približno dvakrat), kar je povezano z močnim povečanjem števila otrok, vključenih v vrte v tej starostni skupini. Število oddelkov v drugem starostnem obdobju je v letu 2011/2012 prvič po letu 2000/2001 preseglo raven iz leta 2000/2001 (gl. Sliko 20 tu in Tabeli 1 in 2 v excelovi prilogi tabel).

Slika 20: Število oddelkov v vrtcih, po starostnih obdobjih, Slovenija, 2000/2001–2011/2012

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (različne številke, 2002–2006); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Opomb: V Sloveniji sta po 15. členu Zakonu o vrtcih iz leta 1996 starostni obdobji prvo obdobje (1-3 let) in drugo obdobje (od treh let do vstopa v šolo). Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 so v kombinirane oddelke vključeni otroci prvega in drugega starostnega obdobja. Zajeti so oddelki v vrtcih in skupine v vzgojno-varstvenih družinah.

Največji delež zaposlenih v predšolski vzgoji predstavljajo vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev. Na njihovo število vpliva število otrok, vključenih v vrte, starostna struktura otrok (v mlajši starostni skupini je število otrok v oddelku manjše kot v starejši starostni skupini), struktura otrok glede na trajanje programa (dnevni, poldnevni, krajši), normativi glede števila otrok na oddelk in sočasne prisotnosti vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja v oddelku in drugi s kapacitetami povezani normativi ter standardi.

⁸⁹ Vključno s skupinami v vzgojno-varstvenih družinah.

Število osebja v vrtcih se je v obdobju 2007/2008–2011/2012 močno povečalo. V letu 2011/2012 je bilo v vrtcih skupaj zaposlenih 14.173 oseb, od tega je bilo 72,0 % vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, približno ena četrtnina drugih zaposlenih oseb (administrativni in računovodski delavci ter tehniško-vzdrževalno osebje), 2,4 % je bilo vodstvenih delavcev, 0,9 % svetovalnih delavcev, 1,7 % drugih strokovnih delavcev (gl. Tabela 4 tu in Tabeli 11 in 12 v excelovi prilogi tabel). V obdobju 2007/2008–2011/2012⁹⁰ sta se povečala deleža vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev (za 2,8 o. t.) in drugih strokovnih delavcev, zmanjšali pa so se deleži drugih zaposlenih (za 2,7 o. t.), delež svetovalnih delavcev pa je ostal približno enak. Število vseh zaposlenih v vrtcih se je v obdobju 2007/2008–2011/2012 povečalo za dobro četrtnino.

Tabela 4: Osebje v vrtcih, Slovenija, 2007/2008–2011/2012

	Število	Rast števila, v %		Razlika v številu		Struktura zaposlenih, skupaj, v %		
	2011	2011/ 2010	2011/ 2007	2011/ 2010	2011/ 2007	2007	2010	2011
Skupaj	14.173	5,6	27,2	753	3.030	100,0	100,0	100,0
Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev	10.198	5,8	32,3	558	2.490	69,2	71,8	72,0
Vodstveni delavci	343	4,6	12,8	15	39	2,7	2,4	2,4
Svetovalni delavci	133	14,7	12,7	17	15	1,1	0,9	0,9
Drugi strokovni delavci	244	9,9	56,4	22	88	1,4	1,7	1,7
Druge zaposlene osebe	3255	4,5	13,9	141	398	25,6	23,2	23,0

Viri: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12, Prva objava - SURS (2012); Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Opomba: Druge zaposlene osebe so administrativni in računovodski delavci in tehniško-vzdrževalno osebje.

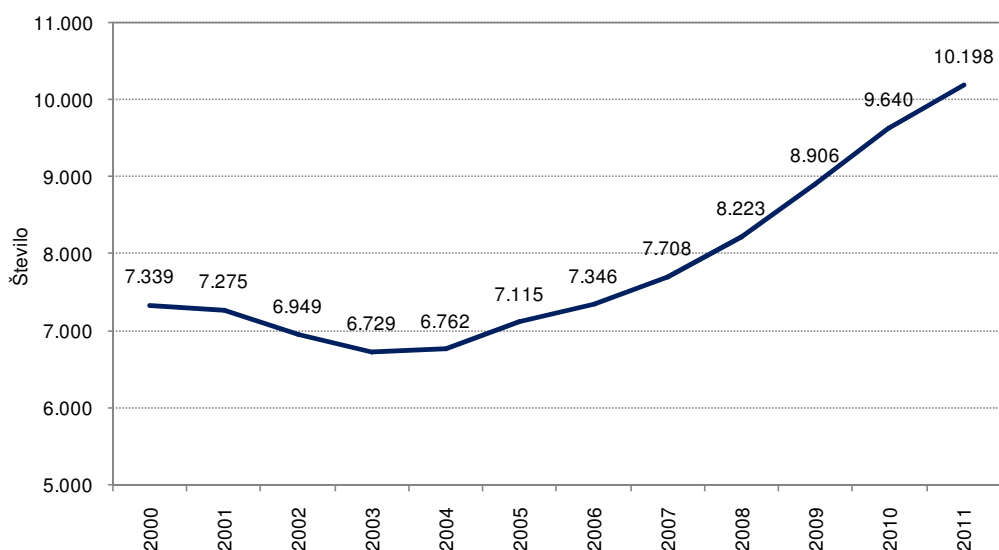
Število vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev se povečuje od leta 2004/2005 dalje, rast tega števila pa je bila najmočnejša v letih 2009 in 2010. Veliko večino strokovnega osebja v vrtcih predstavljajo vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev (gl. Tabela 12 v excelovi prilogi tabel). V letu 2011/2012 je število vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev znašalo 10.196, v primerjavi z letom 2000/2001 pa se je povečalo za 39,0 %, v letu 2011/2012 pa za 5,8 % (gl. Sliki 21 tu ter Sliki 11 in 12 v excelovi prilogi slik). Hitra rast števila vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev je predvsem posledica močnega povečevanja števila otrok, vključenih v vrtce in tudi znižanja normativov za predšolsko vzgojo (gl. poglavje 8 o kakovosti predšolske vzgoje).

Število učnega osebja⁹¹ se je leta 2009 povečalo podobno kot v povprečju EU-27, v obdobju 2005–2009 pa je bila rast višja. Rast števila učnega osebja v predšolski vzgoji za otroke, stare 3 leta in več, je bila v letu 2009 s 3,7 % približno enaka kot na ravni povprečja EU-27 (3,8 %) (gl. Sliki 22). V zadnjih letih se število učnega osebja na predšolski ravni izobraževanja povečuje v večini držav EU-27, kot posledica politike povečevanja vključenosti otrok v predšolsko raven izobraževanja in s tem povečanja potreb po kadrih. V obdobju 2005–2009 se je število učnega osebja podobno kot v Sloveniji, povečalo tudi na ravni povprečja EU-27, vendar pa je bila rast pri nas višja (Slovenija: 14,2 %; EU-27: 9,8 %) (gl. Sliki 13 v excelovi prilogi slik).

⁹⁰ Podatki o številu administrativnih in računovodskih delavcih ter tehniško-vzdrževalnem osebju so na voljo od leta 2007/2008 dalje.

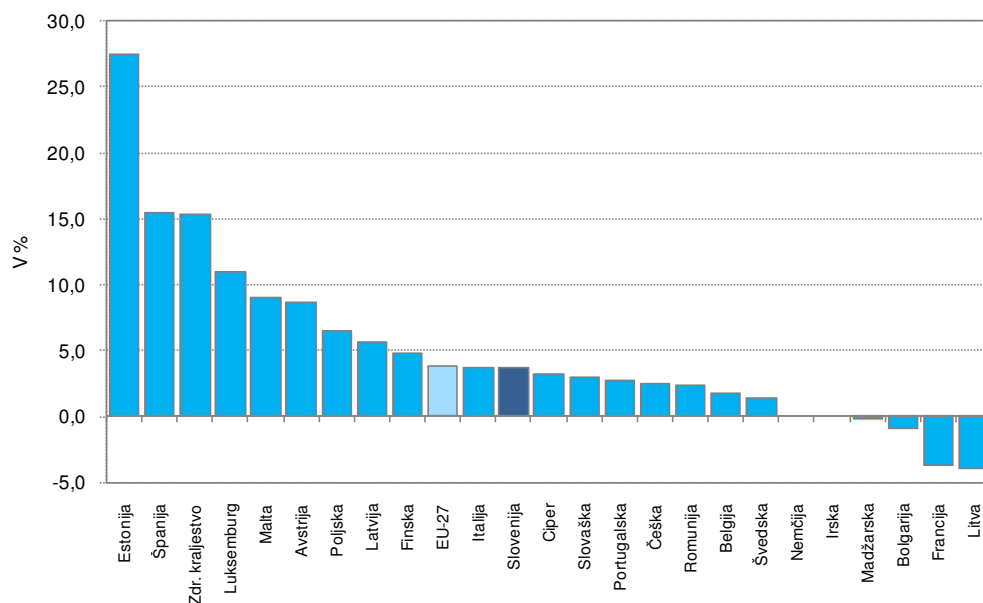
⁹¹ Učno osebje je osebje, ki je neposredno vključeno v pedagoški proces. Za Slovenijo so pri učnem osebju zajeti vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev.

Slika 21: Število vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, Slovenija, 2000/2001–2011/2012

Viri: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12, Prva objava - SURS (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Slika 22: Rast števila učnega osebja v predšolski vzgoji za otroke, stare 3 leta in več, 2009, EU-27

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training, lastni preračuni.

V starostni strukturi vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev se povečuje delež mlajših kadrov. V letu 2011/2012 je v starostni strukturi vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev največji delež odpadel na starostni skupini 25–34 let in 45–54 let (gl. Tabela 5). V starostni strukturi se je v obdobju 2006/2007–2011/2012 najbolj povečal delež zaposlenih v starostni skupini 25–34 let, povečal pa se je tudi delež zaposlenih, mlajših od 25 let, kar je posledica zaposlovanja ob povečanju števila otrok, vključenih v vrtce. V strukturi zaposlenih se povečuje tudi delež zaposlenih, starejših od 55 let, kar je povezano s podaljševanjem delovne aktivnosti starejših zaposlenih. Najbolj pa se je v obdobju 2006/2007–2011/2012 zmanjšal delež zaposlenih v srednji

starostni skupini (35–44 let). V strukturi vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev sicer močno prevladujejo ženske, v letu 2011/2012 je njihov delež znašal 98,0 %.

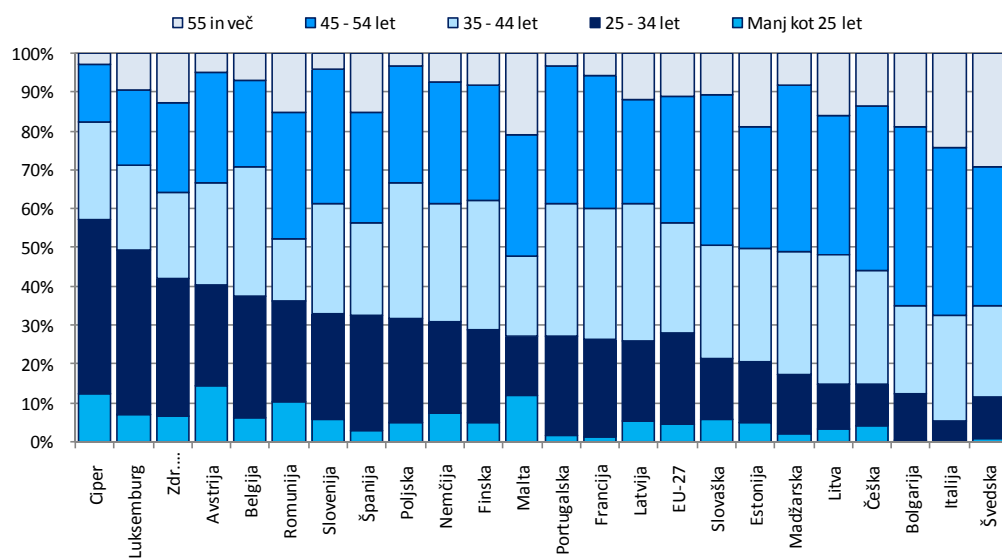
Tabela 5: Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev glede na starost, 1. in 2. starostno obdobje, Slovenija, 2006/2007–2011/2012

	Število	Rast števila, v %		Razlika v številu		Starostna struktura, v %		
	2011	2010–2011	2006–2011	2010–2011	2006–2011	2006	2010	2011
Skupaj								
SKUPAJ	10.198	5,8	38,8	558	2.852	100,0	100,0	100,0
Manj kot 25 let	861	3,0	86,8	25	400	6,3	8,7	8,4
25-34 let	3.216	8,5	67,4	252	1.295	26,2	30,7	31,5
35-44 let	2.591	5,1	8,5	125	202	32,5	25,6	25,4
45-54 let	2.988	2,6	24,9	77	596	32,6	30,2	29,3
55 let in več	542	17,1	196,2	79	359	2,5	4,8	5,3
Vzgojitelji								
SKUPAJ	4.881	5,7	35,4	264	1.275	100,0	100,0	100,0
Manj kot 25 let	165	21,3	139,1	29	96	1,9	2,9	3,4
25-34 let	1.251	12,9	120,6	143	684	15,7	24,0	25,6
35-44 let	1.126	-1,5	-13,3	-17	-173	36,0	24,8	23,1
45-54 let	1.956	1,8	24,2	35	381	43,7	41,6	40,1
55 let in več	383	23,9	299,0	74	287	2,7	6,7	7,8
Pomočniki vzgojiteljev								
SKUPAJ	5.317	5,9	42,2	294	1.577	100,0	100,0	100,0
Manj kot 25 let	696	-0,6	77,6	-4	304	10,5	13,9	13,1
25-34 let	1.965	5,9	45,1	109	611	36,2	37,0	37,0
35-44 let	1.465	10,7	34,4	142	375	29,1	26,3	27,6
45-54 let	1.032	4,2	26,3	42	215	21,8	19,7	19,4
55 let in več	159	3,2	82,8	5	72	2,3	3,1	3,0

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. Opomba: Podatki so na voljo od leta 2006/2007 dalje.

Starostna struktura učnega osebja v Sloveniji je ugodna. Z vidika zagotavljanja dovolj velikega števila vpisnih mest v vrtcih in doseganja kakovosti predšolske vzgoje je pomembno, da je na voljo dovolj kadra. Težave z zagotavljanjem ustreznega števila učnega osebja lahko nastanejo zaradi velikega deleža osebja v starosti pred oz. za upokojitev in posledično potreb po nadomeščanju kadrov zaradi upokojevanja ali zaradi povečanih potreb po kadrih zaradi večje vključenosti otrok v predšolsko vzgojo. Lahko pa nastanejo zaradi pomanjkanja zanimanja s strani posameznikov za delo s predšolskimi otroki in pomanjkanja ustrezno usposobljenega kadra. Podatki kažejo, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU-27 ugodno starostno strukturo. Delež učnega osebja, mlajšega od 35 let, je med višjimi med državami EU-27, delež osebja v starosti 55 let in več pa med najnižjimi (gl. Sliko 23 tu in Tabelo 13 v excelovi prilogi tabel).

Slika 23: Starostna struktura učnega osebja na predšolski ravni izobraževanja, Isced 0, EU-27, 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training; lastni preračuni.

8 KAKOVOST PREDŠOLSKE VZGOJE

Pozitivni vpliv vključenosti otrok v predšolsko vzgojo je večji, če je ta kakovostna; pri tem razlikujemo med procesno in strukturno kakovostjo predšolske vzgoje. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na otrokov razvoj. Vendar pa z vidika pozitivnih učinkov predšolske vzgoje in varstva ni dovolj le vključenost vanjo, ampak tudi njena kakovost. Če je predšolska vzgoja kakovostna, so pozitivni učinki vključenosti otrok večji. Kakovostna predšolska vzgoja vplivata na otrokov kognitivni in jezikovni razvoj. Raziskava The cost, quality, and outcomes study iz leta 1995, ki jo je opravila CQO Study Team, je pokazala, da so otroci, ki so obiskovali bolj kakovostno predšolsko vzgojo, kasneje v šoli v povprečju dosegali boljše učne rezultate (di Mattia, Viatte, 2010, str. 5). Otroci, ki obiskujejo kakovostno predšolsko vzgojo, so bolj kooperativni in imajo manj vedenjskih problemov ter bolj razvite socialne veščine (Huntsman, 2008, str. 9). Pri otrocih, ki so bolj vključeni v razne dejavnosti (igranje s kockami, umetniški programi), je kognitivni razvoj hitrejši (Vandell in Wofe, 2000). To pomeni, da ukrepi politike predšolske vzgoje ne smejo biti namenjeni le zagotavljanju vključenosti otrok v predšolsko vzgojo, ampak tudi njene kakovosti. Ob tem pa ne gre pozabiti, da na otrokove učne izide na ravni predšolske vzgoje vplivajo poleg njene kakovosti tudi socio-ekonomske značilnosti njegove družine (izobrazba in dohodek staršev) (Vandell in Wofe, 2000). Razlikujemo med procesno in strukturno kakovostjo predšolske vzgoje. Strukturno kakovost predšolske vzgoje je lažje meriti kot procesno (Huntsman, 2008, str. 4–7).

Kakovost na strukturni ravni se nanaša na različne vidike pogojev izvajanja predšolske vzgoje (Huntsman, 2008, str. III). Elementi strukturne kakovosti so izobrazbena struktura učnega osebja in njihova vključenost v izobraževanje, razmerje med številom otrok in številom učnega osebja (vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev) ter velikost skupine (di Mattia in Viatte, 2010, str. 9). Nižje razmerje (manjše število otrok na vzgojitelja) je pozitivno povezano z učnimi dosežki otrok na višjih ravneh izobraževanja. Kakovost je višja tudi, če je v skupini manjše število otrok. Poleg tega je z vidika kakovosti pomembna tudi dosežena izobrazba vzgojiteljev in njihova vključenost v izobraževanje. Kakovost predšolske vzgoje in varstva je tudi večja, če je fluktuacija kadrov manjša. Bolje napredujejo tudi otroci, ki so nastanjeni v manjše število ustanov za predšolsko vzgojo in varstvo⁹². Naslednji dejavnik kakovosti so nastanitvene zmogljivosti (Huntsman, 2008, str. 4–7). Na kakovost predšolske vzgoje pomembno vplivajo kakovost učnega osebja in nizko razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev (manjše število otrok na vzgojitelja) (Barnett, 2010).

Kakovost na procesni ravni se nanaša predvsem na interakcije med otroci in odraslimi, interakcije med otroci in na vključenost otroka v razne dejavnosti ter na didaktične pripomočke, ki so mu na voljo (Huntsman, 2008, str. III). V ospredju kakovosti na procesni ravni je odnos med otroci in vzgojiteljem oz. izvajanje programov predšolske vzgoje in varstva. Na proces vplivajo izobrazba vzgojiteljev in njihove izkušnje, kurikulum predšolske vzgoje in varstva ter pedagoški pristop. Na otrokov razvoj spodbudno vpliva, če je v kurikulumu in pedagoškem pristopu izraženo, da imajo interakcije med otroki in vzgojitelji pomembno vlogo za otrokov razvoj ter se to odraža tudi pri delu vzgojiteljev v vrtcu. Kakovostni programi predšolske vzgoje in varstva imajo tudi dobro izobrazeno osebje. Na otrokov razvoj vpliva tudi fizično okolje (prostor, oprema, razpoložljiva igrala ipd.). Prostor vpliva tudi na zadovoljstvo učnega osebja in njihovo obnašanje in s tem posredno na otrokov razvoj (di Mattia in Viatte, 2010, str. 9). Procesna kakovost predšolske vzgoje in varstva vpliva na kognitivni, socialni in emocionalni razvoj otroka (Vandell in Wofe, 2000).

⁹² Če starši pa potrebujejo varstvo za daljši čas kot je odprta ustanova za predšolsko vzgojo in varstvo, morajo poiskati dodatno varstvo v drugih ustanovah.

Rebello Britto in drugi (2011) navajajo dva vidika kakovosti:

- Interakcije med otroci in vzgojitelji in kakovost programa predšolske vzgoje in varstva: učinki kakovosti predšolske vzgoje in varstva se neposredno izražajo v interakciji med vzgojiteljem in otroci. Osrednji element procesne kakovosti je kakovost programa predšolske vzgoje in varstva. Nekateri programi se osredotočajo na interakcijo med učnim osebjem in otroci, drugi na interakcijo med učnim osebjem in starši. Elementi kakovosti interakcije med vzgojitelji in otroci so jezik, spodbujanje kognitivnega razvoja, odzivnost vzgojitelja.
- Nastanitev in sistem: kakovost se kaže v povezavi z značilnostmi učne skupine, ki so lahko strukturne (razmerje med številom otrok in številom učnega osebja, izobrazbena struktura in pogoji glede dosežene izobrazbe, ki jih mora izpolnjevati osebje, igrala in učno gradivo ter fizični pogoji) ali procesne (kakovost izvajanja procesa predšolske vzgoje in interakcije med vzgojiteljem in otroci).

Rebello Britto in drugi (2011) navajajo pet dimenzij kakovosti:

- Program predšolske vzgoje in varstva: program je osnova, ki določa kakovost predšolske vzgoje in varstva. Težko ga je opredeliti kot dejavnik strukturne ali procesne kakovosti.
- Materialni in človeški viri (zaposleni): materialni viri zajemajo opremo, prehrano, učne pripomočke in igrala. K človeškim virom spada poleg števila zaposlenih tudi njihova usposobljenost, merjena z doseženo izobrazbo in vključenostjo v strokovno izobraževanje in usposabljanje.
- Prostor: ustreznost prostora, v katerem se izvaja predšolska vzgoja in varstvo.
- Kakovost vodenja ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo.
- Interakcije med izvajalci predšolske vzgoje in varstva in otroci, med izvajalci predšolske vzgoje in varstva in starši.

Podobno kot Rebello Britto in drugi (2011) področja kakovosti predšolske vzgoje in varstva definirata Boschee in Jacobs:

- Izvajanje predšolske vzgoje in varstva: otroci, vključeni v bolj kakovostne programe predšolske vzgoje in varstva imajo več pozitivnih interakcij z vzgojiteljem. Kakovost verbalne interakcije nekateri avtorji navajajo kot najpomembnejši kazalnik kakovosti predšolske vzgoje.
- Osebje (razmerje med številom otrok in številom učnega osebja): nizko razmerje med številom otrok in številom osebja je dejavnik kakovostne predšolske vzgoje in varstva. Visoko kakovostne ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo imajo v povprečju nižje razmerje med številom otrok in številom osebja in boljše usposobljene kadre.
- Nastanitev: zajema varno, ustrezno fizično nastanitev za različne dejavnosti otrok in dovolj veliko površino v ustanovi in zunaj nje na otroka. Dejavnosti, v katere so vključeni otroci, morajo omogočati socialni, emocionalni, fizični in kognitivni razvoj otroka.
- Varnost objekta, v katerem se izvaja predšolska vzgoja in varstvo.
- Storitve: skrb za zdravje, preventivno zdravstveno varstvo, stiki z zunanjimi specialisti, strokovni razvoj osebja ipd..
- Kakovost odnosov med vzgojitelji in starši ter med vzgojitelji in otroci.

Mreža Evropske komisije za področje predšolske vzgoje in varstva⁹³ je kazalnike kakovosti predšolske vzgoje in varstva razdelila na 10 področij. Ta so dostopnost in uporabnost predšolske vzgoje in varstva, okolje (prostor, varnost, oprema), učne dejavnosti (raznolikost dejavnosti, v katere se lahko vključi otrok), odnosi (med vzgojitelji in otroci, ravnanje vzgojiteljev), stališča staršev (ali lahko izražajo svoja stališča, ali se počutijo dobrodošli), skupnost (ali se interesi in prioritete lokalne skupnosti odražajo v delovanju ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo), spoštovanje in sprejemanje raznolikosti ter drugačnosti (kako ravna vzgojitelji z otroki drugih ras, invalidi), vrednotenje napredka otrok (ali zaposleni spremljajo razvoj in napredek otrok, ali je na voljo strokovna pomoč za otroke v težavah), stroški in koristi (kako so izračunani stroški, kdo jih pokriva, ali starši pokrivajo stroške) in etos (ali so določeni cilji predšolske vzgoje in varstva, ali jih vzgojitelji podpirajo) (Quality in childcare services: Report on an EC Childcare Network Technical Seminar, 1990, str. 20).

Mreža OECD za področje predšolske vzgoje in varstva⁹⁴ je razvila kazalnike kakovosti predšolske vzgoje, razvrstila pa jih je po področjih (Revised project plan: encouraging quality in early childhood education and care, 2009, str. 16–17):

- Zaščita, varstvo in varnost (nudenje zaščite vsakemu otroku, skrb za varnost in varno okolje za vsakega otroka, standardi za nastanitev in prostor).
- Zdravje in prehrana (spodbujanje zdravega prehranjevanje otrok, skrb za higieno, možnosti za počitek otrok).
- Osebe, njihova usposobljenost in delovni pogoji (izobrazbena struktura osebja, razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev, višina plač osebja, delovne izkušnje osebja).
- Upravljanje (zakonske zahteve in drugi predpisi, ki jih mora izpolnjevati ustanova, urnik in obratovalni čas ustanove, zagotavljanje enakega dostopa do storitev za vse otroke, ne glede na finančni položaj njihove družine, interna pravila ustanove).
- Izobraževalni program in pedagoški pristop (pedagoški koncept, izpolnjevanje nacionalnih smernic, spodbujanje otrokovih jezikovnih, kulturnih in učnih sposobnosti in izražanja, poudarek na individualnem pristopu, programi za otroke tujce, sodelovanje z drugimi strokovnimi organizacijami, evalvacije in poročila).
- Starši in komuniciranje s skupnostjo ter vključenost (komunikacija med osebjem in starši, spodbujanje staršev k vključevanju v dejavnost ustanove, ugotavljanje zadovoljstva staršev).
- Ravnanje z otroci (enako obnašanje vzgojiteljev do otrok ne glede na njihovo socio-ekonomsko ozadje in druge značilnosti).

Predpogoj za zagotavljanje kakovostne predšolske vzgoje so zagotovljena ustrezno visoka denarna sredstva; na mednarodni ravni je pogosto uporabljen kazalnik kakovosti višina izdatkov na udeleženca. Različni avtorji navajajo podobne elemente kakovosti (usposobljenost pedagoškega kadra, oprema, prostor, proces predšolske vzgoje in varstva ipd.). Predpogoj za kakovostno predšolsko vzgojo in varstvo pa so zagotovljena denarna sredstva, merjena z višino izdatkov na udeleženca, ki predstavljajo na mednarodni ravni kazalnik kakovosti predšolske vzgoje. Ta kazalnik prikazujemo v poglavju o izdatkih za predšolsko raven izobraževanja (gl. poglavje 10). V nadaljevanju prikazujemo izbrane kazalnike kakovosti predšolske vzgoje v Sloveniji (razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev, velikost skupine,

⁹³ European Commission childcare network.

⁹⁴ Network on early childhood education and care je mreža za predšolsko vzgojo in varstvo, ki deluje v okviru OECD.

izobrazbena struktura vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev) z mednarodno primerjavo z drugimi državami EU-27 oz. državami članicami OECD, kjer podatki to omogočajo.

8.1 Povprečno število otrok na oddelek v vrtcih

Od sprejetja Zakon o vrtcih leta 1996 se je zakonsko določeno število otrok v oddelku znižalo; v oddelku prvega starostnega obdobja je lahko vključenih največ 12 otrok, v oddelku drugega starostnega obdobja pa 22⁹⁵; število otrok v oddelku lahko presega število, ki ga določa zakon, in sicer za največ dva otroka. Dnevni in poldnevni program izvajata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. Predvideno je bilo tudi postopno zniževanje števila otrok v oddelkih⁹⁶, s čemer bi prispevali k večji strukturi kakovosti predšolske vzgoje in varstva. S 1. 9. 1997 je v oddelku prvega starostnega obdobja vključenih največ 14 otrok in v oddelku drugega starostnega obdobja največ 24 otrok. S 1. 9. 2000 je v oddelku prvega starostnega obdobja lahko vključenih največ 12 otrok in v oddelku drugega starostnega obdobja največ 22 otrok. Zakon je določil tudi, da se za vzgojo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi, narodno mešanih območjih ter za vzgojo otrok Romov sprejmejo posebni normativi in standardi.⁹⁷ S tem se je omogočilo dodatne spodbude za razvoj predšolske vzgoje na teh območjih oz. ciljnih skupin otrok in prispevalo k zagotavljanju enakosti možnosti. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih iz leta 2000 je bilo podaljšano obdobje, v katerem je v oddelku prvega starostnega obdobja vključenih največ 14 otrok in v oddelku drugega starostnega obdobja največ 24 otrok z leta 2000 na 2003. S 1. 9. 2003 je v oddelku prvega starostnega obdobja lahko vključenih največ 12 otrok in v oddelku drugega starostnega obdobja največ 22 otrok. To je določil tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih iz leta 2003, po katerem število otrok v oddelku prvega starostnega obdobja ne sme presegati 12 otrok, v oddelku drugega starostnega obdobja pa 22 otrok. V zakon je bilo vneseno tudi določilo, po katerem število otrok v oddelku lahko presega to število, za največ 2 otroka. Tako lahko odloči lokalna skupnost, pri čemer mora upoštevati razmere in položaj dejavnosti predšolske vzgoje v lokalni skupnosti. Zakon določa tudi največje možno število otrok, ki so v varstvu pri varuhu predšolskih otrok na domu. S tem odstopanjem od določenih normativov se je občinam omogočilo, da so blažile prostorsko stisko v vrtcih. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D), 2008 varuh predšolskih otrok lahko varuje skupino predšolskih otrok, ki ne sme presegati šest otrok.

Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje podrobneje določa normative glede števila otrok v oddelku. Normative za oblikovanje oddelkov v vrtcih določa Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Prvi pravilnik je bil sprejet leta 2005, pred tem pa je normative določala odredba. Odredba o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 1997 je določila, da je pri določanju števila otrok v oddelku potrebno upoštevati pedagoška in zdravstvena načela, prostorske možnosti vrtca ter posebnosti okolja, v katerem vrtec opravlja svojo dejavnost. Odredba in pravilnik sta določila najmanjše in največje število otrok, vključenih v oddelku (gl. Tabelo 6). Pravilnik je določil tudi, da se pri določanju števila otrok v oddelku upošteva tudi igralna površina na otroka, ki je določena v pravilniku, s katerim se ureja prostor in oprema vrtca.

⁹⁵ Po 17. členu zakona.

⁹⁶ Po 63. členu zakona.

⁹⁷ Po 14. členu zakona

Tabela 6: Normativi glede števila otrok v oddelkih v vrtcih, določeni v Odredbi oz. Pravilniku o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, Slovenija, od leta 1996 dalje

	Odredba o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 1997:			Pravilnik o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 2005: V posamezne oddelke je lahko vključeno:
	V posamezne oddelke je lahko vključeno ¹ :	Postopno uveljavljanje normativov iz odredbe:		
		S 1. 10. 1997 je lahko vključeno v oddenek:	S 1. 9. 1999 vključeno v oddenek:	
Prvo starostno obdobje:				
Starostno homogen oddenek	najmanj 9 in največ 12 otrok	najmanj 11 in največ 14 otrok	najmanj 10 in največ 13 otrok	najmanj 9 in največ 12 otrok
Starostno heterogen oddenek	najmanj 7 in največ 10 otrok		najmanj 9 in največ 12 otrok	najmanj 7 in največ 10 otrok
Drugo starostno obdobje:				
Starostno homogen oddenek:	oddelek 3 do 4-letnih otrok: najmanj 12 in največ 17 otrok oddelek 4 do 6-letnih otrok: najmanj 17 in največ 22 otrok	najmanj 19 in največ 24 otrok	oddelek 3 do 4-letnih otrok: najmanj 14 in največ 20 otrok oddelek 4 do 5 in 5 do 6-letnih otrok najmanj 18 in največ 23 otrok	oddelek 3–4 letnih otrok najmanj 12 in največ 17 otrok 4–5 in 5–6 letnih otrok najmanj 17 in največ 22 otrok
Starostno heterogen oddenek:	najmanj 14 in največ 19 otrok		najmanj 16 in največ 21 otrok	najmanj 14 in največ 19 otrok
3. starostno kombiniran oddenek:	najmanj 10 in največ 17 otrok	najmanj 14 in največ 20 otrok	najmanj 12 in največ 19 otrok	najmanj 10 in največ 17 otrok. V kombiniranem oddelku je lahko največ 7 otrok prvega starostnega obdobja

Opomba: Normativi iz odredbe se uveljavijo v celoti do 1. 9. 2000.

Vir: Odredba o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, 1997; Pravilnik o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, 2005.

Povprečno število otrok na oddenek v vrtcih se v zadnjih štirih letih ohranja na približno enaki ravni.

To velja za prvo in drugo starostno skupino. Povprečno število otrok na oddenek se je opazneje zmanjšalo v letu 2003/2004, kar je posledica spremembe zakona o vrtcih, ki je določil, da je s 1.9.2003 v oddenek prvega starostnega obdobja lahko vključenih največ 12 otrok in v oddenek drugega starostnega obdobja največ 22 otrok. Zakon iz leta 2003 je tudi vnesel določilo, po katerem število otrok v oddelku lahko presega število, ki ga določa zakon, za največ 2 otroka, zato zmanjšanje ni bilo tako močno kot bi bilo v primeru, če te določbe ne bi bilo. Povprečno število otrok na oddenek se je v zadnjih letih v obeh starostnih skupinah otrok povečalo, kar je posledica povečanega pritiska na vrtce (gl. in Tabelo 14 v excelovi prilogi tabel). Možnost, da se najvišje število otrok v oddelku poveča za največ dva, je v preteklih letih blažila problem pomanjkanja vpisnih mest.

Tabela 7: Povprečno število otrok v oddelku v vrtcih, Slovenija, 2000/2001–2011/2012

	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skupaj	18,0	16,7	16,9	17,0	17,1	17,0	17,1
1. starostno obdobje	12,6	11,9	12,2	12,5	12,6	12,6	12,5
2. starostno obdobje	20,2	19,6	19,8	20,2	20,3	20,2	20,4
Kombinirani	15,9	15,9	16,3	16,1	16,8	16,8	17,1

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Opombi: Brez vzgojno-varstvenih družin. V homogene oddelke so vključeni otroci v starostnem razponu enega leta, v heterogene oddelke so vključeni otroci prvega ali drugega starostnega obdobja, v kombinirane oddelke pa so vključeni otroci prvega in drugega starostnega obdobja.

Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje določa posebne normative za oddelke z otroki s posebnimi potrebami. Po Odredbi o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 1997 sta lahko v oddelku vključena največ 2 otroka s posebnimi potrebami⁹⁸. Za vsakega otroka s posebnimi potrebami se najvišji določeni normativ zniža za 2 otroka. V oddelku vrtca, kjer se izvaja prilagojeni program, so lahko vključeni najmanj 3 otroci in največ 6 otrok s posebnimi potrebami⁹⁹. V letu 2005 je bil sprejet Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, ki prav tako kot prej odredba določa, da se število otrok v oddelku lahko zniža, če so v oddelku vrtca usmerjeni otroci s posebnimi potrebami¹⁰⁰ in da sta lahko v oddelku največ 2 otroka s posebnimi potrebami. Pravilnik je določil tudi normative za oblikovanje oddelkov z otroki s posebnimi potrebami in sicer od 6 do 12 otrok v oddelkih prvega starostnega obdobja in od 16 do 22 otrok v oddelkih drugega starostnega obdobja. Ohranjen pa je normativ iz leta 1997, po katerem so v razvojnem oddelku najmanj 3 otroci in največ 6 otrok s posebnimi potrebami.

Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje določa posebne normative tudi za območja s posebnimi razvojnimi problemi in za Rome. S tem se prispeva k razvoju območij s posebnimi razvojnimi problemi, otrokom na teh območjih in Romom pa zagotavlja dodatne možnosti za njihov razvoj. Z ukrepi pozitivne diskriminacije se povečuje enakost možnosti, kar lahko kasneje v izobraževanju pozitivno vpliva na učne dosežke. Zgoraj omenjena Odredba o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 1997 in Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje določata posebne normative za predšolsko vzgojo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi in če so v vrtec vključeni Romi. Tako se lahko izjemoma oblikuje oddelku vrtca, v katerega je vključenih najmanj 5 otrok. V oddelkih otrok Romov pri izvajanju programa se za vsaj tri ure dnevno zagotovi razmerje 4 otroci na zaposlenega v oddelkih prvega starostnega obdobja in 7 otrok na zaposlenega v oddelkih drugega starostnega obdobja.

Predšolska vzgoja se lahko izvaja tudi za otroke v bolnišnicah, s čemer je tudi tem otrokom omogočeno, da so deležni koristi predšolske vzgoje. Zgoraj omenjena odredba iz leta 1997 in pravilnik iz leta 2005 določata tudi normative za bolnišnične oddelke. Po odredbi se za oblikovanje normativov smiselno prilagodijo določbe o oblikovanju oddelkov v vrtcih. Pravilnik iz leta 2005 pa je določil, da se pri oblikovanju bolnišničnih oddelkov uporablja normativ, ki velja za kombinirane oddelke v vrtcih. Pravilnik je tudi določil, da če so v bolnišnični oddelku vrtca vključeni ležeči otroci, opravlja vzgojno delo en vzgojitelj za 10 otrok.

⁹⁸ 27. členu odredbe.

⁹⁹ Po 28. členu odredbe.

¹⁰⁰ Po 37. členu pravilnika.

Normativi za število otrok v vzgojno-varstveni družini se od leta 1997 niso spremenili. Odredba o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 1997¹⁰¹ in Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje iz leta 2005¹⁰² določata tudi normative za vzgojno varstveno družino. V vzgojno-varstveni družini je lahko v skupini prvega starostnega obdobja najmanj 4 in največ 6 otrok, drugega starostnega obdobja najmanj 5 in največ 8 otrok, v starostno kombinirani najmanj 5 in največ 7 otrok. Normativ se od leta 1997 ni spremenil.

Povprečno število otrok v vzgojno-varstveni družini je bilo v letu 2011/2012 med nižjimi v obdobju 200/2001–2011/2012. Povprečno število otrok v vzgojno-varstveni družini je v letu 2011/2012 znašalo 5,9. Pri tem je v prvem starostnem obdobju (1–2 leti) znašalo 5,9. V drugem starostnem obdobju in v kombiniranih oddelkih ni bilo nobenega otroka, vključenega v vzgojno-varstveno družino. V obdobju 2000/2001–2011/2012 se je povprečno število otrok v vzgojno-varstveni družini zmanjšalo za 2,0.

Zakon o vrtcih določa večurno skupno izvajanje programa predšolske vzgoje vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 dnevni in poldnevni program izvajata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. V oddelku prvega starostnega obdobja morata biti hkrati prisotna vsaj 6 ur dnevno in v oddelku drugega starostnega obdobja vsaj 4 ure dnevno. Krajši program lahko izvaja vzgojitelj¹⁰³. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-A) iz leta 2000 dnevni in poldnevni program izvajata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. S spremembo zakona je določeno, da v oddelku vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja nista prisotna istočasno, ampak da izvajata skupaj program. Število ur pa je ostalo nespremenjeno. Dodana je bila določba o tem, da poldnevni program v oddelku prvega starostnega obdobja izvajata skupaj vsaj tri ure dnevno in v oddelku drugega starostnega obdobja vsaj dve uri dnevno. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 se je spremenila določba o tem, kdo lahko izvaja krajši program. Po novem ga lahko poleg vzgojitelja izvaja tudi pomočnik vzgojitelja.

Zakon o vrtcih določa normativ za varuha predšolskih otrok. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008, ki je uvedel varuha predšolskih otrok, je v 24.a členu določil najvišje število otrok, ki jih lahko varuje varuh. Varuh lahko varuje največ šest otrok.

Največje število otrok v skupini je v Sloveniji med ugodnejšimi med državami EU-27. Na ravni EU so za delo v predšolski vzgoji in varstvu predpisani standardi za velikost skupine (najvišje dopustno število otrok v skupini, ki jih nadzoruje en odrasel ali več ali najvišje razmerje med številom odraslih in številom otrok. Za ogrožene otroke so lahko predpisani posebni standardi. Po podatkih publikacije Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti (2009) ima večina držav EU-27 določeno najvišje razmerje med številom odraslih in številom otrok za predšolsko vzgojo in varstvo¹⁰⁴ za otroke, starejše od dveh ali treh let in največje število otrok v skupini. Največje število otrok v skupini je v Sloveniji med nižjimi med državami EU-27. Poleg tega ima podobno kot približno tretjina držav EU-27 predpisane posebne standarde za ogrožene otroke.

¹⁰¹ Po 26. členu odredbe.

¹⁰² Po 36. členu pravilnika.

¹⁰³ Po 17. členu zakona.

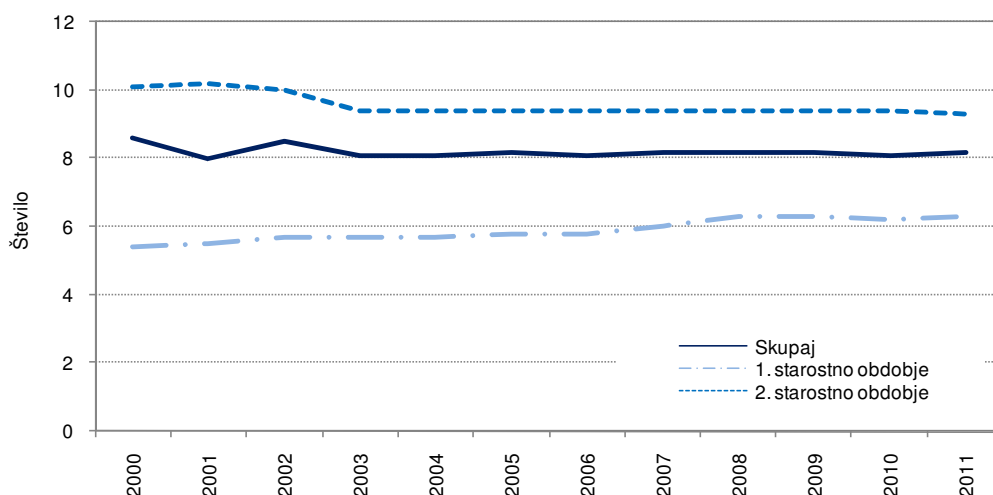
¹⁰⁴ Akreditirana in subvencionirana predšolska vzgoja in varstvo.

8.2 Razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev

Razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno merilo kakovosti predšolske vzgoje. Nižje razmerje omogoča vzgojitelju, da nameni manj časa vodenju otrok v skupini, da je bolj odziven, da nudi otrokom več opore in spodbud. Prav tako tudi manjše število otrok v oddelku spodbudno vpliva na interakcijo med vzgojiteljem in otroci (Vandell in Wofe, 2000). Večina študij je ugotavljala učinke razmerja med številom otrok in številom vzgojiteljev na kakovost predšolske vzgoje za otroke, stare 3–5 let. Podatki pa kažejo, da je to razmerje ustrežnejši kazalnik kakovosti za mlajše otroke (Huntsman, 2008, str. 5). Na mednarodni ravni se razmerje med številom otrok in številom učnega osebja pogosto uporablja kot kazalnik kakovosti predšolske vzgoje.

Razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev se v zadnjih nekaj letih ohranja na približno enaki ravni. V letu 2011/2012 je znašalo 8,2, višje pa je bilo v drugem starostnem obdobju (gl. Sliko 24 in Tabelo 15 v excelovi prilogi tabel). Razmerje med številom vzgojiteljev in številom pomočnikov vzgojiteljev je bilo v letu 2011/2012 v prvem starostnem obdobju med višjimi v obdobju 2000/2001–2011/2012 in tudi višje kot leta 2000/2001. V drugem starostnem obdobju pa se razmerje v zadnjih nekaj letih ohranja na enaki ravni in je bilo v letu 2011/2012 nižje kot leta 2000/2001.

Slika 24: Povprečno število otrok na vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, Slovenija, 2000/2001–2011/2012

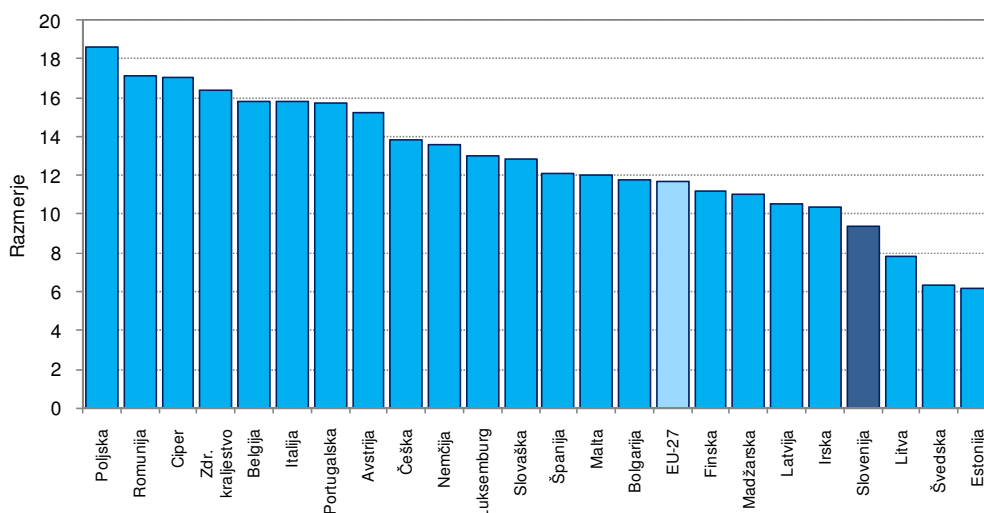
Viri: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12, Prva objava - SURS (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Opomba: v izračunu je pedagoško osebje preračunano v ekvivalent polnega delovnega časa.

Večina držav EU ima predpise o najvišjem dovoljenem številu otrok na učno osebje. V približno dveh tretjinah držav EU, ki imajo take predpise, je zgornje število med 20 in 25 otrok na odraslega. V primerjavi z letom 2000 je ostalo predpisano razmerje v večino držav približno enako. Med državami EU so imele po podatkih za leto 2010/2011 za otroke stare 3 leta najugodnejše razmerje Finska (7), Latvija, Nizozemska, Irska in Združeno kraljestvo (Wales, Škotska) s po 8, najvišje pa Italija (26), ki ji sledijo države, kjer je razmerje 25 (Portugalska, Grčija, Španija, Poljska, Avstrija, Madžarska in Nemčija). Slovenija se z razmerjem, ki znaša 9, uvršča med države z nižje določenim razmerjem. Tudi za otroke, stare štiri in pet let je razmerje med nižjimi. Ob tem pa velja opozoriti, da to razmerje za Slovenijo velja za štiri ure dnevno, v preostalem času je razmerje za otroke, stare 3 leta ali več, kot smo že omenili 17–22 (Key data on Education in Europe 2012, 2012, str. 152).

Razmerje med številom otrok, vključenih v predšolsko vzgojo in številom učnega osebja je med najugodnejšimi med državami EU-27. Slovenija dosega glede razmerja med številom otrok, starih tri leta in več ter številom učnega osebja enega najnižjih razmerij med državami EU-27 (gl. Sliko 25 in Tabelo 16 v excelovi prilogi tabel). V obdobju 2000–2009 se je to razmerje izboljšalo. Pri nas se je izboljšalo za bistveno manj kot na ravni povprečja EU-27, vendar pa je bilo pri nas leta 2000 bistveno bolj ugodno kot na ravni tega povprečja. Razmerje med številom otrok, starejših in številom učnega osebja se je v zadnjih letih izboljševalo v več državah EU-27, kar lahko pripišemo politikam povečevanja kakovosti na področju predšolske vzgoje.

Slika 25: Razmerje med številom otrok, starih tri leta in več, vključenih v predšolsko vzgojo in številom učnega osebja, EU-27, 2009

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training; Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Population, lastni preračuni.

Opomba: Prikazano je razmerje med številom otrok, vključenih v predšolsko raven izobraževanja in številom učnega osebja za otroke, starejše od treh let. Za Slovenijo so pri učnem osebju vključeni vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev.

8.3 Izobrazbena struktura vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev v Sloveniji

Izobraženost pedagoškega kadra je tesno povezana s kakovostjo predšolske vzgoje. Na kakovost predšolske vzgoje vplivajo formalno izobrazba vzgojiteljev (Barnett, 2004, str. 3) in njihova vključenost v neformalno izobraževanje (Huntsman, 2008). Podobno tudi OECD navaja, da je boljša izobrazbena struktura učnega osebja tesno povezana s hitrejšim napredkom otrok. Določitev minimalne ravni kvalifikacij učnega osebja ima pomembno vlogo pri ustvarjanju spodbudnih interakcij med vzgojiteljem in otroki. Bolje izobraženo učno osebje je sposobno ustvarjati spodbudnejše učno okolje, ki prispeva k uspešnejšemu razvoju otrok. Formalne izobrazbene zahteve morajo biti dovolj visoke, da prispevajo k ustvarjanju spodbudnega učnega okolja in kakovostne predšolske vzgoje. Glavni pomen učnega osebja je v njihovem vplivu na pedagoški proces. Višje izobraženo osebje izvaja bolj kakovosten pedagoški proces, kar pozitivno vpliva na razvoj in napredek otrok (Starting strong III, str. 11, 36). Če so vzgojitelji bolje izobraženi, je večja verjetnost, da bodo otroci vključeni v kompleksno igro s predmeti in ustvarjalne dejavnosti. Večja je tudi verjetnost, da bodo izbrali igrala in pripomočke ter organizirali dejavnosti, ki so primerni starosti otrok v skupini (Vandell in Wofe, 2000). Z vidika kakovosti pa ni pomembna le dosežena formalna izobrazba, ampak vključenost osebja v neformalno izobraževanje (Starting strong III, str. 145).

Vzgojitelji predšolskih otrok morajo imeti višješolsko ali visokošolsko izobrazbo, pomočniki vzgojitelja pa srednješolsko izobrazbo. Pogoje glede izobrazbe za vzgojitelje in pomočnike vzgojiteljev je določil Zakon o vrtcih iz leta 1996. Po zakonu vzgojno dejavnost v javnem vrtcu opravljajo vzgojitelj, pomočnik vzgojitelja, svetovalni delavec, organizator zdravstveno higienskega režima, organizator prehrane in drugi kadri. Vzgojitelji predšolskih otrok morajo imeti višješolsko ali visokošolsko izobrazbo, pridobljeno po izobraževalnem oz. študijskem programu za področje predšolske vzgoje ali visokošolsko izobrazbo ustrezne smeri in opravljen izobraževalni oz. študijski program za izpopolnjevanje za področje predšolske vzgoje. Osebam, ki so pridobile najmanj srednjo strokovno izobrazbo iz predšolske vzgoje, ni treba opravljati študijskega programa za izpopolnjevanje iz predšolske vzgoje. Pomočnik vzgojitelja mora imeti srednjo strokovno izobrazbo, pridobljeno po izobraževalnem programu za področje predšolske vzgoje ali zaključen četrti letnik gimnazije in opravljen poklicni tečaj za delo s predšolskimi otroki. Svetovalni delavci morajo imeti visokošolsko izobrazbo ustrezne smeri in pedagoško izobrazbo. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 so se ob uvajanju bolonjskih študijev prilagodili izobrazbeni pogoji za vzgojitelje, pomočnike vzgojitelja in svetovalne delavce. Vzgojitelj mora imeti izobrazbo, pridobljeno po študijskem programu za pridobitev izobrazbe najmanj prve stopnje, oz. raven izobrazbe, pridobljene po študijskem programu, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi najmanj prve stopnje, ustrezne smeri. Pomočnik vzgojitelja mora imeti srednjo strokovno izobrazbo, pridobljeno po izobraževalnem programu za področje predšolske vzgoje ali zaključen četrti letnik gimnazije in opravljen poklicni tečaj za delo s predšolskimi otroki. Svetovalni delavec mora imeti izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih za pridobitev izobrazbe druge stopnje, oz. raven izobrazbe, pridobljene po študijskih programih, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi druge stopnje, ustrezne smeri in pedagoško izobrazbo.

Izobrazbeni pogoji za varuhe predšolskih otrok na domu so do leta 2013 omiljeni. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 je varuh fizična oseba, ki lahko opravlja dejavnost varstva predšolskih otrok, ki ne vključuje izvajanja javno veljavnega programa, če se vpiše v register pri ministrstvu, pristojnem za predšolsko vzgojo¹⁰⁵. Varuh predšolskih otrok na domu mora imeti končan najmanj program srednjega strokovnega ali splošnega izobraževanja z dodatno poklicno kvalifikacijo, oz. izpolnjevati pogoje za strokovnega delavca na področju vzgoje in izobraževanja. Ob tem je bila z namenom, da se spodbudi večje število oseb k odločitvi za registracijo varuha na domu dodana prehodna določba, po kateri do leta 2013 izpolnjuje pogoje za varuha predšolskih otrok tudi oseba, ki ima končano najmanj srednjo poklicno ali strokovno izobraževanje ali najmanj 10 let delovnih izkušenj kot strokovni delavec na področju vzgoje in izobraževanja.

Delež vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe se povečujeta, povečuje pa se tudi delež vzgojiteljev s terciarno izobrazbo. Z vidika zagotavljanja kakovostne predšolske vzgoje in varstva je pomembno, da imajo zaposleni vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev ustrezno izobrazbo. V Sloveniji je delež vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe v letu 2011/2012 znašal 2,5 %, delež pomočnikov vzgojiteljev pa 4,3 % (gl. Tabela 8). Delež vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe se je v obdobju 2007/2008–2011/2012 povečal (1,8 o. t.), delež pomočnikov vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe pa se je rahlo zmanjšal. Ob povečanju zaposlovanja vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev kot posledica povečanja števila otrok, vključenih v vrtce, sta se povečevali števili vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev. Obstoječa ponudba ustrezno izobraženih vzgojiteljev pa na nekaterih območjih ni bila zadostna, zaradi česar se je povečal delež vzgojiteljev brez ustrezne izobrazbe. Močno se je povečalo tudi njihovo število. Precej se je povečal tudi delež

¹⁰⁵ Po 24a členu zakona.

vzgojiteljev s terciarno izobrazbo v skupnem številu vzgojiteljev, kar je verjetno posledica povečanja števila mlajših (34 let in manj) in bolj izobraženih vzgojiteljev. Nasprotno pa je bilo v letu 2011/2012 število pomočnikov vzgojiteljev s terciarno izobrazbo najnižje v obdobju 2007/2008–2011/2012, kar verjetno kaže tudi na to, da se pomočniki vzgojiteljev, ki sicer terciarne izobrazbe za svoje delo po zakonu o vrtcih ne potrebujejo, s terciarno izobrazbo zaposlijo na delovnem mestu vzgojitelja, ko za to dobijo možnost.

Tabela 8: Izobrazba vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev, Slovenija, 2007/2008–2011/2012

	Število	Razlika v številu		Izobrazbena struktura, v %		
	2011	2011/2010	2011/2007	2007	2010	2011
Vzgojitelji						
Skupaj	4.881	264	1.107	100,0	100,0	100,0
Brez ustrezne izobrazbe	124	39	96	0,7	1,8	2,5
Z ustrezno izobrazbo, skupaj	4.757	225	1.011	99,3	98,2	97,5
Srednješolska	1.775	-132	-245	53,5	41,3	36,4
Terciarna	2.982	357	1.256	45,7	56,9	61,1
Pomočniki vzgojiteljev						
Skupaj	5.317	294	1.383	100,0	100,0	100,0
Brez ustrezne izobrazbe	231	-12	53	4,5	4,8	4,3
Z ustrezno izobrazbo, skupaj	5.086	306	1.330	95,5	95,2	95,7
Srednješolska	4.790	374	1.441	85,1	87,9	90,1
Terciarna	296	-68	-111	10,3	7,2	5,6

Viri: Interni podatki SURS o predšolski vzgoji (2012); Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Statistične informacije – SURS (2002, 2003); SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

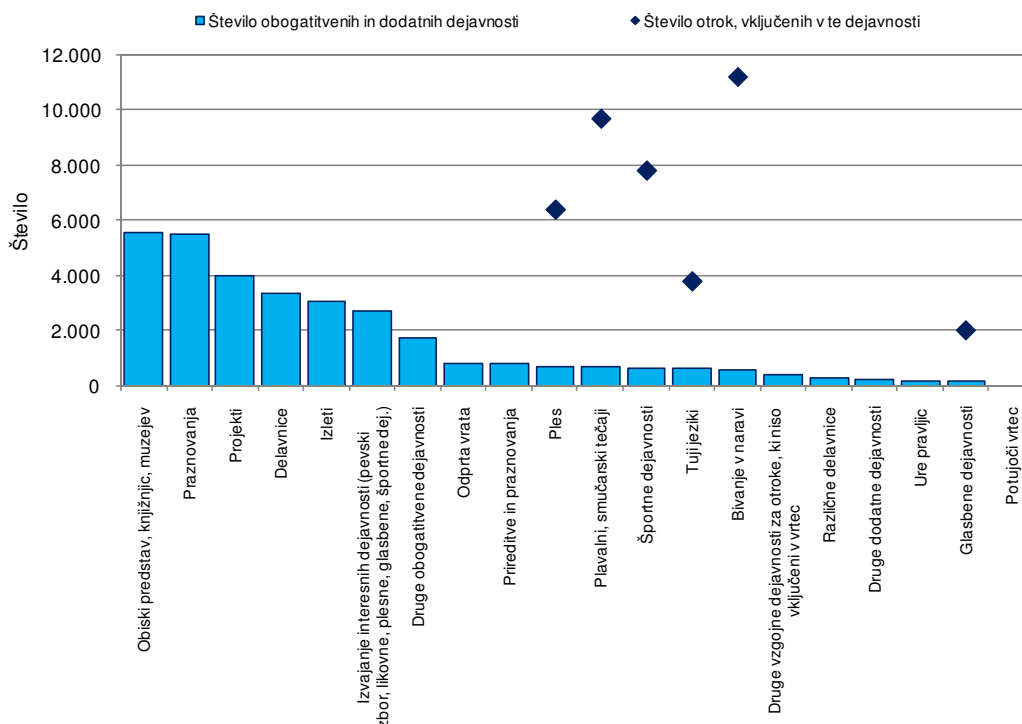
8.4 Prostor in oprema ter dejavnosti vrtca v Sloveniji

Odstopanje od normativa glede zagotavljanja notranje igralne površine, ki ga določa Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca, lahko traja najdlje do septembra 2013. Pravilnik, ki je bil sprejet leta 2005, določa pogoje in normative v zvezi z zemljiščem, igriščem, prostori za otroke in strokovne delavce, higienske in tehnične pogoje. Z vidika zagotavljanja kakovosti predšolske vzgoje in varstva ter varnosti je pomembno, da oprema in prostor ustrezata tehničnim in drugim pogojem in da je na vsakega otroka zagotovljena dovolj velika igralna površina. Pravilnik iz leta 2000 je med drugim določil, da mora igrišče meriti najmanj 15 m² na otroka, izjemoma tudi manj, če so v neposredni bližini zelene površine, ki jih je mogoče uporabljati za igro, in do njih vodi varna pot. Na otroka se zagotovijo praviloma 4 m², vendar ne manj kot 3 m² notranje igralne površine. Leta 2010 je bil sprejet Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca, kjer je določeno, da mora vrtec zagotavljati 15 m² igralne površine na otroka. Ob pomanjkanju mest v vrtcih je bila v letu 2010 spremenjena prehodna in končna določba, ki je omogočila zrahljanje normativov glede zagotavljanja notranje igralne površine. Za vrtce, ki zaradi tega normativa ne bi mogli sprejeti vseh vpisanih otrok, lahko občina ustanoviteljica sprejme sklep o manjši notranji igralni površini, vendar ne manjši od 3 m² na otroka za otroke do drugega leta starosti, 2,6 m² na otroka za otroke od drugega do tretjega leta starosti in 1,75 m² na otroka za otroke od tretjega leta starosti. Odstopanje od normativa lahko traja najdlje do 1. 9. 2013. Ob pričakovanem povečevanju pritiska na vrtce v prihodnjih letih bo predvidena opustitev zrahljanja normativov še dodatno povečala problematiko v zvezi z zagotavljanjem števila vpisnih mest v vrtcih.

Strokovno podlago za delo v vrtcih predstavlja Kurikulum za vrtce. Kurikulum pomeni strokovno podlago za delo v vrtcih, za doseganje ustrezne kakovosti v vrtcih pa je enako pomembna izpeljava v prakso oz.

izvedbeni kurikulum. Kurikulum za vrtce vključuje dejavnosti na različnih področjih (gibanje, jezik, umetnost, družba, narava in matematika). Kurikulum je nacionalni dokument, ki temelji na Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v RS iz leta 1995, Zakonu o vrtcih in šolski zakonodaji iz leta 1996 in Izhodiščih kurikularne prenovi iz leta 1996. Kurikulum za vrtce je bil sprejet leta 1999, predstavlja pa podlago za strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo v vrtcih. Za ciljne skupine otrok (otroci s posebnimi potrebami, Romi, otroci na dvojezičnih območjih) so bili oblikovani dodatki oz. prilagoditve Kurikuluma za vrtce¹⁰⁶.

Slika 26: Število obogatitvenih in dodatnih dejavnosti za otroke, ki so vključeni v vrtec ter število vzgojnih dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec in število otrok, vključenih v te dejavnosti, 2010/2011

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje.

Opomba: Število otrok, vključenih v posamezne dejavnosti se lahko tudi podvaja. Število otrok je prikazano za tiste dejavnosti, za katere je bil na voljo podatek. Med obogatitvene dejavnosti spadajo bivanje v naravi, delavnice, obiski predstav, knjižnic in muzejev, izvajanje interesnih dejavnosti (pevski zbor, likovne, plesne, glasbene in športne dejavnosti), plavalni in smučarski tečajji, praznovanja, izleti, projekti in druge obogatitvene dejavnosti. Dodatne dejavnosti vključujejo tuje jezike, ples, športne dejavnosti, glasbene dejavnosti, različne delavnice in druge dodatne dejavnosti. Vzgojne dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, so odrta vrata, ure pravljic, potujoči vrtec, prireditve in praznovanja ter druge vzgojne dejavnosti.

Vrtci izvajajo razne obogatitvene in dodatne ter vzgojne dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec.

Kot smo že omenili, na kakovost predšolske vzgoje poleg ustrezno usposobljenega pedagoškega kadra vpliva tudi možnost za vključitev otrok v razne dejavnosti. Vrtci izvajajo razne obogatitvene in dodatne dejavnosti za otroke, ki so vključeni v vrtec ter vzgojne dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec. Obogatitvene dejavnosti sodijo v izvedbeni kurikulum vrtca, ki jih vrtec izvaja občasno, daljši ali krajši čas, odvisno od izvedbenega kurikuluma vrtca, interesa otrok in želja staršev. Načrtujejo in izvajajo jih strokovni delavci vrtca v času predpisane delovne obveznosti vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev in so skladne s cilji in načeli Kurikula za vrtce (nacionalni dokument). Med obogatitvene dejavnosti spadajo bivanje v naravi, delavnice,

¹⁰⁶ Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke, Dodatek h Kurikulu za delo na dvojezičnih področjih, Dodatek h Kurikulu za vrtce za otroke Romov in Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami.

obiski predstav, knjižnic in muzejev, izvajanje interesnih dejavnosti (pevski zbor, likovne, plesne, glasbene in športne dejavnosti), plavalni in smučarski tečaji, praznovanja, izleti, projekti in druge obogatitvene dejavnosti. Druga vrsta dejavnosti, ki jih izvajajo vrtci, so dodatne dejavnosti, ki spadajo med storitveno dejavnost in v nobenem primeru v kurikulum vrtca, ne glede na to ali so njene vsebine in cilji skladni z vsebinami in cilji Kurikula za vrtce. Sem uvrščamo tuje jezike, ples, športne dejavnosti, glasbene dejavnosti, različne delavnice in druge dodatne dejavnosti. Za otroke, ki niso vključeni v vrtec, pa vrtci organizirajo razne krajše ali daljše vzgojne dejavnosti (odprta vrata, ure pravljic, potujoči vrtec, prireditve in praznovanja ter druge vzgojne dejavnosti) (Statistični vprašalnik o predšolski vzgoji v vrtcih, 2010). V šolskem letu 2010/2011¹⁰⁷ so vrtci med vsemi dejavnostmi izvedli največ obogatitvenih dejavnosti (27.526). Število dodatnih dejavnosti je bilo bistveno manjše (2.761), najmanjše pa je bilo število vzgojnih dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec (2.288) (gl. Slika 26).

¹⁰⁷ Podatki zaradi sprememb v metodologiji niso primerljivi s podatki za pretekla leta.

9 FINANCIRANJE PREDŠOLSKE VZGOJE

Finančno dostopna predšolska vzgoja in varstvo povečuje možnost za vključenost otrok vanjo; država (ali občina) z javnim financiranjem povečuje njeno dostopnost predšolske vzgoje in varstva.

Viri financiranja predšolske vzgoje in varstva so lahko javni, zasebni in mednarodni. Javni viri so proračun države, regij in lokalnih skupnosti. Zasebni viri so najpogosteje starši, lahko pa predšolsko vzgojo in varstvo financirajo tudi razne zveze, organizacije, fundacije, verske skupnosti in delodajalci. Država lahko z različnimi oblikami materialnih pomoči povečuje finančno dostopnost predšolske vzgoje in varstva. Z vidika finančne dostopnosti so pomembni obseg javnih izdatkov za predšolsko vzgojo, razmerje med javnimi in zasebnimi izdatki ter višina javnih zasebnih izdatkov, med katerimi so praviloma najpomembnejši izdatki staršev otrok, vključenih v vrtece. Z vidika spodbujanja vključenosti otrok iz različnih socio-ekonomskih skupin prebivalstva v predšolsko vzgojo in varstvo je relevantna višina stroškov za predšolsko vzgojo in varstvo, ki jo pokrijejo starši iz različnih socio-ekonomskih skupin prebivalstva in višina stroškov, ki je krita iz javnih virov. Država lahko omogoča in spodbuja vključenost otrok iz socialno šibkejših družin v predšolsko vzgojo in varstvo, tako da uvede lestvico plačil staršev za vrtec glede na višino dohodka družine oz. glede na višino dohodka na družinskega člana in premoženjsko stanje družine.

Financiranje predšolske vzgoje in varstva iz javnih virov ima tudi nekatere druge koristi. Financiranje predšolske vzgoje in varstva iz javnih virov je za državo strošek, vendar ima tudi koristi. Vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitivno vpliva na njihove učne dosežke v šoli, zmanjšuje verjetnost, da bo posameznik ponavljal razred, imel vedenjske težave, zmanjšuje verjetnost kriminala, kar pa za državo pomeni nižje stroške za odpravljanje teh problemov (Barnett, 2010). Financiranje predšolskega varstva in vzgoje iz javnih virov ima pozitivne učinke, predvsem za otroke iz socialno depriviligiranih družin. Podatki za ZDA kažejo, da je pri njih večja verjetnost šolskega osipa. Država lahko z zagotavljanjem dostopa do predšolske vzgoje in varstva zmanjša njegovo verjetnost. Od javnega financiranja predšolske vzgoje nimajo koristi samo otroci, ki so vključeni vanjo, temveč tudi družba kot celota. Če država ne vlaga v zmanjševanje depriviligiranosti v zgodnjem otroštvu in ne zagotavlja enakih možnosti vsem otrokom, se negativni učinki depriviligiranosti akumulirajo. To se kažejo med drugim tudi v povprečju v slabših učnih dosežkih in manjši verjetnosti dokončanja šolanja (Heckman, Masterov, 2007, str. 2-3). Longitudalna študija, ki je ugotavljala učinke High/Scope Education Research Foundation's Perry Preschool Project¹⁰⁸, je pokazala, da so imeli posamezniki, ki so bili vključeni v program predšolske vzgoje, pri 27-ih letih višje dohodke, večji delež jih je imel svoje stanovanje, večji delež jih je končal izobraževanje in manjši delež jih je prejemal socialno pomoč v primerjavi s posamezniki, ki niso bili vključeni v program (Prevention Summary). Kot navaja OECD-jeva publikacija Starting strong II (2006, str. 37) se je v zadnjih letih med ekonomisti in raziskovalci na področju izobraževanja razširilo stališče, da je predšolska vzgoja in varstvo javna dobrina.

Z vidika finančne dostopnosti predšolske vzgoje je relevantnih več elementov. Stroški predšolske vzgoje in varstva zajemajo stroške investicij in vzdrževanja vrtcev, izvajanja vzgojno-izobraževalnega programa (plače zaposlenih, didaktična oprema in učno gradivo, dodatne dejavnosti vrtcev), plenice, prehrane in prevoza otrok ipd.. Država z različnimi oblikami materialnih pomoči starejšim otrok, vključenim v predšolsko

¹⁰⁸ Perryev program je bil namenjen naključno izbranim otrokom v 60. letih 20. stoletja, v Ypsilanti (v zvezni državi Michigan v ZDA). Študija je ugotavljala, ali imajo lahko kakovostni programi predšolske vzgoje in varstva kratkoročne in dolgoročne koristi za otroke, ki živijo v revščini in pri katerih je visoka verjetnost šolskega osipa. V okviru študije so spremljali posameznike, ki so bili vključeni v Perry Preschool Project v 60. letih 20. stoletja, v odraslo obdobje in ugotavljali učinke pri 123-ih odraslih, ko so bili stari 27 let, tako da so primerjali skupino, ki je bila vključena v program s skupino, ki ni bila vključena.

vzgojo in varstvo, povečuje finančno dostopnost predšolske vzgoje in varstva. Z vidika financiranja predšolske vzgoje in varstva in dostopnosti tega so poleg podatkov o izdatkih za izobraževanje relevantni tudi nekateri drugi podatki (Kahiluoto, 2010):

- Ali je predšolska raven izobraževanja brezplačna? Če je, od katere starosti in koliko ur na leto?
- Kakšna je višina stroškov, ki jih pokrivajo starši? Ali je višina stroškov zakonsko regulirana? Ali je za družine z nizkimi dohodki predšolska vzgoja brezplačna?
- Kakšna je višina povprečnih stroškov staršev za otroka? Kolikšen delež stroškov predšolske vzgoje in varstva pokrivajo starši?
- Ali imajo države materialne spodbude za starše, ki organizirajo zasebno varstvo ali podporo za družine, ki imajo same otroke v varstvu?

V poglavju prikazujemo najprej načine financiranja predšolske vzgoje v Sloveniji, nato pa mednarodno primerjavo z državami EU-27. Na osnovi dosegljivih podatkov iz opisov izobraževalnih sistemov iz baze Eurybase prikazujemo značilnosti financiranja predšolske vzgoje in varstva o katerih poročajo posamezne države. Te podatke ponekod dopolnjujemo s podatki OECD.

9.1 Financiranje predšolske vzgoje v Sloveniji

V Sloveniji financiranje vrtcev določata Zakon o vrtcih in Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI).

Javne vrtce financirajo lokalna skupnost, starši in država. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 se programi predšolske vzgoje financirajo iz javnih sredstev, sredstev ustanovitelja, plačil staršev, donacij in drugih virov¹⁰⁹. Javni vrtci se financirajo s sredstvi lokalne skupnosti, državnega proračuna in s plačili staršev. Vrtcu ali drugi pravni osebi, ki izvaja predšolsko vzgojo na domu, pripadajo sredstva na podlagi odločbe šolske uprave v višini, ki jih lokalna skupnost, na območju katere ima otrok stalno prebivališče, zagotavlja na otroka zasebnemu vrtcu¹¹⁰.

Občine financirajo del programov vrtcev in zagotavljajo sredstva za opremo, investicije ter investicijsko vzdrževanje. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996¹¹¹ se iz proračuna lokalne skupnosti za razliko med ceno programov in plačilom staršev zagotavljajo sredstva za plače in prejemke, davke in prispevke zaposlenih v vrtcih in za materialne stroške. Iz proračuna lokalne skupnosti se zagotavljajo tudi sredstva za investicijsko vzdrževanje in sredstva za investicije v nepremičnine in opremo javnih vrtcev, lahko pa tudi vrtcev s koncesijo. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 se iz proračuna občine vrtcem zagotavljajo sredstva v višini razlike med ceno programov in plačilom staršev. Cena programa vsebuje stroške vzgoje, varstva in prehrane, ki jih sestavljajo stroški dela zaposlenih v vrtcu, stroški materiala in storitev, potrebnih za izvajanje programa in stroški živil za otroke. Iz proračuna občine se zagotavljajo tudi sredstva za investicijsko vzdrževanje in sredstva za investicije v nepremičnine in opremo javnih vrtcev, lahko pa tudi vrtcev s koncesijo. Občina ustanoviteljica javnemu vrtcu zagotavlja tudi sredstva

¹⁰⁹ Po 25. členu zakona.

¹¹⁰ Po 37- em členu zakona.

¹¹¹ Po 28. členu zakona. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 je namesto izraza lokalna skupnost uporabljen izraz občina.

za pokrivanje stroškov iz naslova dejavnosti in nalog, potrebnih za izvajanje programa za predšolske otroke, ki jih ni mogoče všteti v ceno programa.

Sredstva za predšolsko vzgojo se zagotavljajo tudi iz državnega proračuna. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 se iz državnega proračuna zagotavljajo sredstva za oddelke vrtcev v bolnišnicah, katerih dejavnost je namenjena območju države, oddelke predšolske vzgoje v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, katerih ustanovitelj je država, plačilo višjih stroškov za oddelke, kjer se pri vzgojnem delu uporablja italijanski jezik oz. kjer vzgojno delo poteka dvojezično (v slovenskem in madžarskem jeziku) ter za oddelke otrok Romov in del sredstev za investicije v nepremičnine in opremo na narodno mešanih območjih¹¹². Iz državnega proračuna se zagotavljajo tudi sredstva za razvoj dejavnosti predšolske vzgoje¹¹³. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-B) iz leta 2003 se iz državnega proračuna zagotavlja tudi polovico sredstev za plače in prejemke ter davke in prispevke za vzgojitelje v oddelkih vrtcev, ki delujejo v bolnišnicah, katerih dejavnost je namenjena območju države. O financiranju vrtcev iz državnega proračuna govori tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Po zakonu (ZOFVI A) iz leta 2001 se iz državnega proračuna zagotavljajo tudi sredstva za prevoze predšolskih otrok s posebnimi potrebami v določenih primerih¹¹⁴.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 državi nalaga dodatne obveznosti glede financiranja vrtcev, med katerimi je tudi sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kakor enega otroka. Iz državnega proračuna se vrtcem zagotavljajo tudi sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kakor enega otroka. Sredstva se zagotavljajo v višini, ki je staršem določena kot plačilo za program vrtca, v katerega so vključeni mlajši otroci. Določba se je začela uporabljati 1. 9. 2008¹¹⁵. Iz državnega proračuna se zagotavljajo tudi sredstva za izpeljavo vsakoletnega razpisa javnega natečaja za podelitev znaka »dobra igrča«¹¹⁶ in sredstva za sofinanciranje plačila vrtca za otroka, ki je dopolnil starost treh let, v višini 50 % plačila, ki jim je v skladu z zakonom določeno kot plačilo za vrtec. Določba, po kateri se iz državnega proračuna zagotavljajo tudi sredstva za sofinanciranje plačila vrtca za otroka, ki je dopolnil starost tri leta, začne veljati postopoma (1. 1. 2010 za otroke, ki so dopolnili 5 let, 1. 1. 2012 za otroke, ki so dopolnili 4 leta in 1. 1. 2013 za otroke, ki so dopolnili 3 leta)¹¹⁷. V letu 2009 je bil kot odziv na gospodarsko krizo sprejet Zakon o interventnih ukrepih zaradi gospodarske krize (ZIUZGK), ki je prestavil pričetek izvajanja te določbe in sicer za otroke, ki so dopolnili 5 let s 1. 1. 2010 na 1. 1. 2011. V letu 2010 je bil sprejet nov zakon o interventnih ukrepih (ZIU), ki je izvajanje določbe še prestavil. Določba se za otroke, ki so dopolnili 4 in 5 let, začne uporabljati 1. 1. 2013.

S spremembo zakona o vrtcih iz leta 2008 se je povečala finančna dostopnost vrtcev za starše, ki imajo v vrtec vključenega več kot enega otroka, ob tem pa so starši v vrtec vključili tudi tiste otroke, ki jih sicer ne bi. Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 starši, če je v vrtec vključen več kakor en otrok iz družine, za starejšega otroka plačujejo za en razred nižjo ceno, za mlajše

¹¹² Po 29. členu zakona.

¹¹³ Po 38. členu zakona. Raziskovalna in eksperimentalna dejavnost, strokovno izobraževanje strokovnih delavcev, informacijsko-dokumentacijska dejavnost, strokovna posvetovanja, šola za ravnatelje, zaposlovanje in usposabljanje pripravnikov, štipendiranje za pedagoški poklic in za subvencioniranje šolnin, otroško in strokovno periodiko ter subvencioniranje cene strokovne literature, nacionalna nagrada za strokovne delavce in mednarodna dejavnost

¹¹⁴ Te primere določa 15-i člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami iz leta 2001.

¹¹⁵ S spremembo 29. člena zakona.

¹¹⁶ Po 38. členu zakona.

¹¹⁷ Po 31. členu zakona.

otroke pa so plačila oproščeni. V letu 2010¹¹⁸ je bilo takih otrok 12.357, kar je za 29,3 % več kot leta 2008. Ukrep je prispeval tudi k dvigu vključenosti otrok v vrtce, saj so starši v vrtec vključili tudi otroke, ki jih sicer ne bi vključili.

Zasebni vrtci lahko pod določenimi pogoji prejemajo javna sredstva. Tudi zasebni vrtci lahko pod določenimi pogoji prejemajo javna sredstva. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 zasebnim vrtcem pripadajo sredstva iz proračunov lokalnih skupnosti, če so dostopni vsem otrokom, izvajajo najmanj poldnevni program, imajo najmanj za dva oddelka vključenih otrok in imajo zaposlene oz. drugače zagotovljene vzgojitelje za izvedbo programa v skladu s predpisi¹¹⁹. Zasebnemu vrtcu pripada za posameznega otroka 85 % sredstev, ki jih lokalna skupnost za plače in materialne stroške zagotavlja javnim vrtcem na svojem območju. Obveznost lokalne skupnosti se izračuna iz povprečnega obsega sredstev, ki jih lokalna skupnost zagotavlja javnim vrtcem na svojem območju. Za financiranje zasebnih vrtcev iz javnih virov je določen pogoj za financiranje in sicer, da se plače zaposlenih v zasebnih vrtcih oblikujejo na podlagi istih predpisov kot v javnih vrtcih¹²⁰. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-B) iz leta 2003 je bil spremenjen 34. člen o financiranju zasebnih vrtcev. Osnova za izračun obveznosti lokalne skupnosti za posameznega otroka je cena istovrstnega programa javnega vrtca na območju lokalne skupnosti, zmanjšana za znesek, ki bi ga starši plačali za otroka, če bi bil otrok vključen v javni vrtec. Zasebnemu vrtcu pripada za posameznega otroka 85 % teh sredstev. S Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 se je spremenila določba, po kateri morajo imeti zasebni vrtci za to, da pridobijo javna sredstva, najmanj dva oddelka vključenih otrok. Po novem mora imeti vrtec najmanj en oddelek vključenih otrok. Starši pa so tudi v zasebnem vrtcu, ki izvaja javno veljavni program, podobno kot v javnem vrtcu, če je v vrtec vključen več kot en otrok iz iste družine, za mlajšega otroka upravičeni do sofinanciranja iz državnega proračuna. To velja tudi za zasebnika, ki ima organizirano vzgojo in varstvo otrok v vzgojno-varstveni družini. Črtana je bila določba, da zasebnemu vrtcu pripada za posameznega otroka 85 % sredstev, namenjenih za javni vrtec. Iz javnih sredstev se lahko po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 financira tudi predšolska vzgoja na domu.

Osnova za plačilo staršev za vrtec je cena programa, v katerega je otrok vključen. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 je osnova za plačilo staršev cena programa, v katerega je otrok vključen. Cena programa obsega stroške vzgoje, varstva in prehrane v vrtcu in ne vsebuje sredstev za investicije in investicijsko vzdrževanje¹²¹. Zakon določa tudi osnovo za plačilo staršev otrok s posebnimi potrebami, ta je za te otroke enaka ceni programa za druge enako stare otroke. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-A) iz leta 2000 se je prišlo do dopolnitve v zvezi s plačilom staršev otrok, ki so vključeni v oddelke vrtcev na območjih s posebnimi razvojnimi problemi. Osnova za plačilo je cena enakega programa, ki velja v vrtcu na območju občine oz. povprečna cena enakih programov, ki veljajo v vrtcih na območju občine. V primeru, da so na območju lokalne skupnosti vsi oddelki vrtca oblikovani na podlagi posebnega normativa, po katerem se za vzgojo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi, narodno mešanih območjih ter za vzgojo otrok Romov sprejmejo posebni normativi in standardi, je osnova za plačilo staršev povprečna cena enakega programa v Republiki Sloveniji. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 je natančneje opredelil, kaj zajema cena programov (stroški dela zaposlenih v vrtcu, stroški materiala in storitev, potrebnih za izvajanje programa in stroški živil za otroke)¹²².

¹¹⁸ Podatki so za december.

¹¹⁹ Po 34. členu zakona.

¹²⁰ Po 35. členu zakona.

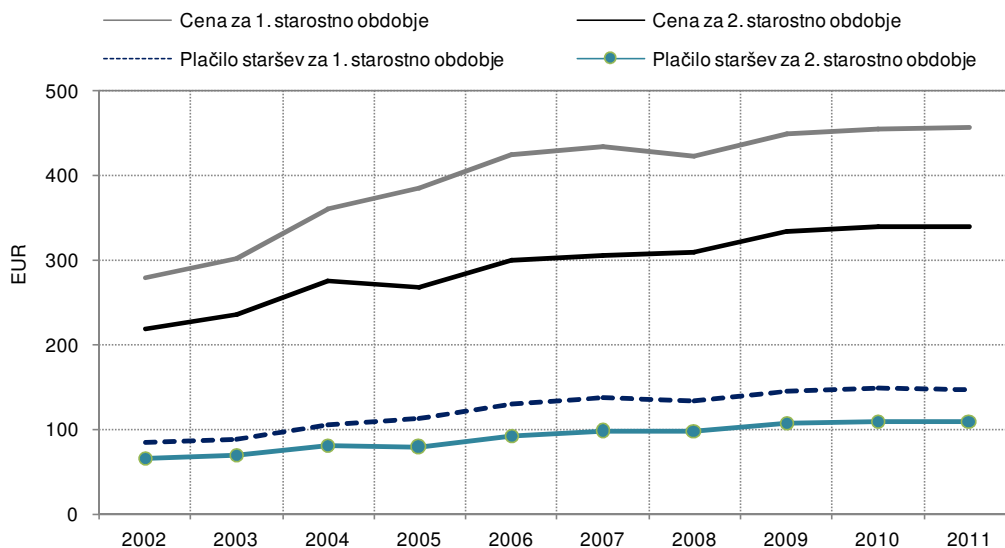
¹²¹ 30. členu zakona.

¹²² Po 28 - em členu zakona.

Cene programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo, predlaga vrtec, določi pa občina. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 ceno programov določi ustanovitelj oz. koncedent na predlog vrtca¹²³. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008 cene programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo, predlaga vrtec, skupaj s predlogom finančnega načrta. Ceno programa pa določi pristojni organ občine ustanoviteljice oz. koncedentke. V letu 2003 je bil sprejet Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo. Cene programov, ki jih vrtec oblikuje na osnovi določene metodologije, so podlaga za izračun plačila staršev in izračun razlike med ceno programa in plačilom staršev, ki jo je vrtcu dolžna zagotavljati občina. Pravilnik se je za oblikovanje cen začel uporabljati leta 2004.

V obdobju 2002–2010 se je delež plačil staršev za vrtec povečal. Povprečna cena programa v vrtcih je v prvem starostnem obdobju višja kot v drugem, kar je povezano z manjšim številom otrok na oddelek in posledično višjimi stroški predšolske vzgoje na otroka. Povprečna cena programa v vrtcih je v letu 2011 znašala za prvo starostno obdobje 456,80 EUR in za drugo starostno obdobje 340,30 EUR (gl. Slika 27). Povprečno plačilo staršev za vrtec pa je znašalo za prvo starostno obdobje 146,40 EUR in za drugo starostno obdobje 109,07 EUR, starši pa so v povprečju plačali 32 % cene programa za vrtce. V letu 2010 se je povprečna cena programa realno zmanjšala, povprečno plačilo staršev za vrtec pa ostalo praktično na isti ravni. V obdobju 2002–2010 se je povprečna cena programa v prvem starostnem obdobju povprečno letno realno povečala za 2,9 %, v drugem starostnem obdobju pa za 2,3 %. Povprečni plačili staršev za vrtec pa sta se bolj povečali (v prvem starostnem obdobju za 3,9 %; v drugem starostnem obdobju za 3,2 %) (gl. Sliki 14 in 15 v excelovi prilogi slik). Ob hitrejši rasti plačil staršev za vrtec od povprečne cene se je delež plačil staršev za vrtec v ceni programa povečal (za 1,9 o. t.).

Slika 27: Povprečna cena programa v vrtcih in povprečno plačilo staršev za vrtec, Slovenija, 2002–2011

Vir: Interni podatki MŠŠ.

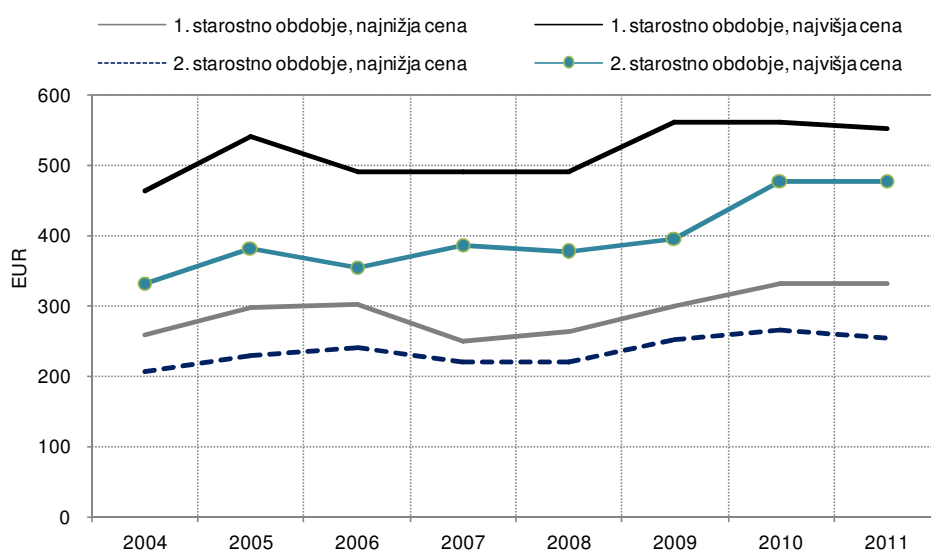
Med cenami programov vrtcev so velike razlike med vrtci, ki so se v obdobju od začetka uporabe metodologije za določanje cen programov v vrtcih še povečale. Po Zakonu o vrtcih iz leta 1996 je osnova za plačilo staršev cena programa, v katerega je otrok vključen¹²⁴. V letu 2011 je najvišja cena programa v

¹²³ Po 31. členu zakona.

¹²⁴ Cena programa obsega stroške vzgoje, varstva in prehrane v vrtcu in ne vsebuje sredstev za investicije in investicijsko vzdrževanje.

VRTCIH ZA PRVO STAROSTNO OBDOBJE (1–2 leti) znašala 553,11 EUR in je presegala najnižjo za 66,9 %, za drugo starostno obdobje pa je znašala 476,94 EUR in je presegala najnižjo za 87,8 %. V obdobju 2004–2010¹²⁵ so se realno povečale najnižje in najvišje cene programov v vrtcih v obeh starostnih obdobjih. V relativnem smislu se je najbolj povečala najvišja cena programa v drugem starostnem obdobju (za dobro petino), najmanj pa najvišja cena v prvem starostnem obdobju (za 2,4 %). Razlika med najvišjo in najnižjo ceno je v letu 2011 v prvem starostnem obdobju znašala 222 EUR, v drugem pa 223 EUR. V drugem starostnem obdobju se je ta razlika v zadnjem letu še povečala (gl. Sliko 28). V obdobju od leta 2004, ko se je začela uporabljati metodologija za določanje cen programov v vrtcih) do leta 2011, se je razlika med najvišjo in najnižjo ceno programa v obeh starostnih skupinah povečala.

Slika 28: Najnižje in najvišje cene programov v vrtcih, Slovenija, 2004–2011

Vir: Interni podatki MŠŠ.

Starši so pri plačilu vrtca glede na višino dohodka in premoženje razvrščeni v plačilne razrede; starši, ki prejemo denarno socialno pomoč, pa so plačila oproščeni. Po 32. členu Zakona o vrtcih iz leta 1996 plačilo staršev določi lokalna skupnost na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, ob upoštevanju dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo na zaposlenega in ob upoštevanju premoženja družine. Plačila so oproščeni starši, ki prejemo denarni dodatek po predpisih o socialnem varstvu. Če je v vrtec vključen več kot en otrok iz družine, starši za starejše otroke plačujejo za en razred nižjo ceno. Starši otrok, ki niso zavezanci za dohodnino v RS, plačajo polno ceno programa, v katerega je vključen otrok. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-B) iz leta 2003 se je spremenil 32-i člen. Namesto določbe, da so plačila vrtca oproščeni starši, ki prejemo denarni dodatek po predpisih o socialnem varstvu se vnese določba, da so plačila oproščeni starši, ki prejemo denarno socialno pomoč. Zakon iz leta 1996 je določil, da se pri določanju plačila staršev upošteva tudi premoženje družine, ni pa vnesel določila o tem, katero premoženje se upošteva. Zakon iz leta 2003 je konkretiziral, kaj se šteje kot premoženje. Kot premoženje se šteje vse premično in nepremično premoženje, s katerim razpolaga družina. Kot premoženje se ne šteje stanovanje, v katerem živijo starši in ki ga zakon določa kot primerno stanovanje, predmeti, ki so po predpisih o izvršbi in zavarovanju izvzeti iz izvršbe, razen gotovine, kot to določa zakon o izvršbi in

¹²⁵ Ker v času priprave delovnega zvezka še nismo imeli na voljo podatka o indeksu cen življenjskih potrebščin za leto 2011, smo realno rast cen programov v vrtcih izračunali za obdobje do leta 2010.

zavarovanju, osebno vozilo v vrednosti do višine 18 minimalnih plač in premoženje, ki daje dohodke, ki se upoštevajo pri ugotavljanju dohodka staršev oz. družine.

Plačilo staršev za vrtec podrobneje določa Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih. Starši so pri plačilu vrtca razvrščeni v plačilne razrede na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, ob upoštevanju dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo na zaposlenega in ob upoštevanju premoženja družine. Po Pravilniku o plačilih staršev za vrtec iz leta 1996 plačilo staršev določi občina na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, ob upoštevanju mesečnega dohodka na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo na zaposlenega v RS in premoženja družine. S Pravilnikom o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih iz leta 1998 je prišlo do spremembe lestvice. Število plačilnih razredov se je zmanjšalo. Starši plačajo največ 80 % cene programa, v katerega je vključen otrok, spremenili pa so se tudi plačilni razredi. Lestvica se je nato spet spremenila v letu 2000 in sicer v spodnjem delu. Meja prvega plačilnega razreda se je razširila na mesečni dohodek na družinskega člana v višini do 25 % povprečne plače na zaposlenega, plačilo pa znižalo na 10 % cene programa vrtca (gl. Tabela 9). V pravilnikih iz let 2002, 2003, 2005 in 2006 ni bilo sprememb lestvice.

Tabela 9: Lestvica plačila za vrtec, 1996–2012¹

Plačilni razred	1996		1998		2000		2012 ¹	
	Če znaša mesečni dohodek na družinskega člana v % povpr. bruto plače na zaposl. v RS v preteklem koledar.letu	Znaša plačilo naslednji odstotek od cene programa	Če znaša mesečni dohodek na družinskega člana v % povpr. bruto plače na zaposl. v RS v preteklem koledar.letu	Znaša plačilo naslednji odstotek od cene programa	Če znaša mesečni dohodek na družinskega člana v % povpr. bruto plače na zaposl. v RS v preteklem koledar.letu	Znaša plačilo naslednji odstotek od cene programa	Če znaša povprečni mesečni dohodek na osebo v % od povpr. neto plače	Znaša plačilo naslednji odstotek od cene programa
1	do 20	15	do 20	15	do 25	10	do 18	0
2	nad 20 do 30	20	nad 20 do 35	20	nad 25 do 35	20	nad 18 do 30	10
3	nad 30 do 40	30	nad 35 do 45	30	nad 35 do 45	30	nad 30 do 36	20
4	nad 40 do 55	40	nad 45 do 55	40	nad 45 do 55	40	nad 36 do 42	30
5	nad 55 do 75	50	nad 55 do 70	50	nad 55 do 70	50	nad 42 do 53	35
6	nad 75 do 95	60	nad 70 do 90	60	nad 70 do 90	60	nad 53 do 64	43
7	nad 95 do 120	70	nad 90 do 110	70	nad 90 do 110	70	nad 64 do 82	53
8	nad 120 do 150	80	nad 110	80	nad 110	80	nad 82 do 99	66
9	nad 150	85					nad 99	77

Viri: Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih, 1996; Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih (1998, 2000, 2002, 2003, 2005 in 2006); Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), 2010; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A), 2011.

Opomba: Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev je začel veljati 1. 1. 2012.

V obdobju 2001–2011 se je najbolj povečal delež plačil staršev v prvem plačilnem razredu, zmanjšal pa v drugem in tretjem plačilnem razredu. Največji delež staršev je bil v vseh letih v obdobju 2001–2011 razvrščen v prvi plačilni razred. V obdobju 2001–2011 je prišlo do največjih sprememb v strukturi plačil staršev otrok, vključenih v vrtece, po plačilnih razredih v spodnjem delu lestvice. Delež staršev v prvem plačilnem razredu se je povečal za 4 o. t., najbolj pa se je zmanjšal v drugem in tretjem plačilnem razredu. Do

spremembe je prišlo tudi v zgornjem delu lestvice. Delež staršev v najvišjem plačilnem razredu se je zmanjšal, v predzadnjem pa povečal.

Tabela 10: Struktura plačil staršev predšolskih otrok, vključenih v vrtce, po posameznih plačilnih razredih, Slovenija, 2001¹–2011

	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Oproščeni plačila	5,7	8,8	5,9	5,9	5,3	5,4	5,5	5,2
1. plačilni razred	18,3	21,3	22,0	21,3	21,7	21,0	21,3	22,6
2. plačilni razred	19,1	19,4	19,0	18,2	18,0	17,3	17,0	17,1
3. plačilni razred	17,5	16,2	16,6	16,2	16,0	16,1	15,4	15,1
4. plačilni razred	13,3	11,7	12,0	12,1	12,4	12,7	12,3	12,4
5. plačilni razred	10,6	10,0	10,3	10,9	11,0	11,3	11,5	11,3
6. plačilni razred	6,7	6,4	6,6	6,9	6,9	7,2	7,8	7,2
7. plačilni razred	2,2	2,6	3,0	3,2	3,2	3,8	4,0	3,8
8. plačilni razred	6,7	3,6	4,6	5,4	5,4	5,3	5,1	5,3

Vir: Interni podatki MŠŠ.

Opomba: ¹Podatki so na voljo od leta 2001 dalje.

Z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) se bo predvidoma povprečno plačilo staršev za vrtec povečalo, bolj bodo tudi obremenjeni starši v srednjih dohodkovnih razredih. Do večjih sprememb v zvezi z določanjem plačil staršev za vrtec je prišlo s sprejetjem Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) leta 2010, ki je začel veljati leta 2012. Pri meji dohodkov se ne upošteva več bruto dohodka in plače, ampak povprečni mesečni neto dohodek in plača. Spremenile so se tudi meje razredov in višina plačila. Rezultati ocene učinkov reforme socialnih transferjev s statičnim mikrosimulacijskim modelom kažejo, da lahko pri subvencioniranju plačila vrtca pričakujemo nekatere spremembe. Izračuni so pokazali, da se bo povprečna subvencija zmanjšala oz. povprečno plačilo staršev povečalo, prišlo pa bo tudi do premikov po decilnih razredih. Povprečna subvencija se bo povečala v prvem decilnem razredu in tudi v zadnjih dveh decilnih razredih, v razredih od drugega do osmega plačilnega razreda pa se bo zmanjšala. Do največjega zmanjšanja subvencije bo prišlo na sredini dohodkovne porazdelitve (3.–6. decilni razred) (Kump, 2011, str. 52). Te spremembe bodo vplivale na višino zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja in na porazdelitev bremen glede plačila med različnimi dohodkovnimi skupinami prebivalstva.

9.2 Financiranje predšolske vzgoje v državah EU-27

Država finančno dostopnost predšolske vzgoje in varstva povečuje z raznimi oblikami materialnih spodbud. Države praviloma subvencionirajo različne oblike predšolske vzgoje in varstva. Ta je lahko brezplačna za vse otroke. Lahko pa morajo starši plačevati za predšolsko vzgojo in varstvo, višina plačila staršev pa je odvisna od določenih kriterijev. Pri tem starši plačajo del stroškov predšolske vzgoje in varstva, lahko pa so od plačila izvzeti. Oblika večanja finančne dostopnosti predšolske vzgoje in varstva so tudi davčne spodbude in sofinanciranje predšolske vzgoje in varstva s strani delodajalcev. Oblike denarnih pomoči v državah EU-27 so: brezplačna vzgoja in varstvo za vse otroke, znižanje stroškov plačila, oprostitev plačila za izbrane skupine otrok, davčne olajšave, dodatek za šolanje in denarne pomoči delodajalca.

V več državah EU-27 je predšolska vzgoja v celoti brezplačna ali pa starši plačajo le določene dejavnosti oz. poravnajo le določene vrste stroškov; v več državah pa je brezplačen le določen obseg ur predšolske vzgoje ali eno oz. dve leti predšolske vzgoje pred vstopom v osnovno šolo. Izraz brezplačna vzgoja lahko pomeni v celoti brezplačno vzgojo, kar pomeni, da starši ne plačajo niti stroškov

izvajanja vzgojno-izobraževalnega programa, niti drugih tekočih stroškov (prehrana, prevoz). Druga možnost je, da starši plačajo stroške določenih storitev (prehrana, prevoz), ne pa stroškov izvajanja vzgojno-izobraževalnih programov (na primer plače pedagoškega osebja). Brezplačna vzgoja in varstvo ne pomeni nujno, da starši ne prispevajo nič denarja za predšolsko vzgojo in varstvo otrok. Prav tako ni nujno, da je brezplačen celoten obisk predšolske vzgoje in varstva, obisk je lahko brezplačen v določenem obsegu ur. O brezplačni predšolski vzgoji (ali varstvu) poročajo Belgija (francoski del), Belgija (nemški del), Bolgarija, Češka, Finska, Italija, Irska, Malta, Poljska, Portugalska, Romunija, Švedska, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska, Škotska, Latvija, Slovaška) (gl. Okvir 6) in Avstrija (gl. Okvir 7).

Znižano plačilo predšolske vzgoje in varstva oz. plačilo glede na dohodek družine, velikost družine in druge kriterije je pogosta oblika spodbude za povečevanje njene dostopnosti. Kriteriji za znižanje plačila so lahko višina dohodka družine oz. gospodinjstva in število otrok v družini. Poleg tega lahko država določi tudi različne ciljne skupine, ki so deležne znižanja plačila (enostarševske družine, družine, v katerih je eden od staršev redno vpisan na študij, zaposlen v vojski in družine z otroci s posebnimi potrebami). O plačilu predšolske vzgoje in varstva glede na dohodek družine ali druge kriterije in znižano plačilo stroškov poročajo Avstrija¹²⁶, Bolgarija¹²⁷, Belgija (francoski del), Belgiji (flamski del), Danska, Ciper, Češka, Estonija, Nemčija, Madžarska, Italija, Irska, Litva, Slovaška, Portugalska, Združeno kraljestvo in Slovenija. Najpogosteje je višina plačila staršev za predšolsko vzgojo odvisna od dohodka in števila otrok (za opise posameznih držav gl. Tabela 17 v prilogi na koncu).

Okvir 6: Ureditve brezplačne predšolske vzgoje v državah EU-27

Na Finskem je predšolska vzgoja popolnoma brezplačna. Brezplačni so tudi učno in drugo gradivo ter prehrana.

V Belgiji (francoski del) je predšolska vzgoja brezplačna za vse vpisane v izobraževalno orientirane ustanove¹²⁸. Izraz brezplačen pomeni, da ustanova ne zaračunava stroškov izvajanja programa. Starši namreč pokrivajo stroške prehrane, prevoza in zunajšolskih dejavnosti in varstva. Knjige in pisalne potrebščine so brezplačne. Podobno je tudi v Italiji, kjer starši za predšolsko vzgojo plačajo le majhen prispevek za prevoz in prehrano, pri čemer so gospodinjstva z nizkimi dohodki iz plačila izvzeta.

V Bolgariji je predšolska vzgoja v državnih ali občinskih vrtcih financirana iz državnih ali občinskih virov, starši morajo plačati le stroške prehrane otrok v celodnevni vrtcih. V Latviji javne ustanove za predšolsko vzgojo zaračunavajo staršem stroške prehrane in upravljanja, izvajanje programa pa je za starše brezplačno. Občine lahko znižajo ceno obroka za otroke iz družin z nizkimi dohodki.

Na Portugalskem je v javnih ustanovah izvajanje programa (plače učiteljev, nastanitev, didaktično gradivo in pripomočki) brezplačno za vse otroke, višina zneska, ki ga starši plačajo za prehrano, socialne in učne dejavnosti, pa je odvisna od višine dohodka družine.

V Romuniji starši plačajo stroške kosila, višina plačila je odvisna od njihovega dohodka in števila otrok, vključenih v vrtec. Določene skupine staršev (samohranilci, starši več kot dveh otrok, starši, nezmožni za delo) so na odločitev občinskega sveta izvzeti iz plačila prehrane.

¹²⁶ Po podatkih OECD (Austria 2009).

¹²⁷ Po podatkih OECD (Bulgaria 2009).

¹²⁸ Predšolska vzgoja je združena z osnovnošolskim izobraževanjem, skupaj predstavljata celoto. Predšolska vzgoja se večinoma izvaja v osnovnih šolah.

V Belgiji (nemški del) je predšolska vzgoja brezplačna, otroci pa imajo pravico do brezplačnega prevoza s šolskim avtobusom.

Na Poljskem so po zakonu o izobraževanju občine dolžne zagotoviti brezplačen obisk javnega programa predšolske vzgoje v okviru glavnega kurikulumu do 5 ur dnevno. Vse programe, ki trajajo dlje časa kot 5 ur, plačajo starši. Podobno je tudi na Švedskem, kjer sta predšolska vzgoja od tretjega leta starosti in predšolski razred brezplačna v obsegu 525 ur na leto in v Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irska, Škotska), kjer so vsi otroci, stari 3 in 4 leta, upravičeni do brezplačne predšolske vzgoje v določenem obsegu ur. Starši morajo plačati oskrbo za otroke, mlajše od treh let in dodatno varstvo za starejše od treh let. Višino sredstev za predšolsko vzgojo in varstvo določi lokalna oblast upoštevaje število otrok, starih 3 in 4 leta, ne glede na vrsto ustanove, ki jo obiskujejo.

Na Češkem je brezplačna predšolska vzgoja v zadnjem letu pred vstopom v šolo v javnem vrtcu in v pripravljalnem razredu. Tudi na Slovaškem starši ne plačajo vrtca za otroka, ki obiskuje vrtec eno leto pred vstopom v šolo. Podobno na Irskem od januarja 2010 otroci eno leto pred vstopom v šolo obiskujejo brezplačno predšolsko vzgojo.

Na Malti so državni vrtci brezplačni in dostopni vsem otrokom.

Izvetje od plačila stroškov predšolske vzgoje in varstva je praviloma namenjeno socialno ogroženim družinam. Nekaterne države EU-27 določenim skupinam prebivalcev omogočajo izvetje od plačila stroškov predšolske vzgoje in varstva (Bolgarija, Ciper, Češka, Grčija, Litva, Poljska, Slovaška, Madžarska, Danska, Malta in Slovenija). V Bolgariji so določene skupine staršev (samohranilci, starši več kot dveh otrok, nezmožni za delo, sirote) na odločitev občinskega sveta izvzeti iz plačila prehrane. Na Češkem predšolske vzgoje ne plačajo prejemniki socialne pomoči in starši, ki prejema dodatek za vzgojo. Ravnatelj vrtca lahko določi izjeme od plačila vrtca tudi za druge skupine staršev. V Grčiji otroški centri za varstvo otrok lahko zaračunajo mesečni znesek za pokritje stroškov prehrane, ki ga morajo plačati starši. Starši so lahko plačila oproščeni. Na Poljskem lahko vsaka občina socialno depriviligiranim družinam omogoči oprostitev plačevanja stroškov predšolskega varstva. Na Slovaškem starši¹²⁹ ne plačujejo vrtca za otroka, za katerega imajo potrdilo, da so materialno prikrajšani in prejema socialno pomoč. Starši tudi ne plačajo stroškov vrtca za otroka, ki ne obiskuje vrtca 30 zaporednih dni zaradi bolezni ali družinskih okoliščin in za otroka, ki ne obiskuje vrtca v času počitnic ali v primeru, ko je delovanje vrtca moteno s strani ustanovitelja. V tem primeru starši plačajo proporcionalen delež stroškov. Na Madžarskem imajo starši za otroke, ki obiskujejo vrtec in ki prejema redni otroški dodatek, 100-odstotni popust na plačilo vrtca. Na Danskem¹³⁰ starši za predšolsko vzgojo in varstvo ne plačajo, če je njihov dohodek nižji od določenega zneska. Na Portugalskem lahko po podatkih OECD ustanove za predšolsko varstvo starše v šibkem socio-ekonomskem položaju oprostijo plačila varstva otrok. Na Malti so jasli brezplačne za otroke staršev, ki prejema socialno podporo in(al) imajo minimalno plačo.

¹²⁹ Višino plačila staršev določi ravnatelj vrtca, mesečno plačilo za vrtec, ki jih financira država, ne sme presežati 7,5 % višine zneska eksistenčnega minimuma za enega otroka. Prispevek za otroke, ki so v vrtcih, ki jih financira občina, določi občina, višina prispevka staršev lahko znaša največ 15 % zneska eksistenčnega minimuma za enega otroka.

¹³⁰ Po podatkih OECD (Danemark 2009).

Okvir 7: Primer plačila staršev za vrtec v Avstriji, 2009

V Avstriji se višina plačila staršev za vrtec med ustanovami zelo razlikuje, ker cene določajo občine in zasebni vrtci. Med zveznimi deželami so razlike v financiranju vrtcev. Višina plačila staršev za vrtec je odvisna od neto dohodka družine (plače, družinski dodatki in drugi dohodki), števila oseb, ki skrbijo za otroka in števila otrok, za katere skrbijo starši.

Stroški za vrtec so na Dunaju, 1. 7. 2009 za celodnevni vrtec (6.30-17.30h) znašali 284 EUR, za delni program (od (6.00) 6.30-14.00 ure ali od 12.00-17.30(18.00) ure 222 EUR, za poldnevni program (od 8.00-12.00 ure ali od 13.00-17.00 ure) pa 134 EUR. Družina z do višine 922 EUR neto dohodka na gospodinjstvo ne plača za vrtec nič, če pa neto dohodek preseže 2.503 EUR, plača polno ceno vrtca. V letu 2009 je bila uvedena davčna olajšava do višine 2.300 EUR na leto za otroka do desetega leta starosti (Austria 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

V nekaterih zveznih deželah je obisk vrtca brezplačen. Tako je v zvezni deželi Spodnja Avstrija, kjer je od leta 1995 obisk vrtca brezplačen. Zvezna dežela Štajerska zagotavlja od leta 2008 brezplačen obisk katerekoli oblike predšolskega vzgoje in varstva za otroke, stare 3–6 let. Na Koroškem je od septembra 2008 obisk vrtca obvezen, poldnevno bivanje pa je brezplačno. V Zgornji Avstriji je za vse otroke, stare 2,5–6 let, vrtec brezplačen. Na Dunaju je obisk vrtca brezplačen za otroke do šestega leta starosti. Na Gradiščanskem je vrtec brezplačen za vse otroke, stare 2,5–6 let, vendar morajo starši plačati 45 EUR na mesec, kar dobijo povrnjeno čez pol leta. Ob tem Eurydice poroča o tem, da vsak otrok nima zagotovljenega mesta v vrtcu, medtem ko poročilo OECD (Austria 2009, Benefits and Wages: Country specific files) ne poroča o tem, ali morajo vrtci v zveznih deželah, kjer je obisk vrtca brezplačen, tudi vsakemu otroku, katerega starši to želijo, zagotoviti mesto v vrtcu.

Vavčerji so redak način financiranja predšolske vzgoje in varstva. V Luksemburgu so marca 2009 uvedli vavčerje za varstvo za otroke, ki ga lahko prejmejo rezidenti, stari 0–12 let. Vavčerje zagotavljajo staršem občine glede na njihov dohodek, vavčer pa lahko starši unovčijo le v ustanovah, ki imajo certifikat. Vavčer daje otroku pravico do vsaj treh ur brezplačnega predšolskega varstva na teden. Otroci, ki so izpostavljeni revščini (nizek dohodek družine, velika prezadolženost, izredni stroški, bolezen enega od članov družine in najboljši interes otroka), so deležni večjega števila ur brezplačnega predšolskega varstva kot drugi otroci.

Okvir 8: Primeri financiranja predšolske vzgoje in varstva – Finska, Madžarska, Bolgarija, Estonija, Nemčija in Švedska, 2009

Finska: starši lahko vpišejo otroka v ustanovo za predšolsko varstvo, ki jo ustanovi občina, varujejo otroka sami in za to dobijo dodatek za domače varstvo (na domu) ali izberejo zasebno dnevno varstvo. Varstvo v dnevnem centru je lahko celodnevno ali poldnevno. Plačilo staršev za varstvo znaša približno 15 % celotnih stroškov varstva. Višina plačila staršev za javno predšolsko vzgojo in varstvo je odvisna od višine njihovega dohodka. Določena je kot delež dohodka družine, ki preseže dohodkovno mejo, dokler ni dosežena najvišja možna višina zneska. Te meje in deleži so odvisni od števila družinskih članov. Za dva družinska člana znaša dohodkovna meja 1.099 EUR na mesec, delež dohodka, ki preseže dohodkovno mejo pa znaša 11,5 %, za tri člane znaša 1.355 EUR in 9,4 %, za štiri družinske člane 1.609 EUR in 7,9 %, za 5 družinskih članov 1.716 EUR in 7,9 %, za 6 družinskih članov 1.819 EUR in 7,9 %. Če ima družina več kot 6 članov, je k dohodkovni meji za vsako dodatno osebo dodanih 107 EUR. Primer izračuna plačila vrtca: par s tremi otroki v celodnevnem varstvu in bruto dohodkom 5.000 EUR na mesec: $(5.000 - 1.716) * 7,9 \% = 259,44$ EUR. Stroški za prvega otroka so 233 EUR, za drugega 210 EUR in za tretjega 46,60 EUR. Če sta v predšolsko varstvo vključena več kot dva otroka iz družine, znaša višina stroškov staršev za tretjega in vsakega nadaljnjega otroka 20 % stroškov prvega otroka. Najvišja možna višina stroškov predšolskega varstva za prvega (najmlajšega) otroka je 233 EUR na mesec. Če so stroški na mesec nižji od 21 EUR, starši ne plačajo nič. Če je otrok v dnevnem varstvu 5 ur ali manj dnevno, se to šteje za varstvo za nepolni čas, zato je tudi strošek za starše proporcionalno nižji.

Družinam z otroki, mlajšimi od treh let, ki ne uporabljajo javnega dnevnega varstva, je na voljo določen dodatek za domače varstvo (na domu), ki vključuje znesek za varstvo in dodatek za varstvo. Družine, ki ne dobivajo dodatka za

domače varstvo za nobenega otroka in imajo otroka, mlajšega od treh let v zasebnih ustanovah za dnevno varstvo, dobijo dodatek za zasebno dnevno varstvo.

Višina dodatka za domače varstvo (na domu) znaša za prvega otroka, mlajšega od treh let 314 EUR, za drugega in nadaljnje otroke, mlajše od treh let 94,09 EUR in za otroke, stare 3-6 let 60,46 EUR na mesec. Upoštevani so le otroci, vključeni v varstvo na domu in to največ dva otroka. Višina dodatka za domače varstvo je odvisna od dohodka družine. Najvišji možni znesek znaša 168,19 EUR na mesec in je plačan le za enega otroka.

Dodatek za zasebno dnevno domače varstvo je sestavljen iz osnovnega zneska in dodatka, ki je odvisen od višine dohodka, oba pa sta plačana za vsakega upravičenega otroka. Osnovni znesek je 160 EUR na otroka na mesec, dodatek pa znaša 134,55 EUR na otroka na mesec. Znesek za zasebno dnevno varstvo dobijo neposredno izvajalci predšolskega varstva. Znesek ni plačan, če je otrok v varstvu pri sorodniku ali drugem posamezniku, ki ni formalno zaposlen ali ne zaračunava stroškov varstva. Če je otrok mlajši od treh let, lahko starši zaprosijo za dodatek za domače varstvo (Finland 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Madžarska: predšolska vzgoja v vrtcih je brezplačna, starši plačajo le stroške prehrane. Starši za otroke, ki so invalidi, otroke s kroničnimi boleznimi in družine s tremi ali več otroki, plačajo polovico stroškov prehrane. Brezplačna prehrana je na voljo otrokom, ki so upravičeni do rednega otroškega dodatka v jaslih. V primeru varstva na domu s strani zasebnih varuhov so stroški varstva odvisni od števila ur, ki jih otrok preživi v varstvu, ne smejo pa presegati 15 % mesečnega dohodka staršev. Če varstvo vključuje tudi prehrano, stroški za starše ne smejo presegati 20 % njihovega mesečnega dohodka (Hungary 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Bolgarija: višina zneska, ki ga plačajo starši za vrtec, je sestavljen iz fiksnega zneska in zneska glede na števila dni prisotnosti. V Sofiji vrtca ne plačajo starši otrok, ki imajo 50-odstotno in več »omejene možnosti za družbeno prilagajanje« in starši z več kot 71-odstotno zmanjšano delovno sposobnostjo. Obisk vrtca je brezplačen tudi za sirote, otroke staršev, ki so se poškodovali v nesreči pri delu in za tretjega ter vsakega nadaljnega otroka v družini. Starši samohranilci, vojaki in redni študenti plačajo za otroke za polovico nižji znesek. Če sta v vrtec vpisana dva ali več otrok iz iste družine, se višina plačil staršev za vrtec za drugega otroka zniža za polovico (Bulgaria 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Estonija, 2009: lokalne skupnosti določijo višino plačila staršev za predšolsko varstvo, ki ne sme presegati 20 % minimalne plače (2009: 278 EUR). Povprečna višina plačila staršev za vrtec v letu 2009 je bila 29,8 EUR. Starši lahko za plačilo stroškov predšolskega varstva (razen stroškov prehrane) uveljavljajo davčno olajšavo (Estonia2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Nemčija, 2009: višina plačila staršev za predšolsko varstvo je odvisna od višine neto dohodka družine in števila otrok v varstvu. Če je v varstvu več kot en otrok, starši plačajo celotni znesek za najmlajšega otroka. Za starejšega otroka pa plačajo eno tretjino stroškov, a najmanj minimalno določeno višino. Za vsakega nadaljnega otroka plačajo minimalni znesek (Germany 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Švedska, 2009: predšolsko vzgojo in varstvo subvencionira država in lokalna skupnost. Starši plačajo za prvega otroka 3 % bruto dohodka (dohodek iz zaposlitve in nadomestilo za brezposelnost). Za prvega, drugega in tretjega otroka je določen najvišji absolutni znesek plačila v višini 1.260, 840 in 420 švedskih kron (Sweden 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Prispevek delodajalca k pokritju stroškov otroškega varstva je redka oblika pomoči za povečanje finančne dostopnosti le-tega. Uvedli sta ga Avstrija in Nizozemska. Na Nizozemskem so z Zakonom o predšolskem varstvu iz leta 2005 uvedli nov način financiranja predšolske vzgoje in varstva, po katerem stroške pokrivajo država, delodajalci in starši. Prispevek delodajalcev je bil prostovoljen. Cilj je bil, da naj bi 90 % zaposlenih prejelo polni prispevek delodajalcev za predšolsko vzgojo in varstvo. Ker cilj ni bil dosežen, je bil v letu 2007 uveden obvezni prispevek delodajalcev. Starši plačajo v povprečju 20 % stroškov predšolske

vzgoje in varstva, ostalo odpade na državo in delodajalce (Netherlands 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Davčne olajšave so redkejša oblika pomoči države staršem otrok, vključenih v predšolsko vzgojo in varstvo. O njih poročajo Avstrija, Belgija (flamski del), Belgija (francoski del), Luksemburg, Portugalska in Malta. V Belgiji (flamski del) so starši otrok, starih do 12 let, upravičeni do davčne olajšave za pokrivanje izdatkov za varstvo otroka, če ima izvajalec certifikat agencije Child and family. V Belgiji (francoski del) so starši upravičeni do davčne olajšave za plačilo varstva otroka, pod pogojem, da je otrok vključen v ustanovo, ki je akreditirana, subvencionirana ali nadzirana s strani Urada za rojstva in otroštvo ali javne oblasti ali da je vključen v neodvisno gostujočo družino, osnovno šolo ali v ustanovo za varstvo otroka, ki je povezana s šolo ali upravo, ki je odgovorna za organizacijo šole. Na Portugalskem po podatkih OECD stroški staršev za predšolsko varstvo in vzgojo spadajo med davčne olajšave. 30 % izdatkov gospodinjstev za izobraževanje lahko starši uveljavljajo kot davčno olajšavo, v višini največ do 160 % minimalne plače. Če so v gospodinjstvu trije ali več vzdrževanih otrok, se najvišji absolutni znesek poveča. Na Malti so starši otrok, ki obiskujejo jasli, lahko deležni davčnih olajšav.

Nekatere države imajo razne dodatke za plačilo predšolske vzgoje in varstva. Dodatke za plačilo stroškov predšolske vzgoje in varstva ima nekaj držav EU-27 (Avstrija, Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irsko, Škotska), Belgija–flamski del in Nizozemska, Latvija). Tudi v Združenem kraljestvu (Anglija, Wales in Severna Irsko) lahko starši otrok (predvsem mladi starši, starši, ki študirajo, enostarševske družine, starši, ki vstopajo v izobraževanje in na delo) prejmejo dodatno denarno pomoč. Na Škotskem so staršem z nizkimi plačami na voljo denarne pomoči za pomoč pri plačilu stroškov formalnega varstva. V Belgiji (flamski del) in na Nizozemskem imajo dodatek za vključenost v predšolsko vzgojo in varstvo. V Belgiji (flamski del) lahko starši otrok, vključenih v predšolsko vzgojo, prejmejo dodatek za šolanje, pod pogojem, da otrok obiskuje predšolsko vzgojo določeno število dni v letu. Na Nizozemskem starši otrok, ki delajo ali študirajo in obiskujejo dnevni center ali so v varstvu pri registriranemu varuhu, prejmejo dodatek za varstvo otroka glede na višino njihovega dohodka. V Latviji starši za otroke, ki niso vpisani v vrtec, dobijo dodatek v določeni višini, zato da lahko najamejo varuško.

10 IZDATKI ZA PREDŠOLSKO RAVEN IZOBRAŽEVANJA

Na višino izdatkov za predšolsko vzgojo vplivajo število vključenih otrok, število otrok na oddelek in razmerje med številom otrok in učnega osebja, število zaposlenih in njihova izobrazbena ter starostna struktura, standardi in normativi glede opreme vrtcev in vrsta programa glede na trajanje ipd.. Na višino izdatkov vpliva tudi število otrok, vključenih v predšolsko vzgojo. Večina izdatkov predšolske vzgoje in varstva so izdatki za zaposlene in znotraj tega stroški vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev. Na število učnega osebja in posledično na izdatke za predšolsko vzgojo vpliva število otrok v oddelku in razmerje med številom vpisanih ter številom vzgojiteljev. Praviloma je to razmerje nižje pri mlajših otrocih kot pri starejših, kar posledično vpliva tudi na izdatke za predšolsko vzgojo. Ti so višji za mlajše otroke. Na višino izdatkov za osebje vpliva tudi dosežena raven izobrazbe vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev (Cleveland in Krashinsky, 2002, str. 53). Na višino izdatkov vplivajo tudi didaktična in druga oprema, storitve, ki jih vrtci nudijo, pogoji in standardi, ki veljajo za prostor, vrsta programa, v katerega je vključen otrok (dnevni, poldnevni, krajši). V primeru, da ceno programa za otroka določi lokalna skupnost, se lahko izdatki za predšolsko vzgojo na otroka med občinami močno razlikujejo. Na izdatke za predšolsko vzgojo tako pomembno vplivajo število otrok, vključenih v vrtce (gl. poglavje 5.1), struktura otrok, vključenih v vrtce glede na trajanje programa (gl. poglavje 5.4), kapacitete (število vrtcev, oddelkov in osebja (gl. poglavje 7) in kakovost predšolske vzgoje, merjena z razmerjem med številom otrok in številom vzgojiteljev, številom otrok na oddelek, sočasno prisotnostjo vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja in normativi glede izobrazbe vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev (gl. poglavje 8).

Viri financiranja predšolske vzgoje so javni, zasebni in mednarodni. Iz javnih virov je predšolska vzgoja financirana neposredno ali posredno. Neposredne oblike financiranja so financiranje ustanov za predšolsko vzgojo v kosu (integralno oz. »lump sum financiranje«¹³¹), vavčerji, namenjeni izvajalcem predšolske vzgoje in varstva ali družinam, neposredno financiranje kapitalskih izdatkov, razvoja kurikuluma, sistemov za zagotavljanje kakovosti in drugih izdatkov. Posredne oblike financiranja so subvencije, namenjene staršem, navzgor omejena višina stroškov, ki jo ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo lahko zaračunajo staršem, davčne olajšave za starše in starševski dopust (Bella, Loizzillon, 2010). Zasebni viri so starši, razne skupnosti, združenja, dobrodelnice in druge ustanove, cerkev in verske skupnosti ter delodajalci. Poleg javnih in zasebnih virov financiranja so možen vir financiranja predšolske vzgoje tudi mednarodni viri, ki pa so praviloma zanemarljivo nizki.

Z vidika dostopnosti in kakovosti predšolske ravni izobraževanja so relevantni podatki o višini javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja, z vidika dostopnosti poleg njih tudi razmerje med javnimi in zasebnimi izdatki, z vidika porabe izdatkov podatki o strukturi izdatkov glede na namen porabe, z vidika kakovosti višina izdatkov za izobraževalne ustanove na udeleženca. V nadaljevanju prikazujemo gibanje navedenih izdatkov v Sloveniji in v primerjavi z EU-27 ali OECD, kjer dosegljivi podatki to omogočajo.

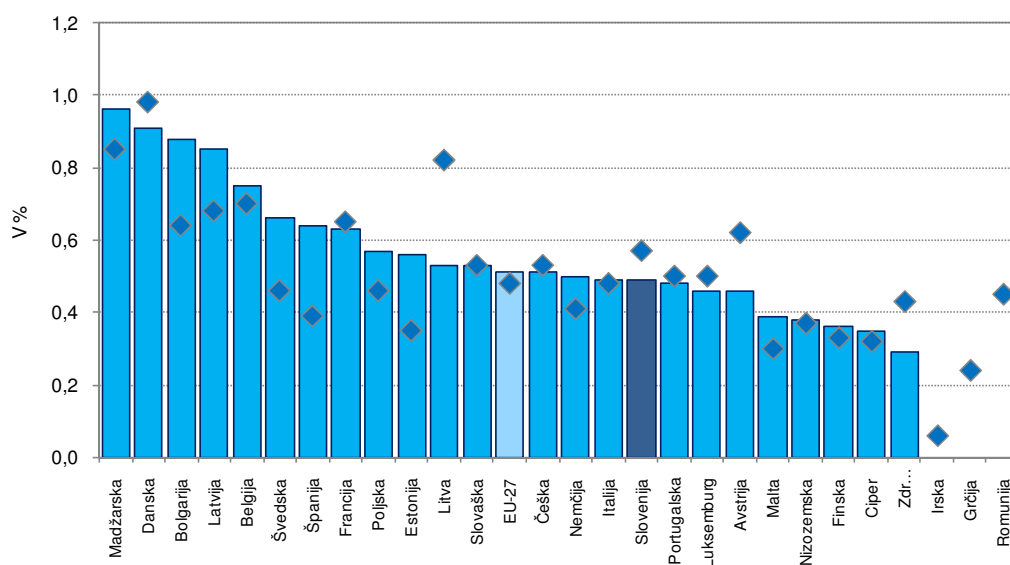
¹³¹ Izobraževalna ustanova prejme denar v enem kosu, ki ga porabi glede na lastne potrebe. Višina zneska, ki ga prejme izobraževalna ustanova, je lahko odvisna od števila vpisanih, števila osebja ipd.

10.1 Javni izdatki za predšolsko raven izobraževanja

Javni izdatki za predšolsko raven izobraževanja so se v letu 2009 realno močno povečali. V letu 2009 so se izdatki realno povečali za 8,2 %, v obdobju 2000–2009 pa so se povprečno letno realno povečali za 5,2 %. Povečanje javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja je povezano s povečevanjem števila otrok, vključenih v vrtnice in s tem povezanih dodatnih investicij v vrtnice, odpiranjem novih vrtnic in oddelkov ter zaposlovanjem dodatnega kadra.

Delež celotnih javnih izdatkov¹³² za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP se povečuje, a je bil v letu 2008 nižji od povprečja EU-27. Delež je v letu 2009, za katerega so na voljo zadnji dosegljivi podatki, znašal 0,56 % (gl. Tabela 17 v excelovi prilogi tabel). Povečal se je drugo leto zapored in je skoraj dosegel raven iz let 2001 in 2002, ko je bil v celotnem obdobju 2000–2009 najvišji. Delež celotnih javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je bil v letu 2008, za katerega so na voljo zadnji mednarodni podatki, nižji od povprečja EU-27, (gl. Slika 29 tu in gl. Tabela 18 v excelovi prilogi tabel), medtem ko je leta 2001 to povprečje presegal. V večini držav EU-27 se je delež javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP v obdobju 2001¹³³–2008 povečal, kar je povezano tudi z nacionalnimi in EU politikami predšolske ravni izobraževanja, kjer je v zadnjih letih v ospredju povečanje vključenosti otrok v organizirane oblike predšolske vzgoje.

Slika 29: Delež celotnih javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja (Isced 0) v primerjavi z BDP, EU-27, 2001–2008

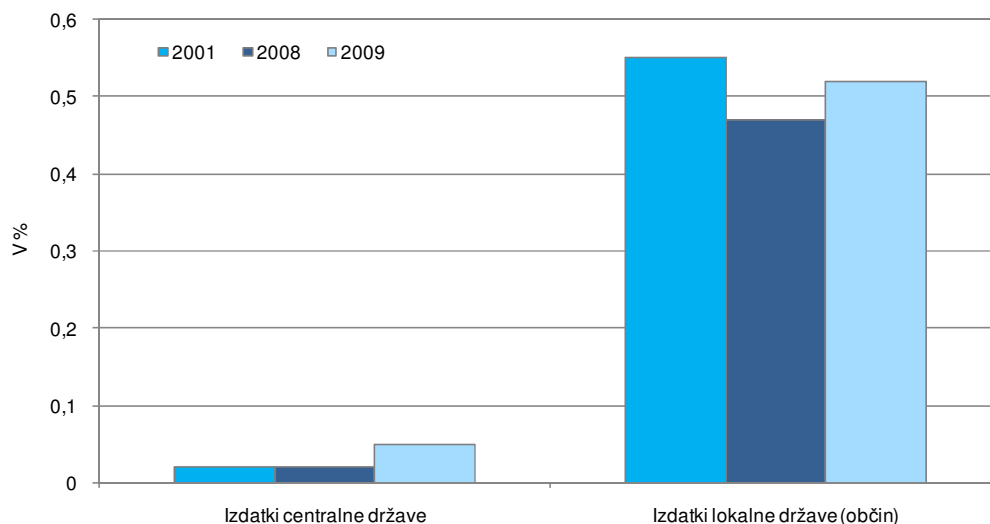
Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Education and training.

¹³² Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni centralne in lokalne države. Med izdatki za predšolsko izobraževanje je prikazan ocenjen delež izdatkov, povezanih z izvajanjem programa za drugo starostno obdobje otrok (starih 3 leta in več), vključenih v predšolsko raven izobraževanja (Isced 0). Po podatkih SURS, revizija BDP, avgust 2011.

¹³³ Na mednarodni ravni so podatki na voljo od leta 2001 dalje.

Veliko večino javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja predstavljajo izdatki občin. Javne izdatke za predšolsko raven izobraževanja sestavljajo izdatki centralne države in izdatki lokalne države (občin)¹³⁴. V Sloveniji se predšolska raven izobraževanja financira predvsem s sredstvi občin (gl. tudi poglavje 9.1), s čemer predšolska raven izobraževanja odstopa od drugih ravni izobraževanja, ki sredstva prejemajo predvsem od centralne države. V letu 2009 je delež izdatkov lokalne države znašal 0,52 % BDP, delež centralne države pa 0,05 % BDP (gl. Slika 30 in Tabela 19 v excelovi prilogi tabel).

Slika 30: Delež javnih izdatkov za izobraževanje v primerjavi z BDP, centralna in lokalna država, Slovenija, 2001, 2008 in 2009

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje - začasni podatki – Prva objava, Slovenija, 2009 – SURS (2011); Statistične informacije – Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki – SURS (2011); Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje – Prva objava, 2004 – SURS (2007); Izdatki za formalno izobraževanje – Prva objava, (2006) – SURS; Statistični letopis 2008 – SURS (2008); Izdatki za formalno-stopenjsko izobraževanje v Sloveniji, 2001–2003 – SURS (2004); SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje - Nacionalni računi; lastni preračuni. Opomba: podatki so izračunani za otroke, stare 3 leta in več.

Opomba: Del izdatkov centralne države so transferji za lokalno državo. Ker pa je njihov delež v primerjavi z BDP zelo nizek (0,00 % BDP), ti izdatki niso prikazani v grafu. Za leto 2000 podatki niso na voljo.

V obdobju 2001–2009 so se realno bolj povečali izdatki centralne države. V letu 2009 so se realno povečali izdatki centralne države in izdatki lokalne države (občin) za predšolsko raven izobraževanja, bolj pa so se povečali izdatki centralne države. Izdatki lokalne države so se povečali za 3,9 %, izdatki centralne države pa so se skoraj podvojili (povečali so se za 92,0 %). Povečanje izdatkov centralne države je povezano z izvajanjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) iz leta 2008, ki državi nalaga dodatne obveznosti glede financiranja vrtcev, saj se iz državnega proračuna vrtcem zagotavljajo tudi sredstva za sofinanciranje plačil staršev, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kakor enega otroka in sredstva za izpeljavo vsakoletnega razpisa javnega natečaja za podelitev znaka »dobra igrača« (gl. poglavje 9.1). V obdobju 2001–2009 so se izdatki lokalne države povprečno letno povečali za 2,0 %, izdatki centralne države pa za 18,3 %.

Struktura javnih izdatkov glede na vir proračuna se je v obdobju 2001–2009 spremenila. V strukturi javnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja je v letu 2009 na izdatke lokalne države odpadlo 92,0 % vseh javnih izdatkov, na izdatke centralne države pa 8,6 %, od tega 0,5 % na transferje za lokalno državo. V

¹³⁴ Na mednarodni ravni ni na voljo podatkov.

primerjavi s predhodnim letom se je povečal delež centralne države in zmanjšal delež občin. Tudi v obdobju 2001¹³⁵–2009 se je povečal delež izdatkov centralne države in sicer za 5,8 o. t., delež lokalne države (občin) pa za prav toliko zmanjšal.

V prihodnje pričakujemo povečanje javnih izdatkov za predšolsko izobraževanje. Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih, uresničevanju evropskih in domačih ciljev¹³⁶ na področju predšolske vzgoje in podaljševanju delovne dobe ter s tem manjšimi možnostmi starih staršev za varstvo otrok v prihodnje pričakujemo povečanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih. Posledično se bodo povečale potrebe po odpiranju novih vrtcev in oddelkov v vrtcih ter zaposlovanju dodatnega kadra. Dodatno se bodo potrebe po zaposlovanju kadra povečale tudi zaradi predvidenega zniževanja števila otrok v oddelku, kar predvideva Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011. Vse to bo vplivalo na povečanje javnih izdatkov za vrtce.

10.2 Javni in zasebni izdatki za predšolsko raven izobraževanja

Delež (javnih in zasebnih)¹³⁷ izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je v letu 2009 dosegel raven iz let 2001 in 2002, ko je bil najvišji. Viri financiranja predšolske ravni izobraževanja so javni, zasebni in mednarodni. Glavni vir so javni viri, pomemben vir so tudi zasebni viri, medtem ko so mednarodni viri zanemarljivo nizki. V Sloveniji je v letu 2009 delež izdatkov za izobraževalne ustanove na predšolski ravni izobraževanja v primerjavi z BDP znašal 0,71 % (gl. Sliko 31). Od tega je na delež javnih izdatkov odpadlo 0,56 % BDP in na delež zasebnih izdatkov 0,15 % BDP. Delež izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP se je v letu 2009 povečal za 0,08 o. t. in sicer predvsem zaradi povečanja javnih izdatkov (za 0,07 % BDP; zasebni: za 0,01 % BDP). Povečanje deleža izdatkov za predšolsko raven izobraževanja je posledica močnega upada BDP kot posledice krize in realnega povečanja izdatkov za predšolsko raven izobraževanja (skupaj za 5,7 %). V obdobju 2000–2009 se je delež javnih izdatkov v primerjavi z BDP povečal, delež zasebnih pa zmanjšal.

Delež izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je višji od povprečja OECD. V letu 2008 je z 0,63 % BDP presegal povprečje OECD (0,44 % BDP) in povprečje enaindvajsetih evropskih držav, ki so hkrati države članice OECD (0,52 % BDP) (gl. Sliko 32 tu, Sliko 16 v excelovi prilogi slik in Tabela 20 v excelovi prilogi tabel). V večini držav članic OECD se v zadnjih letih ta delež povečuje. V 2008 se je delež v Sloveniji podobno kot na ravni povprečja EU-21 in povprečja OECD povečal, rast pa je bila enaka kot na ravni EU-21 (0,03 o. t.) in počasnejša kot na ravni povprečja OECD (0,05 o. t.). Rast deleža izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP je bila počasnejša kot na ravni povprečja OECD¹³⁸ tudi v obdobju 2000–2008. Višji od povprečja EU-21 so javni in zasebni izdatki, v primerjavi s povprečjem EU-21 pa bolj odstopajo zasebni izdatki.

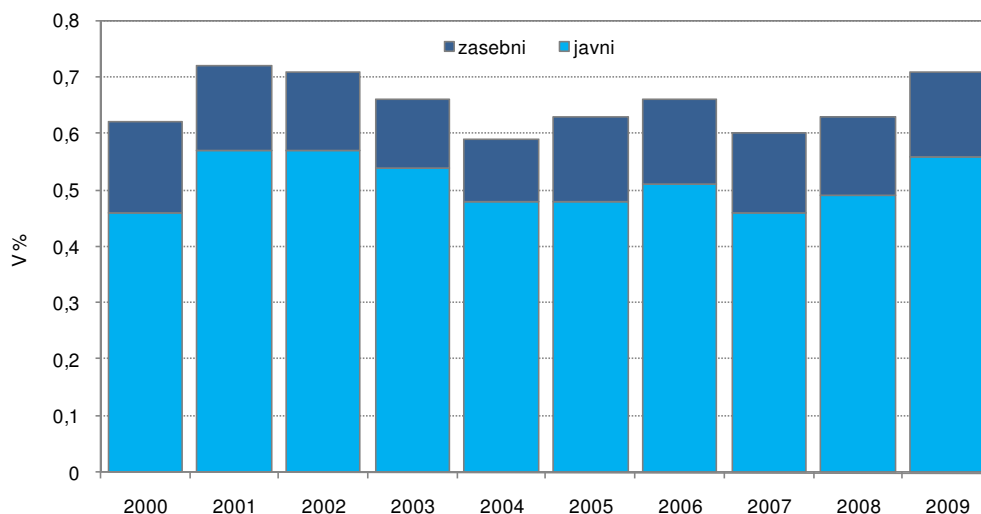
¹³⁵ Podatki so na voljo od tega leta dalje.

¹³⁶ Eden od ciljev na področju vrtcev v letu 2011 sprejete Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji povečanje vključenosti otrok, starih tri leta in več v vrtce.

¹³⁷ Zasebni izdatki za izobraževalne ustanove vključujejo izdatke gospodinjstev in drugih zasebnih entitet, plačane neposredno izobraževalnim ustanovam (izdatki za šolnine, malice, kosila, šolo v naravi, za nastanitev v dijaških oz. študentskih domovih ipd.). Javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni centralne in lokalne države.

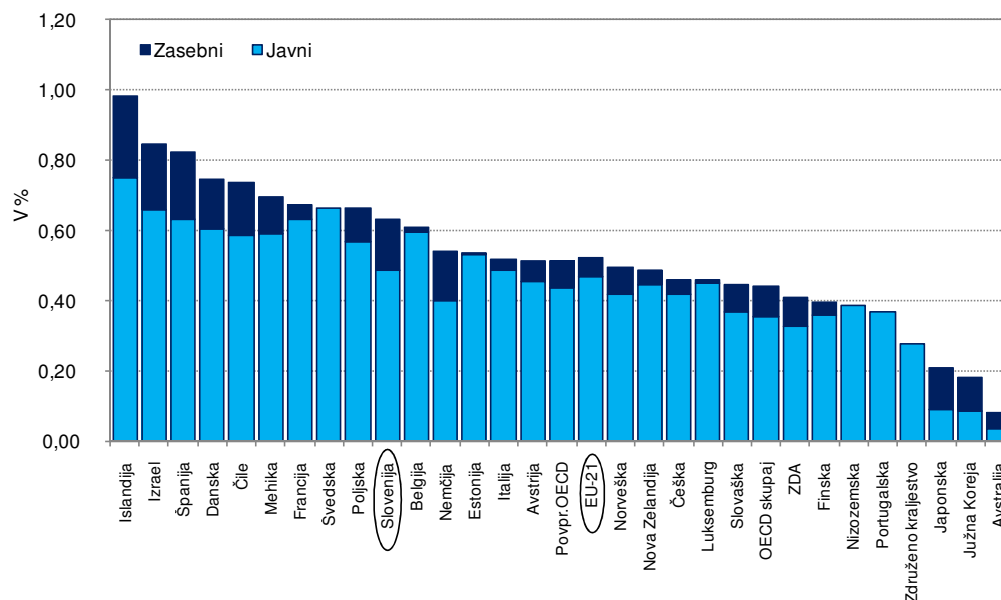
¹³⁸ Za EU za leto 2000 ni na voljo podatka.

Slika 31: Javni in zasebni izdatki za predšolsko raven izobraževanja, izraženi v primerjavi z BDP, Slovenija, 2000–2009

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje - začasni podatki – Prva objava, Slovenija, 2009 – SURS (2011); Statistične informacije – Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki – SURS (2011); Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje – Prva objava, 2004 – SURS (2007); Izdatki za formalno izobraževanje – Prva objava, (2006) – SURS; Statistični letopis 2008 – SURS (2008); Izdatki za formalno-stopenjsko izobraževanje v Sloveniji, 2001–2003 – SURS (2004); SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi; lastni preračuni. Opomba: podatki so izračunani za otroke, stare 3 leta in več.

Slika 32: Delež javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja v primerjavi z BDP, OECD, 2008

Vir: Education at a Glance 2011, OECD, 2011.

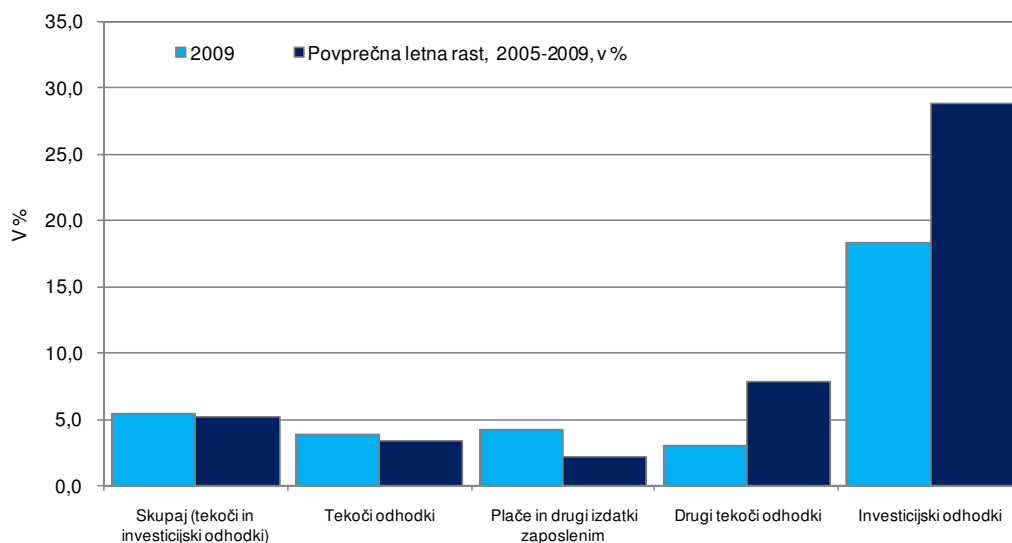
Delež zasebnih izdatkov v skupnih izdatkih za predšolsko raven izobraževanja je visok. V letu 2009 je znašal 20,7 %, v primerjavi s predhodnim letom pa se je zmanjšal. Vendar pa je bil v letu 2008 delež zasebnih izdatkov precej višji od povprečja EU-21 (12,2 %) in tudi višji od povprečja OECD (18,5 %) (gl. tudi Tabelo 21 v excelovi prilogi tabel). Delež zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja se je obdobju 2000–2009 zmanjšal. Javni izdatki za predšolsko raven izobraževanja so se v tem obdobju povprečno letno realno

povečevali bolj kot zasebni izdatki (javni: za 5,2 %; zasebni: za 1,7 %). Posledično se je delež zasebnih izdatkov v skupnih izdatkih v tem obdobju zmanjšal. V letu 2009 so se javni izdatki realno povečali za 8,1 %, zasebni izdatki pa so se zmanjšali za 2,6 %.

10.3 Izdatki za izobraževalne ustanove za predšolsko raven izobraževanja po namenu porabe

Izobraževalne ustanove namenjajo odhodke za pokrivanje tekočih stroškov in za investicije. Odhodke izobraževalnih ustanov na predšolski ravni izobraževanja delimo v dve osnovni skupini: tekoči in investicijski odhodki. Tekoči odhodki so odhodki za dobrine in storitve, ki so porabljene v tekočem letu in so ponavljajoče ter potrebne za opravljanje izobraževalne dejavnosti. Tekoči odhodki se delijo na plače in druge izdatke zaposlenim in na druge tekoče odhodke. K drugim tekočim odhodkom spadajo tudi manjši izdatki za nakup opreme. Tekoči odhodki zajemajo izdatke za tekočo porabo, plačilo obresti, za socialno zaščito, pokojnine ipd.. Investicijski odhodki so odhodki, namenjeni za gradnje, obnove in večja popravila objektov ter odhodki za novo opremo ali nadomestilo stare. Na višino odhodkov vplivajo število osebja, starostna struktura pedagoškega in nepedagoškega osebja ter višina njihovih plač, potrebe po novogradnjah zaradi povečevanja števila vključenih v izobraževanje in potrebe po obnovah obstoječih objektov ter nakupih opreme.

Slika 33: Rast izdatkov na predšolski ravni izobraževanja, glede na namen porabe, 2009 in povprečna letna rast v obdobju 2005–2009, realno, Slovenija

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje – začasni podatki – Prva objava, Slovenija, 2009 – SURS (2011); Statistične informacije – Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki – SURS (2011); Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje – Prva objava, 2004 – SURS (2007); Izdatki za formalno izobraževanje – Prva objava, (2006) – SURS; Statistični letopis 2008 – SURS (2008); Interni podatki SURS, SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje - Nacionalni računi; lastni preračuni. Opomba: podatki so izračunani za otroke, stare 3 leta in več.

K realni rasti odhodkov na predšolski ravni izobraževanja je v obdobju 2005–2009 najbolj prispevala močna rast investicij. Odhodki za predšolsko raven izobraževanja¹³⁹ so se v tem obdobju povprečno letno realno povečali za 5,2 %, pri čemer je bila rast investicijskih odhodkov bistveno močnejša od rasti tekočih odhodkov, med katerimi so tudi odhodki za plače in drugi izdatki zaposlenim (gl. Slika 33). Močna rast

¹³⁹ Na voljo so le podatki za Slovenijo.

odhodkov za investicije je posledica izgradnje novih vrtcev ob povečanju potreb po mestih v vrtcih. Ob povečanju zaposlovanja so se povečali tudi odhodki za plače.

V strukturi odhodkov izobraževalnih ustanov na predšolski ravni izobraževanja se je v obdobju 2005–2009 precej povečal delež investicij. Največji delež odhodkov odpade na plače in druge izdatke (2009: 67,1 %), sledijo drugi tekoči odhodki (21,8 %) in investicijski odhodki z 11,1 %. Na tekoče odhodke tako odpade približno devet desetih odhodkov, na investicijske pa približno desetina. Struktura odhodkov se je v obdobju 2005–2009 ob močnem povečanju odhodkov za investicije in bistveno počasnejši rasti odhodkov za plače in druge odhodke zaposlenim precej spremenila. Delež tekočih odhodkov se je zmanjšal za 6,2 o. t. in sicer zaradi zmanjšanja deleža odhodkov za plače in druge izdatke zaposlenim, delež investicijskih odhodkov pa se je povečal za ravno toliko.

V obdobju 2005–2009 se je najbolj povečal delež investicijskih odhodkov v primerjavi z BDP. V letu 2009 je, kot smo že omenili, delež izdatkov za izobraževalne ustanove na predšolski ravni izobraževanja v primerjavi z BDP znašal 0,71 %. Od tega je delež tekočih odhodkov znašal 0,63 % BDP in delež investicijskih odhodkov 0,08 % BDP. V skupini tekočih odhodkov je na plače in druge izdatke zaposlenim odpadlo 0,47 % BDP in na druge tekoče odhodke 0,15 % BDP. V letu 2009 so se bolj povečali tekoči odhodki (za 0,03 o. t.) in sicer najbolj zaradi povečanja odhodkov za plače in druge izdatke zaposlenim. V obdobju 2005–2009 pa je bilo obratno. Bolj se je povečal delež izdatkov za investicije v primerjavi z BDP (za 0,05 o. t.). Delež tekočih odhodkov se je povečal za 0,03 o. t. in sicer izključno zaradi povečanja odhodkov za druge tekoče odhodke (gl. tudi Tabelo 22 v excelovi prilogi tabel).

10.4 Izdatki za izobraževalne ustanove za predšolsko raven izobraževanja na udeleženca

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca na predšolski ravni izobraževanja v USD PPS so na mednarodni ravni približno merilo kakovosti izobraževanja. Na višino teh izdatkov vplivajo razmerje med številom vpisanih in številom učnega osebja, število otrok v oddelku, standardi in normativi glede prostora in opreme v ustanovah za predšolsko vzgojo, starostna struktura pedagoškega in drugega osebja ipd.. Izobraževalna politika lahko ob danih izdatkih za predšolsko raven izobraževanja izbira med višjimi izdatki na udeleženca in nižjo vključenostjo otrok, vključenih v predšolsko vzgojo in obratno. Na višino javnih in zasebnih izdatkov za ustanove na udeleženca pa vpliva tudi struktura vključenih (delež vključenih v javne in zasebne ustanove) in politika financiranja zasebnih ustanov iz javnih sredstev (ali država oz. občina financirata zasebne ustanove in za katere namene namenjata sredstva oz. v kolikšni meri jih financirata).

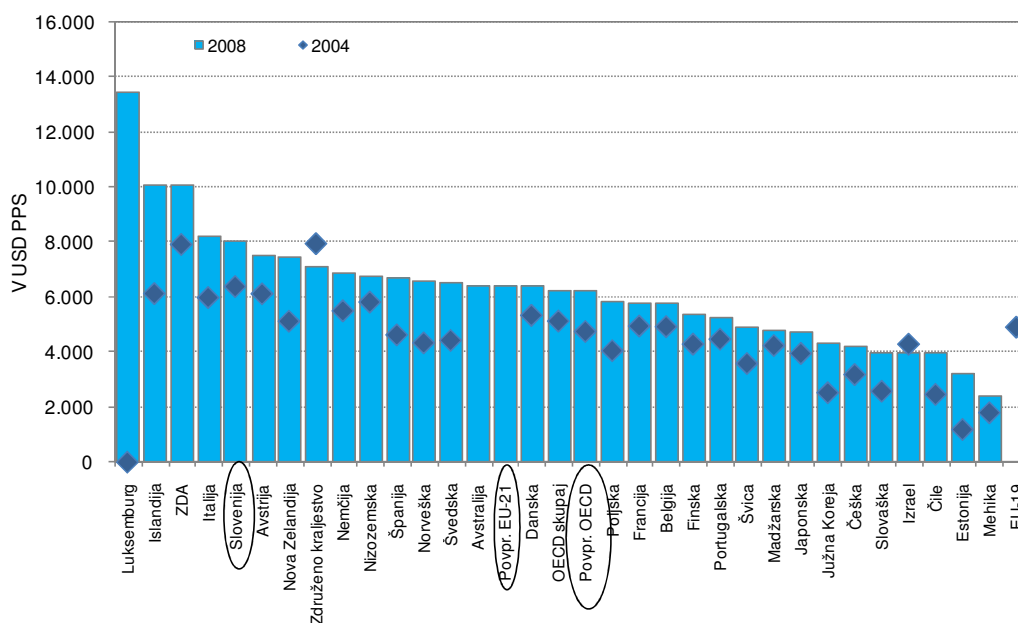
Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca¹⁴⁰ so med najvišjimi med državami OECD, kar je povezano z zagotavljanjem visoke kakovosti predšolske vzgoje. V letu 2008 so znašali 8.029 USD PPS in so bili med najvišjimi med državami članicami OECD (gl. Sliko 34 tu, Sliko 17 v excelovi prilogi slik). V primerjavi z letom 2004¹⁴¹ so se podobno kot v drugih državah članicah OECD in na ravni povprečja OECD precej povečali, rast pa je bila pri nas močnejša kot na ravni OECD. Visoki izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca so povezani z visokim deležem otrok, vključenih v dnevni program (gl. poglavje 5.4), nizkim razmerjem med številom otrok, vključenih v vrte in številom učnega osebja (gl. poglavje 8.2). Visoki izdatki za

¹⁴⁰ Zajeti so javni in zasebni izdatki.

¹⁴¹ Podatki so za Slovenijo na voljo od tega leta dalje.

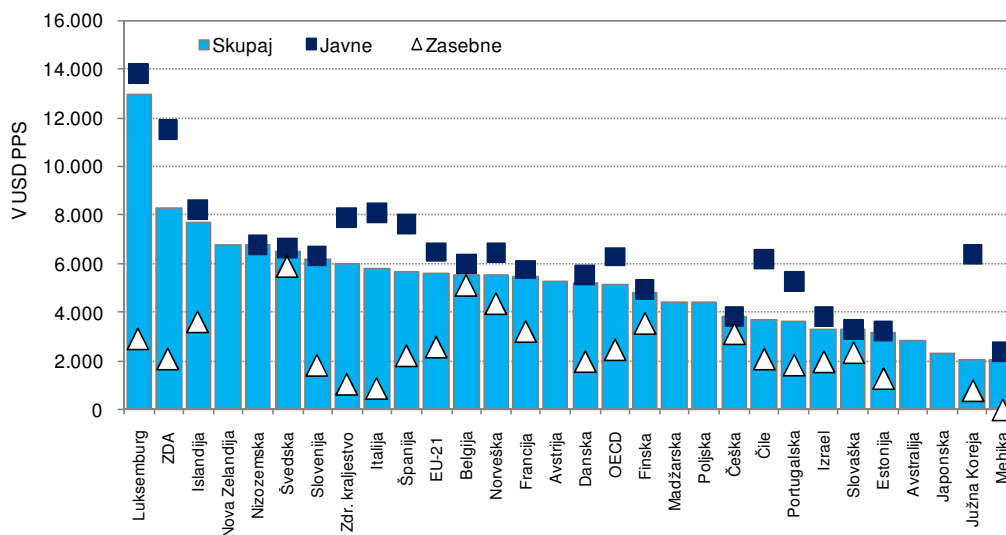
predšolsko vzgojo na udeleženca so torej povezani z zagotavljanjem visoke kakovosti storitve, ki ima različne pozitivne učinke in na kar opozarjamo v uvodu.

Slika 34: Izdatki na udeleženca na predšolski ravni izobraževanja, Slovenija in države OECD, 2004 in 2008

Vir: Education at a Glance 2011, OECD, 2011.

Slika 35: Javni izdatki na udeleženca za predšolsko raven izobraževanja, glede na vrsto ustanove, države OECD, 2008

Vir: Education at a Glance 2011, OECD, 2011.

Javni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca predšolske ravni izobraževanja v USD PPS so višji od povprečja EU-21. V Sloveniji so bili v letu 2008, za katerega so na voljo zadnji dosegljivi podatki, z 6.217 USD PPS višji od povprečja enaindvajsetih držav EU-27, ki so hkrati države članice OECD (EU-21: 5.597 USD PPS) in povprečja OECD (5.123 USD PPS). Kot smo že omenili, države iz javnih virov praviloma

(so)financirajo poleg javnih tudi zasebne izobraževalne ustanove. To kažejo tudi podatki za države članice OECD, kjer pa so javni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca za predšolsko raven izobraževanja za javne ustanove v USD PPS precej višji kot za zasebne (gl. Slika 35 tu in Tabelo 23 v excelovi prilogi tabel). V Sloveniji je razlika med javnimi izdatki za javne in zasebne ustanove na udeleženca med večjimi med državami OECD, obenem pa je delež otrok, vključenih v zasebne ustanove nizek. K visokim javnim izdatkom za predšolsko raven izobraževanja na udeleženca v Sloveniji prispeva visok delež otrok, vključenih v javne ustanove, kjer so javni izdatki višji kot za zasebne ustanove.

11 IZZIVI

Predšolska vzgoja in varstvo je element blaginje otrok. Vključenost v predšolsko vzgojo in varstvo spodbudno vpliva na otrokov razvoj, ima pomembno socializacijsko funkcijo, povečuje možnosti za boljše učne dosežke na višjih ravneh izobraževanja. Pomen predšolske vzgoje prepoznavajo tudi politike EU, kjer so cilji povezani s povečevanjem vključenosti otrok v to raven izobraževanja. Cilji politike na ravni EU 2020 se osredotočajo le na predšolsko raven izobraževanja od četrtega leta starosti dalje, zanemarjajo pa predšolsko vzgojo in varstvo pred to starostjo, ki pa je tudi pomembna z vidika otrokovega razvoja in drugih razlogov (na primer spodbujanje zaposlovanja žensk). Podobno Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS iz leta 2011 poudarja povečanje vključenosti otrok, starih 4 in 5 let do starosti za vstop v osnovno šolo, v predšolsko vzgojo. Vključenost otrok v vrtec v starosti pred vstopom v osnovno šolo pomeni tudi pripravo otroka na šolo. Vendar pa je poleg navedenih vidikov predšolske vzgoje pomemben tudi vidik usklajevanja delovnega in družinskega življenja, kar še posebej velja za Slovenijo, kjer je visoka stopnja zaposlenosti žensk, visok pa je tudi delež žensk, zaposlenih za polni delovni čas. Poleg tega se delovna doba podaljšuje, kar pomeni, da se zmanjšujejo možnosti za varstvo otrok s strani starih staršev. V Sloveniji imamo enovit sistem predšolske vzgoje in varstva oz. enovito okolje, ki sprejema otroke, stare od enega leta do vstopa v osnovno šolo. Ta sistem je mednarodnih primerjavah dobro ocenjen, zato je pomembno, da otroci dobijo mesto v vrtcu. Izziv je podobno kot v preteklih letih tudi v prihodnje zagotavljanje mest v vrtcih, ne le za otroke, stare 3 (4) leta in več, ampak tudi za mlajše otroke.

Vključenost otrok v vrtce in število otrok, vključenih v vrtce sta se v obdobju 2000/2001–2011/2012 močno povečali; po projekcijah pa naj bi se povečali tudi do leta 2020, s tem pa so povezani tudi nekateri izzivi na področju predšolske vzgoje. Vključenost otrok v vrtce se povečuje v prvem in drugem starostnem obdobju, vendar je v prvem starostnem obdobju precej nižja kot v drugem. Ob tem pa Slovenija do leta 2010/2011 ni dosegla Barcelonskega cilja, ki predvideva, da naj bi do leta 2010 vključenost otrok v starosti od treh let do starosti za vpis v osnovno šolo dosegla 90 %. Slovenija je cilj dosegla v letu 2011/2012. Slovenija je v letu 2011/2012 tudi že dosegla za cilj EU 2020, ki predvideva, da naj bi do leta 2020 vključenost otrok, starih 4 leta do starosti, ko se začne obvezna osnovna šola, dosegla 95 %. Po projekcijah vključenosti otrok v vrtce, ki upoštevajo uresničevanje ciljev EU 2020 na področju predšolske vzgoje, naj bi se vključenost otrok v vrtce povečala tudi do leta 2020. Ob tem in ob povečanju števila rojenih otrok v zadnjih letih pa naj bi se povečalo tudi število otrok, vključenih v vrtce. S tem pa so za obdobje do leta 2020 povezani tudi določeni izzivi na področju predšolske vzgoje.

Ob povečevanju števila rojenih otrok je izziv zagotavljanje dovolj velikega števila vpisnih mest v vrtcih glede na potrebe. Ob povečevanju števila rojenih otrok v zadnjih letih, podaljševanju delovne dobe in ob uresničevanju nacionalnih in evropskih ciljev na področju predšolske vzgoje, ki predvidevajo povečanje vključenosti otrok v predšolsko vzgojo, pričakujemo tudi v prihodnje pritisk na vrtce. Izziv za v prihodnje je zagotavljanje dovolj velikega števila vpisnih mest v vrtcih glede na potrebe staršev. OECD priporoča univerzalen dostop do predšolske vzgoje zaradi njenih pozitivnih učinkov. Univerzalen dostop pomeni, da imajo možnost za vključitev vsi otroci, katerih starši to želijo (Starting strong II: Early childhood education and care, 2006). V Sloveniji Zakon o vrtcih sicer določa, da je občina kadar v kraju bivanja ni vrtca, ki izvaja javno službo oz. vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek, dolžna najkasneje v 30 dneh začeti postopek za zagotovitev dodatnih prostih mest v javnem vrtcu ali razpisati koncesijo. Vendar pa v zakonu ni določeno, v kolikšnem času mora vrtec zagotoviti mesto otroku. Zgled urejenosti zagotavljanja vpisnih mest za otroke glede na potrebe, je Švedska, kjer mora biti za vsakega otroka mesto v vrtcu zagotovljeno v 3-h ali 4-ih

mesecih po prejemu vloge za sprejem. Dopolnitev predšolske vzgoje v vrtcih predstavljajo tudi oblike predšolske vzgoje izven vrtcev (na primer v vzgojno varstveni družini). Vendar pa je vzgojno-varstvenih družin malo in bi jih veljalo bolj spodbuditi. Kot dopolnitev predšolske vzgoje v vrtcih bi veljalo oblike predšolske vzgoje izven vrtcev bolj spodbujati, ob tem pa jih sistemsko ustrezno urediti (financiranje, določitev cene izvajanja storitve, standardi in normativi za opravljanje dejavnosti, zagotavljanje kakovosti), staršem pa na enem mestu (kontaktna točka) nuditi vse potrebne informacije o izvajalcih dejavnosti.

Izziv je tudi zagotavljanje obratovalnega časa vrtcev glede na potrebe staršev. Čeprav so skoraj vsi otroci vključeni v dnevne programe, pa podatki kažejo, da je visok delež otrok vključen tudi v druge oblike varstva, kar nakazuje na to, da imajo starši probleme z usklajevanjem delovnega in družinskega življenja. Pri načrtovanju obratovalnega časa vrtcev bi morali čim bolj upoštevati tudi potrebe staršev.

Predvideno povečanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih v prihodnjih letih bo vplivalo na višino izdatkov za predšolsko vzgojo. Ob naraščajočem številu rojenih otrok v zadnjih letih se povečujejo potrebe po zagotavljanju dovolj velikega števila vpisnih mest v vrtcih. Ob pričakovanem povečevanju števila otrok, vpisanih v vrtece, kot posledica povečanja števila rojstev v zadnjih letih in uresničevanja ciljev na področju predšolske vzgoje pričakujemo naraščanje potreb po vpisnih mestih v vrtcih tudi v prihodnje in s tem pritisk na višino izdatkov za predšolsko vzgojo.

Ob predvidenem povečanju potreb po vpisnih mestih v vrtcih v prihodnjih letih in ob neugodni javnofinančni situaciji bo izziv povečevanje kakovosti predšolske vzgoje. Na področju kakovosti predšolske vzgoje, merjene z razmerjem med številom otrok, starih 3 leta in več, vključenih v predšolsko vzgojo in številom učnega osebja je mednarodno primerjalno položaj Slovenije ugoden. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji iz leta 2011 predvideva nekatere ukrepe na področju kakovosti predšolske vzgoje in varstva (gl. uvod). Ob tem pa je ob naraščajočem številu rojenih otrok in povečevanju potreb po vpisnih mestih v vrtcih tudi v prihodnjih letih, ter zaostrenih javno-finančnih razmerah prisoten problem zagotovitve dovolj velikega obsega sredstev za predšolsko vzgojo. Kot smo omenili že v uvodu, lahko na področju predšolske vzgoje pride do konflikta med zagotavljanjem dostopa (dovolj velikega števila vpisnih mest) in uresničevanjem ukrepov za zagotavljanje in povečanje njene kakovosti. Ker Slovenija mednarodno primerjalno dosega visoko raven kakovosti predšolske vzgoje, saj je razmerje med številom otrok in številom vzgojiteljev in pomočnikov vzgojiteljev bistveno ugodnejše kot na ravni povprečja OECD, problem zagotavljanja dovolj velikega števila vpisnih mest pa je še posebno velik, bi bilo v prihodnje smiselno izvajati navedene ukrepe za povečanje kakovosti predšolske vzgoje ob predhodni zagotovitvi dovolj velikega števila vpisnih mest v vrtcih glede na potrebe staršev.

Nadzor nad izvajanjem predšolske vzgoje bi bilo treba okrepiti. Povečati bi bilo treba nadzor nad kriteriji, ki jih vrtci določajo v pravilnikih o sprejemu otrok v občinah, tako da bi spoštovali kriterij socialne ogroženosti. V strukturi zasebnih vrtcev bi bilo treba v večji meri okrepiti delež vrtcev, ki imajo koncesijo in povečati nadzor nad kakovostjo zasebnih vrtcev, ki prejemajo javna sredstva na podlagi pogodbe o financiranju.

Povečati bi bilo treba vključenost otrok migrantov v vrtece. Vključenost otrok tujcev v vrtece prispeva k uspešnosti njihovega vključevanja v družbo. Tudi Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS iz leta 2011 predvideva na tem področju določene ukrepe. Vendar pa je vključenost otrok tujcev v vrtece nizka in bi jo veljalo povečati.

V prihodnje bi veljalo razmisliti o nadaljnem zniževanju starosti za vpis v obvezno šolanje. Kot smo omenili, ima vključenost otrok v predšolsko vzgojo pozitiven učinek z vidika priprave na šolo in nekatere druge pozitivne učinke. Nekaterе druge države so uvedle obvezen obisk predšolske vzgoje eno ali dve leti pred vstopom v šolo, nekatere so uvedle zgodnejše osnovno šolo. Med slednje države spada tudi Slovenija, ki je z Zakonom o osnovni šoli iz leta 1996 uvedla devetletno osnovno šolo in opustila pripravo na šolo, ki se je prej eno leto pred vstopom v osnovno šolo, izvajala v vrtcih. Starost za vpis v osnovno šolo (6 let) sovpada s pričetkom obveznega šolanja. Podobno kot v Sloveniji, je tudi v večini drugih držav EU-27 starost za vpis v obvezno šolanje 6 let, v nekaterih državah 7 let, v več državah je ta starost 5 let, ponekod 4 leta. V nekaterih državah pod obvezno šolanje spada obisk predšolske vzgoje eno ali dve leti pred vstopom v osnovno šolo, v nekaterih se obvezno šolanje začne z vstopom v osnovno šolo. Starostna meja za pričetek obveznega šolanja se je v nekaterih državah pomaknila navzdol. Nekaterе države, kjer otroci tako kot v Sloveniji vstopijo v osnovno šolo pri šestih letih, so uvedle eno ali dve leti obvezne predšolske vzgoje eno ali dve leti pred vstopom v osnovno šolo. Ob pozitivnih učinkih zgodnje vključenosti otrok v izobraževanje in težnjah politike EU po zgodnejšem vključevanju otrok v izobraževanje bo izziv v prihodnje nadaljnje zniževanje starosti za vpis v obvezno šolanje.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

Literatura

1. An updated strategic framework for European cooperation in education and training. (2008). Bruselj: Evropska komisija. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0865:FIN:EN:PDF>
2. Austria 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/31/47346467.pdf>
3. Baker, M.; Gruber, J.; Milligan, K. (2005). Universal childcare, maternal labour supply and family well-being. NBER working paper series, št. 11832. Cambridge: National bureau of economic research. http://www.nber.org/papers/w11832.pdf?new_window=1
4. Barnett, S. W. (2004), Better teachers, better preschools: student achievement linked to teacher qualifications. Preschool Policy Matters, št. 2. Dosegljivo na: <http://nieer.org/resources/policybriefs/2.pdf>
5. Barnett, S. (2010). Economics of investment in early childhood development. 7th Meeting: Financing ECEC Services, 21 - 22. 6. 2010. Paris: OECD Early childhood education and care (ECEC) network.
6. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS. (2011). Ljubljana: MŠŠ, Zavod RS za šolstvo.
7. Bella, N.; Loizzillon, A. (2010). Financing ECCE: an international perspective. EFA Global Monitoring report. 7th Meeting: Financing ECEC Services, 21 - 22. 6. 2010. Paris: OECD Early childhood education and care (ECEC) network.
8. Belfield, C. R.; Levin, h. M. (2002). Education privatization: causes, consequences and planning implications. montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001330/133075e.pdf>
9. Boschee, M. A.; Jacobs, G. M. Ingredients for quality childcare. National Network for Childcare. Dosegljivo na: <http://www.nncc.org/choose.quality.care/ingredients.html>
10. Brooks-Gunn, J.; McCormick, M.; Shapiro, S.; Benasich, A. A.; Black, G. W. (1994). The effects of early education intervention on maternal employment, public assistance and health insurance: the infant health and development program. American Journal of public health, 84(6). Dosegljivo na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1614939/pdf/amjph00457-0046.pdf>
11. Caring and learning together. (2010). Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001878/187818e.pdf>
12. Cleveland, G.; Krashinsky, M. (2002). Financing ECEC services in OECD countries. Toronto: University of Toronto at Scarborough. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/55/59/28123665.pdf>
13. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training (»ET 2020«). (2009). Uradni list Evropske unije, št. C 119/02. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>
14. Dakar framework for action. Education for all: meeting our collective commitments. (2000). World education forum, Dakar, 26.– 28. 4. 2000: Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/dakfram_eng.shtml
15. De Lara, H. C. (2010). Background paper for 8th OECD network meeting on standards, curriculum and pedagogy. (2010). Paris 6.-7. 12. 2010: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=EDU/EDPC/ECEC/RD%282010%2945%20&doclanguage=en>

16. Detailed work programme on the follow-up of the objectives of Education and training systems in Europe. (2002/C 142/01). Uradni list Evropske unije, št. C 142/01. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:142:0001:0022:EN:PDF>
17. Di Mattia, A.; Viatte, M.-A. (2010). Revised literature overview for the 7th meeting of the network on early childhood education and care. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=EDU/EDPC/ECEC%282010%293/REV1%20&doClanguage=en>
18. Dodatek h Kurikulu za vrtce za otroke Romov. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_Dodatek_-_ROMI.pdf
19. Dodatek h Kurikulu za delo na dvojezičnih področjih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_Dodatek_-_narodnostno_mesana.pdf
20. Fredriksson, U. (2007). Javno in zasebno izobraževanje v Evropi. Javna predstavitev mnenj o privatnem šolstvu v Republiki Sloveniji, 23. 3. 2007. Ljubljana: Državni svet. Dosegljivo na: <http://www.ds-rs.si/dejavnost/posveti/ZasebnoSolstvo/Fredriksson.pdf>
21. Gaber, S.; Marjanovič Umek, L. (2009). *Študije (primerjalne) neenakosti*. Znanstvena poročila Pedagoškega inštituta 21/09. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dosegljivo na: [http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/21_09_studije\(primerjalne\)neenakosti.pdf](http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/21_09_studije(primerjalne)neenakosti.pdf)
22. Heckman, J.J.; Masterov, d. V. (2007). The productivity argument for investing in young children. NBER Working Paper Series, Working Paper 13016. Cambridge: National Bureau of economic Research. Dosegljivo na: <http://www.nber.org/papers/w13016.pdf>
23. Huntsman, L. (2008). Determinants of quality in childcare: a review of the research evidence, literature review. Ashfield: Centre for parenting&research, Service system development division, NSW department of community services. Dosegljivo na: http://www.community.nsw.gov.au/docswr/_assets/main/documents/research_qualitychildcare.pdf
24. Kahiluoto, T. (2010). What data? For what purposes? Which data for international comparison? Thoughts of Finland. 7th Meeting: Financing ECEC Services, 21 - 22. 6. 2010. Paris: OECD Early childhood education and care (ECEC) network.
25. Kitaev, I. (1999). Private education in Sub-Saharan Africa. Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001176/117631e.pdf>
26. Kump, N. (2011). Ocena učinkov reforme socialnih transferjev v Sloveniji s statičnim mikrosimulacijskim modelom. IB revija, XLV (3).
27. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf
28. Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/kurikulum_prilag_program.pdf
29. Miyamoto, K. (2010). Social outcomes of ECEC-case for public investment? 7th Meeting: Financing ECEC Services, 21-22. 6. 2010. Paris: OECD Early childhood education and care (ECEC) network.

30. Moscow framework for action and cooperation: Harnessing the wealth of nations. (2010). World conference on early childhood care and education (ECCE), Moskva, 27.-29. 9. 2010: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001898/189882e.pdf>
31. Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/kurikulum_navodila.pdf
32. Organisation of the education system in Austria 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_EN.pdf
33. Organisation of the education system in the Flemish Community of Belgium 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BN_EN.pdf
34. Organisation of the education system in the French Community of Belgium 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BF_EN.pdf
35. Organisation of the education system in the German speaking Community of Belgium 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BD_EN.pdf
36. Organisation of the education system in Bulgaria 2005/2006. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BG_EN.pdf
37. Organisation of the education system in Cyprus 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CY_EN.pdf
38. Organisation of the education system in Czech Republic 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_EN.pdf
39. Organisation of the education system in Denmark 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DK_EN.pdf
40. Organisation of the education system in Estonia 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EE_EN.pdf
41. Organisation of the education system in Finland 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FI_EN.pdf
42. Organisation of the education system in the France 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf

43. Organisation of the education system in Germany 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf
44. Organisation of the education system in Greece 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EN.pdf
45. Organisation of the education system in Hungary 2008/2009. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na:
46. Organisation of the education system in Ireland 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IE_EN.pdf
47. Organisation of the education system in Italy 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf
48. Organisation of the education system in Latvia 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LV_EN.pdf
49. Organisation of the education system in Lithuania 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LT_EN.pdf
50. Organisation of the education system in Malta 2006/2007. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/MT_EN.pdf
51. Organisation of the education system in Netherlands 2008/2009. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/NL_EN.pdf
52. Organisation of the education system in Poland 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PL_EN.pdf
53. Organisation of the education system in Portugal 2006/2007. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PT_EN.pdf
54. Organisation of the education system in Romania 2008/2009. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/RO_EN.pdf
55. Organisation of the education system in Slovakia 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SK_EN.pdf
56. Organisation of the education system in Slovenia 2008/2009. (2010). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SI_EN.pdf

57. Organisation of the education system in Spain 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/ES_EN.pdf
58. Organisation of the education system in Sweden 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SE_EN.pdf
59. Organisation of the education system in United kingdom – England, Wales and Northern Ireland 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf
60. Organisation of the education system in United kingdom – Scotland 2009/2010. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf
61. Pasel, J. S.; Cohn, V. (2008). U.S. population Projections: 2005–2050. Washington: Pew Research Center. Dosegljivo na: <http://www.pewsocialtrends.org/files/2010/10/85.pdf>
62. Plevnik, T.; Turnšek, N.; Bastič-Zorec, M. (2009). Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti (Prevod dela: Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe). Bruselj: EACEA (slovenski prevod: Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098SL.pdf
63. Presidency conclusions. Barcelona European Council 15 and 16 march 2002. Barcelona: Evropski svet. Dosegljivo na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf
64. Priporočila Sveta z dne 28. junija 2011 o politikah za zmanjševanje osipa. (2011/C 191/01). Uradni list Evropske unije, št. C 191/01. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:SL:PDF>
65. Priročnik za uporabo ISCED -1997 (Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja). (1999). Dosegljivo na: http://intranet.upr.si/prenova/pravne_podlage/pravne_podlage_mednarodna_raven/ISCED-97_prirocnik_za_uporabo_klasifikacije.pdf
66. Private schools: Who benefits? PISA in focus. (2011). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/6/43/48482894.pdf>
67. Prevention Summary. Significant Benefits: The High/Scope Perry Preschool Study Through Age 27. Austin: Texas Youth Commission. Dosegljivo na: <http://www.tyc.state.tx.us/prevention/hiscope.html>
68. Rebello Britto, P.; Yoshikawa, H.; Boller, K. (2011). Quality of Early Childhood Development Programs in Global Contexts: Rationale for Investment, Conceptual Framework and Implications for Equity. Social Policy Report. Volume 25, Number 2. Dosegljivo na: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/recordDetails.jsp?ERICExtSearch_SearchValue_0=ED346957&ERICExtSearch_SearchType_0=no&_pageLabel=RecordDetails&accno=ED519240&nfls=fals
69. Revisted project plan: encouraging quality in early childhood education and care. (2009). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=edu/edpc/ecec%282009%292/rev1&doclanguage=en>

70. Quality in childcare services: Report on an EC Childcare Network Technical Seminar. (1990). EC Childcare Network Seminar, Barcelona, 4.-5. 5. 1990: Europe-Congresses. Dosegljivo na: <http://childcarecanada.org/sites/childcarecanada.org/files/Qualitypaperone.pdf>
71. Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (»ET 2020«). (2011/ C119/02). Uradni list Evropske unije, št. C119/02. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:sl:PDF>
72. Sklepi Sveta z dne 11. maja 2010 o socialni razsežnosti izobraževanja in usposabljanja. (2010/C 135/02). Uradni list Evropske unije, št. C 135/2. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:0002:0007:SL:PDF>
73. Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah. (2009). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Smernice_izobr_otrok_tujcev_v_vrtcih_in_solah.pdf
74. Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrte in šole. (2011). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.zrss.si/pdf/250811092039_smernice_-dopolnitev.pdf
75. Starting strong I. Early childhood education and care. (2001). Paris: OECD.
76. Starting strong II. Early childhood education and care. (2006). Paris: OECD.
77. Starting strong III. Early childhood education and care. (2012). Paris: OECD.
78. *Strategija razvoja Slovenije*. (2005). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
79. *Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
80. Šimenc, M. (2007). Položaj zasebnega šolstva. Javna predstavitev mnenj o privatnem šolstvu v Republiki Sloveniji, 23. 3. 2007. Ljubljana: Državni svet.
81. The education system in Austria 2008/2009. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase (The Information Database on Education Systems in Europe). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_EN.pdf
82. Vandell, D. L.; Wofe, B. (2000). Child care quality: Does it matter and does it need to be improved? Special Report no. 78. Madison: Institute for research on poverty, University of Wisconsin-Madison. Dosegljivo na: <http://www.irp.wisc.edu/publications/sr/pdfs/sr78.pdf>
83. Vandell, D. L.; Belsky, J.; Burchinal, M.; Steinberg, L.; Vandergrift, N. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? Results from the NICHD study of early child care and youth development. National Institute of Child Health & Human Development (NICHD). http://nieer.org/pdf/Effects_of_Early_Child_Care_Extend_to_Age_15.pdf

Viri

1. Aktivno prebivalstvo (po Anketi o delovni sili). Metodološka pojasnila. (2011). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/07-008-MP.htm
2. Benefits and costs of quality preschool education: evidence-based policy to improve returns. (2010). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=EDU/EDPC/ECEC/RD%282010%294&doclanguage=en>
3. Benefits and Wages: Country specific files. Tax-benefit policies: Detailed descriptions and reforms since 2001. Paris: OECD. Dosegljivo na: http://www.oecd.org/document/29/0,3746,en_2649_34637_39618653_1_1_1_1,00.html
4. Bulgaria 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/15/47346747.pdf>
5. Bruto domači proizvod, temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 1995–2010. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_bdp1.asp
6. Czech Republic 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/26/47346517.pdf>
7. Early childhood care and education. (2011). Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/early-childhood/>
8. Education at a Glance 2007. (2007). Paris: OECD.
9. Education at a Glance 2008. (2008). Paris: OECD.
10. Education at a Glance 2009. (2009). Paris: OECD.
11. Education at a Glance 2010. (2010). Paris: OECD.
12. Education at a Glance 2011. (2011). Paris: OECD.
13. EFA, Global monitoring report. (2007). Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001477/147794e.pdf>
14. EFA Global Monitoring Report. Education for All by 2015. Will we make it? (2008). Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001547/154743e.pdf>
15. Estonija 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/14/47346757.pdf>
16. Finland 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/9/47346807.pdf>
17. Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
18. Eurostat Portal Page – Population and Social conditions - Labour market. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

19. Eurostat Portal Page – Population and Social conditions - Populaion. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
20. Eurostat Portal Page – Population and Social conditions – Income, social inclusion and living conditions. (2011). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
21. Eurydice. (2011). Bruselj: The Education, Audiovisual and Cultural Executive Agency (EACEA). Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/about_eurydice_en.php
22. Germany 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/33/47346817.pdf>
23. Glossary. (2011). Montreal: Unesco. Dosegljivo na: <http://glossary.uis.unesco.org/glossary/en/home>
24. Hungary 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/18/47346717.pdf>
25. Interni podatki MŠŠ o predšolski vzgoji in izobraževanju. (2011). Ljubljana:
26. Interni podatki SURS o predšolski vzgoji in izobraževanju. (2012). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
27. Italy 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/60/47346697.pdf>
28. Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje. Metodološka pojasnila. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-200-MP.htm
29. Izdatki za formalno-stopenjsko izobraževanje v Sloveniji. (2004). Prva objava 23.12.2004. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.
30. Izdatki za formalno izobraževanje. (2006). Prva objava 4. 4. 2006. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.
31. Izdatki za formalno izobraževanje (2007). Prva objava 7. 12. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
32. Izdatki za formalno izobraževanje. (2009). Prva objava 30. 3. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
33. Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, 2004. (2007). Prva objava 31. 1. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
34. Izdatki za formalno izobraževanje, 2009 - začasni podatki. (2011). Prva objava 21. julij 2011. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
35. Key data on Education in Europe 2012. (2012). Bruselj: Evropska komisija, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf
36. National education system descriptions. (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php
37. National system overview on education systems in Europe and ongoing reforms (Italy). (2011). Bruselj: EACEA, Eurydice, Eurybase. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf

38. Netherlands 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/43/47346594.pdf>
39. Odredba o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 57/1997.
40. Odredba o spremembah in dopolnitvah odredbe o normativih in kadrovskih pogojih za dejavnost predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 40/1999.
41. Odredba o spremembah in dopolnitvah odredbe o normativih in kadrovskih pogojih za dejavnost predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 3/2000.
42. Odredba o spremembah in dopolnitvah odredbe o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 29/2002.
43. Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih vrtcev. Uradni list RS, št. 11/1999.
44. PF 4.1: Typology of childcare and early education services, OECD Family database. Paris: OECD. <http://www.oecd.org/dataoecd/45/28/41927983.pdf>
45. PISA 2009. (2010). Tables, Annex B1, Volume II. Overcoming Social Background: Equity in Learning Opportunities and Outcomes. <http://dx.doi.org/10.1787/888932381418>
46. Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 44/1996.
47. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 1/1998.
48. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 84/1998.
49. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 102/2000.
50. Pravilnik o dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 111/2000.
51. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 92/2002.
52. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 120/2003.
53. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 110/2005.
54. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 45/2006.
55. Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih. Uradni list RS, št. 129/2006.
56. Pravilnik o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 75/2005.
57. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 82/2005.
58. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 76/2008.
59. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 77/2009.

60. Popravek Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 79/2009.
61. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 102/2009.
62. Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o normativih in kadrovskih pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. Uradni list RS, št. 105/2010.
63. Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca. Uradni list RS, št. 73/2000.
64. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca. Uradni list RS, št. 47/2010.
65. Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. Metodološka pojasnila. (2011). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-032-MP.htm
66. Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2008/09. (2009). Prva objava 7. 5. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
67. Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2009/10. (2010). Prva objava 25.4. 2010. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
68. Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2011/12 – končni podatki. (2012). Prva objava 28. 3. 2012. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
69. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev - PISA (Programme for international student assessment). (2009). Ljubljana: Pedagoški inštitut. <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=15>
70. Seznam varuhov predšolskih otrok na domu, vpisanih v register pri Ministrstvu za šolstvo in šport - stanje na dan 5. 7. 2011. (2011).. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
71. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
72. SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
73. Statistične informacije:Izdatki za formalno izobraževanje. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS.
74. Statistične informacije: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005–2008 – končni podatki. (2011). Ljubljana: Statistični urad RS.
75. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.
76. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2003). Ljubljana: Statistični urad RS.
77. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2004). Ljubljana: Statistični urad RS.
78. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2005). Ljubljana: Statistični urad RS.
79. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
80. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
81. Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.

82. Statistični vprašalnik o predšolski vzgoji v vrtcih. (2011). Ljubljana. SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/vprasaniki/SOL-PSV_%202011.pdf
83. Sweden 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/41/47346621.pdf>
84. Ugotovitveni sklep o izračunanih povprečnih cenah programov in o izračunani višini materialnih in nematerialnih stroškov ter stroškov živil v vrtcih, ki izvajajo javno službo, 2011 http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Sklep_povprecna_cena_vrtci_1_2_2011.pdf
85. Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije ISCED 1997. (2001). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo znanost in šport. Dosegljivo na: <http://www.europass.si/files/userfiles/europass/klasifikacije/isced1997.pdf>
86. United Kingdom 2009. Benefits and Wages: Country specific files. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/28/47346497.pdf>
87. UOE data collection on education systems. Volume 1. Manual. Concepts, definitions and classifications. (2010). Paris, Montreal, Luxemburg: Unesco, OECD, Eurostat.
88. Uredba o merilih za oblikovanje javne mreže vrtcev. Uradni list RS, št. 63/1999.
89. Zakon o vrtcih (ZVrt). Uradni list RS, št. 12/1996.
90. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-A). Uradni list RS, št. 44/2000.
91. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-B). Uradni list RS, št. 78/2003.
92. Zakon o vrtcih (ZVrt-UPB1) (uradno prečiščeno besedilo). Uradni list RS, št. 113/2003.
93. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-C). Uradni list RS, št. 72/2005.
94. Zakon o vrtcih (uradno prečiščeno besedilo) (ZVrt-UPB2). Uradni list RS, št. 100/2005.
95. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-D). Uradni list RS, št. 25/2008.
96. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-E). Uradni list RS, št. 36/2010.
97. Zakon o interventnih ukrepih zaradi gospodarske krize (ZIUZGK). Uradni list RS, št. 98/2009.
98. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/2010.
99. Zakon o interventnih ukrepih (ZIU). Uradni list RS, št. 94/2010.
100. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/2010.
101. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A). Uradni list RS, št. 40/2011.
102. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP). Uradni list RS, št. 54/2000.
103. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-A). Uradni list RS, št. 118/2006.
104. Teze zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/zakonodaja/pdf/vrtci/Osnutek_zakon_o_vrtcih_12_10_07.pdf

105. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). Uradni list RS, št. 12/1996.
106. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-A). Uradni list RS, št. 64/2001.
107. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-B). Uradni list RS, št. 108/2002.
108. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja - (ZOFVI-UPB1). Uradni list RS, št. 14/2003.
109. Zakon o dopolnitvi zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-C). Uradni list RS, št. 34/2003.
110. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja – (ZOFVI) (uradno prečiščeno besedilo). Uradni list RS, št. 55/2003.
111. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-D). Uradni list RS, št. 79/2003.
112. Zakon p organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB3) (prečiščeno besedilo). Uradni list RS, št. 115/2003.
113. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-E). Uradni list RS, št. 65/2005.
114. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-F). Uradni list RS, št. 129/2006.
115. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-G). Uradni list RS, št. 36/2008.
116. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-H). Uradni list RS, št. 58/2009.
117. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-I). Uradni list RS, št. 20/2011.

PRILOGA

Tabela P. 1: Sistemi predšolske vzgoje in varstva glede na starost otroka, EU-27, 2009/2010¹

Država	Sistemi predšolskega vzgoje in varstva	Starost otroka, vključenega v posamezno vrsto predšolske vzgoje in varstva ¹
Avstrija (2008/2009)	Jasli	0–3 let starosti
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
	Predšolski razred	6 let (otroci v starosti za vpis v osnovno šolo, ki pa še niso zreli za obiskovanje osnovne šole)
Belgija (flamski del), 2009/2010	Predšolsko varstvo	Do 3. leta starosti
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	2,5–6 let
	Predšolsko varstvo (Isced 0) Poleg predšolske vzgoje je na voljo tudi otroško varstvo, ki spada v okvir Isced 0.	2,5–6 let (varstvo otrok je sicer do 12. leta)
Belgija (francoski del), 2008/2009	Predšolsko varstvo	Otroci, mlajši od treh let
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	2,5–6 let
Belgija (nemški del), 2009/2010	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
Bolgarija, 2005/2006	Predšolsko varstvo	10 mesecev–3 leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–7 let
	Pripravljalna skupina (Isced 0)	Eno leto pred vstopom v šolo
Ciper, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Otroci, mlajši od treh let.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–5,8 let
Češka, 2008/2009	Predšolsko varstvo	Do treh let
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
	Pripravljani razredi (izvajajo se v osnovnih šolah)	6 let (eno leto pred vstopom v šolo)
Danska, 2009/2010	Predšolsko varstvo (Isced 0)	26 tednov – 3 leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3 –6 let
Estonija, 2009/2010	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1–7 let
Finska, 2009/2010	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1–7 let
Francija, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Do tretjega leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3 (2)–6,2 let Otroci, stari 2 let, so lahko vključeni v vrtec, če je na voljo dovolj vpisnih mest
Nemčija, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Otroci, mlajši od treh let
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
	Vrtec-šola	6 let (starost za vpis v osnovno šolo)
	Prehodni razred (predrazred)	6–7 let (5–7 let) (starost za vpis v osnovno šolo ali eno leto pre)
Grčija, 2009/2010	Predšolsko varstvo	6 mesecev–2,5 let in od 2,5 let – 4,5 let
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	4–6 let
Madžarska, 2009/2010	Predšolsko varstvo	20 tednov–3 leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let

Irska, 2009/2010	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3– 4 let, 3–5 let in 3–6 let ²
	Pripravljalni razredi (Isced 1) ³ Izvajajo se v osnovnih šolah.	4–5 let
Italija, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Do tretjega leta.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
Latvija, 2009/2010	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1–7 let
Litva, 2009/2010	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1–7 let
	Predšolski razred	Dve leti pred vstopom v šolo (5–7 let).
Luksemburg, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Do 4–ega leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–5(6) let
Malta, 2006/2007	Predšolsko varstvo	1–2 leti in 9 mesecev let
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	2 leti in 9 mesecev –5 let
Nizozemska, 2008/2009	Predšolsko varstvo	6–8 tednov–4 leta
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	4–4(5) let ⁴
Poljska, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Mlajši od treh let.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–7 let
	Pripravljalni razred	Eno leto pred vstopom v šolo (6–7 let)
Portugalska, 2006/2007	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
Romunija, 2008/2009	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–6 let
Slovaška, 2009/2010	Predšolsko varstvo	Otroci, mlajši od dveh let.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3(2)–6 let
	Pripravljalni razred	6 let
Slovenija, 2008/2009	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1 leto oz. 11 mesecev – 6 let
Španija, 2009/2010	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	0–6 let
Švedska, 2006/2007	Predšolska vzgoja in varstvo (Isced 0)	1–6 let
	Pripravljalni (predšolski) razred (eno leto)	6 let
Združeno kraljestvo (Anglija), 2009/2010	Predšolsko varstvo	Splošno organiziranega varstva ni na voljo. Obstajajo le zasebni varuhi.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–5 let
Združeno kraljestvo (Wales), 2009/2010	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–5 let
Združeno kraljestvo (Severna Irska), 2009/2010	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	2–4 leta
Združeno kraljestvo (Škotska), 2009/2010	Predšolsko varstvo	n.p.
	Predšolska vzgoja (Isced 0)	3–5 let

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opomba: Prikazani zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010. n.p. – ni podatka. ¹ Pri predšolski vzgoji je pri končni starosti prikazano trajanje vključenosti otroka v predšolsko varstvo in vzgojo do dopolnjene starosti otroka, ko je otrok že vključen v višjo raven izobraževanja. Na primer v Avstriji pri dopoljenih 6-ih letih otroci vstopijo v osnovno šolo. ² Otroci, starejši od treh let so lahko vključeni v različne oblike predšolske vzgoje, ki so namenjene otrokom v različnih starostnih skupinah. ³ Po podatkih National education system descriptions Ireland so na Irskem otroci, stari 4 in 5 let, lahko vključeni v otroške razrede v osnovnih šolah, to izobraževanje, ki traja 2 leti, pa ni obvezno. Obvezno izobraževanje na Isced 1 ravni izobraževanja se začne pri 6-ih letih starosti. ⁴ Na Nizozemskem se obvezno šolanje na Isced 1 ravni izobraževanja začne pri 5-ih letih starosti, starši pa lahko otroka vpišejo v osnovno šolo že pri štirih letih. Za otroke, stare 4-12 let so organizirane razne oblike zunajšolskega varstva, ki spada v okvir predšolske ravni izobraževanja (Isced 0). Na Češkem pripravljani razred organizira osnovna šola.

Tabela P. 2: Oblike predšolskega varstva in vzgoje, 2009/2001, EU-27

Država	Oblike predšolskega varstva in vzgoje
Avstrija (2008/2009)	<p>Predšolsko varstvo: otrokom, mlajšim od treh let so namenjene jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: otrokom, starim 3–6 let je namenjen vrtec. Obstajajo tudi otroške skupine, ki so alternativna oblika predšolskega izobraževanja. Pogosto jih organizirajo zasebniki. Organizirani so tudi predšolski razredi za otroke v starosti za osnovno šolo, ki pa še niso zreli za šolo. Ti razredi spadajo pod osnovno šolo.</p>
Belgija (flamski del), 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: Na ravni varstva otrok obstajajo različne možnosti:</p> <p>Centri za otroško varstvo (childcare centre, kinderdagverblijven): so skupinska oblika varstva otrok. Nekateri centri nudijo tudi varstvo za otroke v osnovnih šolah.</p> <p>Vzgojno-varstvene družine¹⁴²: je oblika dnevnega varstva na domu. Vsak varuh ima v varstvu v povprečju 4 otroke za polni čas oz. največ 8 otrok kadarkoli.</p> <p>Lokalne skupnostne storitve otroškega varstva: namenjene so socialno ogroženim otrokom. Izvajajo se v akreditiranih centrih za otroško varstvo, v ustanovah za zunajšolsko varstvo in kot skupnostna oblika varstva. Ustanove dobijo od agencije Od Child and family subvencijo na glavo otroka in del sredstev za plače osebja. Lahko zaprosijo tudi za sredstva od države za osebe za ciljno skupino in za stroške dela ter sredstva od prispevkov staršev.</p> <p>Mini jasli in neodvisni centri za otroško varstvo: so oblika dnevnega varstva za otroke v predšolski starosti in otroke, ki obiskujejo osnovno šolo.</p> <p>Samozaposleni (zasebni) varuhi: je oblika varstva otrok na domu. Samozaposleni varuh ima lahko v varstvu največ 7 otrok. Glavni vir financiranja so plačila staršev. Varuh določi višino plačila za starše.</p> <p>Predšolska vzgoja: predšolska raven izobraževanja (predšolska vzgoja) skupaj z osnovno šolo sestavlja elementarno raven izobraževanja. Otroci začnejo obiskovati predšolsko vzgojo (kleuteronderwijs) pri starosti 2,5 let. Predšolsko vzgojo nehajo obiskovati junija v letu, ko dopolnijo 6 let. Vsaka nova šola mora izvajati predšolsko varstvo in osnovnošolsko izobraževanje.</p>
Belgija (francoski del), 2008/2009	<p>Predšolsko varstvo: otroci, mlajši od treh let, lahko obiskujejo razne oblike predšolskega varstva (dnevne jasli za otroke, stare 0–3 leta, otroške dnevne jasli za otroke, stare od 18 mesecev do treh let, občinski dnevni centri, registrirane vzgojno-varstvene družine, varstvo pri samozaposlenih varuhih v vzgojno-varstvenih družinah).</p> <p>Predšolska vzgoja: vključeni so otroci, stari 2,5–6 let. Predšolska vzgoja (ensegnement maternel) je združena z osnovnošolskim izobraževanjem in tvori celoto. Predšolsko vzgojo izvajajo izobraževalno orientirane ustanove. Predšolska vzgoja se večinoma izvaja v osnovnih šolah. Ustanove za predšolsko vzgojo so lahko tudi priključene dnevni centru za varstvo otrok.</p> <p>Obstajajo tudi needukacijske ustanove, namenjene varstvu otrok, starih manj kot 12 let.</p>
Belgija (nemški del), 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: ni podatka.</p> <p>Predšolska vzgoja: na predšolski ravni obstajajo vrtci, v katere so vpisani otroci, stari 3-6 let. Predšolska raven izobraževanja je povezana z osnovnošolsko ravni.</p>
Bolgarija, 2005/2006	<p>Predšolsko varstvo: otroci, stari 10 mesecev do treh let, obiskujejo jasli, ki so odprte pri vrtcih.</p> <p>Predšolska vzgoja: izvaja se v vrtcih, otroci so lahko vpisani v vrtce v starosti 3–7 let (do vstopa v šol).</p> <p>Otroci morajo eno leto pred vstopom v šolo obvezno obiskovati pripravljalno skupino (podgotvitelna grupa), ki je organizirana v vrtcu ali šoli.</p>
Ciper, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otroci, mlajši od treh let, lahko obiskujejo jasli. Obstajajo javne dnevne, skupnostne dnevne in zasebne dnevne jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: otroci, stari 3–5 let in 8 mesecev so lahko vključeni v vrtec (nipiagogeio), ki je javni, skupnostni ali zasebni.</p> <p>Predšolska vzgoja in varstvo sta lahko tudi združena v eno ustanovo.</p> <p>Obstajajo tudi varuhi otrok na domu, ki skrbijo za več otrok.</p>
Češka, 2008/2009	<p>Predšolsko varstvo: otrokom, starim do 3 leta so namenjene jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: otroci, stari 3–6 let, so lahko vpisani v vrtce (materna škola). Obstajajo tudi pripravljani razredi (pripravne tridy), namenjeni otrokom v starosti eno leto pred vstopom v osnovno šolo.</p>

¹⁴² Childminder.

Danska, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otroci, starejši od 26 tednov do 3treh let so lahko vpisani v jasli, so v varstvu pri varuhih otrok na domu oz. v vzgojno varstvenih družinah. Varuh otrok na domu je zasebnik, ki ima na svojem domu v varstvu 4 – 5 otrok.</p> <p>Predšolska vzgoja: otroci, stari 3–5(6) let so lahko vpisani v vrtec. Obstajajo tudi integrirane ustanove, ki sprejemajo otroke, stare 1-5(6) let.</p>
Estonija, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otrokom, mlajšim od treh let, so namenjene jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: otrokom, starim 3-7 let, so namenjeni vrtci.</p>
Finska, 2009/2010	<p>Predšolska vzgoja in varstvo je namenjena otrokom, mlajšim od sedem let.</p> <p>Vsi otroci v starosti eno leto pred vstopom v šolo imajo zakonsko zagotovljeno pravico do predšolske vzgoje. Občine se odločijo, v katerih oblikah predšolske vzgoje se bo odvijala (v šolah, centrih za dnevno varstvo, družinsko varstvo).</p>
Francija, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otroke, stare 2 leti in manj sprejemajo v varstvo jasli. Jasli ustanavljajo departmaji. Obstajajo tudi varuhi, ki skrbijo za otroke na domu, potem ko dobijo odobritev od splošnega sveta na ravni departmaja za tri leta.</p> <p>Predšolska vzgoja: predšolska vzgoja se izvaja v vrtcih (ecole maternelle), ki sprejemajo otroke, stare 3 do 6,2 let. Sprejeti so lahko tudi otroci, stari 2 leti, če je na voljo dovolj mest.</p>
Nemčija, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otroci, stari manj kot tri leta, so lahko vključeni v jasli, v mešane skupine v vrtcih, skupaj s starejšimi otroci.</p> <p>Predšolska vzgoja: vrtec je tradicionalna oblika predšolske vzgoje, za otroke stare 3-6 let. Za otroke, stare 5 let, ki so dopolnili starost za vpis v osnovno šolo, a še niso pripravljene za šolo, je bil organiziran predšolski razred.</p>
Grčija, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: obstajajo otroški centri, ki jih vodijo lokalne skupnosti. Obstajata dve vrsti ustanov, ene za otroke, stare od 6 mesecev do 2,5 let in druge za otroke, stare od 2,5 do 4,5 let. Poleg otroških centrov, ki jih vodijo lokalne skupnosti, obstajajo tudi zasebne ustanove.</p> <p>Predšolska vzgoja traja 2 leti. Izvaja se v vrtcih (nipiagogeio) za otroke, stare 4-6 let. Obisk je obvezen za otroke, stare 5 let in prostovoljen za otroke, stare 4 leta.</p>
Madžarska, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: Jasli nudijo varstvo za otroke, stare med 20 tednov in 3 leta. Druga oblika varstva je družinsko dnevno varstvo, ki je bilo vpeljano leta 1993. Tretja oblika je varstvo na domu, ki jo organizira država ali zasebniki, ki zagotavljajo občasno varstvo na domu.</p> <p>Predšolska vzgoja: vrtci zagotavljajo celodnevno varstvo za otroke, stare 3–7 let. Spadajo pod pristojnost ministrstva za izobraževanje. Vključenost v vrtece je za otroke obvezna od petega leta dalje. Otroci morajo od tega leta dalje od začetka šolskega leta obvezno obiskovati vrtec 4 ure in biti vključeni v vodene aktivnosti. Organizirane so lahko tudi združene ustanove za varstvo otrok in vrtci. V združenih institucijah za dnevno varstvo in vrtcih je lahko organizirana ena skupina, če število otrok ni večje od 20 in število otrok, mlajših od 3 leta ni večje od 5.</p>
Irska, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: ni podatka.</p> <p>Predšolska vzgoja: Poleg predšolske vzgoje v otroških razredih v osnovnih šolah so na voljo še druge oblike predšolske vzgoje. Program Early start programme je namenjen otrokom, starim 3–5 let na depriviligiranih urbanih območjih. Zajema izobraževalne programe, namenjene spodbujanju splošnega razvoja. Drug projekt je Rutland street project, namenjene otrokom, starim 3-6 let, tretji pa potujoče predšole, namenjene otrokom potujočih družin, starim 3–5 let.</p> <p>Isced 1: otroci, stari 4 in 5 let, so vključeni v pripravljalne razrede v osnovnih šolah. To so programi predšolske vzgoje, ki so integrirani v osnovno šolo in spadajo v okvir Isced 1. Od januarja 2010 je predšolska vzgoja za otroke v starosti eno leto pred vstopom v osnovno šolo brezplačna.</p>
Italija, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: izvajajo jo jasli, imenovani asili d'infanzia.</p> <p>Predšolska vzgoja: namenjena je otrokom, starim 3-6 let, izvaja pa se v vrtcih (scuola dell'infanzia). V letu 2007 so bili poskusno uvedeni posebni razredi, imenovani spomladanske sekcije, za otroke, stare 24-36 mesecev. Namenjeni so za zadovoljevanje potreb družin, kjer sta oba starša zaposlena.</p>
Latvija, 2009/2010	<p>Predšolska vzgoja in varstvo: otroci v predšolski starosti so lahko vključeni v vrtece.</p> <p>Konec leta 2006 je bilo v Rigi odprtih tudi več dnevnihi centrov, kjer lahko starši pustijo otroka za pol dneva. Starši otrok, ki niso v vrtcu, prejmejo dodatek v določeni višini za sofinanciranje plačila varuške.</p>
Litva, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo in vzgoja: organizirana je v jaslih-vrtcih, vrtcih in vrtcih-šolah.</p> <p>V jasli-vrtcih so otroci, stari 0-5 (6) let, v vrtcih in vrtcih-šolah, pa otroci stari 3–5(6) let.</p> <p>Predšolska vzgoja (za otroke, stare 1-5 ali 6 let) in priprava na šolo (za otroke, stare od 6–7 let) nista obvezni. Varstvo je namenjeno otrokom od 1.–3. leta, predšolska vzgoja otrokom, starim 3–6 let, priprava na šolo otrokom, starim 6 let. Namen priprave na šolo je pomagati otrokom pri pripravi na osnovno šolo.</p>

Luksemburg, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: obstajajo javne in zasebne jasli ter otroški centri, ki sprejemajo otroke, mlajše od 4-ih let. Obstajajo tudi ustanove za varstvo otrok, mlajših od 12 let (relay houses).</p> <p>Predšolska vzgoja: namenjena je otrokom, starih 3–5 ali 6 let. Predšolska raven izobraževanja je združena z osnovnošolskim izobraževanjem.</p>
Malta, 2006/2007	<p>Predšolsko varstvo: otrokom, starih 1-3 let, so namenjeni otroški dnevno-varstveni centri, ki jih vodijo neodvisni zasebni izvajalci.</p> <p>Predšolska vzgoja: izvaja se za 3 in 4 leta stare otroke v državnih in nedržavnih ustanovah (vrtcih). Državni vrtci so pridruženi k osnovnim šolam.</p>
Nizozemska, 2008/2009	<p>Predšolsko varstvo: za otroke, stare od 6-8 tednov in do četrtega leta varstvo izvajajo otroški varstveni centri in registrirani varuhi. Registrirani varuhi izvajajo varstvo otrok, starih do 12 let, običajno pri sebi doma. To obliko varstva posredujejo agencije za varstvo otrok. Registrirani varuhi izvajajo varstvo otroka na domu vzgojitelja. Skrbijo lahko za do 4 otroke (njihovi otroci niso zajeti v to število), vendar nikoli ne več kot 6 otrok. Obstajajo tudi jasli, v katerih starši sodelujejo pri varstvu otrok.</p> <p>Za varstvo otrok, med 4. in 12. letom organizirani zunajšolski centri.</p> <p>Predšolska vzgoja: od leta 2000 država financira predšolsko vzgojo za otroke, stare 2-5 let, ki prihajajo iz depriviligiranega okolja in ki tvegajo izobraževalno in jezikovno prikrajšanost, z namenom zagotoviti čim boljše možnosti za njihov razvoj. Predšolska vzgoja se izvaja v jaslih. Otrokom, starih 2-4 leta, so lahko vključeni v igralne skupine.</p>
Poljska, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: otrokom, mlajšim od treh let, so namenjene jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: otroci, stari 3-6 let, so vključeni v vrtce. Od leta 1991, ko je bil sprejet zakon o izobraževanju, je predšolska vzgoja sestavni del prve stopnje izobraževanja. Otroci, stari 6 let, morajo eno leto obiskovati predšolski razred.</p>
Portugalska, 2006/2007	<p>Predšolsko varstvo: izvaja se v jaslih.</p> <p>Predšolska vzgoja: izvaja se v vrtcih. Organizirana je za otroke, stare 3-6 let.</p>
Romunija, 2008/2009	<p>Predšolsko varstvo: izvaja se v jaslih.</p> <p>Predšolska vzgoja: organizirana je v javnih in zasebnih vrtcih za otroke, stare 3-6 let.</p>
Slovaška, 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: jasli.</p> <p>Predšolska vzgoja: organizirana je za otroke, stare (2)3-6 let. Otroci, stari 6 let, obiskujejo pripravljani razred. Predšolska vzgoja se izvaja v vrtcih in vrtcih za otroke s posebnimi potrebami. Od leta 2002 se lahko vrtci priključijo osnovni šoli. Vrtec lahko ustanovijo občina, pravna ali fizična oseba (zasebni ali cerkveni vrtci).</p>
Slovenija, 2008/2009	<p>Predšolska vzgoja in varstvo: vrtci (ki so lahko organizirani tudi v osnovnih šolah), vzgojno-varstvene družine, registrirani varuhi predšolskih otrok.</p>
Španija, 2009/2010	<p>Predšolska vzgoja in varstvo: namenjena je otrokom starih 0-6 let. Razdeljena je v 2 3-letni obdobju (0–3 leta, 3–6 let). Prva stopnja se izvaja v predšolskih izobraževalnih šolah, druga stopnja v predšolskih izobraževalnih šolah in osnovnih šolah.</p>
Švedska, 2006/2007	<p>Predšolsko varstvo in vzgoja: namenjena je otrokom, starih od enega leta do starosti ko začnejo obiskovati predšolski razred. Vsi otroci, stari 6 let, imajo možnost obiskovanja predšolskega razreda, udeležba pa je prostovoljna. Obisk predšolskega razreda je brezplačen 15 ur na teden.</p> <p>Predšolska vzgoja je lahko organizirana v ustanovah za predšolsko vzgojo, ustanovah za predšolsko varstvo, dnevnem družinskem varstvu na domu in odprtih ustanovah za predšolsko varstvo. Dnevno otroško varstvo na domu opravljajo registrirani varuhi na svojih domovih, v varstvu imajo otroke v starosti 1–12 let. »Odprta vzgoja oz. predšola« je namenjena otrokom, ki ne obiskujejo nobene druge vrste predšolske vzgoje. Starši lahko pridejo z otroki v odprto predšolo, kadar želijo.</p>
Združeno kraljestvo (Anglija, Wales in Severna Irska), 2009/2010	<p>Predšolsko varstvo: za otroke, mlajše od treh let, ni splošno organizirane vzgoje. Starši lahko izberejo zasebne jasli, varuške ali vzgojitelje.</p> <p>Predšolsko varstvo: za otroke, starejše od treh let, je organizirana predšolska vzgoja za polovični čas, varstvo pa zagotavljajo različni izvajalci, financirani v celoti iz javnih sredstev, zasebniki in prostovoljne ustanove.</p>
Združeno kraljestvo (Škotska), 2009/2010	<p>Predšolska vzgoja: otrokom, starih 3 in 4 leta je na voljo brezplačna predšolska vzgoja za skrajšani čas. Predšolsko vzgojo zagotavljajo lokalne skupnosti. Večina otrok je vključenih v poldnevno varstvo, čeprav lahko obiskujejo tudi v celodnevno varstvo.</p>

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opomba: *Prikazani zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010.

Tabela P. 3: Trajanje in razporeditev obveznega šolanja med ravni izobraževanja, EU-27, 2009/2010

Država	Trajanje obveznega šolanja		Razporeditev obveznega šolanja med ravnimi izobraževanja			Starost za vpis v osnovnošolsko izobraževanje (ne glede na to, ali je obvezno ali ne)
	Trajanje (v letih)	Začetno in končno leto	Isced 0	Isced 1 in 2	Isced 3	
Avstrija ¹ (2008/2009)	9	6–15	Ne	Da	Prvo leto izobraževanja	6
Belgija (flamski del), 2009/2010	9	6–15	Ne	Da	Prvo leto	6
Belgija (francoski del), 2008/2009	9	6–15	Ne	Da	Prvo leto	6
Belgija (nemški del), 2009/2010	9	6–15	Ne	Da	Prvo leto	6
Bolgarija, 2005/2006	9	7–16	Ne	Da	Prvo leto	7
Ciper, 2009/2010	10 let in 4 meseci	4 leta in 8 mesecev – 15 let	Da (4 leta in 8- mesecev - 5-ih let in 8-ih mesecev) 1 leto	Da	ne	6
Češka, 2008/2009	9	6–15	Ne	Da	Ne	6
Danska, 2009/2010	10 ²	6–16	Ne	Da	ne	6
Estonija, 2009/2010	9	7–16	ne	Da	Ne	7
Finska, 2009/2010	9	7–16	ne	Da	ne	7
Francija, 2009/2010	10	6–16	ne	Da	Prvo leto	6
Nemčija, 2009/2010	10	6–16	ne	Da	ne	6
Grčija, 2009/2010	10	5 ³ –15	Da (1 leto)	Da	Ne	6
Madžarska, 2009/2010	13	5–18	Da (1 leto)	Da	Da (4 leta)	6
Irska, 2009/2010	10 ³	6–16	ne	Da (od 6. leta dalje)	Da (prvo leto)	4
Italija, 2009/2010	10	6–16	ne	Da	Da (2 leti)	6
Latvija, 2009/2010	11	5–16	Da (2 leti)	Da	ne	7
Litva, 2009/2010	9	7–16	ne	Da (do 1 leto pred zaključkom na Isced 2)	ne	7
Luxemburg, 2009/2010	12	4–16	Da (2 leti)	Da	da	6
Malta, 2006/2007	11	5–16	ne	Da	Ne	5
Nizozemska, 2008/2009	13	5–18	ne	Da	Da, 3 leta (15–18. leta)	4
Poljska, 2009/2010	10	6–16	Da (1 leto)	Da	Ne	7

Portugalska, 2006/2007	9	6–15	ne	Da	Ne	6
Romunija, 2008/2009	10	6–16	ne	Da	Ne	6
Slovaška, 2009/2010	10	6–16	ne	Da	Da (1 leto)	6
Slovenija, 2008/2009	9	6–15	ne	Da	Ne	6
Španija, 2009/2010	10	6–16	ne	Da	Ne	6
Švedska, 2006/2007	9	7–16	ne	Da	Ne	7
Združeno kraljestvo (Anglija), 2009/2010	11	5–16	ne	Da	Da (2 leti)	5
Združeno kraljestvo (Wales), 2009/2010	11	5–16	ne	Da	Da (2 leti)	5
Združeno kraljestvo (Severna Irska), 2009/2010	12	4–16	ne	Da	Da (2 leti)	4
Združeno kraljestvo (Škotska), 2009/2010	11	5–16	ne	Da	ne	5

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opombe: Prikazani so zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010. ¹ Po podatkih OECD je obisk predšolske vzgoje od septembra 2010 obvezen tudi v Avstriji in sicer za otroke, stare 5 let. Obvezen obisk je bil uveden z namenom izboljšanja socialnih, lingvističnih in kognitivnih sposobnosti (Austria 2009). ² Po podatkih National education system descriptions, Danemark (2011) na Danskem traja od 1. 8. 2009 obvezno šolanje 10 let in ne več 9 let kot prej. Obvezno šolanje se zdaj začne pri 6-ih letih starosti, prej se je začelo pri 7-ih letih. Osnovnošolsko izobraževanje se je podaljšalo navzdol. Po podatkih Eurostatove publikacije Trends in European education during last decade (2011) je kot vpisna starost za osnovno šolo prikazana starost 7 let. ³ Po podatkih National education system descriptions Ireland so na Irskem otroci, stari 4 in 5 let, lahko vključeni v otroške razrede v osnovnih šolah, to izobraževanje, ki traja 2 leti, pa ni obvezno. Obvezno izobraževanje na Isced 1 ravni izobraževanja se začne pri 6-ih letih starosti.

Tabela P. 4: Starost za vpis v osnovnošolsko izobraževanje in trajanje predšolske vzgoje v starosti od štirih let do vpisa v osnovnošolsko izobraževanje

Država	Starost za vpis v osnovnošolsko izobraževanje (Isced 1) (ne glede na to, ali je obvezno ali ne) (Eurybase)	Starost za vpis v obvezno osnovnošolsko izobraževanje (Eurybase, OECD)	Starost za vpis v osnovnošolsko izobraževanje (Eurostat)	Trajanje predšolske vzgoje v starosti od štirih do vpisa v osnovnošolsko izobraževanje, starostni razpon, v letih (Eurostat)
Avstrija ¹ (2008/2009)	6	6	6	4–5 let
Belgija (flamski del), 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Belgija (francoski del), 2008/2009	6	6	6	4–5 let
Belgija (nemški del), 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Bolgarija, 2005/2006	7	7	7	4–6 let
Ciper, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Češka, 2008/2009	6	6	6	4–5 let
Danska, 2009/2010	6 (7) ¹	6 (7) ¹	7	4–5 (6) let
Estonija, 2009/2010	7	7	7	4–6 let
Finska, 2009/2010	7	7	7	4–6 let
Francija, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Nemčija, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Grčija, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Madžarska, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Irska, 2009/2010	4	6	4	4–5 let
Italija, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Latvija, 2009/2010	7	7	7	4–6 let
Litva, 2009/2010	7	7	7	4–6 let
Luxemburg, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Malta, 2006/2007	5	5	5	4 leta
Nizozemska, 2008/2009	4	5	5	4 leta
Poljska, 2009/2010	7	7	7	4–6 let
Portugalska, 2006/2007	6	6	6	4–5 let
Romunija, 2008/2009	6	6	6	4–5 let
Slovaška, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Slovenija, 2008/2009	6	6	6	4–5(6) ² let
Španija, 2009/2010	6	6	6	4–5 let
Švedska, 2006/2007	7	7	7	4–6 let
Združeno kraljestvo (Anglija), 2009/2010	5	5	5	4 leta
Združeno kraljestvo (Wales), 2009/2010	5	5	5	4 leta
Zdr. kraljestvo (Severna Irska), 2009/2010	4	4	5	4 leta
Združeno kraljestvo (Škotska), 2009/2010	5	5	5	4 leta

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011; Trends in European education during the last decade, 2011).

Opomba: ¹Po podatkih National education system descriptions, Danemark (2011) na Danskem traja od 1. 8. 2009 obvezno šolanje 10 let in ne več 9 let kot prej. Obvezno šolanje se zdaj začne pri 6-ih letih starosti, prej se je začelo pri 7-ih letih. ²Pri osemletni osnovni šoli je bila starost za vpis 6 let, z uvedbo devetletke pa 5 let.

Tabela P. 5: Letni koledarji ustanov za predšolsko vzgojo, EU-27

Letni koledarji delovanja ustanov za predšolsko vzgojo	
Avstrija	V Avstriji ni predpisov o letnem urniku vrtcev ne na zvezni, ne na deželni ravni. Obstajajo letni in sezonski vrtci (univerzitetni vrtci, vrtci za čas žetve).
Belgija – francoski del	V Belgiji (francoski del) se v izobraževalno orientiranih šolskih ustanovah šolsko leto začne prvega septembra in traja do 30. 6. Subvencionirane nastanitve v neizobraževalnih ustanovah (dnevne jasli, občinski dnevni centri za varstvo otrok, registrirani vzgojitelji oz. vzgojno-varstvene družine) nudijo oskrbo otrokom 5 dni v tednu in 220 dni na leto.
Belgija – flamski del	V Belgiji (flamski del) ustanove za predšolsko vzgojo: šolsko leto traja od 1. 9. do 31. 8. prihodnje leto. Centri za otroško varstvo zagotavljajo varstvo otrok vsaj 11 zaporednih ur med 6.30 zjutraj in 17.30 popoldne, najmanj 220 delovnih dni na leto.
Belgija – nemški del	V Belgiji (nemški del) se šolsko leto začne 1. 9. in konča 30. junija prihodnje leto.
Bolgarija	V Bolgariji se šolsko leto začne 15. 9. Vrtci so odprti celo leto, med letom lahko starši vzamejo otroka iz ustanove za določen čas. Programi za pripravljalne skupine obsegajo 15 tednov v prvi polovici leta in 16 tednov v drugi polovici leta. Vrtci so celodnevni, poldnevni in sezonski. Najpogostejši so celodnevni vrtci. Poldnevni vrtci so tam, kjer ni dovolj otrok za vpis v celodnevne vrtce. Sezonski vrtci so odprti na določenih podeželskih območjih.
Ciper	Na Cipru se v javnih vrtcih šolsko leto začne 1- ega septembra in konča 31- ega avgusta. Jasli so odprte od 1- ega septembra do 30- ega julija, v agustu pa so zaprte.
Češka	Na Češkem šolsko leto traja od 1. 9. do 31. 8. prihodnje leto. Vrtci so odprti celo leto, razen v juliju in avgustu, ko so lahko zaprte ali pa so odprte omejen čas, glede na lokalne pogoje, lahko oba meseca. Ravnatelj vrtca po posvetovanju z ustanovo odloči, koliko časa bo delovanje ustanove skrajšano ali prekinjeno, starši pa morajo biti o tem obveščeni najmanj 2 tedna pred prekinitvijo delovanja ustanove za predšolsko vzgojo.
Danska	n.p.
Estonija	V Estoniji so vrtci odprti celo leto. Občine na podeželju in mestne oblasti se odločijo na predlog sveta zaupnikov, ali bo vrtec odprt celo leto ali sezonsko in določi ure odprtja, ob tem pa upošteva potrebe staršev v regiji. Če je povpraševanje večje od števila vpisnih mest, lokalne oblasti ponudijo varstvo za krajši delovni čas. Šolsko leto se začne 1- ega septembra in traja do začetka drugega šolskega leta.
Finska	Na Finskem je najmanjši obseg ur predšolske vzgoje 700 ur na leto. Vsak izvajalec predšolske vzgoje določi urnik (število delovnih dni, začetek in konec predšolske vzgoje). V občinah je urnik ustanov predšolske vzgoje podoben urniku šol.
Francija	Šolsko leto se začne zgodaj septembra in konča konec junija ali v začetku julija.
Grčija	V Grčiji so vrtci odprti 11 mesecev na leto, večinoma niso odprti avgusta.
Irska	Na Irskem šolsko leto traja 183 dni.
Italija	V Italiji šolsko leto traja od 1. 9. do 30. 6. , skupaj 35 tednov. Letno število ur izobraževalne dejavnosti je od 875 ur (25 tednov) z dejavnostmi samo dopoldne, do največ 1750 ur (50 ur na teden). V povprečju znaša letno število ur 1400 (40 ur na teden).
Latvija	V Latviji so vrtci odprti celo leto, z izjemo poletnih počitnic, ki trajajo 1 ali 2 meseca (ponavadi v juliju in avgustu). O tem, ali je vrtec odprt med poletnimi počitnicami, odloča ustanovitelj vrtca. Na zahtevo staršev je lahko predšolska vzgoja organizirana tudi v času poletnih počitnic.
Litva	V Litvi so vrtci odprti celo leto. Šolsko leto se začne 1. 9. in traja do 1. 9. naslednje leto.
Luksemburg	V Luksemburgu jasli sprejemajo otroke celo leto, razen med poletnimi počitnicami in ob javno določenih počitnicah. V ustanovah za predšolsko vzgojo, ki imajo izobraževalne cilje, se šolsko leto začne 15 - ega septembra in konča 15 – ega julija. Neizobraževalne ustanove z izobraževalnimi cilji morajo delovati najmanj 200 dni in 500 ur na leto.
Madžarska	Na Madžarskem traja v vrtcih šolsko leto od 1. 9. do 31. 8. prihodnje leto. Ustanovitelj vrtca določi letne počitnice, delovne dneve, ko vrtec ne deluje. Na zahtevo staršev so lahko nekateri vrtci odprti tudi poleti, starši pa morajo biti o tem, kateri vrtci so odprti med poletnimi počitnicami, obveščeni 30 dni pred začetkom počitnic.
Malta	Na Malti je organizacija letnega koledarja v vrtcih določena v sporazumu med vlado in zvezo učiteljev, kjer je določeno število šolskih dni in počitnic ter trajanje šolskih dni pozimi in poleti. Šolsko leto se za vse državne šole začne četrty ponedeljek v septembru in konča 6. 7.
Nemčija	V Nemčiji se šolsko leto za predšolsko vzgojo ujema s šolskim letom za šole. Če se ustanove za predšolsko vzgojo med počitnicami zaprejo, mora pristojni urad zagotoviti ustrezno nadomestno varstvo.
Nizozemska	Na Nizozemskem predpis o letnem urniku ne obstaja.

Poljska	Na Poljskem so predšolski razredi odprti celo leto, predšolski centri izvajajo vzgojo v določenih dneh in predšolski klubi pa celo leto.
Portugalska	Na Portugalskem se šolsko leto ponavadi začne drugi teden v septembru in konča do konca julija.
Romunija	V Romuniji šolsko leto obsega dva semestra, med letom so počitnice. Podaljšani in tedenski programi se izvajajo celo leto. Vrtci, ki ju izvajajo lahko za največ 60 dni na leto, zaprejo prostore zaradi popravil ipd., če tako odobri šolski inšpektor.
Slovaška	Na Slovaškem je letni urnik prilagojen potrebam in zahtevam staršev. V času poletnih počitnic so vrtci zaprti vsaj 3 tedne zaradi obnove in čiščenja.
Slovenija	V Sloveniji je letni urnik usklajen s šolskim koledarjem. Po šolskem koledarju šolsko leto traja od 1. 9. tekočega leta do 31. 8. prihodnjega leta. Vrtci so ponavadi zaprti med 15. 7. in 15. 8. Vrtci izvajajo dnevne programe, ki trajajo 6–9 ur dnevno, poldnevne programe, ki trajajo 4–6 ur in krajše programe, ki trajajo 240–720 ur letno.
Španija	V Španiji se šolsko leto v prvi starostni skupini (0–3 leta) praviloma začne prvi teden v septembru in traja do vključno zadnjega tedna v juliju. Organizacija časa za drugo starostno skupino je enaka kot v osnovni šoli.
Švedska	Ustanove za predšolsko vzgojo in varstvo otrok morajo biti odprte celo leto, glede na potrebe.
Anglija, Wales, Sev. Irska	V Angliji šolsko leto traja od septembra do julija. V Walesu in na Severnem Irskem je organizacija šolskega leta podobna. Na Severnem Irskem imajo vsi otroci v vmesnem šolskem letu (v starosti 3 do 4 leta), katerih starši to želijo, možnost, da so vključeni v predšolsko vzgojo 38 tednov na leto.
Škotska	Na Škotskem se večina ustanov za predšolsko vzgojo, ki jih ustanovijo lokalne skupnosti, odpre ob istem času kot šole.

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opomba: ¹Prikazani zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010.

Tabela P. 6: Tedenski in dnevni urniki ustanov za predšolsko vzgojo, EU-27

Tedenski in dnevni urniki ustanov za predšolsko vzgojo	
Avstrija	V Avstriji se dnevni čas odprtja vrtcev razlikuje. V celodnevnikih vrtcih je najdaljši čas trajanja odprtja vrtcev od 7.00 zjutraj do 19.00 zvečer. Obstajajo tudi poldnevni vrtci
Belgija – francoski del	V Belgiji (francoski del) je urnik v izobraževalno usmerjenih šolskih ustanovah podoben urniku v osnovnih šolah. V osnovnih šolah otroci obiskujejo pouk 28 period po 50 minut na teden. Subvencionirane nastanitve so odprte vsaj 10 ur na dan. Vsaka ustanova določi svoj urnik.
Belgija - flamski del	V Belgiji (flamski del) registrirani ponudniki zunajšolskega varstva organizirajo varstvo ob sredah, v dneh, ko se varstvo otrok ne izvaja in med šolskimi počitnicami za otroke, ki so vpisani v osnovno šolo. Varstvo traja od 7.00 zjutraj do 18.00 popoldne.
Belgija – nemški del	V Belgiji (nemški del) so vrtci odprti dopoldne od ponedeljka do petka in 4 popoldne v tednu. Vrtci so ponavadi odprti od 8.00 do 16.00.
Bolgarija	V Bolgariji organizirane dejavnosti v vrtcih trajajo 20 minut za prvo in drugo skupino in 20-25 minut za tretjo in četrto skupino. Program za obvezne pripravljalne skupine vključuje poldnevne in celodnevne dejavnosti, ki vključuje 24 dejavnosti ali 25 dejavnosti (za otroke, katerih materni jezik ni bolgarščina).
Ciper	Na Cipru so javni vrtci odprti od 7.45 zjutraj do 13.05 popoldne. Skupnostni vrtci so lahko odprti dlje časa, od 7.30 do ure popoldne, za katero se vrtec dogovori skupaj s starši. Namen je olajšati staršem, ki delajo, usklajevanje delovnega in družinskega življenja. Skupnostni in zasebni vrtci morajo predlagati urnik v potrditev ministrstvu za kulturo in izobraževanje. Jasli se ponavadi odprejo ob 6.45 in zaprejo ob 17.00.
Češka	Na Češkem so vrtci odprti cel dan (najpogosteje), lahko tudi pol dneva. Vrtci, ki je odprt pol dneva, zagotavljajo varstvo največ 6,5 ur na dan. Za določanje ur odprtja ustanove za predšolsko vzgojo je odgovorno vodstvo ustanove. Ogrodje izobraževalnih programov za predšolsko vzgojo določa, da naj bo dnevni program fleksibilen in naj se prilagaja trenutnim otrokovim potrebam.
Danska	Na Danskem so vrtci ponavadi odprti od 6.30 do 17.00. Nekatere ustanove so namenjene otrokom staršev s fleksibilnim urnikom in so odprte cel dan in celo noč. Ustanove za dnevno nego so odprte od ponedeljka do petka, razen med verskimi prazniki in drugimi dela prostimi dnevi.
Estonija	Podatka o trajanju odprtja vrtca ni na voljo. Dnevni urnik vrtcev je narejen na osnovi dejavnosti in prostega časa ter možnosti za preživljanje časa na prostem enkrat ali dvakrat dnevno, odvisno od vremena. Urnik 6 in 7 let starih otrok zajema dejavnosti za prilagajanje šoli (opazovanje, pomnjenje, razmišljanje) in oblikovanje osnovnih zmožnosti za učenje (opazovanje, poslušanje, sposobnosti za primerjanje, štetje, merjenje, grupiranje in modeliranje).
Finska	Na Finskem je največje število ur izobraževalne dejavnosti 5 ur na dan. Tedenski in dnevni urnik sta odvisna od izvajalca.
Francija	V Franciji predšolska vzgoja traja 24 ur na teden, največ 6 ur na dan.
Grčija	V Grčiji so državni vrtci odprti od ponedeljka do petka, od 8.15 do 12.30. Celodnevne ustanove so odprte do 15.45., zjutraj pa se lahko odprejo že ob 7.00, če je prisotnih vsaj 5 otrok. Otroški (varstveni) centri so odprti od ponedeljka do petka, otroci lahko prihajajo od 6.45 do 9.00 in odidejo od 13.00 do 15.45. Organizirane dejavnosti se lahko začnejo ob 9.30 in končajo ob 12.00.
Irsko	Na Irskem imajo na dan otroci 3 ure sekularnega programa, pol ure religioznega programa in rekreacijske dejavnosti. Otroci, ki obiskujejo potujočo predšolsko vzgojo v Early start programe, običajno preživijo v teh ustanovah 2,5 do 3 ure na dan v obdobju, ki je enako dolgo kot šolsko leto. V prihodnje bodo otroci deležni brezplačne predšolske vzgoje v obsegu 3 - eh ur na dan, 5 dni v tednu, 38 tednov na leto.
Italija	V Italiji ponavadi traja predšolska vzgoja 40 ur na teden, lahko tudi 50. Na zahtevo staršev lahko traja 25 ur na teden, z dejavnostmi samo dopoldne. Ustanove določijo model, ki ga bodo ponudile, v skladu z njihovim izobraževalnim načrtom in ob upoštevanju potreb in želja staršev in kadrov, ki so na voljo. Če ustanova ponuja različne urnike, so otroci razvrščeni glede na želje staršev.
Latvija	V Latviji so ustanove za predšolsko vzgojo, ki zagotavljajo celodnevni program, ponavadi odprte vsak dan od 7.30 zjutraj do 18.00, razen v sobotah in nedeljah.
Litva	V Litvi trajanje predšolske vzgoje določi ustanovitelj ustanove glede na potrebe staršev. Trajanje delovnega časa se lahko močno razlikuje, odvisno od ustanovitelja (3-4, 5-6, 9-10,5, 12, 24 ur).
Luksemburg	Jasli so ponavadi odprte od 5.30 zjutraj do 6.30 popoldne. V Luksemburgu so ustanove, ki imajo izobraževalne cilje, odprte od 8.00 – 12.00, ob ponedeljkih, sredah in petkih tudi od 14.00 – 16.00. Ustanove za varstvo otrok, starih do 12 let, so odprte 6 dni na teden, od ponedeljka do sobote, ponavadi od 6.00 zjutraj do 20.00.

Madžarska	Na Madžarskem čas trajanja odprtja jasli določi ustanovitelj, ob tem pa upošteva potrebe staršev. Jasli so ponavadi odprte 10 ur. Otrok v jaslih ne sme biti dlje kot 10-12 ur. Čas trajanja odprtja vrtcev določi ustanovitelj, na osnovi zakona o javnem izobraževanju, praviloma je 50 ur na teden, kar se lahko podaljša, če je potrebno. Čas trajanja odprtja jasli je fleksibilno z namenom zadovoljiti potrebe otroka. Odvisen je od starosti in zrelosti otrok ter možnosti za aktivnost in neodvisnost, lahko pa tudi od vremenskih pogojev in števila otrok v skupini. Dodatni dejavniki so osebnostna stabilnost, družinsko življenje in dnevna rutina otroka. Vrtci pripravljajo tedenski in dnevni urnik v skladu z lokalnim izobraževalnim programom.
Malta	Na Malti sta tedenski in dnevni urnik za različne ravni izobraževanja podobna. Vsi državni vrtci imajo 5 ur in 30 minut učne dejavnosti skozi cel dan in 3,5 ure v poldnevni programih. Celodnevni programi trajajo od prvega šolskega dne do konca maja. Poldnevni programi se začnejo 1. 6. Večina vrtcev je odprtih od 8.00 zjutraj do 14.00-15.00 ure popoldne.
Nemčija	V Nemčiji se čas odprtja se med vrtci razlikuje. Vrtci večinoma zagotavljajo varstvo 5 delovnih dni dopoldne, za vsaj 4 ure. V vzhodni Nemčiji so skoraj vsi otroci vključeni v celodnevne programe.
Nizozemska	Na Nizozemskem predpis o tedenskem in letnem urniku ne obstaja.
Poljska	Na Poljskem je najmanjše število ur delovnega časa v vrtcih in v predšolskih razredih 5 ur na dan. Večina ustanov je odprtih 9 ur na dan, 5 dni na teden. Najmanjše trajanje odprtja predšolskega centra in predšolskih klubov je 3 ure na dan in 12 ur na teden.
Portugalska	Na Portugalskem v vrtcih traja izobraževalna dejavnost 5 ur na dan, ustanove pa so odprte najmanj 8 ur na dan. Ustanove v pristojnosti ministrstva za delo in socialno solidarnost so odprte 10-12 ur na dan, 5 dni na teden in večinoma so zaprte en mesec na leto. Ustanove za predšolsko vzgojo zagotavljajo fleksibilen urnik. Vsi vrtci morajo zagotavljati 5 ur izobraževalne dejavnosti na dan.
Romunija	V Romuniji je tedenski urnik odvisen od vrste programa, ki ga izvaja vrtec. Za običajne programe, za otroke, stare 3-5 let je predvidenih 24 in 25 dejavnosti na teden, vsaka dejavnost traja 15-20 minut, za otroke, stare 5 - 6(7) let, ki so v pripravljalni skupini, je predvidenih 26 in 28 dejavnosti na teden, vsaka traja 30 - 35 minut. V podaljšanem in tedenskem programu je predvidenih 49 in 51 dejavnosti na teden, vsaka traja 15- 20 minut, za otroke, stare 5-6(7) let je predvidenih med 51 in 53 dejavnosti na tden, vsaka traja 30-35 minut.
Slovaška	Na Slovaškem je lahko predšolska vzgoja celodnevna ali poldnevna v obsegu 4 do 5 ur na dan dopoldne ali popoldne.
Slovenija	Vrtci izvajajo dnevne programe, ki trajajo 6-9 ur dnevno, poldnevne programe, ki trajajo 4-6 ur in krajše programe, ki trajajo 240 - 720 ur letno.
Španija	V Španiji javne ustanove za predšolsko vzgojo, ki izvajajo varstvo za otroke obeh starostnih skupin, ponavadi zagotavljajo 35 ur varstva na teden, od ponedeljka do petka. Urnik se lahko podaljša na zahtevo staršev. Otrokom ponavadi ni dovoljeno ostati več kot 9 ur v ustanovi za predšolsko vzgojo, v nekaterih regijah ne več kot 8 ur. Na splošno ustanove, ki izvajajo predšolsko vzgojo za otroke, stare 3-6 let zagotavljajo 25 ur varstva na teden.
Švedska	Na Švedskem je dogovor o tedenskem in dnevem urniku sklenjen med starši in občino. Ustanove za predšolsko vzgojo so ponavadi odprte od 6.30 zjutraj do 18.30 popoldne, od ponedeljka do petka. Za predšolski razred ni določenega urnika. O dnevem razproedu odloča vsaka ustanova sama.
Anglija, Wales, Severna Irsko	V Angliji so izvajalci, ki dobijo sredstva od države za financiranje brezplačne vzgoje za 3 in 4 leta stare otroke, dolžni zagotoviti vsaj 5 enot predšolske vzgoje vsak teden. Vsaka enota predšolske vzgoje mora trajati najmanj 2,5 ur. Od septembra 2010 so vse lokalne skupnosti dolžne zagotavljati najmanj 15 ur predšolske vzgoje na teden oz. najmanj 3 dni na teden. Dolgoročni cilj je zagotoviti 20 ur državno financirane predšolske vzgoje na teden 38 tednov v letu. Na Severnem Irskem so vsi otroci, stari 3-4 leta, katerih starši to želijo, vključeni v brezplačno predšolsko vzgojo vsaj 2,5 uri dnevno, 5 dni na teden 38 tednov v letu od septembra do junija.
Škotska	V Združenem kraljestvu (Škotska) so ustanove za predšolsko vzgojo ponavadi odprte dvakrat po 2,5 uri na dan, od ponedeljka do petka, z začetkom ob 9.00 in 13.00, ponavadi z različnimi otroki v obeh terminih.

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.

Opomba: ¹Prikazani zadnji dosegljivi podatki za posamezno državo. Podatki so večinoma prikazani za šolsko leto 2009/2010.

Tabela P. 7: Ureditve znižanega plačila predšolske vzgoje glede na različne kriterije v državah EU-27

Država	Plačilo staršev za predšolsko vzgojo
Avstrija	V Avstriji starši lahko prejmejo denarno pomoč za plačilo stroškov vrtca, višina zneska pa je odvisna od višine njihovega dohodka, davčnih olajšav in denarnih pomoči delodajalca.
Estonija	V Estoniji, kjer starši plačajo stroške upravljanja vrtca, stroške osebja (razen učiteljev) in stroške pomoči učnega osebja, je višina zneska odvisna od otrokove starosti, zmožnosti družine za plačilo ipd.. Delež stroškov predšolske vzgoje, ki ga pokrivajo starši, se zmanjšuje. Povečuje se število lokalnih skupnosti, kjer starši za vrtec ne plačajo nič. Starši plačajo del stroškov predšolske vzgoje. Višino prispevkov staršev določi lokalna skupnost, ne sme pa presežati 20 % minimalne plače, ki jo določi vlada.
Belgija (francoski del)	V Belgiji (francoski del) je prispevek staršev v subvencioniranih nastanitvah za predšolsko varstvo sorazmeren višini dohodka družine in je v letu 2007 znašal od 2,02 do 28,54 EUR na dan. S prispevkom staršev so kriti vsi stroški varstva, razen dietne prehrane, zdravil, obleke in plenice, ki jih zagotavlja izvajalec. Če ustanovo obiskujeta istočasno dva otroka iz iste družine ali če so v družini vsaj trije otroci, je prispevek staršev znižan za 70 % za vsakega otroka. V nesubvencioniranih ustanovah je prispevek staršev različen, določi ga izvajalec.
Belgija (flamski del)	V Belgiji (flamski del) starši za varstvo otroka v otroških centrih, v varstvu pri varuhih in vzgojno-varstvenih družinah in v oblikah zunajšolskega varstva prispevajo glede na višino dohodka. Družine z več otroki imajo popust.
Bolgarija	V Bolgariji imajo pravico do znižanega plačila vrtca samohranilci, otroci staršev vojakov in otroke, katerih starši so redni študenti. Če sta v vrtec vpisana dva ali več otrok iz iste družine, se stroški vrtca za drugega otroka za starše znižajo za polovico.
Ciper	Na Cipru starši otrok, vpisanih v javne vrtce, plačajo na mesec 42 EUR za splošne stroške. Družine z nizkimi dohodki ali družine z vsaj štirimi otroki, plačajo nižji znesek. Znesek je nižji za 17-25 EUR na mesec.
Češka	Na Češkem ustanovitelj vrtca lahko določi znižanje plačila stroškov predšolske vzgoje za določene skupine staršev (brezposelni, študenti in samohranilci) (Czech 2009, Benefits and Wages: Country specific files).
Danska	Na Danskem je višina plačila staršev odvisna od višine dohodka gospodinjstva in števila otrok, ki obiskujejo predšolsko vzgojo in varstvo. Starši z nizkimi dohodki plačajo manj, prav tako starši, ki imajo v varstvu več kot enega otroka. Starši, ki imajo v varstvu več kot enega otroka, plačajo polno ceno varstva za najdražje varstvo, za druge otroke pa za vsakega otroka polovico nižjo ceno.
Grčija	V Grčiji otroški centri lahko zaračunajo mesečni znesek za pokritje stroškov prehrane, ki ga morajo plačati starši, pri čemer lahko starši plačajo znižan znesek.
Irska	Na Irskem je bila v letu 2008 uvedena shema subvencioniranja, ki za otroke staršev iz družin z nizkimi dohodki in drugih depriviligiranih družin omogoča znižanje plačila stroškov predšolske vzgoje. Višino stroškov, ki jih morajo plačati starši za vrtec določi izvajalec, razlikuje pa se glede na značilnosti in lokacijo vrtca.
Italija	V Italiji so lahko starši deležni znižanja plačila stroškov predšolskega varstva za otroke, stare 0-3 let, o čemer odločajo občine (Italy 2009, Benefits and Wages: Country specific files).
Litva	V Litvi so lahko starši izvzeti od plačila vrtca ali plačajo znižan znesek. Višina zneska plačila vrtca je znižana za 50 %, v primerih ko ima otrok samo enega starša, družina vzgaja 3 ali več otrok, je otrokov oče rekrutiran v vojski, otrok odrašča v družini, kjer je eden od staršev redno vpisan v izobraževanje. Višino plačila staršev določi ustanovitelj vrtca.
Nemčija	V Nemčiji je višina prispevka, ki ga starši plačajo za vrtec, odvisna od dohodka družine, števila otrok in števila družinskih članov. Starši lahko zaprosijo za delno ali celotno povračilo stroškov ali za prispevek, če vrtca ne morejo plačati. V družinah s tremi ali več otroki je vsak otrok deležen 50-odstotnega znižanja plačila stroškov vrtca. Do 50-odstotnega znižanja plačila so upravičeni tudi starši otrok s posebnimi potrebami.
Poljska	Na Poljskem lokalne skupnosti praviloma financirajo 5 ur predšolske vzgoje v javnih vrtcih na dan, če je otrok več ur v vrtcu, druge stroške pokrijejo starši. Višino plačila stroškov s strani staršev določi lokalna skupnost. Predšolsko varstvo v javnih jaslih v celoti plačajo starši.
Portugalska	Na Portugalskem je po podatkih OECD višina plačila staršev za predšolsko varstvo v javnih in zasebnih neprofitnih ustanovah odvisna od višine dohodka na družinskega člana v gospodinjstvu in se lahko zniža. Najvišji možni znesek plačila staršev ne sme biti višji od povprečnih dejanskih stroškov (vključno z administrativnimi stroški) na otroka. Povprečni ocenjeni dejanski stroški predšolskega varstva so v letu 2009 znašali 345 EUR na mesec. Višina plačila se zniža tudi v nekaterih drugih primerih. Plačilo se zniža za 20 %, če več kot en član

	družine obiskuje isto ustanovo. Plačilo se zniža za 25 %, če ustanova ne zagotavlja prehrane ali če je otrok ne je in če otrok iz upravičenih razlogov ne obiskuje predšolske vzgoje več kot zaporednih 15 dni.
Slovaška	Na Slovaškem so starši otrok, vključenih v predšolsko vzgojo pod določenimi pogoji upravičeni do subvencije za prehrano in pomoč pri učenju. Do subvencije so upravičeni otroci staršev, ki živijo v gospodinjstvu, ki prejema dodatke ali katerega povprečni mesečni dohodek v zadnjih zaporednih šestih mesecih je dosegel največ znesek v višini eksistenčnega minimuma in starši, katerega prispevki za prehrano znašajo 0,03–0,17 EUR na obrok. Starši otrok, ki obiskujejo vrtec v zadnjem letu pred vstopom v šolo in živijo v družini, ki prejema dodatek ali ima dohodek v višini največ eksistenčnega minimuma, prejme subvencijo za pomoč pri učenju. Na Slovaškem višino plačila staršev določi vrtec, mesečna šolnina za vrtce, ki jih financira država, ne sme presegati 7,5 % višine zneska eksistenčnega minimuma za enega otroka. Prispevek za otroke, ki so v vrtcih, ki jih financira občina, določi občina, višina prispevka staršev lahko znaša največ 15 % zneska eksistenčnega minimuma za enega otroka.
Slovenija	Starši so glede plačila vrtca razvrščeni v plačilne razrede.
Združeno kraljestvo	V Združenem kraljestvu starši lahko dobijo subvencijo za predšolsko vzgojo v višini največ 80 % višine stroškov (United Kingdom 2009, Benefits and Wages: Country specific files).

Vir: National education system descriptions, Eurydice, 2011.